

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

గన్నవరపు నుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౦. సంచిక ౩.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

౧౯౩౩

అంధగీతి—కొల్లూరు ధర్మారాయకవిగారు	34౫-34౬
బమ్మెరపోతన—దే. వేం. సత్యనారాయణమూర్తిగారు	34౭-3౪౮
ఆపువ్వే—ఆనవ్వే—కవికొండల వేంకటరావుగారు	3౪౯
అప్పకవీయము : యతిప్రాసలు—దువ్వూరి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు	3౫౦-3౫౧
మాతృపూజ—శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకటసీతాద్రిరాజుగారు	3౫౨
జైనసంస్కృతవాఙ్మయము—యస్. శ్రీకంఠశాస్త్రిగారు	3౫౩-3౫౪
మాయావిలాసము—భులింగలీల—బుడారు తమ్మయ్యగారు	3౫౫-3౫౬
ఉపహతి—పాటిబండ మాధవశర్మగారు	3౫౭
సంస్కృతనాటకము—అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	3౫౮-3౫౯
నేను—బాలాత్రపు వేంకటరావుగారు	3౬౦
నాటకము—గూడూరు రాజేంద్రరావుగారు	3౬౧-౪౦౬
విద్యున్నాలికలు—శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు	౪౦౭
పరిశోధకులు—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౪౦౮-౪౧౧
నివేదన—చానలి బంగారమ్మగారు	౪౧౨
తగిలిన వేలికే తగులుతుంది (రెండోభాగం)—వేలూరి సుబ్బారావుగారు	౪౧౩-౪౧౪
పాతపాటలు—నేడూరి గంగాధరంగారు	౪౧౫-౪౧౬
కొత్తపూస—కపిల వేంకటరావుగారు	౪౧౭-౪౧౮
వాసకారు—శ్రీ రాజా విక్రమదేవవర్మగారు	౪౧౯
పిట్టకథలు : యథార్థము—'శివమ్'	౪౨౦
రాంబాండు, వడ్రంగిపిట్ట—“పాపాయి”	౪౨౧
కోడికూత—కొత్త సూర్యనారాయణ చౌదరిగారు	౪౨౨-౪౨౩
పిడుగుకు నియ్యముకు ఒకటే మంత్రము—శ్రీ కమలానాథ రాయగారు	౪౨౪
ఆకాశం—శ్రీ. న. స్వామిగారు	౪౨౫
వినోదశిల్పము : దారపుగొలుసులు—కొ. సరసింహాచారిగారు	౪౨౬-౪౨౭
మద్దుకత—మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు	౪౨౮-౪౨౯

ఆనందరంగపిళ్ల—దూప్లేద్విభాషి—వంగోలు వేంకటరంగయ్యపంతులుగారు	ర౬౦—ర౬౫
కుమారస్వామి విగ్రహము—భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు	ర౬౬—ర౬౮
జాతకశాస్త్రము—శ్రీనివాస శిరోమణిగారు; పా. సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు	ర౬౯—ర౭౨
నక్షత్రమండలము : (ఫాల్గునమాసము)—గొబ్బారు వేంకటానందరావువ	
రావుగారు	ర౭౩—ర౭౬
మహామఘము—	ర౭౭—ర౮౩
గుంటూరుమండల గ్రంథాలయములు—డా. వేం. శ్రేష్ఠిగారు	ర౮౪—ర౮౭
ఆయుర్వేదము—భారతీయద్వైపి—కనకాల లక్ష్మీనరసింహారావుగారు	ర౮౮—ర౯౦
రాయప్రోలు వేంకటరామసోమయాజులుగారు—కు. సీ.	ర౯౧—ర౯౨
కలగూరగంప:—శేటిభారతరమణులు; సోవియటు రష్యాలో స్త్రీలు; జర్మనీ వ్యవసాయ	
పరిశికులు; రైతుదీక్ష	ర౯౩—ర౯౬
ఆంధ్రాభ్యుదయము : అంకాల వేంకటసుబ్బారావుగారు; కె. రఘురా	
మయ్యగారు; ఎస్. వి. ఎస్. రామారావుగారు; న్యాయపతి శ్రీని	
వాస రావుగారు	ర౯౭—ర౯౮
నాట్యకళ :—తూములూరి శివకామయ్యగారు	౫౦౦
భారతీయ మహిళామండలి :—శ్రీమతి రెడ్డి లక్ష్మమ్మగారు, శ్రీమతి	
అచార్య సతిగారు	౫౦౧—౫౦౬
విమర్శనము—	౫౦౭—౫౧౨
మనవిమాటలు—	౫౧౩—౫౧౮

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు :—విశ్రాంతి; సోదె.

సాధారణ చిత్రములు :—అక్షయవటము - గయ; పురాణకేళి - ఉరపు హస్తినా
పురము - ఢిల్లీ; 'సూర్య' 'బాణతీర్థ' జలపాతము; అమెరికాపిల్ల శాంషో; సముద్రపు
ఉడుము; సెంటుమారిసులో పేరుడు మంచునయి జారుచు ఆడు పెన్నిను ఆట; మోట; పిడివాటు;
నూర్పుడు; పూలబేరము; శ్రీ లక్ష్మీనృసింహస్వామి ఆలయ మహాద్వారము, కదిరి;
దోసెపోత; రెక్కలు లేని విమానము; పాపనాశన జలపాత చిత్రములు ౪;
జలపాతము (కొండలోయలో); తిరువణ్ణామలై పుష్కరిణి; గడగంతు - మదరాసు;
చంద్రగిరి త్రోవలోని కొలను; శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయము; స్వామి పుష్కరిణియందలి
మంటపము; గరుడసేవ; మేరియల్ మార్గ్ సుందరి; 'నిర్మల' కన్య; బ్రతిబింబము;
వ్యంగ్యచిత్రము ౧; చెలిమి కలిమి; దాహము; తిరువమ్మయూరు శిథిలము; ఇతరచిత్రములును.

చెన్న పట్టణము, మార్చి ౧౯౩౩

సంపుటము ౧౦

ఆంగీరస సంవత్సరము, ఫాల్గుణమాసము

సంఖ్య ౩.

అంధగీతి

కొల్లూరు ధర్మారాయకవిగారు, బి. ఓ.

(ఆంగ్లగీర్వాణ సాహిత్యపరిషత్తు)

ఈ జవవేదిచెంత ప్రణమిలైన నా తొలిసోము పంట; ని
స్తేజము లీసుమంబు లరచేతి కవుంగిట మోడ్చి, యే రహః
పూజ యొనర్చెనో, నిదుర ముద్దిడనేరని వాలుఁగన్నుల
నాజవరాలు :—వేదికెలనా నిదురింపవు నా తమస్సృతుల్.

ఊరట లేని దే నిడుదయూర్పులకో నివదించు నా నిరా
శారుణజీవగీతి బయలంతటఁ బ్రాకిన దేమొ; యీ హీమా
నీరజనీ విహాయనము నీకొఱకై విలపించు మంచు క
న్నీరునఁ దోచు నాయెడఁద నించిన శీతల మృత్యుబింబముల్.

ఈ తెలిమిల్లెతిన పులకింపదు ప్రేమసుధాశ్రువేని నా
 షేతమునందు; కారుమసిచేలముఁ దాల్చి న్వనించు నా విశా
 క్తిక మారుమ్రోతఁ బలికింపకయే వినుకీధి నేగ నా
 శాతతిఁ జూతు నీయునికీజాడకునై తెలిమిబ్బు తున్నలన్.

ప్రేమసుధాంబువుల్ చిలుకరించిన నా తొలునంజ మబ్బు క
 బ్రామిన యీ నిశీధి నెటు బ్రాణినదో విధరింప నొక్క న
 ద్యోమృత విద్యుదంకమును దోచక నిచ్చితి నిట్లు లే తమ
 స్సీమఁ జిరంతన ప్రణయశిల్పి మలంచిన జూ యడందకై.

తలిరు పెడందలోని కలఁతల్ కనుగొల్కులవెంట నా కరాం
 గుళులకు డించి నాదు నిసికోయిల మిన్నులలో నశించె! నే
 డలనగతిక విపంచిపయి నంగుళి వైచినయంత తీవియల్
 పులకిత గాత్రలై గళములోన నదించును గద్గదాశ్రువుల్.

జాలి యెటుంగ కీజగతి సాగును భగ్నమనోనుభూతి ముం
 గాలను దన్ని!—యీతెరువు గానని తెప్పను వీడి కాలశై
 వాలము దాఁటి తీరమున వ్రాలిన నాఁ డిటుచూచి నవ్వుటా
 లాడెద, ప్రేమభాగ్య హృదయాంగణ కోమలతల్పశాయినై.

“మ య్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే,
శ్రద్ధయా పరయా పేతా స్త్రీ మే యుక్తతమా మతాః.”

—భగవద్గీత.

A great book is born of the brain and heart of its Author. —Hudson.

ఓంకారస్వరూపుడగు నాచరమాత్ముని లీలల
నేవిధముననైన వర్ణింపజాలిన కవికీర్తియే
చిరస్థాయిని. అట్టికవియే మహాప్రతిభా సంప
న్నుడయి యుండును. అతని హృదయమును
మనశ్చక్షియు నాతని గ్రంథమున తప్పక ప్రతి
బింబితములగును.

“We cannot demand from every
man (poet) that he have unusual depth
of insight or exceptional experience;
but demand of him that he give us of
his best and his best cannot be
another's”.— George Henry Lewes.

ఇటులు భావముల స్పష్టముగా వ్యక్తీక
రింపజాలువారలే ప్రతిభాసంపన్నులు. వీరలే
యుగకర్తలు. వీరిగ్రంథముల స్వతంత్రత యొక
ప్రధానాంశమై యుండును. స్వతంత్రత కావ్య
మున కొక నూతనజీవము నాపాదించును.

ఇది లేని గ్రంథము మృత కళీబరము
మాడ్కి కళావిహీనమై యుండును. కావ్యము
సజీవమైయున్నదన్న వాక్యమునకు, కావ్యము
నందు, కవియొక్క స్వతంత్రత ప్రతిఫలించు
చున్నదనుటయే పరమార్థము.

‘The throng and succession of ideas,
thoughts, feelings, imaginations his

views of external things, his judgments
upon life the exercises of his depth
of his sagacity, all these innumerable,
and incessant creations, the very pro-
duction and throbbing of his intellect
does he image forth in a corres-
ponding language.....’ (Newman.)

మతియు నొకమహామహుని కావ్యము
నందు, కర్తయొక్క అంతశ్శుద్ధి ప్రకటికృత
మగుచుండును. కవి యంతశ్శుద్ధి గలవాడై
ననే యాతని గ్రంథము చిరస్థాయి యగును.
కవి యొకటి తలంచుచు, వేరొక్కవస్తువు
నుద్బోధించిన, నాగ్రంథ మచిరకాలముననే
పతనోన్ముఖ మగును. ‘కవి’ యను నామ
మున కర్హులగువారి గ్రంథములలో వారి
యంతశ్శుద్ధి యనుక్షణమును పొడసూపు
చుండును కావుననే, ‘without sincerity no
vital work in literature is possible’ అని
Hudson పండితుండును, ‘that virtue of
originality that we strive after is not
newness.....it is only genuineness!’
అని Ruskin పండితుడును నుడివిరి.

ఇంతియైనాక, ఉత్తమగ్రంథమునం దవ
శ్యముగా ధర్మ మేదో యొకవిధమున

నుద్బోధింపబడియుండవలయును. బ్రహ్మవాది యైన గురువుపదేశముద్రం బట్టి, యేశ్రుతివాక్యముల బల్కుచుండునో, తదర్థ మేవిధమున నైనగాని గ్రంథమునం దాపాదింపఁబడి యుండవలయును. మోక్షమార్గము నెఱుక పరచు నీ తత్త్వబోధ మావశ్యకము గావుననే,

‘No poem ever makes me respect its author, which does not in some way convey a truth of philosophy’ అని Lowell పండితుడును, ‘A good book is the precious life-blood of a master spirit enbalméd and treasured up on purpose to a life beyond life’ అని Milton మహాశయుడును నుడివిరి.

ఇట్టిగుణముల నన్నింటిని గల్గియున్న గ్రంథమే యుత్తమగ్రంథము. ఇది శాశ్వతముగా నుండుటయేకాక వాఙ్మయమున సగ్రస్థానము నలంకరించును. ఈదృశగ్రంథకర్తయే మహాప్రతిభాశాలియును ‘కవి’ యను నా మార్హుండును. ఇట్టివారు దేశమున వెలయుట దుర్లభము. వీరలే దేశోద్ధారకులును, మార్గ దర్శకులును.

‘A poet’s greatness must ultimately depend upon the greatness of his subject-matter, the power of thought which he brings to bear upon it, and his moral strength and influence’ అని Hudson అనునతడు చెప్పినట్లుగా, కవియొక్క ఆత్మీయతయు, అంతశ్శుద్ధియు, కథావస్తువును, కావ్యము నున్నతస్థితిని ప్రాపింపజేయును. ఆం

ధ్రమున నిట్టి గుణసంపన్నమగు కావ్యములలో భాగవత మొకటి. ఆంధ్రభాగవత కర్తయగు పోతన యంతశ్శుద్ధియు, నిష్కల్మషభక్తియు, గ్రంథస్థమైన విషయగాంభీర్యమును సీగ్రంథమున కాంధ్ర వాఙ్మయమున నున్నతస్థాన మొనంగినవి.

సంస్కృత భాగవతము వైష్ణవధర్మపరమని నానుడి. పోతనకుమాత్రము శివ కేశవులిరువురును సమానులే. విష్ణువుమాత్రమే సర్వాంతర్యామియనిగాని, విష్ణువే పరమాత్మయనిగాని, విష్ణునికన్న శివు డధముడనిగాని, పోతన యభిమత మెంతమాత్రమును గాదు. హరిహరు లిరువురును పోతన దృక్పథమున సమానులే యని యనుట కీక్రింది నిదర్శన మొక్కటియే చాలును. కృతిపతినిగ్గయము జేయుచు :

“చేతులారంగ శివుని బూజింపఁడేని,
నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువఁడేని,
దయయు నత్యంబు లోనుగాఁ దలఁపఁడేని,
కలుగ నేటికి దల్లులకడుపుఁ జేటు”

అని శివకేశవుల కిరువురకు నభేదవృత్తిని గల్పించెను. శివుని బూజింపుచు హరికీర్తి నుడువవలయునట! ఇంత పరిపక్వ మనస్కుడు తిక్కనగాక వేఱొక్కడు గలడే! పోతన యిట్టియోగి గనుకనే రామకృష్ణులకుగూడ నేకవృత్తి నాపాదించెను. శ్రీరామనామాంకితముగా భాగవతము దేనుంగుజేయ నిశ్చయించుకొని, “నేను నాచిత్తంబున రామ

మఱియు,

“నెలకొని ధర్మపాలన వి

నిర్మలు భక్తుఁ దిరస్కరించు న

క్కలుషుని జిహ్వఁ గోయఁదగుఁ

గా కటునేయఁగ నోపఁడేని దాఁ

బాలియుట యొప్పు రెంటికిఁ బ్ర

భుత్వము సాలమీఁ గర్ణరంధ్రముల్

బలుపుగ మూసికొంచుఁ జనఁ

బాడి యటగుదురు ధర్మవర్తనుల్.”

ఈ రెండుపద్యములయందును పోతనకు శివునిపై గల భక్తివిశ్వాసములు సువ్యక్తము లైనవి. “చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁడేని,కలుగనేటికి తల్లుల కడుపుచేటు” అని యనునంతటి శివపూజా తత్పరుడు శివుని దూషించెననుట, పోతనహృదయము నెటుంగ రామిని దెల్పును.

ఈమహాయోగి భక్తిమార్గమే ముక్తి మార్గమని నమ్మియుండెను. పోతనవంటి మహా కవి, యట్టిభక్తుడు, మరల బుట్టుటరిది. నిజ మగు కవి తనస్వభావానుగుణమగు విషయ మునే పర్చింపబూనుకొనును. అనగా, కవి స్వభావమునకు సరపోవు విషయమునే కవి వ్రాయ నుద్యుక్తుడగును. కవివ్రాసిన కావ్య మునుబట్టియే వాని స్వభావాదుల మనము గ్రహింపగలము. రాజ్యతత్త్వవేత్త గనుకనే, తిక్కన భారతమును దెనిగించెను. వీరశైవుడు గనుకనే పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవ పురాణము వ్రాసెను. అటులనే, పోతన

పరమభాగవతశిఖామణి యగుటంచేసియే, భాగవతమును దెనిగించెను. ఈతడు భాగవతము వ్రాయుటకు వేటొక్క కారణముగూడ గలదు.

“హరినామస్తుతి నేయుకావ్యము సువ
జ్ఞాంభోజహంసావళి

సురుచిభాజితమైన మానస సర

స్ఫుర్తిన్ వెలుంగొందు శ్రీ

హరినామస్తుతి లేనికావ్యము విచి

త్రాధాన్వితం బయ్యు శ్రీ

కరమై యుండ దయోగ్యదుర్మలినవ

త్కాకోల గర్భాకృతిన్.”

వెండియు :—

“అపశబ్దంబులఁ గూడియున్ హరిచరి

త్రాలాపముల్ సర్వ పా

ప పరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిం

భావించుచున్ బాడుచున్

జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు న

త్రాంతంబుఁ గీర్తించుచున్

దపసుల్ సాధులు ధన్యు లొదురుగదా

తత్త్వజ్ఞ చింతింపుమా!”

అని నారదడు పరాశరాత్మజునితో జెప్పినట్లుగ, తనభావమునే పోతన వ్యక్తపరచెను. ఇట్టి స్వభావముగలవా డగుటచేతనే భాగవతమువంటి యుత్తమ గ్రంథమును వ్రాయ నుద్యుక్తుడయ్యెను. “It has been often said that a man of genius sometimes is such in virtue of combining the temperament distinctive of his nation with some gift of his own”—అనగా, ప్రతిభా

శాలియగు నాతడు, స్వజాతిస్వభావముతో, స్వీయస్వభావమునుగూడ నొకప్పుడు సమన్వయించుచుండును—అని 'Jebb' అను విమర్శకు డనినట్లుగ పోతనభక్తి, గ్రంథమునుండి యవిభాజ్యమగు నొక మహాశక్తియై, యనుతః మును మనమనముల చకితము గావించుచుండును.

ఈ భాగవతశిఖామణికి పరమాత్మునిపై భక్తితోపాటు, పరమాత్ముని మాయయందు గూడ సత్యధికవిశ్వాసము గలదు. గ్రంథమునందు అచ్చటచ్చట నీ మాయావిషయమై ప్రత్యేకముగ కవి చెప్పినట్లు, పరికించి చూచిన సువ్యక్తమగును. ఈజగమంతయు నీమాయచే నిలిచియున్నదని యీతని నిక్కంపు దలంపు. భక్తిపారవశ్యమున కుంతిచేవి శ్రీ కృష్ణుని పరదైవముగా నెంచి, సకలవిధముల నుతియించుచుండగా, నద్దానిం గ్రహించి, “గోవిందుండు మాయానిరూఢ మందహాస విశేషంబున మోదంబు నొందించి రథానూఢుండై కరినగరి కరిగె” నని వ్రాసెను. కుంతిచేవి మానసికపరిస్థితిని మార్చిచివేయుటకై శ్రీకృష్ణుడు మాయచే నామెను మోహితజేసెను!

ఇటులనే క్రీడామనుజుబాలకుండైన యీ శ్వరుని ముఖమునందు, “జలధిపర్వతవనభూగోళ శిఖితరణి, శశివిక్వాలాది కరండంబైన బ్రహ్మాండంబును గాంచి, దిగ్భ్రమంజెంది, యాబాలుని పరమేశ్వరుఁగాఁ దలంచుచున్న యశోదయం దా కృష్ణుండు వైష్ణవమాయం భాందించిన;

జడనుపడి యెటుక నెడి యా పడఁతుంక సర్వాత్ముడనుచుఁ బలుకక యత గొడుకని తోడపై నిడుకొని [నికడువేడుకతోడ మమత గావించె...”

ఇటులనే యనేకస్థానంబులయందు పరమేశ్వరుండు మాయచే జగంబుల నేలుచుండెనని పోతన వ్యక్తపఱచెను. శ్రీకృష్ణునిశక్తిని బరిశీలించుటకై గోవత్సములను, గోపబాలకులను బ్రహ్మ యంతర్ధానము నొందించిన, శ్రీకృష్ణుండు మాయాగోవత్సగోపబాలకుల సృజయింపఁ గాంచి, ససంభ్రమంబుగ శౌరికి మొక్కి బ్రహ్మ స్తుతియించుచు :

“మాయలు గల్గువారలను మాయలఁ బెట్టెడి ప్రోడ...” అని యనెను. మాయనే మాయాన్వితగా జేయజాలువాడు పరమేశ్వరుడని పోతన యభిమతము.

ఇంక, గోపికావస్త్రాఽపహరణసందర్భమున పోతన మూలానుసారముగా వ్రాయక కొన్ని కొన్ని యనుచితవర్ణనలను ‘సంబోధనములను’ జేసెనని కొందఁ డభిప్రాయపడుదురు. ఐనను, ఈఘట్టము వేదాంతము నుద్బోధించుచున్నదనువిషయము నిర్వివాదమును, సర్వమతసమ్మతమును. గోపికలు యోగులా? లేక “హరి పూజార్థము పుట్టుడు - సురకన్యలు భూమియందు సుందరతనులై” యని భాగవతముననే యున్నయట్టులు సురకన్యలా యనువాదమును, వస్త్రము లజ్ఞానావరణములా

యనువిషయమును, శ్రీకృష్ణునిప్రాయ మా కాలమున కెంత యనుచర్య యటుండనిచ్చినను, గోపికలకు శ్రీకృష్ణుడు తత్త్వబోధ చేసెననియు, మమకారమును త్యజించునటుల నొనర్చెననియు విస్పష్టము. గోపికలకు నైజ దేహములపై గల యభిమానమును విచ్ఛేదము గావించి, యహంభావమును నిర్మూలము చేసి, మమకారము విధ్వంసము గావించుటకు పన్నినపన్నాగమే కాని వేఱొండు కాదు.

“వచ్చెదము నీవు పిలిచిన

నిచ్చెద మేమైనఁగాని యెటుఁ జొరుమనినం

జొచ్చెదము నేడు వత్తుము

లిచ్చి మముం గరుణతోడ నేలుముకృష్ణా!”

అని శరీరాభిమానముల నింకను త్యజింపక ప్రార్థించుచున్నవారిని, శ్రీ కృష్ణుడు నిర్దేశించి ‘మీయంబరంబు లిచ్చెదఁ - దోయంబులు పెడలి రండు’ అని యనియె. ‘ఎట్ట కేలకు చిత్తంబులఁ గట్టిపఱచుకొని కరసంఘాదితపంచాయుధగేహలగుచు, ప్రాధలైన సుందరుల ముండట నిడుకొని, మందగమనలు తోయంబుల పెడలిన’, భగవంతుం డంతటితో జాలింపక, ‘ఇంతు లెల్లఁ జేతు లెత్తి మ్రొక్కి - చేరి పుచ్చుకొనుడు చీరలు సిగ్గు వో - నాడ రేల’ యని వారల మందలించెను. మానినుల కింతకన్న నెక్కుడు పరీహాసమయముగలదా? విగతవత్తులై పురుషుని చెంగట నుండుట కియ్యకొననిమానవతులు దిగంబరలై తోయముల పెడలివచ్చి చివరకు చేతుల నెత్తి

మ్రొక్కిరి. ఇప్పుడుగదా తనువులపై నభిమానము సంపూర్ణముగా బోయినది!

“The naked soul must follow the naked ‘Jesus’” అనగా ‘దిగంబరుడగు జీవుడు, దిగంబరుడగు ఏనుఁగు శెండువలయు’ నని యొక క్రైస్తవ వేదాంతి చెప్పినట్టుగ సర్వాంతర్యామియగు భగవంతుని ముంగట, దిగంబరులుగ నుండుటకు సిగ్గేల? భగవానుడు సర్వాంతర్యామి యని తెలిసికొనినపిమ్మట నీ సిగ్గునకు లా విసుమంతయు లేదు. అభిమానమున కవకాశ మావంతయు లేదు. కావుననే కృష్ణుడు గోపికలతో :

“శృంగారవతులార సిగ్గేల మిముఁగూడి

పిన్ననాటనుగోలఁ బెరిగినాడ

నెఱుంగనే మీలోన నెప్పుడు నున్నాడ

నేను జూడనిమర్మ మెద్ది గలదు?”

అని మమకారకారణమగు సిగ్గును విడనాడు డనియె. అప్పుడు గోపికలు : “ఘాలతటన్యస్త కరాబ్జలై మ్రొక్కిరి”. అప్పటికిగాని మమకారము సంపూర్ణముగా వినర్జింపబడలేదు. సిగ్గు సంపూర్ణముగా దూరీకృత మయ్యెను. స్వాభిమానము కూకటితోగూడ నిర్మూలింపబడెను. అప్పుడుగదా, “యంబరములు గృపాలుండు హరి యిచ్చె, భక్తపాలకుం డగుటన్!”

ఇట్టి మహాయోగమును బోధింప నిశ్చయించి శ్రీకృష్ణుం డటుల నొనర్చెనేకాని తుచ్చకామియైకాని, జారుడైకాని, యటుల

వస్త్రముల నవహరింప లేదనుట యథార్థము. తనయభిమతమును శ్రీకృష్ణుడే వ్యక్తపరచి యుండగా నింతయేల? గోపకాంతల చెంతకు నుద్ధవుని బంపుచు, శ్రీకృష్ణుడు:

“లౌకిక మొల్లక న న్నా
లోకించు ప్రపన్నులకును లోబడి కరుణా
లోకనములఁ బోపింతును

నా కాశ్రితరక్షణములు వైసర్గికముల్ ”

అని యనెను. గోపకాంతల ‘లౌకికమునుండి’ విముఖుల గావించుటకును, ‘ప్రపన్నుల’ నొనర్చుటకును, చేసినయుపాయమేగాని వేఱు గాదు. భక్తాగ్రేసరుడగుపోతనచే పరమాత్ముడుగా భాగవతమున నిరూపింపబడిన శ్రీకృష్ణున కట్టి హేయభావముల నాపాదించుట కేవలము భ్రమ. ఈదురూహ ప్రథమమున పరమత్స్థులకును, తదనుకరిణమే పరమావధిగాగల స్వమత్స్థులకును గూడ గల్గినది. కాని, యిది బలాత్కల్పితమయ్యును పొందకున్నది.

మఱియు, భక్తి యనునొక మహాశక్తి యుండినుండి యంతమువఱకును స్వగ్రంథమును ప్రభాభాసితము జేయుచున్నది. కవి యెప్పుడును గ్రంథమునందలి యొకయుత్తమపాత్రతో వైకృముపొందుచుండును. స్వాభిప్రాయముల నెల్ల నాపాత్రచే ననిపించుచుండును. కవి స్వభావమంతయు నాపాత్రయందు ప్రతిబింబితమగును, ‘The personality of the poet reflects in one of his characters’ (Ruskin) అనగా, కవియొక్క అత్మీయత లేక

అంతరంగికస్వభావము, కవికృతగ్రంథమందలి పాత్రలలో ద్యోతకమగుచుండును. కవిస్వభావమున కనుగుణమగుస్వభావముగల పాత్రతో కవి యేకీభవించును. మహాభారతమున ధర్మరాజుతో నన్నయ యభేదవృత్తి బొందెను. తిక్కన, శ్రీకృష్ణునితో వైకృముబొందెను. అనగా, తిక్కనస్వభావము శ్రీకృష్ణునియందెక్కువగా దెలియ నగును. కృష్ణపాత్రను పోషింపుచు, తిక్కన, స్వాభిప్రాయములను, నిజ స్వభావమును, కృష్ణున కాపాదించును. ఇతనిస్వభావమునకు శ్రీకృష్ణపాత్రపోషణమన ఉల్లాసకర మగునది. కనుకనే, శ్రీకృష్ణుని తిక్కన యనన్యసామాన్యముగా జిత్రించెను. అటులనే, పోతన భక్తుడగుటంచేసి భాగవతము నందలి భక్తులతో నేకీభవించును. శ్రీకృష్ణ భక్తుల జిత్రించునప్పుడును, పరమేశ్వరుని సంస్తుతించునపుడును, పరంధామునిలీలల గానము సేయునపుడును, పోతనకుగల యుత్సాహము, మహత్త్వము, కవిత్వపటుత్వమును, రసానంద దాయయగు వైలియు నింకొకరికి దుర్లభములు.

భక్తివిషయము వ్రాయునపు డెల్లను, పోతన తనయుడై వాణీప్రసాద లబ్ధకవిత్వముతో పద్యము నిట్టె వ్రాసేవేయును. అపుడాయనదృక్పథమున, నాదివ్యమూర్తి తాండవమాడుచున్నట్లుగ వర్ణించి, మన మనోనయనములకు గోచరమగునట్లు చిత్రించును. శ్రీకృష్ణునిగానక, వెదకికొనుచు కృష్ణుడేగినదిక్కు మొగంబై చనిచని, భూతలంబున

మనోహరంబులగు హరిచరణంబుల చొప్పు గని గోపకాంతలు :

“ఈచరణంబులే యిందునిభానన,
ననకాదిమునియోగనరణి నొప్పు,
నీపాదతలములే యెలనాఁగ, శ్రుతివధూ
నీమంతపీఠులఁ జెన్నుమిగులు
నీపదాబ్జంబులే యిభకులోత్తమయాన,
పాలేటిరాచూలి పట్టుకొమ్మ
లీసుందరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ,
ముక్తికాంతా మనోమోహనమ్ము
లీయడుగులరజమె యింతి! బ్రహ్మేశాది
దివిజవరులు మాళిదిశలఁ దాల్చురు...”

అని యనుమాటలు పోతనవే. పోతన మనో
గతములగు భావముల గోపికలచే ననిపించెను.
ఇచ్చట, కవి భక్తలగు గోపకాంతలతో వైకృ
ము బొందెను.

ఇటులనే పోతన యక్రూరునితో తన్మ
యుండగును. వీరిరువురయందును భక్తిసమాన
ధర్మము. కవితో నమానధర్మలగువారిని, కవి
చక్కగా జిత్రింప గలడని యంతకుమున్నే
ప్రాసియుంటిని. కాళిందీప్రాదమునం దక్రూ
రుడు గ్రుంకులిడి, యందు పరమేశ్వరుని గాంచి
‘మొక్కి భక్తి సంభ్రమంబు లగ్గలంబుగ,
గద్గదకంఠుడై దిగ్గసం గరంబులు ముకుళించి,
భక్తిరసపూరితమగు నోక మహాదండకమున
నీశ్వరుని వినుతించెను. హృదయమునందు
భక్తి పొంగి వెల్లివిరియునపుడు, చిన్న చిన్న
పద్యములుగాక, యొక గొప్పదండక మప్రయ

త్నముగ వచ్చెను. ఇట్టి దండకములు భాగ
వతమునం దంతటను రెండుస్థలములమాత్రము
గానవచ్చుచున్నవి. మైత్రేయుడు విదురునకు
స్వప్తిక్రమము నెఱింగించునపుడును, అక్రూరు
నకు కాళిందీ ప్రాదమున శ్రీ కృష్ణదర్శన
మొనపుడును. ఈ భాగవతశిఖామణి అక్రూరు
నితో వైకృము నొందియుంటచే, నీ దండక
మత్యద్భుతముగా నుండి, మనలనుగూడ భక్తి
రసమున ముంచివేయుచున్నది. ఇచట పోత
నకు భక్త్యావేశము గల్గినదనుట నిస్సందే
హము.

పోతనసర్వమును భక్తియే యని చెప్పట
కింకొక్కయుదాహరణము చాలును. భీష్ము
డి యవతార సమాప్తిని జెందునపుడు, శ్రీ
కృష్ణుని ముంగటగని, చేసిన స్తోత్రము శరీర
మును పులకాంకితము నేయుచున్నది. భీష్ముని
వలెనే పోతనగూడ శరీరత్యాగము నేయు
నపుడు శ్రీకృష్ణునిలీలల నన్నింటి నొక్క
మారుగ స్మరించి :

“మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము సూక్ష్మ-
లీవలం-జిక్కఁగఁ బట్టి హృద్గతముఁ జేసి వెలిం
జనకుండ నేత్రముల్-గ్రక్కున మూసి మేనఁ
బులకంబులు గ్రమ్మఁగ.....”

యోగి కైవడి నిశ్చలమనస్కుడై :

‘ఒకసూక్యండు సమస్తజీవులకుఁ దా
నొక్కొక్కడై తోచుపో
లిక నేదేవుడు సర్వకాలము మహా
లీలన్ నిజోత్పన్న న

స్యకదంబంబుల హృత్సరోరుహములన్

నానావిధానూనరూ

పకుండై యొప్పుచునుండు నట్టివారి నే

బ్రాభింతు శుద్ధుండనై.'

అని పరమాత్ముని ధ్యానించుచు, నుత్తమ

గతులఁ బడసియుండును!

పోతనవలె సహజపాండిత్యమును, ధారా

శుద్ధియుగల్గి, భక్తుడునయిన మహాకవి మఱి

యవతరించుట దుర్బటము. ఈకృతపుష్కరిని

గ్రంథమునందలి, యేయొక్కవిషయము నెత్తి

వ్రాయ నుద్యమించినను నది యొకగ్రంథము

కాకమానదు. విషయము విపుల విమర్శా

కాంక్షియైనను, విస్తరభీతిచే కొన్ని విషయముల

మాత్రమే, దశమస్కంధముపై నెక్కువగా

నాధారపడి, నానేరిచినంతవట్టు వ్రాసి, యీ

యోగీశ్వరుని మనసా యొక్కసారి ధ్యానించి,

దీనిని ముగించుచున్నాను.

ఆపువ్యే-ఆనవ్యే

కవికొండల సేంకటరావుగారు

(గీ త క)

ఆపువ్యే నివ్వెట్టాకుంటే

చూపులో చోడైం లేదు—

ఆనవ్యే నివు నవ్వాకుంటే

అనుకో అవకాశం లేదు.

i. మెడలో నీ కున్నదల్ల

నల్లపూసాల వెలితి

బిళ్లదారాపుజోచ—ఆపువ్యే.

ii. నడలో నీ కున్నదల్ల

కాయాగాసీన వ్రేళ్ల

మాయమట్టేల రవ్వ—ఆపువ్యే.

iii. ఇలలో నివు కట్టిందల్ల

మూరాతక్కువ ముదుక

గోరంచొ గవ్వంచొ చెల్ల—ఆపువ్యే.

iv. బంగారుపువ్వు కాదు

బంతి పువ్వేను పచ్చ—ఆపువ్యే.

v. సిగ చుట్టి సిగలో గాదు

అగపడ్డ పాటూగానె—ఆపువ్యే.

vi. నట్టింటా పండక్కి కాదు

పట్టప్ప దుత్తినె దారి—ఆపువ్యే.

నేటికాలమున శాంధ్రచ్చంద్రగంధములలో వెల్ల
గౌరవసావము నలంకరించి విన్నెక్కెనది యిప్పు
కవీయ మొక్కటియే. ఇదేవలీ కవు లందఱును సామా
న్యముగ నిద్దానినే ప్రమాణముగ నంగీకరించుచున్నారు.
కాని యప్పకవి తాను ఛందోగ్రంథమును రచింపవలె
నను తలంపున నిద్దానిని వ్రాసినట్లు లగపడదు. ఏమన
శాంధ్రశబ్దదింతామణి యను నన్నయకృత వ్యాకరణము
సంస్కృత రూపమున నుండ నద్దానిని భగవదాక్షామ
సారము తెలిసింది పలువురకు సుబోధముచేయ తలపెట్టె
నని యాతని గ్రంథములన సమీక్షకు విదితమే యగు
చున్నది. అట్లుయ్యి వ్రాసినంతలో ఛందోవిషయ
మెక్కువగాను, పూర్వలక్షణ కర్తలకంటె విశేషము
గాను నుంటచే నిద్దానిని ఛందోగ్రంథముగానే పరిగ
ణింపుచున్నాడు. దీని తృతీయాశ్వాసమున “ఆర్యో చరి
ర్విత్తియో వర్ణః ప్రాసోత్ర పాదపాదేభుః” అనెడి
మాత్రమునకు విపులవ్యాఖ్య రచింపఁబడి యతిప్రాసల
విషయమై విపులముగఁ జెప్పఁబడినది. ప్రకృతమున
నీనిని గుఱించి నా యభిప్రాయములఁ గొన్నింటి వెల్ల
డింతును.

ఈ యతిప్రాసల విషయమున వస్తుకవి పూర్వ
లాక్షణికుల యతిసంఖ్యలఁ జెప్పుచు “విశ్రమంతు లేను
విరచింతు నాలుగుపదులమీద జొక్కటి” అని తాను
రగ యతులఁ జెప్పియున్నాఁడు. బా/లగ విచారించిన
దీనిలో కొన్ని గతార్థములు కాదనియున్నవి. అట్టివాని
నీ క్రిందఁ బొందుపఱుతును.

౧. ఈతఁడు మువిధక్రియతియనియు, ముకార
యతియనియు రెండు యతులను జెప్పియున్నాఁడు.
భాషాపరిణతిచే నాయా మువర్గకములు పు, బు లుగా
మారుచుండుటచే యా యతిని జెప్పటకు నీజము,
ఈ రెంటిలో మువిధక్రియతి యనిన పున్నపుంసక

తత్పమాశాంధ్రదేశ్యశబ్దముల తుదను కలయు ముకారము
నకు పు, పు, బు, భు—లు యతి వందునని చెప్పియు
న్నాఁడు. లక్ష్యపద్యమును బాడ ఒ ఓ లతోఁ గూడిన
ప ప బ భ లుగూడ నీ ముకారముతో యతిఁ జెంద
వచ్చునని లేలుచున్నది. ముకార యతి యనఁగా ఉ ఉ
లతోఁ గూడిన ప ప బ భ లు శబ్దనిష్ఠముకారముతో యతి
వందు నని చెప్పియున్నాఁడు. ఏతద్వ్యతిరేకముగా లక్ష్య
ములుగూడ లేవు. దీనివిబట్టి చూడ, విధక్రి ముకార
ముతో ఒ ఓ లతోఁ గూడిన ప ప బ భ లు గూడఁ
జెల్లు ననియు, శబ్దస్థ ముకారమున నట్లు చెల్ల వీలు లేన
ట్లును స్పష్టపడుచున్నది. కాని విధక్రిశబ్దనిష్ఠము లగు
వెల్ల ముకారములతోను ఉ ఉ ఒ ఓ లతోడఁ గూడిన
ప ప బ భ లు యతి వందుచున్నట్లు కలిప్రయోగముల
తెలియుచున్నది. ఇట్లునుకొన్నను ఏయచ్చులతోఁ గూడి
నను పవర్గమునకే గాని ముకారమునకుఁ గూడునా?
అనువిషయ మింతఁడు చెప్పియుండలేదు. చూడఁడు—

“మొక్కులు గైకొను సమస్తభువనాధీశా!”
గు. సా.

“బాలుపుగ మితి లేనిమాడ్కి—మొలబండై—”
రామ. భూ.

ఇట్టి ప్రామాణికులప్రయోగము లెన్నో యున్నవి.
ప్రకృతమున నీ శ్రమ నంతను నీతి ఉత్సాహ్యనిష్ఠ
ముకారమునకు తాదృశ ప ప బ భ లు యతి వందు
నని చెప్పిన నర్వలక్షణ సమన్వయముగ నుండెడిని. ఇట్లు
చెప్పకొన మువిధక్రియతి మాననగును. మఱియు విధక్రి
ముకారమునకు శబ్దస్థ ముకారమునకు భేద మేమియు
లేకున్నను నీతఁ డిట్లు భేదము కల్పించినఫల మంతగా
కానుపింపదు. లక్షణకర్తలలోఁ బ్రథముఁడైన కవిజనా
శ్రమఁడుగూడ,

క. "పోలగ పుష్పగుళులకు మా
 పోలికవడి కీల ముల్ల - మున కెవ యనగకె"
 కీలం ముల్లం బనగా
 ధూలోకం బమర లోక - మున కెవ యనగకె."

అని ముకారమాత్రమునకు పదద్వయము చెప్పి యున్నాడు. అప్పుకది స్పష్టప్రతిపత్తిస్థము విశేషించి చూపెను గాని, యారెండుయగులు పోక్కటియే గాని ముఖ్యక్షియతి యనవసరము.

2. మఱియు బాజాయతిసందర్భమున హ, య లు పరస్పరము యతిఁ జెందునని చెప్పి యున్నాడు. ఇత్యది సరసయతియం చింతిర్చాచ మందును. అపలు యతివిషయమున హ, య ల కచేత్వమే గాని పోత్వము లేదని యిత్యసంబంధయతిసందర్భమున,

"సారిది కాదులఁ గల వట్టుడుదలకల్లు
 బుత్వమిత్రంబులకు నయ్య లేనయ్య నైదుఁ
 జెల్లు యహలమ స్వరమైత్రఁ జెందునపుడు
 చెలయు నిది....."

అని చెప్పియున్నాడు. అనగా హ, య లు తత్వా జాత్యస్వరయంతము లగుకటి నని యర్థము. అప్పుడు వీని సార్వత్రియవివక్షితము. ఇతరలక్షణకర్తలు గూడ నీరెంటికి నచేత్వ మిచ్చి,

"అయహలు చధజర్భుకమనలు
 నయసంయులేనగలు.....
ని
 శ్చయముగ వల్లెయ్యె....."

అని పరస్పరము అయహలు యతి నందునని చెప్పి యున్నాడు. మఱియు పారిదలప్=అరదళము, హంసః=అంచ, ఇత్యాదులందు పాకార మచ్చగుటచేతను, పది + అలు = పదియాలు, హ + అది = హయది, ఇత్యాదులందు దకారము యకారరూపము నందు చేతను వైహయల కచేత్వము స్పష్టము. కాన సరసయతి లక్షణపద్యమున "హయ లత్వమునకు" అనుచోట ఇతరలక్షణకర్తల వలె "అయహ"ల పరస్పరము యతిఁ జెందునని చెప్పుకొన్న వైబుజయతి గతార్థము కాఁగలదు.

3. మఱియు ప్రశ్నోకయతి సందర్భమున, అ ఇది మొదలగు పదములు మఱియొక పదముతో కలిసి వచ్చును హల్లునకును, కలయక యడాగమును వచ్చి నపు డమృవత్వము యతి నిలుపవగునని చెప్పియున్నాడు. స్వరప్రధానయతి చోష్ఠన మతరపదావ్యచ్చు సంధివశమున లోపించెను గాన నిద్దానికే యతి నిలుపవలసినన్యాయమున వట్లు నిలుప లేదు లేదని నిరూపకమువలన కాలోలు నిద్దాని కే నామధేయము పెట్టియుండుట. కాని "చేతి + ఇది=చేతిది" అనియున్నపుడు "తి" అనుదానికి యతి నిలుపునపుడు వర్గప్రాణియగులలో ఇద్దరొక యొకటి యగుటచేతను, "చేతియని" అని యున్నపుడు యకారమునకే యతి నిలిపన సరసయతియం చితర్యవించుటచేత నీయతిప్రాముఖ్య మంతగా కనుపట్టును. మఱియు పూర్వకవిప్రయోగముల నప్పకవి గూపించి యనందవందునఁ గూడ నిద్దాని ప్రాశస్త్య మంతగాఁ గానుపించదు.

క. మఱియు శేకతరయతి సందర్భమున సాధు శేషమును శేకలశేషమును సవర్ణము లయ్యెను యతి చెందరాదని చెప్పియున్నాడు. అన లీశేషశేకలశేషయతిప్రాస లక్షణయమున పూర్వకపు లేన రింతపట్టుదల నూని చెప్పి నట్లు లగవదదు. కాని యేదోషము నూపించి యారెంటికిని యతిప్రాసఁ జెల్లవలెకో తెలియకున్నది. ఈనియమమును బట్టి యనేకు లిట్టిప్రయోగముల సాధ్యమైసంతలో దిద్దివైచి యున్నారు అప్పటికిని కొన్ని మిగిలిన వానికి రత్నాకరాదిగుంటుకర్తలు ద్వైరూప్యముల కల్పించి యున్నారు. కేవల ముచ్చారణలోను, పూర్వవాద్యయము లోను భేదము లేని వీని నిట్లు భేదించిన మహాత్ము లెట్టి ప్రయోజనముల నొడిగట్టికో తెలియదు. శేషశేకలశేషము లకు యతిప్రాసలలో సంబంధము కూడదని బోధన పాలమౌళిక చేసి చెప్పినయప్పకవియే కొన్నిపట్ల వీనిని వాడినట్లును, వానిలో కొన్నిటికి పాఠాంతరములు లేవనియుఁగూడ నీతికాకారులు ఘంటాపథముగఁ జెప్పియున్నారు. మఱియు ప్రాచీనప్రమాణకవుల గ్రంథములలో నశేకప్రయోగము లున్నది. చూడఁడు—

సారిజాతాపహరణము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౮-వ పద్యమున—కందము.

సృసింహపురాణము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౫౬-వ పద్యము: రేఖద్వయప్రాసము.

భాగవతము— (సృసింహపురాణము) ౯౯-వ పేజీ, ౧౧౦-వ పద్యము: రేఖద్వయప్రాసము.

భాగవతము— (సృసింహపురాణము) ౫౯-వ పేజీ, ౬౦-వ పద్యము; ౬౯-వ పద్యమునఁ గూడదు.

చంద్రికాపరిణయము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౨౬-వ పద్యము: ప్రాసము, వృత్తము.

చంద్రికాపరిణయము, ద్వితీయాశ్వాసము, ౬౮-వ పద్యము: ప్రాసము, రేఖద్వయప్రాసము.

మనుచరిత్ర, ౮౯-వ పే. ౧౨-వ పద్యము; తృతీ. ౧౯-వ పద్యము: యతిప్రాసములు రెండును.

కళ్యాణాశ్లోచయము, తృతీ. ౨౮౫-వ పద్యమునఁ గూడఁ గలదు.

కృంగారకామంతలము, ద్వితీ. ౧౧౫-వ పద్యము: రేఖద్వయమైత్రి గలదు.

ఇంక ననేక ప్రబంధములఁ గలవు. ఉన్న నేమి? విమర్శకముచోళయులు, లక్షణకర్తలుగూడ తా మేసిద్ధాంతముల మనమున నిడికొనిరి" యామాత్యులు వీడక నిండిని పంది చేయ నెంచిన వారి నెవ రడ్డుదురు? కానినా,

"శబ్దజాసనముఖకవీశ్వరకృత్ప్ర
బంధముల లక్ష్యములు కనుపట్టుకతన."

"శ్రమత కబ్బానుకాసన ప్రభృతి పూర్వ
కవిజనంబులకృతుల లక్ష్యములు కలిమి."

"...గంధము లెల్లను
బెదరి వెదకి సారమెల్ల వివరింపంగఁ."

అని యాశ్వాసమున కై చేసిపారులు తనయుత్కర్షణను కొనియాడుకొన్న యెప్పుకవి రామరాజు వసుచరితముందలి రలయతివిషయము గాని, కళ్యాణాశ్లోచయముందలి ౫౪. ౧౦వ. గల రలప్రాసమును గూర్చి గాని,

సృసింహపురాణముందలి తృతీ. ౧౫౫వ. గల రలప్రాసమును గూర్చి గాని యిందుమంత లక్షణమును కల్పింపఁ గలిగినా? లేదు. పట్టుదలయే ప్రధానము గాన నవి చెప్పలేదు. ఈలేని వృక్ష్పమున వైచారికృతులు తాను ప్రమాణముగా గ్రహించిన గౌరవ, పుల్లన, ఎల్లన మొదలగువారి చాటుధారలపాటి చేసినది కావు. ఇది తప్పక యప్పుకవి సాహసించె నను దానినే తెలుపుచున్నది. అభవా యాయతిని చెప్పఁ దలఁపన్న, లఘులఘురేఖములు పరస్పరము యతి సంపరాదని చెప్పిన చాటును. తాను చెప్పిన ప్రాణియతి రీతి నేయక్కరమున కాయ తురమే నిలుపుకొనవచ్చును. యతినియతివిషయమున తాను జేసిన నియమమురీతి సంవిముగ నుండెడిది. యతి కూడదను నిషేధవాక్యముగూడ నొకయతిగా నంగీకరింప ననవలసదు. ఇట్టి సంఖ్యాబాహుళ్యార్థమే యవధానము. ఆధునికకవులలో నేకులుగూడ నీనియమమును పాటించువండుట తత్తద్ధర్మముల విడితమగుచునే యున్నది. ప్రాచీనుఁడగు కవిజనాశ్రయఁడుగూడ నీయతి కూడదని చెప్పిన ట్లితఁడే యొప్పుకొని,

"వికటకవులు కొన్ని వింతల కల్పించి
కవిజనాశ్రయమున కలిపినారు"

అని చెప్పుచు నామరమును ఖండించియున్నాఁడు. చూడుఁడు:—

"నని లమ రెండక్కరముల
కుమ నడి ప్రాసంబు పెట్టుకొనవచ్చు గృతికా
విను రఱల కెట్లు చెట్టు
జను....."

ఇయ్యది నేటి పరిమితికైత్రప్రతులలో కనఁబడుట లేదు. ఆధునికులలోఁ గొందఱు కవిజనాశ్రయముందలి ఎక్కటియతిసంపర్యమున చెప్పిన లక్షణమును "మరయలన" అనెడినోట "మరయలన" అని ద్విధి యీ రేఖద్వయమైత్రిని వారించిరి గాని కవిమతము రేఖద్వయమైత్రి యంగీకరించినట్లే నేలుచున్నది.

౫. ఆశేషయతి సంపర్యమున "నబయో రభేదః" అనుటవలన; వబ-లడ-లశ లు తమలో తాము యతిబం

ధము నందుని చెప్పియున్నాడు. వజ్రబతుకే తెల్లుబడి యభేదవర్ణయతిలో సంతర్పావము. దానిలక్షణ మేమన, వకారము ప ఛ బ ధ ల తో యతి నందుట, వీనిలో పై యొక్కరియు లున్నవి గావ వీనిని మరల విడదీయుట యనవసరము. ఇళ ల ర లకు, ల శ లకు దానిచ్చిన లక్ష్యము లన్నియు రూపాంతరములు గలవియే గాని స్వచ్ఛములైనవి గావు. చూడుడు :—

“...ఇతఁ, డే కదలక జలధి పవ్య-లించె నవగ...”
ఇచ్చట పవ్యలించె నవక్రియకు ‘పవ్యడించె’ నని రూపాంతర మున్నది. ఇళ ల శ ల కాదిపర్వము నందు తెప్పిన లక్ష్యములందలి పదముగూడ “మిలిత” అనెడి లఘులకారయావయవో నున్నది. ఇంకియే గాక సంస్కృతవర్ణమూ యమంసు శకారము గూడ లేదు. ఇట్లే యప్పకవి యుదాహరించిన “కాశ” ఇత్యాదులు లకార విశిష్టములుగా మాడ నున్నవని యెఱుంగునది. అట్లయిన పై శేష శకటరేఫల విషయమున రూపాంతరము లంగీకరింపక యిట్టివొట్ల రూపాంతర సహాయమున నీ యతిని త్రోసివేయుట మానునా యని చదువరు లనక మానరు. కాని దానికి సమాధాన ముల్పము. ర అ ల విషయము నడుముత్రు కలిమి యగు తెజఁగు భావసంబంధమైనది. ల శ డ ల విషయము ప్రాసిన మైన సంస్కృతభాషాసంబంధము. మఱియు నిత్యుది వేదకాలమునుండియు వచ్చుచున్న శేషమే గాన తత్త్వ త్సందర్భముల నిత్యుది గ్రాహ్య మని నా యభిప్రాయము. చూడుడు—

“గుమ్మది, లుమ్మది; ఇరయఁ, ఇలయఁ; ఇర జ్యంతి, ఇలజ్యంతి”—ఇట్టి జైదిక ప్రయోగములు ర ల ల కభేదమును చాటుచున్నవి.

“అన్ని మీరే, ఈడే; ఈనుపే, ఈక్తుపే” ఇత్యాదిప్రయోగములు డ శ ల కభేదమును చాటు చున్నవి. మఱియు ప్రాకృత వ్యాకరణమునగూడ “హో లః” అనెడి సూత్రముచే డలల కభేదాధ్యయసాయ మున్నటులు స్పష్టము. కాన పై యప్పకవి యుదాహరణపద్ధి పదములు తద్రూపముల నీ కి రూపాంతర

ములుగానే ప్రయోగముల నున్న వనుకొన్న శ్రమ తగ్గును. కాన యభేదయతి యనవసరము.

౬. మఱియు నూక్ష్మవిక్రాంతి సందర్భమున “శేషస” లనోన్యము యతిఁ జెందవచ్చు నని చెప్పి యున్నాడు. ఇత్యాదిగూడ సరసయతివలన గతార్థ మగును. ఎట్లన, కవిజనాశ్రయిరీని, “శ ఛ జ యు శ మ స” లనోన్యము యతిసాధర్యము నందవచ్చు నని యే యాతఁడుగూడ చెప్పియున్నాడు. కాన మరల శ మ స లను వీనినుండి విడదీసి కల్పనాంతరము చేయుట యముఖ్యము. అస లి యతికి నీజ మేమన నా వర్ణము అచ్చారణములో కించిచ్ఛేదముగా పలకబడు చున్నను, “ఖరిత వావసానే, యులాంజకు యుసి, యు లాంజకోంలే; ఆదేశప్రత్యయయోః. వ్రచ్చి భ్రచ్చ...మః” ఇత్యాది సూత్రోపనిర్దిష్ట మగు పరిణతి నందుటయే. మఱియు, తద్భవరూపమున, ఆకా-ఆస; ఇచ్చా-ఇచ్చ; వేష-వేష; దికా-దెస ఇత్యాదులలోగూడ నాయా రూపముల నంగుటయే కారణము. మఱియు ప్రాకృ తాదిభాషలలోగూడ, “శహస్సః”, “శ్వత్స్వాం ఛః” ఇత్యాదు లి నియమముచే తెలుపుచున్నవి. కాన పైఁ చెప్పిన యక్షరము లన్నియు సరసయతిరీతిని పరస్ప రము యతిని బొందుచుండ నూక్ష్మవిక్రాంతి యనునది యనవసరము.

౭. అంతోన్యసంధిపడి విషయమున,—

“.....అని యిట్లు వర్ణపాల్లు పొల్లులకు పై హకారము పొందునపుడుఅంతోన్యసంధి విరమ జాఖ్యచే దాని కయ్యదియైన చెల్లు”

అని చెప్పియున్నాడు. అనఁగా కచటతప వర్ణీయ వ్యంజనాక్షరము లన్నియు (అనువాసికములు లేక) హకారాదిపదములతోఁ గలియునప్పు డా హకారమున కును వైకలసి రూపతీన వర్ణీయవ్యంజనమునకును గూడ నాచార్యములు యతిగా నిలుపవచ్చు నని యర్థము. లక్ష్యము చూడుడు :

“తైరవకామధు-గ్గురవాహకవిభుంప
హైరణ్యగర్భవా-గ్గురినిభుంప.”

తైలశ్శ్రుతుత “కామధుక + హర” అనియు,
“వాక్ + హరి” అనియును చేతము. ఇట్టిపట్టుల
సంధి పొడిచితిమి అకల్పము. “ఘయోహోఽశ్వత
రహ్యం” అని యందుటచే హకారమునకు యతి నిలి
పినవోలు సంధ్యభావమును, చక్రియవ్యంజనమునకు యతి
నిలిపినవోలు సంధిరివక్తయైన కేసవ నీ యతి ప్రత్యా
ఖ్యాతయోగ్య మునును. ఇట్టి వివక్షవలన ధందమున గల
భంగము గాని ధంకోభంగము గాని వాటిల్లను. ఉచ్చార
ణలోమాత్రము కొంత కష్టము లేకపోలేదు; అయినను
ప్రక్రియాలాభవ మూహ్యము. తిద్దినపుడు లిపి లూరీతి
నుండును: “వాగ్గురి” అనిపివోలు “వాగహరి”
అని యుండును. మఱియు నిట్టివి పూర్వకవిప్రయోగ
ములలో లేమి గాఢోలు లక్ష్మ్యుల నిద్వియందలేదు.
కాన నీ యతిగూడ ననవసరము.

౮. ప్రైతిశే వికల్పరరమగము గూడ తీసి వేయ
వచ్చును. “గూఢపాన్యదవిహా” ఇత్యాదిస్థలములలో
“యోహవాసికనువాసికోవా” అనిపి పొడిచితిమి
త్రముచే, సంధి తైకల్పికము గాన, సంధిని వివక్ష వివక్ష
ధీనము చేసిన, నియ్యది ప్రాణియతియం దంతర్భావ మం
డును. అట్టితలే,

“పందకుమార గూఢపాన్యదవిహా
దశితకపాలగోత్రభి-ద్యుచివినిల”

అని వకారమునకు వకారమును, దకారమునకు దకారమును
ప్రాణియతిహాస్యన సరిపోవును. ఇట్టితలే ధందమున కేధం
గమును రాదు గాన నియ్యది గూడ ముఖ్యముగా మండ
తగినది కాదని నానయ్యకము. మఱియు “మయటి
నిత్యం వాచ్యమ్” అనిపి వార్తికమువలన, “విస్మయయే”
అని హాస మొక్కటియే యగునుండ పప్త ద్విదానిక
యతివిషయ మీయతి దిగునక తేప్పవలసిన యగత్యము
లేదు—ఇతర యతిలో వంతర్భావ మే గాన.

ఇక మధియయగుల సందర్భమున నప్పుకవి యన
నసరమయిన వన్నియుఁ జెప్పి నామము లంకించి కడిమికా.”

యొన్నాడు. సామాన్యముగ వేకపదభ్రాంతిజనకములగు
సమాసస్థలములమాత్రమే యాభ్రాంతినివారణార్థ ముధ
యమునకు యతి నిలుపవచ్చునని, యాయా సమాసముల
పదద్వయ మిమిడియున్న దనియుఁ జెప్పిన యుక్తముగా
నుండెడిది. మఱియు నితర పూర్వలాక్షణికులు చెప్పి
యున్న యఖండయతి సంగీకరించినవో వివిధా కొన్ని
ప్రత్యాఖ్యాన యోగ్యము లగును. ఆయఖండయతి నీతిఁ
డంగీకరింపక పోవుటచే వాని కన్నిటికి వేరువేరు వామధే
యములఁ బెట్టి గత్యంతరము కల్పింపవలసి వచ్చినది.
యూహించు. యుక్తప్రసన్నచ్చబ్జయతి సందర్భమున నీకట్ల
ములతో పై వహావిపదియులు కలయునపు డెచ్చరకును
హల్లుపకును గూడ యతి నిలుపవచ్చునని చెప్పి
యున్నాడు.

౯. ఉ :—“అతిహావన మయ్యో వస్య-వస్యయ
మెల్లకా.” ఇచ్చట “అస్యత్ + అవస్యయము” అని
యంద నుత్తరపదార్థమును సంధికమున కలిసిపోవ
నదానికే యతి నిలుపబడెను గాన వచ్చ నియ్యది
వ్వరప్రభావయతియం దంతర్భవించును.

“ఁర్యతనయ యుక్త-దాజ్ఞానిగళ విని
బద్ధమనదుఁ జిక్కు-వడియొక గాక.”

ఇచ్చట యతిస్థానముల యందలి హాహాత్య
ముంకియొకవోలు యుక్త + ఆజ్ఞా అని దకాకోత్తర
నిర్దియకారము విజులయంకి పదాద్యస్థ భకారముపై
నున్న యచ్చు విజుగకుండుటచే నియ్యది యస్యలక్షణ
కర్తలు చెప్పిన యఖండ యతియం దంతర్భవించును.
ఇట్లే యఖండ యతి సంగీకరించిన కొన్ని గతార్థము
లగును.

౧౦. మఱియు దేశ్య నిత్య సమాస విరతి ప్రసంగ
మున వాయా సమాసములఁ గల ఆ బ్జలులు రెండును యతి
నంది వచ్చునని చెప్పి తాను చెప్పిన దేశ్యసమాసముల కన్ని
టికి మదాపారణ నిద్వియున్నాడు. అందు కొక
యదాపారణను చూచుకొందము.

“...ఉ, క్కుఁ తదవ్వన మెల్ల వద్రువ-వార్పురు
కడిమికా.”

ఇచ్చట "ఉక్కు + అణు" అని సమాసాంత
రూపతయ్యకును, "అద్రువక్ + అర్చయ" అనెడి
విగ్రహస్థావృతకును యతి నిలుపబడెను గాన నియ్యది
స్వరయతియం దంతర్భావము నందును.

".....ఉ, క్కలభసంబుమై వడర-కవ్యకి."

ఇచ్చట సమాసస్థకకారమునకు యతిగా కకార మే
నిలుపబడినది. ఇది పాల్లన కుదాహరణము. మఱియు పై
రీతినే యిచ్చటలూడ వోకతో ఖండముగాను మఱి
యొకతో వఖండముగాను మంటచే నిదిగూడ వఖండ
యతియం దంతర్భావము నందును. తక్కిన ప్రయోగములు
గూడ నన్నియు నీరీతినే చూచుకొన్న పరిపథము.
కొందఱి "యణు" అను నాకారకధానువునకు ప్రత్యేక
ప్రయోగము లేమి పదత్వసిద్ధి కలుగదని యనుకొందురు.
ప్రయోగము లంటచే నాసందేహ మనవసరము

౧౧. ఇట్లే నిత్యమతియఁ, ౧౨. విభాగయతి
యఁ, ౧౩. నామాఖండయతియఁ, ౧౪. రాగవసంధి
యతియఁ గూడ గ్రాహ్యములు. ఈ యిరు లన్నియుఁ
బ్రత్యేఖ్యానయోగ్యములే యని గ్రహించునది. రాగ
మయతిసంసర్పమున ఆలను పదిము మొదల వచ్చు రాగము
మునక యతి నిలుపుపక్షమున నభేదము చెల్లుననియే గాని
మఱి విషయమును చెప్పి యుండలేదు. కాని "వాల
+ అమ్మ = వాలరమ్మ" మొదలగు వాచ్చిక సమాస
ముల నిత్యముగా ప్రాప్తించు రాగములమాట తలపెట్ట
లేదు. అట్టిది యితిప్రాసముల వచ్చిన సుభేదమున కేల
నిలుపరాదు? అరని సమాసములలోను, పైచోటను
వచ్చిన రాగమును పనుమే గాని దానివలన పూర్తిక మేమి
యు లేనే? కాస్త్ర కర్త వీనిని గ్రహింపలేదు గదా
యని విడుచుట అంత సమంజసముగా లేదు. మఱియు
కాకుస్వరయతిగూడ పై రెండు యతులలోను నంతర్భ
వించుటకు పండియము లేదు.

అప్పకవి తాను చెప్పిన యతులలోఁ బనుసేతు
నభిక్త గతార్థము లైనవి. ఉభయయతులవిషయమై
యఖండయతి సంగీకరించిన నెంతగ్రంథము తగ్గునో
యాతః దూహింపక వట్టి పట్టుదలన ప్రధానముగఁ దీసి

కొని ప్రతిజ్ఞాభంగము రాకుండ గ్రంథమును విస్తరించి
వాడు. లేనిచో భాషాసముద్రమున కాదిభూత మైన
భారతమందును, మఱియు వనేక గ్రంథరాజములయం
దును అఖండయతులు గల ప్రయోగము లనేకము లుండ
వాని కన్యతా కల్పన చేయ నేల? తావన్మాత్రమే గాక
యవ్యలకఁగర్తయ తను గ్రంథములలో భారతోద్భృ
తములను వఖండయతుల నుదాహరింప నవన్నియు తిప్ప
లనియ, తాను నివ్యవస్తువులలో లేలేపాఠశాలాదిన
అత్యంతప్రాచీన కళిరీధూత తాకపత్రమాత్యకలలో నట్లు
పాఠములు లేవనియు, పూర్వలమానుకర్త్యమున తెలియక
తిప్పల నుదాహరించి రనియు చూడఁగపరము గాతనయా
ధిక్యమును చెల్లించి వానిని తప్పిన్న ములుగా దిద్దివాడు.
అట్లు చేసినఁ గాని తనమతప్రకారము రంగ యతియు సరి
పడదు. సరిపడినఁ గాని పూర్వగ్రంథకర్తల తీర్తి తా
వచింపఁజాలఁడు. ఇంతయె గాని యఖండయతి సంగీక
రించినఁ గల తిప్పేమో? దాని యందుఁ గల క్రుతిక
టుత్వ మేమో? అట్లంగీకరించిననే గదాభావేనత త్రోధో
ద్రిక్తయై మనకొంతుల కొఱుకునో? తెలియఁజెప్పనే
లేక. వాత్పాపాత్య ముంకి యొకచోట స్వరము విడిగి
మఱియొకచోట విజుగమన్నంత మాత్రముననే ఈ
యతి త్యాజ్య మైనచో నిక తద్భవాదియతులలో వర్త
ములకు పోలికయే లేనప్పుక, తాన్మాత్రయత్నపాద్య
శ్యమైన లేనప్పుకు నియ్యదిమాత్ర మెట్లు యతులలో
సరిగణింప తగునో తెలియదు. లేనప్పురూపమునే నమ్మ
నితటి తనయత్యయము మాత్ర మెట్లు నమ్మనగును?
మఱియు వీయతిప్రాస లవనవి మనపూర్వము బంధించిన
చివుకుతాళ్ల బంధనలే గాని పరమేశ్వర ప్రోక్తములు
గావు. పూర్వమున్న యతిసంఖ్యను ఇప్పటియతిసం
ఖ్యను పరిగణించిన పైవిషయము గుఱోగమై యెవరిచ్చన
వారు నుడవుయండి రమట స్పష్టమగును. ప్రధానమున
రసము లేనితటి కావ్యమున ప్రతిపద్యమునందును మైలు
రాళ్ల వలె యతిప్రాసల నిలిపినంత వా ప్రబంధరాజము
చిరస్థాయి యునా? అప్పకవినంటి మహాకవియ లున్న
దాని నేతావా నస్య చేయుదురేమో? మఱి యొకమాట.
"యతి ర్విచ్ఛేదసంజ్ఞక" అనెడి వాగ్రత్తమును కరసా

వసించి చసము భ్రష్టము కాకుండ సంస్కృతమున గ్రంథముల వ్రాసిన కాలిదాస భకధూత్యాదుల కమైన కించిత్తు లోటు వాటిలైనా? వాటిల్లనా? మఱి యేభావలోపైన నిట్టినిబంధము బండియందేనా? అట్టితఱి నీ తెనుగు భాషయందే యిట్టినియమము బండ పనియేమి? మనపండితులయు, పూర్వకవులయు, తదనుసారులయు కటాక్షవీక్షణమే గాని మఱేమియు కాదు. మఱియు విమర్శకాగ్రేసరులగు శ్రీయుత వజ్జల చినసీతారామస్వామి కాస్తులవారుగూడ తమ వసుచరిత్ర విమర్శనమందు యతులవలనఁ గలుగు కవిత్వనష్టములఁ జెప్పియున్నారు మామందు :

“అంగ్ర పద్యవాక్యయమనకుఁ బ్రాసవిశ్రమని యను మలంకారార్థమే కల్పింపఁబడినను కొన్నియెడల నది శోభావనాము గాక శోభాభంజకమే యగుచున్నది.

‘శబ్దాయోగోరారథతికాయన సిగ్భ్యశ్శీరా భారసాదీ నపకుర్వంతోఽలంకారా స్తేఽలంకారాదీనః’

అను విశ్వనాథపంచాసనుని మాక్రియోష్ఠన నలంకారము లనీరములై యుండఁగా శబ్దాలంకారములనంటివే యైన యీప్రాసవిశ్రమము లేల నియతములై యుండవలెనో తెలియకున్నది. మఱియు నిది గుర్ఖటము లగుటచే నక్షరముల పరస్పరసంబంధ మీవిషయమున సంగీకరింపఁబడుట నిది కల్పించుటలోఁ గల యుద్దేశము విధ్యస్తమే యగుచున్నది. మఱియు నీ నియమము కవిశ్రయమునాగి పద్యములందు సైతము అనేకఫలములందు వ్యర్థపదిపదేళమునకు నీజమగుచున్నది.”

కాని మహామహు లెందఁ జెప్పినను నాదరము జనింపలేదు. రావు సాహేబ్ గిడుగు వేంకటసీతాపతిగారు అప్పకవీయసీతికలో నీ యఖండయతిని గుఱించి నిరాటంకముగా వ్రాసియున్నారు. అనేక అఖండయతుల నిచ్చియున్నారు. కాన సైయఖండయతి సంగీకరించిన కొన్ని యుభయయతులు తీసివేయవచ్చును. ఈ యతుల విషయమున నప్పకవి చెప్పిన వానిలోఁ గల నాభేదాభిప్రాయమునే చెప్పితిఁ గాని యన్యము గాదు.

మాతృపూజ

కవిభూషణ, కపిరాజ, శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకట నీలాద్రిరాజగారు

వాలక మాతృధారుణీకి వ్రాలి వనీరమ చేయు పూజలో జాలనిపించుకోవు శుకసంచయ చంచుపుటీ పతత్యత ద్బాలరసాలసాల తదుపాంతలతాంత నితాంతవాంత మాగ్నీలహరీ పచేళిమ, భిదేళిమ దాడిమబీజరాజముల్.

తిరువతిచిత్రములు

(క్రి. యస్. డి. సాంఘరాజన్ తీవిన ఫోటోలు)

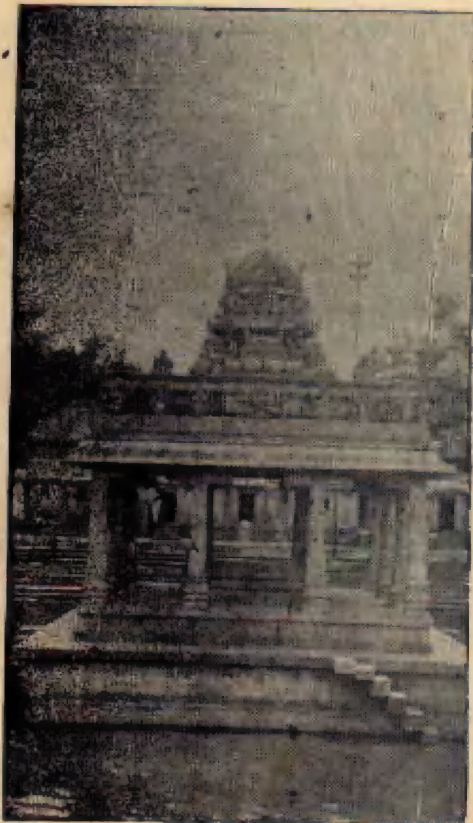
౧. పాపనాశన తీర్థము

౨. చంద్రగిరిత్రోవలోని కొలను

3. శ్రీ వేంకటేశ్వరాలయము

౪. స్వామి పుష్కరిణీయందలి మంటపము

౫. గరుడసేవ

అబ్రహ్మణ్యపరాః పురాతనమునే
ర్యాగ్యుత్తయః పాంతు వః."

అయితే లకులీశ్వరపండితుడగు వాదిరుద్రగణుడు
వాదిరాజ, వాదీభిసింహ, అభయచంద్రులను జయసిం
హుని యాస్థానమున నోడించెనని చెప్పుకొనియున్నాడు.

‘వాదీభిసింహ శరభం

వాదిరాజముఖముద్ర నయవాది దిశాపట్టమ్

అకశంకత్రిపురజహన

త్రిశేత్రం అభయచంద్రకాలావలమ్.'

(Sk. 126, E. C. VII.)

వాదిరాజ వ్యాయవీనిశ్చయ వివరణము, ఏకభావ
ప్రేతము, యశోధర్యచరితము, పార్వనాథచరితము
మున్నగుగ్రంథములను రచించెను.

“త్రిమన్వినహమహీపతేః పరివడి

ప్రఖ్యాత వాజోన్నతిః

తర్కవ్యాయతమాపహోన్నతసిరిః

సారస్వత త్రినిధిః,

శిష్యః త్రిమతిసాగరస్య విమలం

పత్యుః తపస్విభృతాం

భద్రః సింహపురీశ్వరో విజయతే

స్వావ్యాపనివ్యాపతిః."

(వ్యాయవీనిశ్చయ వివరణము.)

“లక్ష్మీవాసీ వనతి కలుకే కట్టిగాతీరధూమా
కామానా ప్రి ప్రమదసుభగో సింహచక్రేశ్వరస్య,
నిష్టంతోయం నవగణసుధా స్థుంది సింధుప్రబంధో
జీయాదుచ్చైర్జీవవతిభవ ప్రక్రమక్రాంతపుణ్యః."

(పార్వనాథ చరితము.)

వాదీభిసింహుడు గద్యచింతామణిని నక్షత్రమాదా
మణిని వ్రాసెను. ఇతనికి విశయదేవుడని పిరుదుండెను.

“శ్రీమద్వాదీభిసింహేన గద్యచింతామణిః కృతః
నేయా దోషయదేవేన చిరా దాస్థానధూమణః
నేయా దోషయదేవేన వాదీభూరిణా కృతా
గద్యచింతామణి ర్లోకే చింతామణినివాపరః."

శ్రీవిజయదు గంగరాజుచే బూడితం దాయెను.
ఇతనిపాండిత్య మిట్లు వర్ణింపబడినది :

“గంగావనీశ్వర శిరోమణి బద్ధసంధ్యా
రాగోల్ల సచ్చారణవభేందులక్ష్మ్యః,
శ్రీశబ్దపూర్వ విజయంత వినుత్సవామా
ధీమా సమానుషసుఖోఽప్రతిమ ప్రమాంతుః.

యద్విద్యాతపనః ప్రశస్త ముభయం

శ్రీహేమనేనే మునా

ప్రాగాసీ త్వచిరాభియోగబలతో

నీతం పరా మున్నతిం,

ప్రాయః శ్రీవిజయే తదేత దుఖం

తత్ప్రీతికాయాం స్థితే

సంక్రాంతం కథ మన్యథా నతిదిరా

ద్విద్యాదృగీదృక్సః."

హూయ్యుకవివయాదిత్యుని పోషణయందు అవిద్య
కర్ణ పద్మవంది, రత్నవంది, కమలభద్ర, కనకనేన
వాదిరాజ, దయాపాల పండిత, శాంతిదేవు లుండిరి.
శాంతిదేవు డిట్లు కీర్తింపబడినాడు :

“మహాపాశ్య పవిత్రపాద కమల

ద్వంద్వంసృహ హూయ్యుకో

లక్ష్మ్యం సన్నిధి మావయ త్స వివయా

దిత్యః కృతాజ్ఞాభూతః,

కస్త స్వార్థాని శాంతిదేవయమినః

సామర్థ్య మిథం తథే

త్యఖ్యాతుం విరళాః ఖలు స్మరదురు

జ్యోతిర్దళాః తాదృశాః.

స్వామిని పాండ్య పుణివీపతి నా విశ్వుప్త
నామాస్తవ్యుప్తీరిభివేన నిజప్రసాదాత్,
భవ్య స్స ఏవ ముని రాహవమల్లధూభృత్
ఆస్థానికా ప్రథితశబ్ద చతుర్ముఖాఖ్యః."

విష్ణువర్ధనునికాలమున గుణనేన, అజితనేన, శాంతి
నాథ, సరస్వతీముఖముకర, ప్రభాచంద్ర, కుమారనేన,
మల్లిమేళ మలధారి, నరేంద్రనేన, నయనేన, జైననేన iii.

ఇత్యాదులు గ్రంథములను రచించిరి. తనసేమడు అలంకారదింతామణిని, మల్లిమేగి మలధారి మహాపురాణమును, సాగరకుమారచరిత్రను వ్రాసిరి. ఈ ప్రథమమల్లిమేణుడు శ్రీ. శ. ౧౦౪౩ లో నుండెను. రెండవ మల్లిమేణుడు శ్రీ. శ. ౧౧౩౮ ను నుండెను.

హయ్యశ్రీరాజ్యానంతరము విజయనగరసామ్రాజ్యమున కృష్ణదేవరాయల యాస్థానమునందు అభినవవాది విద్యావంతుడు పరవాదుల నోడించి, రాయలచే జయప్రథమము గొనెను. శ్రీరంగరాయలకాలమందు భట్టాకలంకుడు ప్రసిద్ధికాంచెను.

ఇట్లు రెండువేలేండ్ల నుంచి యనన్యపాండిత్య విలసితులగు తై నాచార్యులు మతగ్రంథము లనేకముగా

రచించినదే గాక, వ్యాకరణ, వ్యోలిష, వైద్య, అలంకారశాస్త్రగ్రంథములను వ్రాసి గీర్వాణవాణిసలంకరించిరి. రామానుజు, వీరశైవ, మార్కమతములు పదుమూడవశతాబ్దమునుండి ప్రబలింది క్రమముగా తై నమతమునకు రాజపోషణమును దప్పించినందున తై నసాహిత్యము క్షీణించెను. మన సంస్కృతపండితులు బ్రాహ్మణ సంస్కృతగ్రంథములకే ప్రాశస్త్య మిచ్చి తై నసాహిత్యమును కన్నెత్తి యాడికయిండుట కేవల విహవికరము. పైని వివరించినట్లు తై నులుమాడ సంస్కృతసాహిత్య వ్యవసాయము చేసినందున ప్రతి సంస్కృతపండితుడు తదుత్తమ గ్రంథావలోకనము కేయుట వాచక్యక మని వాచునవి.

నూర్పుడు

భాయాచిత్రకారుడు : శ్రీ వి. యస్. గోపాలదేశికాచారిగారు.

మాయన్ మాయలఁబెట్టి, గొగ్గయను సన్మానించి, ముక్తాయికిన్
 క్రేయఁ ప్రాప్తి యొసంగి, రామయఁ గృపకా జేపట్టి నిమగ్నరూప
 ర్గాయుక్తిం బసవేశ్వరాదులను లింగైక్యానుసంధానంబు
 గా యోజించిన యల్లమప్రభుని జేడ్కొం గొల్తు నశ్రాంతముకా.

భారతి భాద్రపదమాస సంచితలో బ్రహ్మశ్రీ
 విద్యాక కట్టి సాంబమాత్రికాస్త్రీగారు
 గంజాముజిల్లా పల్లకిమిడి తాలూకా, కులగామ గ్రామ
 వాస్తవ్యుడగు కులగాన నీలకంఠకవి రచించిన
 “మాయావిలాసము” అను నముద్రిత గ్రంథమును గూర్చి
 వ్యాసము వ్రాయుచు వందలి యితీపుత్రమును గుఱించి
 యిట్లు లిఖించిరి:—

“మాయావిలాసము నాలుగవ్యాసముల శృంగార
 ప్రబంధము. కథ శైవపురాణములలోని యల్లముడను
 శివభక్తుని జితేంద్రియత్వమును, మహిమను వర్ణించునది.
 కథానాయకుడు మాత్రమే ప్రసిద్ధుడు కాని మిగిలిన
 పాత్రములన్నియుఁ గవికల్పితములే.”

కాస్త్రీగారు కథానాయకుని ప్రసిద్ధి నాతని
 నామమునుబట్టి వినుటయేకాని దానిని చెలయించు ముద్ర
 సిద్ధి గ్రంథమును దిలకించినట్లు కావరాదు. అల్లమునీల
 లు వర్ణించు ప్రఖ్యాతాంధ్రగ్రంథము ప్రభులింగలీల.
 అదియే నీలకంఠకవి రచించిన మాయావిలాసమునకు
 మూలము. అందలి కథైకదేశమును మాత్రము గయింపి
 యాతఁ డీగ్రబంధమును రచించినట్లు తోచుచున్నది.
 ఇందలిపాత్రములు కాస్త్రీగారు పెరివిచ్చినట్లు కవికల్పి
 తములు గావు. అన్నియు మూలగ్రంథములోనివే. మూల
 కథ తెట్టివూర్చును లేకయే కవి యనువదించినాడు.

వర్ణనావిశేషములు మాత్రమే కవిప్రజ్ఞావీలసితములు.
 కాస్త్రీగారి హేచ్చరిక ననుసరించి గ్రంథము నెవరైన
 ముద్రించెడిచో వారి కుపకరించుటకయి మూలగ్రంథ
 మగు ప్రభులింగలీల చరిత్ర మిందుక వివరించుచు
 న్నాడె.

ఆంధ్రభాషయందు ప్రభులింగలీలు రెండు.
 ఒకటి పిడుపర్తి బసవకవి పుత్రుండు సోమనాథకవి
 రచించిన ద్విపదకావ్యము. రెండవది సోమనాథుని
 తమ్ముడు పాలనాథుని కుమారుడు పిడుపర్తి బసవప్ప
 రచించిన యౌదాకావ్యాసముల పద్యకావ్యము. *

గ్రంథమందు వర్ణింపఁబడిన యల్లమప్రభువు
 శ్రీ. శ. 1160 ప్రాంతమున బసవేశ్వరుని కాలమున
 చెలసిన యొక నిర్వికార నిర్గుణమూర్తి. కన్నడములో
 “అల్ల” “ఇల్ల” యనునవి శూన్యార్థవాచకములు.
 అరబ్బీ భాషయందలి “అల్లా” శబ్దముగూడ నిట్టిదే.

అల్లమప్రభునకు మాయాకోలాహలం డనువిరుద
 మున్నది. కన్నడములో నీతఁడు రచించినట్లుగా
 శూన్య సంపాదనము, మంత్రమాహాత్మ్యము, మల్స్థల
 వచనములు, మంత్ర గోప్యపదములు, సృష్టివచనములు,
 తెవగిన వచనములు, కాలజ్ఞాన వచనములు, ప్రభుదేవర
 కందములు మున్నగు కృతులు గానవచ్చుచున్నవని కర్ణా
 టకకవిచరిత్ర నుడువుచున్నది.

* ఇందులో మొదటిదియే మొదట చెలసినది. అది 1918 సంవత్సరములో శ్రీమదిగొండ శంకరాచార్యుల
 వారిచే వరంగలులో ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినది. రెండవది యంతకుముందే 1901 సంవత్సరములో దివ్యుల
 తడిగగా తెన్నపురిలో వంకాయల కృష్ణస్వామి పెట్టిగారిచే బ్రకటింపఁబడినది. ఈరెండును గూడ మరల
 బరిశుద్ధముగఁ బునర్ముద్రణము నందినట్లు గావరాదు.

పిడుపర్తి సోమనాథకవి తామరచించిన ప్రభులింగ
గలీలకు మూలము కన్నడములో చామరగు అను కనిం
ద్రుఁడు రచించిన గ్రంథమని తన కావ్యాంతమున నిట్లు
వివరించివాఁడు:—

“ సదములపదకేది చామరసాదిఁ
పదములు వెయిమూట పదునొకొండింటఁ
ప్రభులింగలీల యిర్వదియైదు గతుల
నభినవంబుగఁ జెప్పె నది తెనుగునకు
పిడుపర్తి సోమనాథిఁగఁడఁ జెప్పితిని
పుడమి భక్తుల కర్థములు లేటపడఁగ. ”

కన్నడ ప్రభులింగలీలకర్తయగు చామరగు
క్రీ. శ. 1480 ప్రాంతమువాఁడని Rev. Kittel
దొరగారు తమ కర్ణాట నిఘంటువునందు లిఖించిరి.
పిడుపర్తి సోమనాథకవి క్రీ. శ. 1520 ప్రాంతమువాఁడని
నా యభిప్రాయము.

ప్రభులింగలీల శివానుభవజ్ఞులకు నమృతప్రాయ
మైనది. కేవలం గ్రంథములలో దీనిని మించినది లేదని
పలువురు తత్వజ్ఞుల యభిప్రాయము. పిడుపర్తి సోమ
నాథకవి గ్రంథావతారికలోని యీ క్రిందిపంక్తుల వలన
గ్రంథప్రాశస్త్యము చదువరుల కిండుక గోచరము
కాగలదు:—

“ ప్రభులింగలీలకుఁ బ్రతిఁ జెప్ప నదిది
యభివృద్ధికిన్గిది కది యాలవాలఁ
మజ్జానతమమున కదియే దీపంబు
విజ్ఞానమునకది విపారగానీమ
అది మట్స్థుజ్ఞప్తి కావాపధూమి
అది శివయోగ విద్యానిధానంబు
సదములసౌభాగ్య సదనంబు నదియుఁ
జిడవిద్వివేకవిశేషంబు నదియు
* * * *

మఱి యిది యొక కావ్యమాత్రంబు గారు
వలలెడు గురుగుహేశ్వర లింగమూర్తి
లీలావిహారింబు లెస్సగా భక్తు
లారీంపుఁ డిందు మోక్షవాప్తి యగును

సౌందర్యోకకు విని పోయెడు పట్టి
మద్దులు గావు వినుదులై విన్నఁ
దమమనోభవముల లేన లూడ్చి శివుని
తెనయ మహాహయ మిది యని వినుడు
అన్న దమృదులను బోల్పాడిన మద్దు
తెన్నెడుకథలు గా వింతులతోడి
విమయభోగంబుల వెతల పర్తిండు
విమమకావ్యము గారు వివరించి చూడఁ
గడుపుకత్తుర్తికి గర్భకాండంబు
తడయక పెట్టుకొంత్రంబును గారు
రణ మిందు వంతకరణములతోడ
భోక్తావ్యతోడి సంబంధంబు మరత
ముల చిదాకాశమయత్వంబు లృప్తి
విలసిల్లు నీకృతి కేవలతో వినుడు
పచ్చరిత్రుల సుప్రసంగంబు గారి
నిచ్చ నిచ్చలు బవృద్ధిరధిం గూలి
పారలుచు వదిఁ జేరఁబోలేని హీన
నరకీటకముల వర్జన మిది గారు
కర్మాంశకార సంఘటి జక్కి నైవ
ధర్మం తెలుంగక తమ యిచ్చ వడయ
దుర్మకాంక్షలఁ జెప్పు దుష్కర్మ గారు
నిర్మలశివభక్తి నిశ్చేణి మఱియు
భుక్తిముక్తుల నిచ్చు పుణ్యపణ్యంబు
భక్తు లారీంపుఁ డీ ప్రభులింగలీల. ”

ఈ గ్రంథమందలి భాగములకు గతులని కేరు.
మూల గ్రంథమును కన్నడకావ్యమును సోమనాథుని
ద్వీపద కృతియఁ గూడ నిర్ణయింపఁబడియెను గతులుగా రచిం
పఁబడినవి. వాని నామముల నిట నుదాహరించెదను.
అందువలన నాయా గతులయందలి విషయములను
స్థూలముగా వెలుంగ నగును. 1. మృతి, 2. కైలాసవర్గ
నము, 3. మాయాపుట్టుక, 4. ప్రభువు విటవేషమున
వచ్చుట; 5. మాయ వాడించుట, 6. విమల వచ్చుట,
7. ప్రభు వచ్చుకృ మగుట, 8. మాయ పార్వతియొద్దకుఁ
బోవుట, 9. స్రమభుజో వచ్చుట, 10. అక్కమహా దేవి

కథ, 11. గొంగ్గయ్యకథ, 12. ముక్తాయకథ, 13. సిద్ధరామ
య్యకథ, 14. ప్రభువు కళ్యాణపట్టణమునకు వచ్చుట,
15. మరుశకంకరునికథ, 16. ఇష్టలింగగతి, 17. అక్క
మహాదేవిగతి, 18. ప్రాణలింగగతి, 19. గోరక్షుని గతి,
20. మమలగతి, 21. శూన్యసింహాసనగతి, 22. ప్రభువు
శూన్యసింహాసనం చెక్కుట, 23. ఆరగింపు, 24. భావ
లింగగతి, 25. వీరశైవమహిమ. ఇందు మొదటి యెని
మిది గతులందలి కథను మాత్రము గయికొని నీలకంఠకవి
తన "మాయావిలాసము"ను రచించినట్లు గానవస్తును.
అల్లమని లోకాన లేక మాయ పాతాళయై యవతారము
చాలించి శైలాసమునకుఁ బోయిన తరువాత జరిగిన
యల్లముని లీలలను నీలకంఠ కవి తన గ్రంథమున వర్ణింప
లేదు. ఆతడు రచింపజేసినది దొక్క మాయావిలా
సమే కదా!

పార్వతియొక్క తామసికకళవలన మమకారుఁ
డను రాజునకు మోహినియను భార్యయందు మాయ
జనించినట్లే యీశ్వరుని పార్వతీకళవలన నిరహంకారు
నకు మజ్జాని యనెడు సుదతియందు అల్లముఁడు జనిం
చెను. పెక్కుపాట్లఁబడియు మాయ యతనిని నిర్దింపఁ
జాలక వెడలిపోయిన కథ మాత్రమే "మాయావిలా
సము"న నీలకంఠకవి చే వర్ణితమయినది. తరువాతికథయే
ప్రభులింగలిలో ముఖ్యమయినది. పెక్కుగు భక్తులకు
వారి యజ్ఞానాహంకారములను బోనదంచి శివానుభవ
రహస్యములను బోధించి యల్లముఁడు వారిని తిరింపఁ
జేసిన విధము లవశ్యము గ్రహింపఁదగినవి. ఈ వ్యాసా
రంభమున నున్న పద్యము వీరశైవ ప్రపంచమున రామక
లోనున్న యల్లమప్రభుని చాటుస్తుతి. దానిలో వారని
ముఖ్యలీలలు సంగ్రహముగాఁ జేర్చినఁబడినవి.

"కథానాయక పుట్టినయూరగు బసవశివురంబును
మధుకేశ్వరావాసమును ముఖలింగమును గలి నివాసగ్రా
మమునకు దగ్గఱగానే యున్నవి." అని మావ శ్రీరాంబ
మూర్తికాస్త్రిగారు మాయావిలాసమందలి కథ కవికల్పి
తమే యను తమ యభిప్రాయమునకు సాధకముగాఁ
గాబోలు వ్రాసినారు. కాని యీపురముయొక్క పేరు

హింద మాలగ్రంథములోనిదే యని మనవి చేయుచు
హ్మండ. వంశభారా నదీతీరమున ముఖలింగ శైత్ర
మందలి శివుఁడు మధుకేశ్వర వామమునఁ బరచుట
మప్రఖ్యాతమే. కాని దొరతనమువారు ప్రకటించిన
"Alphabetical list of villages in the Districts
and Taluks of the Madras Presidency" అను
పుస్తకములో పల్నాకిమిడి తాలూకాలో బసవశివుని
గ్రామము వాకుఁ గానరాలేదు. అది యేదయిన ప్రధాన
గ్రామమునకు శివారు గ్రామ మయి యుండదుగదా.
ఇంతకు మాలగ్రంథము కన్న ప్రభులింగలిలోను,
పిడుపర్తి సోమనాధుని ద్విపదకావ్యములోను గూడ
నీబసవశివురము జేరుపర్యతమునకు దక్షిణదిగ్భాగమున
నున్న తెల్లవలిసీమలోనిదని చెప్పఁబడినది.

"పాదుఁడు పెల్లంగఁ బంప నమరొరుగములు
పరిణామవార్తలు పవరింపుచుండఁ
దగినశైలమునకు దక్షిణమందఁ
చునెట్లువలిసీమ తనరారు నందు

* * *

అదేశమధ్యంబు నందుఁ జందురుని
మేదురకళశెల్ల మిలితమై యుండు
పదనమో కాక విశ్వంభరారముణి
పదనమో యన బసవశి యనుపురము."

మాల గ్రంథకర్తయగు చామరసు కర్ణాటఁడు
గాన నీ తెల్లవలిసీమ, బసవశివురము, మధుకేశ్వరాల
యము నన్నియుఁగూడఁ గర్ణాటదేశమందలివేమో యని
నా యనుమానము. అల్లముఁడు సంచిరించినదిగూడ శ్రీ
శైల ప్రాంతముననేగదా. విజ్ఞానాదివయమును నిర్ణ
యించుదుగాక.

పాలకురికి సోమనాధుని ద్విపదబసవపురాణ
మునకు సంస్కృతభాషలోఁ బరివర్తన మేర్పడి వ్యాస
ప్రదీతమని లిఖింపఁబడినట్లు పిడుపర్తి సోమనాధుని
ద్విపదప్రభులింగలిలోఁగూడ నొక పరివర్తన మేర్పడి
గూతుఁడు కొనకాదిమునులకుఁ జెప్పినట్లు భవిష్యత్పురా
ణములోనిదిగాఁ జేర్చినఁబడినది. దానిని పోల్చుచు

వాస్తవ్యులును లింగాయత శ్రేష్ఠులు నగు కీ. శే. శ్రీ వారధి మల్లప్పగారి ద్రవ్యసాహాయ్యమున దేవనాగర లిపిలో మలూరు మతాధ్యక్షులగు శ్రీమల్లికార్జునశాస్త్రి గారు ప్రకటించినారు. ధానినిబట్టి తెనాలి వాస్తవ్యులు శ్రీములుగు చంద్రమౌళి శాస్త్రిగా రోకవచనకావ్యమును సంగ్రహముగా రచించి 1922 సంవత్సరములో ప్రకటించిరి. సంస్కృత బసవపురాణము ప్రిందాగ్రస్త్య సంవాదరూపమున రచింపఁబడి శ్రీ బాదరాయణ మహర్షి ప్రణీత పని యుద్ధాటంపఁబడినను నందలి యంత స్వావ్యయమును బట్టి యాగ్రంథము ఏలూరువందలి కంగు కూరువారను వారాధ్య బ్రాహ్మణవంశ్యులెవరో దానిని రచింపించియుండురని యేర్పడును. వివరములు వలయువారు శ్రీ జేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి బసవ పురాణసీతకను గాని, యాసంస్కృతగ్రంథమును గాని చూడవలెను. గ్రంథప్రాశస్త్యమునో, ప్రామాణ్యమునో యుద్దేశించి యాఘనిక రచనములయొడ నిట్టికల్పముల గూర్చుఁబడుట శోచనీయుము. ఏగ్రంథమునకయినను ప్రాశస్త్య మందలివిషయాదులనుబట్టి యేర్పడును గాని యిది సంస్కృత భాషలో నున్నంతమాత్రమునఁ గాని, పూర్వుల పేరఁ బ్రకటితమయినంతమాత్రమునఁ గాని గలగ నేరదు.

“పురాణమిత్యేవ న సాధు సర్వమ్,
న చాపి కావ్యం నవమి త్యవద్యమ్”

అను శ్రీ కాలిదాసమూక్తి యంతయు సత్యవిష్మృతము. ఈక్రింది సంగతులవలన భవిష్యత్పురాణాంతర్గత మని ప్రకటించఁబడిన సంస్కృత ప్రభులింగరీల, పిదు పర్తి సోమనాథుని యాంధ్ర ద్విపదకావ్యమును బట్టి వెలసిన నవీనగ్రంథమని నుచ్యక్రము కాఁగలను. పిదు పర్తి సోమనాథుఁడు తన గ్రంథమును కల్లూరు రామలింగయ్య యను వైశ్యశిఖామణి క్రేరణములన నాతని పీఠానురుడగు సిద్ధవీరదేశికుని స్తుతిపూర్వకముగ రచించి

నాఁడు. గ్రంథావతారికను జూడఁదగును. మఱియుఁ బరిగతిమొదలునుగూడ నాతనిఁ జేర్చొనుచు నద్వి నాఁడు. మచ్చున కీక్రిందిపాదములు చిత్రింపుఁడు:

“శ్రీసిద్ధవీరదేశిక చక్రవర్తి
భాసురపదనచ్చ భవవాభిరగులు,
పరభవంబులఁ బాఁజుటట్టి చిత్రాక
కరణంబులకు నుద్ధి గావించి మోడ
మరణబాధలఁ బాసి మమతలఁ గోపి
పరమపరావందభరినులై నిత్య
ముక్తి గోరవచ్చునా మోహనిర్మలము
భక్తు లాలింపుఁడీ ప్రభులింగరీల.”
(2-వ గతి ప్రారంభము.)

ఈ సిద్ధవీరదేశికుఁ డెవరో తెలియక కాఁబోలుఁ బాపము సంస్కృత ప్రభులింగరీలకర్త మాడఁ దన గ్రంథాధ్యాయులు మొదలు నాతనిని చేర్చొనుచుఁ దన రహస్యమును బట్టబడులు చేసికొన్నాఁడు. మచ్చున రోకటిచెందు తావులుమాత్ర ముదాహరించెనను:—

“శ్రీ సిద్ధవీర నురుపాద పయోజితభక్త్యా
నిర్మాత సంస్మృతిభియాః పరమానుభావాః,
శ్రుణ్వంతు సర్వమునయః శ్రుతిసౌఖ్యశీలాం
భక్తాః పరార్థవిములాం ప్రభులింగరీలామ్.

శ్రీసిద్ధవీర నురుపాద సరోజయంగ్య
భక్త్యా వినిర్మిత మహోర్జిత మోహపాశాః,
ముక్తిచ్చగూ పరవిరక్తిపథం ప్రయాతాః
శ్రుణ్వంతు సన్మనీవరాః ప్రభులింగరీలామ్.”

ప్రభులింగరీలాచరిత్ర విషయమున సత్య మందలి యభిమానముచే నిట్లు వ్రాయవలసి వచ్చినందులకుఁ జెద్ద లాగ్రహింపకుండురు గాక యని ప్రార్థించుచు నీవ్యాస మును ముగించుచున్నాను.

ప్రత్యగుదస్వదున్నతతరంగ మొకండు పురః కకుప్పియూ
 పత్యము మ్రింగి త్రేన్చినది బంధురగాథ తమస్సులక శుగు
 న్నత్య ధరీకృతాశయుడ నావిపులాశ్రుకరాళ మైన హృ
 త్సత్యవధమ్మున బొడువజాలకపోయె నొకండు చుక్కయున్.

చాలితవిద్యుదక్షము దిశాప్రతిరోదితకర్కశారవో
 ద్వేలము వైన యాప్రళయ భీషణతామసి యంబుముబ్బహో
 త్రాలవిసీలకై శికవితానమునక నను గప్పి కొంచు నా
 భీలగళమ్ము నెత్తి విలపించదొడంగ నిరంతరాశ్రుపుల్.

విరవిర జారిపోయినవి వెన్నెలయున్ జలియున్ దమంత వై
 శిరచరమమ్మునందు వికసించిన లేతచివుల్ల మెక్కి బొం
 గురువడినట్టి గొంతు శ్రుతిగూర్చుచు నేయెలమావిమోదనో
 పరభృతి మొందు నైజమధువర్షిగళమ్మున నన్ననన్నగా—

తీయఁగ కూసరాగములు తీయఁగసాగెను, అంతలోన నే
 యేయడనుండి వచ్చినదొ యీ విలయాశెనిఘోష; పాప మా
 కోయిలపాట పొట్ట నిడుకొన్నది! యెన్నటికైనఁ గల్గునే
 ఆయుషమర్ధకంతమున కంతటితీయఁదనమ్ము జన్మకున్.

నవనవహృష్యమాణ సుమనస్సురీమభితమ్ము, మల్లికా
 నవమధురమ్ము, జీవితవసంతము రాకయ మున్న, ఈయకా
 లవిలయకాలభీకరవలాహకలాస్యము విక్రమించె! ఇం
 తవిషమమైన యీ బ్రతుకునక సుఖ మే మింక చూడఁగోరెదక.

(“మధుకణములు” నుండి.)

పూ ల బే ర ము

చిత్రకారుడు : కే. విశ్వనాథమూర్తి.

౧. ఉత్పత్తి విచారము

గీర్వాణ వాఙ్మయమునందు దృశ్యకావ్యముల
కున్న ప్రాధాన్యము చాల అధికమయినది. ప్రాపం
చికవిఖ్యాతి నందిన శాకుంతలాది నాటకములవలననే
గీర్వాణభౌతికవాఙ్మయముయొక్క గొప్పతనము లోక
మునకు వెల్లడియయినది.

ఇట్టి గీర్వాణదృశ్యకావ్యముయొక్క ఉత్పత్తిని
నుజించి విచారించుటానుకూలముగా, ప్రప్రథమముననే
రెండుప్రశ్న లడ్డదనుటయన్నది. గీర్వాణనాటకోత్పత్తి
స్వతంత్రముగ నైనదా? లేక గ్రీకు మున్నగు పాశ్చాత్య
దృశ్యవాఙ్మయసంపర్కమువలన నుద్భవమైనదా? అను
నీ రెండు ప్రశ్నములకు సమాధాన మిచ్చుటలోనే
సంస్కృతనాటకోత్పత్తివిచార మంతయు నిమిడియు
న్నది. సుప్రసిద్ధులగు ప్రాచ్యపాశ్చాత్యపండితు లీవిష
యమున మధ్యధా అభిప్రాయపడుచున్నారు. తమకుఁ
దమకు లభించిన పాఠశాలపరంగాములచేఁ దమతమనాడ
ముల రాధాంతరీకరించుచున్నారు. వీరిరు మొదలగు
విద్యాధికులు గ్రీకుపరిచయమే భారతీయనాటకోత్ప
త్తికిఁ గారణమని నిర్ణయించుచుండ, క్రిస్తుమహాశయుఁ
డాదిగాఁ గల్గు ఆధునికతరవిమర్శకులు గీర్వాణనాట
కము స్వతఃసిద్ధమయినదే యని వాద మొకటి నెలకొల్పి
స్థిరపఱచుచున్నారు.*

‘నాట్యవేదకథ’

ఈసిద్ధాంతములపట్ల నటించి, మనుమందు నాట్యా
నుశాసనం దైన భరతమునిప్రాక్తమగు నాట్యవేదకథను
గూర్చి యలోచింపవలసి యున్నది. సాంప్రదాయక

మగు నీ విశిష్టాసిక సిద్ధాంతము నాట్యశాస్త్రాంధముననే
యిటులు చక్కఁగ వివరింపఁబడి యున్నది:

“పూర్వం కృతయుగే విప్రా
వృత్తే స్వాయుంభువేఽద్రతే,
త్రితాయుగే సంప్రవృత్తే
మనో రైవస్వకస్యచ.

గ్రామ్యధర్మే ప్రవృత్తేతు
కామలోభవశంగతే,
ఈర్ష్యాక్రోధాది సంయూధే
లోకే ముఖితిదుఃఖితే.

దేవదానవగంధర్వైః
రక్షోయక్షమహారక్షైః,
జంబూద్వీపే సమాక్రాంతే
లోకపాల ప్రతిష్ఠితే.

మహేంద్రప్రముఖైః ద్వై
రుక్తః కిల పితామహః,
క్రిష్ణనీయక మిచ్ఛామో
దృశ్యం శ్రవ్యంచ య ద్భవేత్.

నందవేదనిహోఽయం
సలక్రావ్యః శూద్రజాతిభః,
తస్మాత్ సృజాపరం వేదం
పంచమం పార్వత్యధికం.

—నాట్యశాస్త్రము, ప్రథమ అధ్యాయము, ౧-౧౨ శ్లో.

ఇటు లందఱును బ్రహ్మదేవుని నాట్య వేదము కొలుకై
ప్రాధింపఁగా నాస్పష్టికర్తయు,

“సర్వశాస్త్రార్థసంపన్నం
సర్వవిప్రుప్రవర్తకం,

* ఈవాఙ్మయములోఁ జాలవఱకు క్రిస్తుఅభిప్రాయములే గ్రహింపఁబడి ఆయనవాదమే అంగీకరింపఁబడుచున్నది.

వాట్యుల్లం పంచమం వేదం

వేదిహాసం కశో మ్యహం."

—ప్రథమ అధ్యాయం. ౧౫ శ్లో.

అని ప్రతిజ్ఞ చేసి,

"ఏవం సంకల్ప్య భగవాన్ సర్వవేదా నమస్కరణా,
వాట్యవేదం తత్ శ్రృణో చశుర్యేదాంఽ సంగతం.

ఇగ్రాహ పాత్య మృగ్యేదా త్సమభ్యో సీత మేవహ,
యజుర్యేదా దభివయాన్ రసా నాశర్యణా దపి."

—౧-వ అధ్యాయం. ౧౬, ౧౭ శ్లో.

ఇట్లు వాట్యవేదమును స్మరించి విశ్వకర్మచే నొకవాట్య మండప నిర్మాణము చేయించి, అందు భరతుని నీ నూతన వాట్యకళను బ్రదర్శించవలసివడిగా నాజ్ఞాపించినాడు. దేవత లందఱు నిందులకై మిగులఁ గ్రీతి పండిరి. భరతుడును 'శ్వజనుహ' మను నింద్రవిజయోత్సవసమయమందు, 'ఆమృతమంధన' మను వాటక మప్పరసలు, గంధర్వులు, నారదుడు మున్నగువారిచే నాడించినాడు. సురాసురుల కలహప్రదర్శనసమయమున, అసురులు, తమపరాజయప్రదర్శనమును సహింపఁబాలక, దేవతలపైఁ దిరుగుఁబడిరి. కాని వెంటనే యింద్రధ్వజ ముచే నార్జునుడు హతులయిరి. తత్కారణముచే దీనికి 'జర్జర' యనుపేరు వచ్చినది. తదాది, రాక్షసాద్యనిష్ఠకారుల ఉపద్రవమునుండి రంగులయును రక్షించుటకై రంగాధిపానదేవత లేర్పాటుచేయఁబడినారు.

బ్రహ్మచే నిటులఁ గల్పింపఁబడి భూలోకమున దిరకునిచేఁ బ్రార్థింపఁజేయఁబడిన యీవాట్యవేదము యొక్క గొప్పతన మిట్లు తెల్పఁబడినది :

"నానాధావోపసంపన్నం నానావస్తాంతరాత్మకం,
లోకవృత్తానుకరణం వాట్య మేత న్మయా కృతం.
ఉత్తమాధమమధ్యానాం సరాణాం కర్మపంక్తయం,
హితోపదేశజననం ధృతిక్రీడాసుఖాదికృత్.

దుఃఖార్తానాం శ్రమార్తానాం శోకార్తానాం తపస్వి
[నాం,

విశ్రాంతిజననం కాలే వాట్య మేత న్మయాకృతం."

—ప్రథమ. ౧౧౩-౧౧౪ శ్లో.

ఈరీతిచే వాట్యోక్త్యుద్ధిగుజీరిన మఱియొకకథ

ప్రచారములో నున్నది. సామవేదమునుండి సంగీతవిద్య ముద్భవించఁజేసి బ్రహ్మ తనశిష్యులగు భరత నారద రంభా హూహూ కుంబురులకు నేర్పెను. అట్లుపై వారు పరమప్రీతి గాంచి, మహాదేవు నెదుటఁ దమకౌశలముం బ్రదర్శించిరి. ఆతని మెప్పు వడసి యీ అయిదుగురు నైదుసంహితల రచించిరి. రంభ యొక్క సహిత సృష్టోకమునకును, భరతసహిత భూలోకమునకును, కుంబురు హూహూకృత సహితల రసాతలమునకును జెందహించిరి. భరతుడు వాట్యమును, నారదుడు వాచిత్రములను, రంభ స్మృత మును బ్రార్థింపఁజేసిరి.

ఈపైవర్ణనమంతయుఁ బఠింపిలినచో, నిదియెల్ల పాక అపూర్వకల్పన యనియు, మిగిలినవిద్యలతోపాటు వాట్యవిద్యకుఁగూడ సమనితగౌరవము నిలుపుటకై యొనర్చిన యేర్పాటు గాక వేరు కాదనియు పాశ్చాత్యు లభిప్రాయపడుచున్నారు. భరతునికాలమున వాట్య విద్యకు నై చ్యము గలిగినది. నటులను, దదితరకళోపాసకులను బహిష్కరించుచుఁ గొన్నిప్రామాణిక కులివాక్యములు, శాస్త్రవాక్యములు బయలుదేలివని. నటువిట గాయకులు పంక్తివాహ్యు లయినారు. ఇది విచారించి భరతుఁ డీమచ్చను బోగొట్టుటకై క్రొత్తపోక పోయినాడు. దీనికెల్ల బ్రహ్మముఖమునుండి తాకు లభించిన దానిగా నిరూపించినాడు. ఈవాట్యమునకు వేదత్వ సిద్ధికై వేదసార ము నున్నదను నభిప్రాయము నూదించినాడు. క్రొత్తగా రచింపఁబడిన యీవాట్యవిద్య యందు లోకమున కాదరము గల్గుటకై దీనిని పంచమ వేదమని పత్కినాడు.

ఇట్టి వితిహాసికములవలన వాట్యోక్త్యుద్ధివిచారమున మన కెక్కువ లాభింపఁబోదు, కాని దీనివలన నొకవిషయముమాత్రము లేలుచున్నది. వాట్యోక్త్యుద్ధి చాల ప్రాచీనకాలముననే సంభవించినదనియు, దైవాంశ సంభూతులగు మహర్షులచేఁ బ్రార్థింపఁ జేయఁబడినదనియు మాత్ర మిందువలన విశదమగుచున్నది.

స్వతః ఉత్పత్తి

ఇక నాటకముయొక్క స్వతంత్రోత్పత్తిని గూర్చి విచారించుము. నాటకమునకు ముఖ్యమయినవి సంవాదము, గానము, అభినయము, అనుకృతి. ఇందులో సంవాద గానము లతిప్రాచీనములైనవి. సంవాదము ఋగ్వేదమునుండి లభ్యము. ఋగ్వేదములోని సంవాదమూర్తములఁ బరికించినచో, నాటకస్వరూపమునకు వీజావాప మనటనే జరిగినదని గోచరించుచున్నది. “యమయమీ సంవాదన”, “సరహ-ఫణి”, “ఇంద్ర-మరుత్”, “పురూరవస్ - ఊర్వశి” ఇత్యాదులన్నియు నేతాదృశములే. యజ్ఞయాగాదులు సలుపు సందర్భమున నిరుక్తత్యులుగా నేర్పడి ఋత్విగ్వర్గ మీసంవాదమూర్తములఁ బఠించురని ‘మాక్సుముల్లర్’ (MaxMuller) పండితుఁడు తెలుపుచున్నాఁడు.

గానము సామవేదమునుండి గ్రహింపఁబడియున్నదని యిదివఱకే తెల్పఁబడినది. అనుకృతి మనుష్యునకు స్వభావోద్భవము. పురుషునికుపు తండ్రిచేష్టలను, స్త్రీకికుపు తల్లికృత్యముల ననుకరింప యత్నించుట మన మహరహము గాంచుచున్నదేగదా! ఇక నాటకవి అభినయము. ఇది యనుకృతి విశేషము. ఇందులోఁ బలుకు లేక కేవల మంగవిన్యాసముచేతనే అభినయించుట వృత్త్య మనఁబడును. అనుకృతి యన్ననో, అంగ విన్యాసవేషభాషాదులచే నొనరింపఁ బడును. ఇవన్నియు సంపూర్ణముగ పనుకూరినచో నాట్యమని పేరు.

ఏతాదృశ నాటకోత్పత్తి కారంభదశ వైదికయుగమే యని విమర్శకుల యాశయము. మఠేతరప్రతిపాదకములగు ఋగ్వేద సంవాదమూర్తములు సంవాదగర్భితము లగుటండేనే నాటకమునకుఁ బ్రదానాంగమున సంవాద మీమాన్సములలోనే దీక్షప్రాయముగా నున్నదని నిరూపింపవచ్చును. ఋగ్వేదములో విలేనే వేదాంతరములందుఁ గూడ నాటక చిహ్నములఁ గొన్నిటిఁ గాంచలేకపోము. యజుర్వేదములో మఠవిషయమే

ప్రధాన మగుటచేత, సోమక్రయము, సోమదేవతాకస్తుతి ఇత్యాదులలోఁ గానననుచున్నవి కొన్ని నాట్యోత్పత్తి లీజములు. క్రత్యావరణకాలమున ఋత్విక్కులు నానా దేవతాత్వము తమయం దాలోపించుకొని తద్దేవతా విశేషములలోఁ దాము తాదాత్మ్య ముండి, అచ్చట వ్యవహరించుచున్నారని ఇది గాక, యాయజుర్వేదములో నొకచోట తెలూపవదము ప్రయోగింపఁబడి యున్నది. కాని యంతమాత్రాన నిది నటపర్యాయమే యని నిష్కర్షించుటకు వలసపడదు.

సామవేదములోని ఋక్కులన్నియు గీయమానము లగుచున్నవి. కావున నీనాటికి నాటకద్వితీయాంగమగు గానము సిద్ధించినదనియే చెప్పవచ్చు. అభరన్వేదములో “వాదిత్రములు, తాదాదృశమసారముగ వృత్త్యము సల్పుట” ఇత్యాదివిషయములగూర్చి ప్రస్తావన యుంటుండేనీ, మంత్రయుగములోనే నాటకలీజములు సంపూర్ణముగ మొలకలెత్తినవని నిర్ణయించుటకు సాగ్యమును చున్నది.

త్రాప్తాణయుగములోని నాట్యక్రీడ లన్నియు మఠవిషయకములే. ఈయుగములో మృతిపరములగు మంత్రములకుఁ బ్రాధాన్యము తగ్గి, క్రతువులకుఁ, దిక్కుంగల యాగవిషయకకర్మలకుఁ బ్రాముఖ్యము హెచ్చినది. ఇట్టివైదికకర్మకలాపములోని కొన్నిక్రియా విశేషములయందు నాటకలక్షణములఁ బరికింపవచ్చునని అసంసాతమ లాశించుచున్నారు. స్రాక్కాలికములగు నిట్టికర్మభేదములలో ‘సోమక్రయము’, ‘మహావ్రతము’ ముఖ్యములు. మొదటిదగు సోమక్రయవిధానములో సోమ రక్షకులగు గంధర్వులయొద్దనుండి సోమమును బడయుటయే మరల ననుకరింపఁబడుచున్నది కావున నిది యొక నాట్యక్రీడావిశేషమే యనఁజెల్లువనియు, నిట సంపూర్ణ నాటకత్వసిద్ధి లేకపోయినను, నాటకముయొక్క తొలి యవస్థ గాంచవచ్చుననియును కీర్తునండిండు నొడువు చున్నాఁడు. †

* Cf. Skt Drama & Dramatists, By Kulkarni, page 4.

† కీర్తునంస్కృతనాటకము, పుట ౨౩.

రెండవదియను మహాశ్రవణమునకు మూలించి
తము. ఇది హేతువంతకాలము గడచినతర్వాత, అనగా
శరదృతువునం దాచరింపఁబడు నొకవికృతియగును.
ఇందుఁ బ్రభావాంశ మొక అర్చితేంద్రవర్ణకాండము
నిమిత్తమై శ్వేతవర్ణుడగు వైశ్యునికిని,* వీలవర్ణుడగు
నొకసూత్రునికిని జరిగిన కలహార్యము. సాంఖ్యాయ
వారణ్యకమున నీవిషయము కలను. ఆర్యులకు నవార్య
లకును గల విరోధభావము ననుకరించుటయే యిద్దానికి
ముఖ్యప్రయోజనమని ఊహించుట సమంజసమే యను
చున్నది.

ఈమహాశ్రవణచరణకాలమున నర్హగనునార్థము
కన్య లందఱు జన్మిచుట్టుఁ జేరి నృత్యము నుల్లుదురని
యున్నది. ఈసందర్భమున నొక 'బ్రహ్మచారి మాగ
గుఁడు'ను, ఒక 'పురిష్కర్త' యుఁ బరస్పరము సంభా
షించుకొనుట విమర్శింపవలసి యున్నది. ఈయిరువు
రును బహువీధిమైన సంభాషణ మొనర్చుచుండును, నతి
వీచముగఁ బ్రవర్తించుటయుఁ జూడ, వైదికక్రియాచరణ
మునందుఁగూడ సంవాదము తొలికరూపము దాల్చుచున్న
దనవచ్చును. వైదికవిధు లొనర్చుపట్టులనే గానము,
నృత్యము, స్వచ్ఛావృత్తిసంభాషణ మున్న సువంశములం
దింతటిఅసక్తి గలవని తేలుచున్నదిగదా! దీనివలన
తొలికక్రియలసందర్భమున, నాటకాంగభూతములగు నీ
గానాదులం దెంతటియాదర మాయగములొనిజనులకుఁ
గలదో ద్యోతకమునుచున్నదిగదా! అలాచించినచో నిట్టి
యొక నక్కలమున జానపదనాట్యక్రీడావిశేషము
లున్నట్లు గోచరించుచున్నది. కావీతక్రియాభ్యాసము
లొని నృత్యదులప్రకరింప యీ విషయమునే బలపఱచు
చున్నది.

* ఈ మహాశ్రవణము వైదికీయసంహితలోఁగూడ (అశవకాండము) వర్ణింపఁబడియున్నది కాని, యిచ్చట
చర్చనిమిత్తకలహము ప్రాప్తానికి కూడ్రునకు నవియున్నది.

† ii. 7. 3.

‡ విరాటపర్వములో ౧౬-వ అధ్యాయము, ౪౩ శ్లోకము.

§ "స్వయంతు భార్యాం కామాదీం చిరమన్యసితాం సతీం,

తైలూషణన మాం రామ పశేభ్యో దాతు మిచ్ఛసి." — అయోధ్యాకాండ, 30-వ పద్య, ౮-వశ్లోక.

• Sylvian Levi: Indian Theatre, page 800.

వైదికక్రియాదులం దిట్టి అతిమాశ్రమగు నీచ
సంభాషణాదు లుంటచేతనే మహర్షు లిదియట్లు త్రైవి
ర్ణ్యము వారికిఁ గూడవని నిశ్చించుట తటస్థించినది.
పారస్కర గృహ్యసూత్రమే† యీ ప్రమాణము.
భారతకాలమునాటికిఁ గూడ నృత్యనాట్యవికళలపైఁ
గల నీచదృష్టి నశింపలేదు. కనుకనే ద్రాపది తైలూష
గాను, ‡ రామాయణాయాచీదిగాను § నిందింపఁబడినారు.

మాత్రకాలమునాటికి నాటకరచనాభ్యాసము పరి
పూర్ణమై, అతివిస్తారముయి గూడ నుండవచ్చును. కావు
ననే తన్నాటకరచనకు లక్షణనిర్వచన మావశ్యకమయి
తైలూచి, కృతాశ్వులను లక్షణరచయితలు బయలుదేరి
వారు. పాణినీ యాష్టాధ్యాయయే నలశబ్దము మొదటి
సారి దృశ్యమానమగుచున్న ప్రాచీనతమమైన గ్రంథము
ఈవ్యాకరణశాస్త్రమున రెండువోట్ల నాట్య ముత్పన్న
మైనదని నుడువుట కాధారములు లభించుచున్నవి. ఆ
రెండుసూత్రములివి:

"పారాశర్యులారిభ్యో విశ్వనటమాత్రయోః
(తైలూచినో నటా—కామచివృత్తి)." ౪. 3. ౧౧౦.

"కర్మవృత్తకాశ్యాదిభిః (కృతాశ్వునో నటా)." ౪. 3. ౧౧౧.

కుప్రసిద్ధ గీర్వాణభాషాచేత్రయను లెవీయను ప్రెంచి
విద్యాధికుఁ డీసూత్రములు రెండును "కృశించిన ఆశ్వ
ములు గలవాడు," "శిలచే తల్పముగఁ గలవాడు" అను
సర్థములందుఁ బరిహాసరూపముగ రచింపఁబడినవే
కాని తత్తోద్భిదముగ నెద్దానిని దెలుపఁజాలవని వదిం
చుచు నేతదనుగుణముగ తైలూచిచ్రాహ్మణ నామమును
దృష్టాంతీకరించుచున్నాఁడు.¶ నిజ మూలొందినచో

నీతనిమత మాదరణీయము కాదు. ఈ చెప్పబోవునదియే యిట్లుచుటకు పోతువు.

పాణిని ప్రయోగించిన నటశబ్దమునలన విశేష జ్ఞానము లభించుటలేదని కీర్తుయొక్క ఉద్దేశము. దీనివలన నాటకోత్పత్తియే స్పష్టముగా నిరూపింపఁబడుచున్నదని నిష్కర్ష చేసి చెప్పటకుఁ దగిన యాధారములు లేవని ఆతఁడు నుడువుచున్నాఁడు కాని యావిషయమున కీర్తుచాల పారపాటుపడినాఁ డెవక తప్పుదు. పాణి వ్యాచార్యుఁడు నటభాతువును రెండుమాఁడు పర్యాయములు పఠించియున్నాఁడు.

భాషానిగణము :

నట-స్మృతే (3౧౦-వ ధాతువు).

నట-స్మృతే (౮౭౨-వ ధాతువు).

చురాదిగణము :

నట-అవస్థందనే (అవస్థందనం నాట్యం).

ఈరీతిగ భాషానిలోని నటభాతువు నోకేయర్థమున రెండు పర్యాయములు ప్రయోగించిన దానిలోని విశేషము కామఁదీకారుఁ డిట్లు వివరించుచున్నాఁడు :

“నట-స్మృతే-ఇథేమేని పూర్వమున పతితం, తత్రాయం వివేకః పూర్వం పతితస్య నాట్యమర్థః; యతాగ్రిభిః నటస్యపడేతః; వాక్యాధ్యాభినయో నాట్యం. ఘటాదౌతు సృత్యం సృత్యం చార్థః; యతాగ్రిభిః సర్వకవ్యపడేతః; పదార్థాభినయో సృత్యం, గాత్ర విశేషమాత్రం సృత్యం.....”

దీనినిబట్టి యాలోచించినచో, పాణిని యుద్దేశములో నొక నటభాతువునకుఁ బ్రకృత విషయమును నాట్యమునియే అర్థమయినట్లు బూహించుట కభ్యంతర మేమియు లేదని తెల్లమగుచున్నది. ఇట్టిచోఁ దైత్తిధిత నూత్రములు నటమాత్రకారుల మద్దేశించియే చేయఁబడె ననుట నిర్వివాదాంశము.

పాణినికాలముకంటె నధికతరమైన నాటకోత్పత్తి పతంజలికాలమునఁ గానవచ్చుచున్నది. క్రీ. పూ. ౧౪౦

సం. వాఁటివాఁడగు పతంజలిమహాముని నాట్యప్రశంసయే గాక, “కంఠవధ”, “బలిబంధనమ్” అను రెండు ప్రదర్శనములఁగూర్చి మాఁడఁ బేర్కొనియున్నాఁడు. ఇది చూచుఁడు;

‘లక్ష్మీయాప’ విచారణసందర్భమున “పశోక్షేన లోకవిజ్ఞాతే ప్రయోక్త ర్దర్శనవిషయే” అనునాధికముపై వ్యాఖ్యానము నేయుచు నీభాష్యకారుఁడు “జహూన కంఠం కిల వాసుదేవః” అని ఉదాహరించియున్నాఁడు.

ఇటులనే వర్తమానకాలవిషయ మాలోచించుచు “ఇహాను కళం వర్తమానకాలతః కంఠం ఘాతయత్తి, బలిం బంధయత్తితి, చితవాతేన కంఠే చరబద్ధేన బలౌ?” అని శంకించుకొని యిటులు నుడువుచున్నాఁడు :

“అత్రాపి యక్తా; కళం? ఏతాన నేతే శాధికానామ ఏతే ప్రత్యక్షం కంఠం ఘాతయత్తి ప్రత్యక్షం చ బలిం బంధయత్తితి. చిత్రేషు కళం? చిత్రేషుపి ఉద్దాగ్లాని పలితాశ్చ ప్రహారా దృశ్యస్తే కంఠస్య కృష్ణస్యచ. గ్రంథికేషు కళం, యత్ర క్షణగ్రంథన మాత్రం లక్ష్మ్యతే? తేఽపిహ తేషాం ఉత్పత్తిప్రభృతౌ వివాదాత్ బుద్ధి ర్వాన్వితాః సతో బుద్ధివిషయాన్ ప్రకాశయత్తి. ఆతశ్చ సతో హ్యమిత్రాహి దృశ్యస్తే. కేచిత్ కంఠభక్తా భవన్తి, కేచి ద్వాసుదేవభక్తాః. వర్ణా న్యత్యంభువసి ప్తవ్యన్తి. కేచిత్ కాలముఖా భవన్తి, కేచిత్ రక్తముఖాః.”*

ఇది యెల్లఁ బరికించినచో నాటకోత్పత్తి సంపూర్ణ వికాసము నందినదనియు, నాటకప్రదర్శనము శ్రేణి జరుగుచుం డెననియు బోధపడుచున్నది.

౧. ఇందులో మొదటిది శోభనికు లొనర్చునది. ఇదియే నటకులు పాత్రధారణ మొనర్చి నాటకమాడుట యనఁదగినది. ప్రకృతకాలమున గ్రామములలో నచ్చటచ్చట జరుగుచుండు విధివాటకములు, వీధి భాగవత ముగ వంటివి తలఁపవచ్చును.

* iii. అధ్యాయము, ౧ వ పాదము, ౨౬ వ మూత్రము.

౨. రెండవది చిత్రప్రదర్శనము. రంగులు వేసిన బొమ్మలచే గళము బ్రదిర్పించుట. ఇది మనము మామూలుగాఁ జూచుచుండు బొమ్మలకు వంటిది.

౩. గ్రంథికులు లేక పాకకులు (కణ్డకులు) ఒనర్చునది. వీరేవిధమున వాంగికాభివ్యయము లేకయే కేకలము కళలము ప్రేక్షకులయెదుటఁ బఠింపరు. ఇక్కాలముంచిరి జంగము కళ, వీరుల కళ, పారికభాకాలక్షేపము మున్నగు వానితోఁ బోల్చునచ్చును.

పై భాష్యభాగములోని శాభికపదమునకు వాట్ల మాడువారలకు వేర్వేవారలనియు, తన్నటుకు లాననించు నభినయములను ప్రేక్షకలోకమునకు వివరించు వారల నియు నవ్యయము పెప్పుఁ గొందఱు యత్నించుచున్నారు. కాని అది యంత యుక్తియుక్తముగఁ గన్పట్టదు. ఏలన, నట్టియేద “ప్రత్యక్షం కంసం పూతయన్తి” అని యున్నదానిలోని ప్రత్యక్షపదమునకు వ్యర్థతా దోష మంగీకరింపవలసి వచ్చుచున్నది.

ఈ పై వర్ణించిన రీతిగ నూఁడు విధములుగా వాట్ల ప్రదర్శనము జరుగుచుండెడిది. ఇంతియ గాక, వాట్ల మొకవృత్తిగఁ బరిణమించినట్లు, అనటవృత్తి నాధారము చేసికొని కొందఱు తీవించుచున్నట్లు, మహాభాష్యములో నీగ్రింది మాత్రములు నిదర్శనము లగుచున్నవి.

“నటస్య ప్రణోతి గ్రంథికస్య ప్రణోతి.” ౧. ౪. ౨౯.

“అగాసీ న్నటః.” ౨. ౪. ౩౭.

“నటస్య భుక్తం.” ౩. ౩. ౬౭.

“నట మాఘ్ననః.” ౩. ౨. ౧౩౭.

ఇట్లు వాటక మొకటి రదింపఁబడి, నటులచేఁ బ్రదిర్పింపఁబడెడి కథావస్తువు వితిహాసికమో లేక ప్రాకృతగాథలనుండి గృహీతమో అయియుండెడిది. ఇట్టికథ నెద్దానితో గ్రహించి, ప్రదర్శనానుకూల మొనర్చి, క్రతువు లొనర్చుపట్టులందు గ్రంథికులు పఠిం

చుటయో, శోభనీకు లభివయింపుటయో ప్రసక్తియందుండెడిదని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

పఠంజలిమహాభాష్యమునాటికి భారతము యొక్క పూర్ణముగఁ బరిణమించినది. ఈభారతములోఁగూడ నాటకస్వరూపసిద్ధి పరిపూర్ణి నందిన దనుటకు నిదర్శనములు పెక్కు గమనించుచున్నది. పారిశంకములోఁ ‘గంసపద,’ ‘ప్రలంబపద,’ ‘చాణూరమర్దనము’ అనునాటకములు అప్పరపలచేఁ బ్రదర్శితము లయినవినియు, ప్రదర్శనాసంతరము నారదుఁడు సత్యభామా కృష్ణార్జున బలరామపాత్రములలో నొకదానిని చా నమకరించి సభ్యు” మోస్యరసమున్నులఁ గావించెననియుఁ దెల్పఁబడియున్నది. శ్రీరామాయణమునందు నటనర్తకప్రశంస మాత్ర మే గాక, నాటకసమాజములగుటించిన ప్రసక్తియు” గలదు.

“నారాజకే జనపదే ప్రభూతనటనర్తకాః, ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ వర్ధంతే రాష్ట్రీవర్ధనాః.” —అయోధ్యా. ౬౭-సర్గ, ౧౫-శ్లో.

ఇదేగ్రంథములో వ్యామిశ్రకమునుగూర్చి ప్రసంగింపఁబడి యున్నది.* రామాయణవ్యాఖ్యాత వ్యామిశ్రకమున సంస్కృతప్రాకృతగర్భిత మయిన రూపకవికే మతుని వివరించుచున్నాఁడు.

ఇట్లు మహాభారతకాలమునాటికి నాటక సమాజము లుండుటయు, రంగస్థలముగూడఁ జంతువుల మల్ల యుద్ధప్రదర్శనములు జరుగుచుండుటయు నిర్ధారింపఁబడుచున్నది. దీనంతేమియో అశోకుఁడు తన స్తూపములందు పీఠిపైఱ్ఱ విషిద్ధములుగా నిరూపించినాఁడు. ఈ దృష్టితో భాస నాటకములఁ బర్యాలోచించినచో వశోధరుని నిషేధకారణములు పెక్కు లానాటకములందుఁ గానరాకపోవు.

నాటకమునకును మతమునకునుగలసంబంధము

ఇప్పటికిఁ దేలిన దేమన, భారతీయ నాటక రచనా ప్రకారము పఠంజలి కాలమునాటికి, అనగా శ్రీ పూ.

* “త్రైవ్యం శాస్త్రసమాహేషు ప్రాప్తో వ్యామిశ్రకేషుచ, అర్థధర్మీచ సంగృహ్య సుఖతంత్రో న చాలసః.” —అయో. ౧-సర్గ, ౨౭ వ శ్లోకము.

ద్వితీయ శతాబ్దమునందు, సంప్రాప్తముగ సిద్ధించిన దను విషయము. ఈనాటక మెటువంటిది? దీనివిషయ మేమి? అని విచారితము.

ఇట్టిస్థితిలో రచింపఁబడిన నాటకములు, ప్రదర్శింపఁ బడిన నాటకములు పూర్తిగ మతసంబంధము కలిగినవే యని అంగీకరింపక తప్పదు. వైనఁ జేర్కొనఁబడిన కంసవధలోఁ బ్రాచీనకాలమునం దాచరణములో నున్న “అగ్రయణవిధి,” “మహావ్రత” విధానము మున్నగు వైదిక క్రియాస్వరూపములలోని ప్రధానాంశములే రూపాంగకరము చేరినట్లు పొడగట్టుచున్నదని తలంప వచ్చును. ఆలోచించినచో, నీకంసవధ నాటకములోని విశేషార్థము హేమంతము గణించుటయు, వసంత మగు చేయటయు, విటులే మహావ్రతములోని శూద్రవైశ్య కలహములో శూద్రుఁడు పరాధ్వానుఁ డుటయు, వైశ్యుఁడు జయించుటయు నని గోచరించుచున్నది.

ఇట్లు నాటకోత్పత్తిక్రమ మంతయు మతముపై ననే విశేషముగ నాధారపడియున్నది. ఆరంభపక్షముండి యు నాటకము సుఖాంతముగ నుండుటయే ప్రధాన ధర్మ మయిపోయినది. జయ మెప్పుడును గృహిణిని గాని కంసునిని కాఁజాలరు. వైశ్యుడే గాని శూద్రుఁడు జయింపఁడు. మరణము ముఖ్యోపసర మయినను, నాట కములో దుఃఖము పర్యవసంపఁగూడదు. మరణము ద్వారా సుఖము లభింపఁబడును. ఇయ్యది భాసనాటక ములలో బాగుగ సాధింపఁబడియున్నది. భరతునిలక్షణ మునకు ఓరుధముగ రంగస్థలముపై మరణము మాపింపఁ బడియున్నను భాసనాటకములం దది సుఖాంతమే యగుచున్నది గాని దుఃఖహేతుక మగుటలేదు.

ఈమరణముగూడ భగవంతునివిరోధిత కలుగ వలయును. ఒక్క ‘ఊరుభంగ’ నాటకముమాత్రము విషాదాంతముగఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది; కాని “భగ వంతునివిరోధి మరణమే కలిగి, తదనంతర మంతయు సుఖోదర్శనముగఁ బరిగమింపవలయును” అను నిట్టి ధర్మమే దృష్టిశ్ఛిం దుంచుకొనినచో, భాసుని ‘ఊరు భంగము’ గూడ విషాదాంతము కాఁజాలదు. మరణ

మందిన నుల్లోభముఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుని విరో ధియే కదా!

నాటకము మతమునకు సంబంధించిన దనుట కింకొకప్రమాణము విమావకపాత్రమే. గీర్వాణ దృశ్య కావ్యములలోని విమావకపాత్రను బరిశీలించినచోఁ బ్రాయశఃముగా రెండువిశేషములు గాన్పించును. విమా వకుని నిందాత్మక మగు సంభాషణ మొకటి. నాయక యొక్క పరిచారికలలో నొకదానితో నెవరో సంబం ధము గల్పించుకొని, దానితో హాస్యప్రసంగము లారం భించుట రెండవది.

ఈయంశముతో వైదిక యుగములోని మహావ్రతా చరణసందర్భమునఁ బ్రవర్తించు మాగధబ్రహ్మచారిపుంశ్చ లీసంభాషణాదుల సరిపోల్చి చూచినచో, ఈవిమావక పాత్రమున కాబ్రహ్మచారి బ్రాహ్మణుడే ప్రకృతిభూత మయినవాడని స్పష్టమగుచున్నది కాదా! దీనికిఁ దోడుగ పోషకయ కలాపములోని శూద్రక పాత్రము యొక్క లక్షణములు గొన్ని యా విమావకునిలోనికి సంక్రమించి యున్నవని కొందఱు విమర్శకుల యభి ప్రాయము.

ఏతాదృశవిమావక పాత్రములోని నీవత మిగుల విశేషవలయుటకే విమావకుని బ్రాహ్మణునిగాఁ జేసి వైచుటయు, నీబ్రాహ్మణబ్రువుఁడు ప్రాకృతములోనే భాషించుటయుఁ బాసఁగుచున్నదని సాహ వాదము చున్నది.

ఇంత యేల? నాటకోత్పత్తి ప్రథమావస్థయందలి నాటకవస్తువులెల్ల శ్రీకృష్ణమతము (Krishna cult) నకు సంబంధించిన గాథలతో రచింపఁబడి యుండుటయే నాటకమునకు మతమే ఆధారమనుటకు ముఖ్యనిదర్శనము. అక్కాలపు నాటకములలోఁ గృష్ణుని బాల్యచరితమే ప్రధానేతివృత్తతై యుండెను. ఇందులకు భాసనాటక ములే సాక్ష్యము. శౌరసేనీప్రాకృత మప్పటి నాటకము లలో బ్రాధాన్యము వహించి యుండుటచేతను, శ్రీకృష్ణ మతముగూడ విశేషముగ నాప్రాకృతములలోనే ప్రచారి తమయి యుంటుచేతను, శ్రీకృష్ణమతము బలముగా

నున్న తావులందే నాటకము పుట్టియుండవచ్చు ననుట యొప్పుదున్నది.

ఇటు లనుటచే, నాటకోత్పత్తివిషయమున క్రి కృష్ణమత మొక్కటియే మిగుల ప్రాధాన్యము వహించినదియు, కైవమునకును రామకథకును ప్రాముఖ్యము లేదనియు భావించరాదు. శివుని లాభ్యతాండవములు గూడఁ దగినంత ప్రాధాన్య ముందినవి. భాసుఁడు వైష్ణవుఁడైనను, అనంతరనాటకకర్తలగు కూర్మకుఁడు, కారిదాసు, భీమధూరి-ఆదులు తమతమ నాటకప్రస్తావనలయందు శివభక్తి నే నిరూపించియున్నారు. నాట్యకాస్త్రమునందును శివతాండవారులు కావించఁబడినవి.

ఇటులనే రామలీలగూడ ముఖ్యమై యొప్పినది. పశ్చాత్కారికనాటకములలో రామాయణము నాశ్రయింపని నాటకము లేనే లేదనవచ్చును.

నాటకము మతముపై నాధారపడిన దినుటకు మన మతమే గాక తాద్రమతముగూడ కొంత సాక్ష్య

మొసంగుచున్నది. నాట్యము, చిత్రరచన, సంగీతము మొదలగు కళలయందు తొద్దుల కున్న అభిరుచియే యిటు నిదర్శనము. నాట్యముగూడ బుద్ధుని అభిమానవిద్యలలో నొకటియని 'లలితవిస్తార' గ్రంథమునం దున్నది. మహావంశగ్రంథప్రకారము, ఉత్సవాదులయందు నాటకప్రదర్శనము లున్నట్లు తెలియుచున్నది. శ్రీ. శ. 300 సం. పై నాభాషలోనికీఁ బరివర్తింపఁబడిన 'అవదానకేతకము' లో, శోభావతీనగరాధీశుని కట్టెదుట, బుద్ధుని నాటక మాడినట్లు ప్రాయఃబడియున్నది. పిండిసారప్రభువిముందట నొక దక్షిణదేశపునటకుఁడు బుద్ధుని జీవితనాటక మాడినట్లు తెల్పఁబడియున్నది. ఇట్లే విచారింపినచో, "ఫోటా నాగ్రూం" వస్తువును 'సీతాలెంగ' సుమాలయాలమున, నాటకము తొద్దులయాదరణ ముందినదనియు, అచ్చటి తోటలు నాటకప్రదర్శనప్రదేశము లయిన వనియు గోచరిం చుచున్నది.

(సశేషము.)

నేను

కవిరాజహంస, బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు

(శ్రీ వేంకట పార్యతీర్థరకపులలో నొకరు)

అక్షరమ! నీపదంబున వైకృతముగదు;
పదమ నీయర్థసంపదఁ బ్రస్తరింతు;
అర్థమా! నీప్రభావంబు నధిగమింతు;
ఆద్యుడనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!
గురుపరధ్యానమే నాకు గుబ్బగొమగు;
ఆత్మభావగతేణమే నా కంగబలము;
ప్రకృతిపోషణమే నాకుఁ బరమధర్మ
మధిపుడనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!
నా మనోరథగతికి మాంద్యంబు లేదు;
నాప్రకాశ విస్తృతికి హైన్యంబు లేదు

నాప్రబోధాకృతికి దుర్ద్దినంబు లేదు;
ఇరుండనో? కవినో? లోక మెఱుంగుఁగాక!
తమము విరియింతు, నాశలఁ దళుకు లుంతు;
కలఁక లెడలింతు, లలితసత్కళల నింతు;
దోషము లడంతుఁ గువలయతోష మెంతు;
నిందుడనో? కవినో? లోక మెఱుంగుఁగాక!
పలుకులా నత్యవాక్యసంభావనములు;
తలఁపులా నిత్యధర్మ సందర్శనములు;
చేతలా కృత్యభిమత సండివనములు;
అజుండనో? కవినో? లోక మరయుఁగాక!

రంగము ౩.

మధ్యాహ్నం ౩ గంటలు.

[ఒక పెద్దహోటల్ "విహారభవనము"లో నొక మేజుపై గది. తోలుపెట్టెలు, కట్టినపడకలు, ఖద్దరు కోట్లు, అంగవస్త్రములు పడచేసి యుండును. శ్రాత్త చాపలు పరచియుండును. ఫలహారములు, కాఫీ గిన్నెలు చాపలపై నుండును. మడతపిల్లి, వదరువాయి, వల్లులితిట్టి, మరిద్దరు పూర్వనియుండురు. బయట కిటికీలనుండి బడి పిల్లలు పిరిసి అడవిమృగములను జూచివల్లు చూచుచు ఒకరితో నొక కేమో గుసగుసలాడుకొనుచుండురు. బయట వర్షము పోచుచుండును.]

వల్లులితిట్టి

ఎవరురా అక్కడ పిల్లకాయలు. వెళ్లిపొండి, పూరి రానివ్వండి, చస్తున్నాము.

[పిల్లలు మాయమగుదురు.]

మడతపిల్లి

మాడుదినము లయిందెల్లా నిద్రబోయ్యి. ఒకటే రైలు ప్రయాణాలు. రాత్రిళ్లు నాటకాలు. మొన్న ప్రాణాభాదమండి మద్రాసు. నిన్న బెన్గాళ. ఈ వేళ నెల్లూరు. అచ్చే రెచ్చుడే రైఫ్ రా!

వదరువాయి

(కాఫీ ద్రాగుచు) అట్లాంటి ప్రయాణా రైలే నా కేమీ కష్టము లేదు గాని—నాది బెధవపాపివణ్. ఇంటివద్ద మా మదర్కి వచ్చే ప్రాణాలు పోయ్యే ప్రాణాలుగా వున్నాయి. డయ్యేయా. సిస్టర్ దిడ్డకు జబ్బుగా నున్నదని ఆవిడ చెప్పి మాయింట్లోనే మఖాం చేతిలో దమ్మిడి లేదు. ఈమధ్య యెంగళ్ళొంటు బొత్తి గా లేని దొకటి. (రహస్యముగ) ఈదినం నెల్లూరికి రావడానికి రైల్వే ఫేర్లు లేక గార్లుచేత రూపాయ బెట్టి

పెట్టుకవచ్చినా! అందులో బెధవదల్లా ఒక లేడుస్తుంది గా. పైట్టేమణ్లో దిగి వెళుండు క్లాసులో గూర్చొని వచ్చినా.

వల్లులితిట్టి

పిహో! అదా కారణం తాము మాతోగూడ యొక్కకపోవడం? అది సత్య, నీవు తెప్పడం రోలు బాయి మద్దెలతో మొజతెట్టుకొన్నట్లుంది. ఇట్లాంటి డిఫికల్టీవ్ అందరికీ సహజమే. దేహం జబ్బులంటే మతి మనం తేసి దేముంది, బెధవఅంక్షయినే ఒకటి దప్ప. ఇక మనట్రులు ల్పంటే అవి అందరికీ వుండేవే. మన కేమా తెలియకమగ్గర దేవుడు లక్ష రివ్వలేదే, మొద్దుకొడుకులకు లాగ. ఏదోఒక అబ్బుచేతిలో వుంచాడు. పేక్ యువర్ వే ఆన్నాడు. మతి పొగించాలి తీవిత యాత్ర. అమ్మి గౌరవములు చూచు కోవాలి. మనీ ఆర్జించాలి. అదంతా నాకు సంతోషమే. నాకొచ్చిన పెద్దచిక్కెమిటంటే, బ్లడీ లిటిగేషన్. ఆన సరం బడ్డప్పట్లా యొక్కడ బడే అక్కడ వడ్డికి తెచ్చి పెట్టేకాను. ఇప్పుడు వారితో వస్తావ్టకం. ఒకటే అరెస్టు వారంటు. ఎటు బోవడానికి లేదు. ఎక్కడ జూడా మన్నా యాడ్ప్రెషన్. నిన్న బయలుదేరేసరికి కోర్టు అమీనా గా డొకడు తయారయ్యన్నాడు వాకిట, వారంటుతోటి. వాడిరి ప్యాసిఫై తేదామంటే చేత కాను లేదు. ఆవెధన మతి గట్టిగా కేకలేయడం ప్రారంభించాడు. చేయిచేయి కలిపేసితికి వచ్చింది. ఇంతలో పూర్వు శేట్లా, (పెల్లగా) సానిడుండే, కారద, అది చేతిగాజు పంపింది. అది బట్టుకొని మనీ తెస్తాను వుండమని చెప్పి వాడికి జూపి సరాసరి రైల్వేకి నాను. వాడింటి దగ్గర యేం గలభా తేస్తున్నాడో! మర్నీంగే ముప్పయి రూపాయలై నా మనియార్లరు చేయాలి. లేకుంటే పరుహు దక్కదు.

మడతపిల్లి

మన దురవస్థ లిట్లున్నాయా? ఆరావ్వుత్ పాపం జూడండిరా. నూరు మందు తెచ్చేవరకు అడుగు కదల్చడు. ఎట్టో జరుపుకొంటూనే వున్నాడురా వాడున్ను. మఱి అమెయ్యారనే లెక్క.

వదరువాయి

జరుపుకోవడ మేమిటి వాడిపాడె, అవిడవోచి పెట్టెయ్యకపోతే వాడి జరుపుకోటం తెలిసిపోను. లక్ష్మీ దాగ్. అది తటస్థమైనప్పటినుండే వాడివిజృంభణ. అదివరకు వాడుట్టు "పొదిక ఇప్పించవోయ్, నీ చెంట వచ్చుంటా" వని తిరుగుతూండే వాడు. అయితే ఒక ప్రాఫెషన్ లో వుండేవాళ్ళము గమక బయట చేసుకోరాదు గాని.....

నల్లలతిట్టి

అట్లా జెప్ప: మఱేమిటా వాడివర్తా అని నా కర్థమయ్యేది గాదు. సరే సరే, అయితే.....(తటానున సంభాషణ అగును.)

[కార్యదర్శి రఘురామచందరి ప్రవేశించి]

రఘురామచందరి

ఏమండీ! బస వసతిగా వుందా? కాఫీ వచ్చాయిగదా. మరేమి కావాలి?

వదరువాయి

అన్ని పోయిందా వున్నాయండీ. ఓ. క్కే. నైటు సీన్స్ కొంత వర్లించుకొంటున్నాము.

మడతపిల్లి

వర్ష మీలా వుండే. కలెక్షన్లు యెట్లుంటాయో.

రఘురామచందరి

కలెక్షన్ కేమి లోటుండదు లెండి. మీ నలుగురి కేర్లు చెలిస్తే సరి, మాఫూరిలో యేమైనా వెయ్యింటికి తగ్గదు.

నల్లలతిట్టి

రఘురామయ్యగారు, యీలా దయచేయండి. ఒక మనవి. చాలవాళ్ళనుండి తమతో హెచ్చరించాలని

వుంది. వాకు పరిస్థితులు యింటివద్ద సరిగా లేవండీ. ఈ వెలలోనే ఒక చెవిఫీట్ ప్లే అనుగ్రహించాలి ఈవూరిలో.

రఘురామచందరి

తను కర్మంతర మేమిటి? వైవారంలోనే కాని ద్వాము లెండి. మన దంతా హిస్ట్రీయానిక్ అమెయ్యార్లు కోఆపరేటివ్ యూనియన్ గదండి.

[వదరువాయి, మడతపిల్లి కాఫీ ద్రాగుచు నవ్వుచుందురు.]

సూర్యున్నవారిలో ఒకడు

అడుగో అడుగో. అడుగోవండో పాపంధోర వారు. టాఫీకారులో పత్యభానులాగా దిగబడ్డాడు. చూడండి, చూడండి.

వదరువాయి

వచ్చామా? నువ్వే గాడ.

[తెర జాగును.]

రంగము ౬.

సాయంకాలము ౫ గంటలు.

[ఆడ బడిపంతులు ఆనమాయమ్మగారియిల్లు. ఆనమాయమ్మ వయసు ౨౨మొదలు ౪౫లోపల యెంతైన నుండవచ్చును. మళ్ళీ పట్టుచీర గట్టుకొని, చెండ్రుకలు జారుముడి చేసి, రాడిజాకటు తోడిగి కూర్చొనియుండును. కాళ్ళకు బాంగ్లీగొలుములు, చేతులలో నాలుగు రకముల బంగారు గాజాలు, మెడలో నెక్ లేస్ వుండును. కండ్లద్దములు కోల్లుగోల్లు అంచులవి యుండును. మొగాన బొట్టు లేసందున పూర్వకువాసిని యను సంకోచమున కడ ముండును. ఎరుట, పొరుగింటి రామలక్ష్మమ్మ, తల వెడిన కిగయెండ్ల మొద్దువంటి స్త్రీ, మాసిన యెత్తు నుడ్ల గట్టుకొని విస్తళ్లు నుట్టుకొనుచుండును. ఆనమాయమ్మ భగవద్దీత చదివి యర్థము తెప్పుచుండును, ఇల్లు పరిశుభ్రముగ మండును. గోడలకు ఉల్లుతో నుట్టిన టూల్ మహత్, మైక్రోస్కోప్, రామచిలుక పటములు తగిలించి యుండును. చిన్న నల్ల మేజాపై నూలుతో

కుట్టుపని చేసిన గుమాల పరచియుండును. దానిపై గ్రామభాష పెట్టె యుండును. వెనుకతట్టు దోమలెఱచుచున్న పెద్ద కమిటీమంబ యుండును. మఱొకబల్లపై ఉల్లుతో నుట్టిన చిన్న పంతులు, మేజోస్ట్రో, సీయసున్నపు కోళులు పడియుండును. అననూయమ్మ చాపపై దిండు నామకొని కూర్చుని చదువుచుండును. రామలక్ష్మమ్మ తల వంచుకొని ఆకులు నుట్టుచు పిలిచినప్పుడు అననూయమ్మవంక తల పెత్తి జారుచుండును.]

అననూయమ్మ

“నియతం కురు కర్మ త్వం” (అమల్లోకమును పెద్దగ జదివి, శంకరవ్యాఖ్యను తనలో చదివికొని)

కృష్ణతరమాత్య ముఱు జెప్పుచున్నాడు, ఫలా ఫలములకు కారణభూతుడవు నీవు గావోయీ యని అర్జునునితో. కర్మమత్రము చేయవలసినదే గాని దాని పర్యవసానముతో నీకు పని లేదు. అందుకు నే నున్నాను. చేయుచువాడను నేను. చేయువాడను నేను. చేయబడు వాడను నేను. చేయబడినది నేను. నీ నెవ్వడవు. నీ నెవ్వడను. నీవే నేను. నీవు అనుపదార్థము నిమిత్తమాత్ర మైనది. కాబట్టి ఆలోచించవద్దు-అని. ఏమి రామలక్ష్మమ్మగారూ! వింటున్నారా?

రామలక్ష్మమ్మ

ఆహా! నిజమే గదమ్మ మరి ఆమాట!

అననూయమ్మ

అయ్యో! అభిలాంషకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడై ఆదిమధ్యాంతరహితుడైన పరమాత్య జెబుతుంటే సంత య మేదిటి మఱి. పని చేయుచున్నాడు. జయపజయ ముల, గౌరవాగౌరవముల మన కవసరము లేదు. యెందులో నై నా అంతే గదలమ్మ మఱి, లోకములో ప్రప ర్తించవలసిన మార్గము?

రామలక్ష్మమ్మ

అంతే, అంతే.

అననూయమ్మ

నా విషయం జెబుతా ఉదాహరణంగా. నే నేవో సర్కారు వుద్యోగం తేస్తున్నా. నాకు గాని ఐదవలంతా, “పసిది, ఉద్యోగం తేస్తుంది, బడి పంతులు పని” అని పోషితస్త్రురు, నేను విశేషబట్టుగూడా. వీధిలో తుంటరియాక “మాస్టర్” అని అరుస్తారు పరిహాసానికి. వారి కడుపు గాలింది లెమ్మకుకొని తల వంచికొని చెల్లి పోగుంటాను లెండి.

రామలక్ష్మమ్మ

అంతే లెండి. కుక్కలు ముఱుగుతుంటే యేను నుకు లక్ష్యమా?

అననూయమ్మ

కాదులమ్మా మఱి. నేను చేసేపనులలో నా కేమి తప్పు కనిపించడం లేదు. పగోపకారార్థ మిదం కరీర మున్నాను. నాకు దెలిసిన వాలుగుముక్కులు ఆదిష్టలకి చెబుతా. వారిని జూర్తుంటే నాకు నాదిష్టలను జూరు కొన్నట్లే వుంటుంది. వారు గూడ నే నంటే యెంతో ప్రేమతో వుంటారు. తల్లినిలాగ భావించుకొని, “అమ్మా అమ్మా” అంటుంటే నా కెంతో ఆనందంగా వుంటుంది రామలక్ష్మమ్మగారూ!

రామలక్ష్మమ్మ

ఉండవమ్మా మఱి. అంతకంటే యెక్కు నేమి గావాలి మన పాదం జన్మాలకి.

అననూయమ్మ

విషయం తెలిసినవా రెవరై నా ఉద్యోగస్తులు యెంత గౌరవిస్తారు! మొన్న వైప్ ప్రెసిడెంటు వారి కొమార్తెకు శ్రయివేలు గావలెనంటే మాటాడుదామని వారింటికి వెళ్లాను. వారే బండి పంపారులెండి. ఆయన ఒక్కరే వుండినారు. భార్య, కుమార్తె పికారు వెళ్లి వారు వస్తారని హాలోచ్చున్నాను. ఎంత మర్యాదమ్మా వారిది. ప్రొద్దుబోయిన తర్వాత వచ్చారు ఆదవారు. అంతవరకు వారు నేను మాట్లాడుతూనే వుండినాము.

రామలక్ష్మమ్మ

అభ్యంతర మేమి? గొప్పవారికి గొప్పబుద్ధి మరి.

అననూయమ్మ

ఎందు కొద్దిం దీవురాగ నుంతామ?—అ, మరచినా, నా విషయం తెలుసుకుంటేనా గమా? అదే మఱి. సాక్షాద్విష్టావే యిట్లు కర్మ చేయమన్నాడని పురాణములు ఘోషిస్తుంటే—అవశిలి ముందుకు వెయి రామలక్ష్మమ్మ, చినుకులు బడుతున్నాయి గారికి—పురాణములు ఘోషిస్తుంటే, వీరి ఆక్షేపణ లేవిట్లుమా? నాకు చేతిపై నవని యిది. మనస్సాక్షిగా తీస్తున్నాను. భవాభలములు నేను కాంక్షించడమే లేదు. భగవంతునిమీద భారము చేసి చేస్తున్నా నన్నమాటే. బంధువులు గాదు, స్నేహితులు గాదు, యెవ రేమన్నా సరే.

రామలక్ష్మమ్మ

ఈ దినములలో ఆక్షేపణ ఏమిటిలే అననూయమ్మ? నీయంతట నీవు కాలక్షేపము తీస్తున్నావు. మాగతి జూడు. ఈపాడువైధవ్యం సంప్రాప్తమైనప్పటి నుంచి ఆలక్కపూట తిండికే నూరు మాటలూ, నూరు పాడుపులు, యెన్ని చాకీరీలు తీస్తున్నాను.

[వాకిట మోటారుశబ్దము వినవచ్చును. ఇరువురు వాకిటివంక జూతురు. అననూయమ్మ పుస్తకము మూయబోవును. అందులో నుండి పోప్టుకార్డుపైని ఫోటోగ్రాఫు బారి క్రింద బడును.]

రామలక్ష్మమ్మ

(పటము దీసికొని) యెవరమ్మా యీయన, మనస్సు ఘడిలాగ వున్నాడు; ఈ కమబొమ్మలు, చేరడేసి కండ్లున్నా! అననూయమ్మ, మీవారా?

అననూయమ్మ

అట్టే కాదమ్మా, మావారిది ఫోటోగ్రాఫికటిగూడ వున్నరా. వారు కేవలం వైదికులు. ఇదిమాస్కూళ్ల....

[ఇంతలో వాకిటినుండి ముందు నటరాజ్, వెనుక సంకొచ్చించుచు పానం ప్రవేశింతురు.]

నటరాజ్

ఏమండో, రావచ్చునా?

అననూయమ్మ

(వత్సరు లేచి) రాగూడ కేమి? అమ్మా, యెన్నాళ్లకో మాయంటిదారి గమపించింది మానటరాజానికి. (రామలక్ష్మమ్మతో) పసివాళ్లముగా వుండేటప్పుడు మాయంటిలోనే వుండేవాడమ్మా. ఇప్పుడంతా పెద్దమనుష్యులై పోయారు, పలకడమే అపురూప మైపోయింది.

రామలక్ష్మమ్మ

అంటే అండి.

నటరాజ్

(వత్సరు) ఏమిటో పనులు. వీరిని వెలుసుగమా? నిడదవోలు. రాత్రికి నాటకములో.....

అననూయమ్మ

ఎఱుగ కేమి. ఎన్నో పర్యాయములు జూచినాను నాటకాల్లో, బయటా గూడాను. దయచేయండి. నిల్చున్నారే. దయచేయండి. (ముంచమువంక జూపి) కూర్చోవీవున్నా నటరాజా.

పానం

(చిరునవ్వుతో) తమ్మి యొక్కడో చూచి నట్లే జ్ఞాపకం. అయినా పరిచయం లేనందుచేత.....

అననూయమ్మ

దయచేయండి. కూర్చోండి.

[పానం కూర్చోనును.]

రామలక్ష్మమ్మగారు

అననూయమ్మా! నేను తిరిగి వస్తా నమ్మా. ఈ పాడువర్ష మిల్లా కేళిస్తూవుంది. (వెళ్లిపోవును.)

నటరాజ్

కార్యాధ్యులమై వచ్చాము.

ఫాల్గునమాసము]

అనమాయమ్మ

(నవ్వుతూ పొనంవంక జూది) చెప్పేవున్నా
రగా, "దీరక రారు మహాశు" అని. తమతోటివారు
వచ్చినందుచేత పావనమైనది మాయిల్లు. కార్యాల కేమి
లెండి, కాఫీ బుచ్చుకొండి.

పానం

చిత్తం, తమనయ వుండాల గాని కాఫీ కేమిటి
లెండి. యెప్పుడు వుచ్చుకోగూడదు?

నటరాజన్

మైమయిపోతుంది. చాలవను బన్నాయి. మీ
దగ్గర వుండే చీరలు, జాకెట్లు ఒక్కమాటు చూపండి.

పానం

నే నెవ్వరో బయట వూళ్లకు వచ్చేటప్పుడు నా
చీరలు, జాకెట్లు పట్టుకొస్తుంటానండి. ఈమాటుమాత్రం
వాడావుడిలో పెట్టే లేవడానికి వీలు చిక్కలేదు. ఇంటికి
వెళ్లడానికి వీలు లేకపోయింది. అందుచేత.....

అనమాయమ్మ

(పిన్ను మూచించునవ్వుతో) నావద్ద యెమున్నా
యబ్బా, తమకు సరివడే చీరలు, అసలు జాకెట్లు బాజగా
వుండవూ? చీరలు వుండినవాటిల్లో మంచిది వాళ్లకి
వీళ్లకి ఇచ్చికేకానండి. ఏమిటో ముచ్చటపడి ధరగల
గుడ్డలు కొనడమే గాని ఎవరో ఒకరు పట్టుకెళ్లుకుం
టారు. నా చెవ్వికి లేదనే స్వభావం గారు. ఎవరికంటే
వాళ్ల కిస్తుంటాను, నరిపి పొరవేస్తుంటారు. అయినా
వుండేటిది చూడండి, మీ చేతి కడ్డమా?

(పెట్టెలు తీసి చీరలు ఒక్కొక్కటిగా జూపును.)

పానం

(ఆశ్చర్యముతో) అబ్బా! ఎన్ని చీరలండీ.
ఒక్కమాటు చకాచతారము లాడడానికి చాలినన్ని
వున్నవి గదండీ మీదగ్గర.

అనమాయమ్మ

అప్పటికీ అన్నీ పోయినవండీ! ఈచీర పోయిన
సంవత్సరం నూలుయూతై యాపాయలకు మద్రాసులో

కొన్నాను. (ఇంకొకటి) ఈ పింకచీర క్రొత్తరకం.
పార్సీఅంచు. కరాచిమండి తెరిసినవాళ్లు వస్తుంటే
తెప్పించాను.

పానం

ఈరెండు చాలులెండి. దీరక చెప్పడము గాదండీ;
ఇట్లాంటి చీరలు నేనెంతవరకు కట్టుకొనలేదు సరేగదా,
మాడకుగూడ లేదండీ. మంచికలర్సు. ఇంకా ధరగలిగిన
గుడ్డలు వుండినా యింతసేగముగా వుండవు.

అనమాయమ్మ

ఏమిటోలెండి. మోజువడి యెప్పుడైనా కొనవల
సినదేగాని కట్టడానికిపాడు, బహుజంకుగా వుంటుందండీ,
అందరూ చూస్తుంటారు.

పానం

మరి చూడరండీ? మీలాంటి వారు యిట్లాంటి
చీరలు గట్టుకుంటే యిక బంగారుకు వాసనవచ్చినట్లే.
ఒకరు మాడడ మేంటి? * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *

ప్రపంచధర్మమే గదండీ.

నటరాజన్

ఏమండి సార్. తాము నిమ్మకంగా కారులో
రండి. నేను హాయివడ్డకి వెళ్లి వస్తాను. అక్కడ పరిశీతు
లెట్టున్నాయో చూడాలి. ఈవర్ష మింకా తగులబడు
తునే వున్నది. తిరిగి వస్తా ననమాయా! (పోవును.)

పానం

(ఉల్లుపటములు చూచుచు, 'టాల్ మహల్',
'హైకోర్టు', అని చదువుచు 'మిస్ అనమాయ' అని
చదువుచుండును.)

నాకు గూడ నెలవిప్పించండి.

అనమాయమ్మ

వెల్లిపోతారా. వర్ష ముగా వుండే.

పాపం

అదిగో కారు పుంధిగా, పోవాలి, మళ్ళీ దర్శనం తీసుకుంటూ లెండి..... ఒకమనవిమాత్ర ముంది, అనుగ్రహించాలి.

అననూయమ్ము

అబ్బా, మనజే! నెలవివ్యంజి, శిరసావహించును.

పాపం

రాత్రికి నాటకానికి దయచేసి నన్ను కటాక్షించాలి.

అననూయమ్ము

మీరు గోటిక భూమిక భరిస్తారంటే రాకుండుటకు ప్రాణ మొప్పును. అయినా వర్ష మిట్లున్నదే అని అనుమానిస్తున్నాను.

పాపం

వర్షమైనా సరే, ప్రళయమైనను సరే. తాము రావాలి. హాలంత్రక్రికరిసిపోయినా గాని మీరు లేని నాటకము కళావిహీనంగా పుంటుంది. మావంటి రసికు లొక్కరుండినా చాలు. ఎట్లనయినా రావాలి. నన్ను చంపుకున్నజే. (టిక్కెట్లూక టిచ్చి) ఈ టిక్కెట్లు బుచ్చుకొండి. మొదటివరుసలో గూర్చోవాలి * * * * * అడ్డుకెప్పకుండా అనుగ్రహించాలి.

అననూయమ్ము

(నవ్వుచు కల వయస్కిని) తా మింత ప్రార్థించుట మామీద మీకు గల అపారప్రేమచేతనే గాని మాఘనతచే గారు, * * * * * ఇక తమజ్ఞు మీరరారు. వచ్చేదను లెండు.

పాపం

తిమిశ్ర్యుడు రూపయోవములనే గాక, జ్ఞానవిజేతములను, వాక్చక్రరతను, సమయస్ఫూర్తిని గూడ

నంత విరివిగ నిద్రినాడని నేమాహింపలేకపోతిని. మందమతిని. మీమృదుభాషణలచే కృతార్థుడ నైతి. తమ వంటి విద్యాధికులు, విజేతఖనుల మైత్రికంటే మాకు శని తమన నశేక్య మింకేమియు లేదు. తమవంటి వారి యోగులు తెలిపితెలియని మావంటివారము స్త్రీభూమి కలుభరించుట, అభినయించుట సాహసము. కాని, జ్ఞానవతులు, రూపవతులు మీవంటివారు మందంజ తేసి రంగస్థల మెక్క సంతోషించుచుంటుంటే మీమే ఆంధులకు గడంగవలసి వచ్చినది. ఎటులైనను గానిండు. రాత్రికి తమ దర్శనభాగ్యమునకై వేచి యుండును. ఇప్పుడు నెల వొసంగుడి. * * * * *

* * * * *

నాటక మైనవెంటనే వీటలు దచ్చెదను. ఎంత

ప్రార్థయినను సరే.

* * * * *
* * * * *

[తెర జారును.]

రంగము 2.

సాయంకాలము 2 గంటలు.

[బ్రహ్మాండంపంతులుగారి యిల్లు. పంతులుగారు, పాపం, వదరువాయి, నల్లలతిట్టి, మదతప్పిల్లి, చాదరి, కృష్ణరావు, మణికోండరు కూర్చునియుండురు. బయట వర్ష ముధిక్కుమగ కురియుచుండును. ఇంటిలో పెద్ద దీపము వెలుగుచుండును. గాలి కప్పుడపుడు కంపిలుచుండును. లోపల కిటికీలో పంతులు భార్య ముఖమమాత్ర మగపడుచుండును. ఇంటిలో పుస్తకములు నిండిన మాడద్దపు గీరువాలు, కుళ్ళి, వ్రాతసామానులు, కుర్చీలు ఉండును.]

పంతులు,

(పెద్దగా పేపరుచదువుచుండును.) "తెంగాలులో నిష్టవకారులు... ఈ... మద్రాసులో నిష్టవాదివా... ము... మహాత్ముని యాదేశము—పగునాలుగేండ్ల పరాసుకవ్య ముగ్గురుదిద్దలను కనుట—జప్తి ముపాట్రిచారి పట్టెలు— 10 యేండ్ల బారిక నూతిలో బడుట — ఒట్టానా కాన్సరెన్సు— మ్యూయార్కులో వాతావరణానికి — ప్రభుత్వవార్తలు—సింహపురి—" ఓహో! మాజీసా బయటబడిందే. ఏమిటికథ. "నెల్లూరినుండి మా విలేజురి యిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. —గవర్న మెంటువారు సింహపురపాలక సంఘమువారికి ఈ క్రిందివిధముగ తాకిడు పంపినట్లును, అందులకు గౌరవనీయులగు పురపాలకసంఘమువా రీదిగున పొందుపరచిన తీర్మానములను జవాబుగా పంపినట్లును తెలియుచున్నది. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు అంగ భాషనుండి మక్కి మక్కిగా తర్జుమాయించబడినవి. మద్రాసు ప్రభుత్వము వారి తాళిదు :— ఇందువలన నెల్లూరు పాలకవర్గము వారికి తెలియజేయడ మేమనగా —మాచే నియోగింపఁ బడిన మైవర యింజనీయరువారు నెల్లూరు రస్తాలు తనిఖీజేసి వాటి తెవలు క్రమక్రమముగ తగ్గుచున్నదనినీ, అందుకు కారణము సవరురస్తాలపైని యెత్తుదుమ్మ తగ్గి పోవుటచేతననినీ, పాలవా వర్గమువారు తక్షణమే తగు చర్య బుచ్చుకొని, సవరుదుమ్మ వ్యయముగాకుండ కాపాడిననే గాని రస్తాల తెవలు పూర్తిగ ప్రుంగిపోవు ననినీ, అది గాక చిరకాలమునుండి సుగంధపుప్పొడి వలె గాలిలో పెగురుచు పురమునకు శోభ కలిగించుచుండిన సవరు దుమ్మ తగ్గుటచే కళా విహీనమై పురము కాంక్షించిన దనినీ వినుట కెంతయు చింతిల్లును, యీ తాళి దందిన తక్షణమే పై గమపరచిన లోపములను మాపుటకు తగు చర్య పుచ్చుకొని, సవరు దుమ్మ యెప్పటి యట్ల రస్తాలలో యెగురునట్లు చేయవలెనని తెలుసుకొనేది; జరూరు.

నెల్లూరు పాలక సంఘమువారి జవాబు:—ప్రభుత్వమువారి తాళి దందినది, దుమ్మ వ్యయమునకు కార

ణము విచారించుట కొక కమిటీ నియమింపబడినది. జిల్లా ఉన్నతోద్యోగులందరు మావిచారణకు రోడ్డు దిరి. అందులో ఆరోగ్యకాఖివారును, వైద్యకాఖివారును పంపిన ఫలహాలు యందులో జతిపఱచుచున్నాము.

నెల్లూరు పురపాలక సంఘమువారి ప్రార్థన మేరకు యెత్తుదుమ్మ వ్యయకారణముల శోధించితిమి. ఇటీవల యిచ్చుట మరణసంఖ్య హెచ్చుచున్నందున కారణము తెలిసికొనుటకు నాలుగుశతములను కొని పరీక్ష జేసితిమి. వారి అందరి కరీరములలో నెత్తురు, కండలకు బదులు విక్కుటముగ యెదోయొక యెత్తుని పదార్థము కూడియుండినందున ఈపదార్థమును నిపుణులగు మఱి కొందరు వైద్యుల సహాయమున పరీక్ష జేసితిమి. రస్తాల లోని ఎత్తుదుమ్మ దుమ్ము వీరి నవరంగ్రముల ద్వారా లోనికి పోయి యిట్లు పరిపర్తన గాంచినది. కనుక దుమ్ము వ్యయమునకు మనుష్యులే కారణమని మా యభిప్రాయము. తగు చర్య బుచ్చుకొన ప్రార్థింతులు.

ఈసలహాను గూర్చి విచారించుటకు పురపాలక సంఘము సమావేశమై మాడు గంటలు తీవ్రమైన చర్చ జరిగినది. రస్తాల నవచువారివలన ప్రభుత్వమువారికిని తద్వారా పై సంఘమువారికిని కలుగు నష్టములను తిర్కించి, యెవరు గాని వీధుల నవచువారు నవరంగ్రములను విగియబట్టి నవచునట్లు ఉత్తరువులు పాదగుచ్చేయించమని ఒక పక్షపువారి యుద్దేశ్యమై యుండినది. మఱి యొక పక్షపువా రందులకు భిన్నాభిప్రాయులగుచు పూరులలో నూటింట తొంబదిమంది, కాలవరిస్థితుల ననుసరించి ఇతర భోజనములకంటె దుమ్మునే ముఖ్య హారముగ జేసికొని తీవించుచున్నారనియు, వైతిర్యానములు జరిగించినచో నవరంగ్రములు విగించుకొనుటచే చావక బ్రతికినను దుమ్ము లోనికి పోకుండుటచేత కడుపు నిండక ఆకట జక్తురనియు, యీకారణముచే దుమ్ము వ్యయ మాపుటలేయుటకు వేరువార్గ మాలోచించ వలసినట్లును ప్రార్థించిరి. అందుమీదట మరల చర్చ జరిగి యీక్రిందితీర్మాన మేకగ్రీవముగ నామోదించబడెను:

బ్రతికినవారికంటే చచ్చినవారిని కట్టుబాటు చేయుట సులభము గావున, ఈదినమునుండి నెల్లూరిలో చచ్చినవారిని కాల్చగూడదు. పూడ్చగూడదు. పాలక సంఘమువారి కొసంగినట్లయితే వారు చైన్యలసహాయమున కవాల పొట్టలు తీర్చించి, అందరి యెట్లుమన్న వ్యయము గానట్లు విచరించి ప్రోగుచేయుదురు. సడరు ప్రోగులు యంత్రములవ్వారా మరల నెల్లూరు పీఠులలో పెదజల్లు బడును. ఇది రస్త్రాల లెవలు తగ్గకుండుటకై గావించబడినజనోపకారకముగ తీర్మానము గావున ప్రజలు ఉత్సాహముతో మాకు తోడ్పడుదు రనియు, చచ్చినవారిని కాక, చావనున్నవారినిగూడ మాకప్ప తెప్పరు రనియు, నమ్ముచున్నాము.

ఇట్లు ప్రకటన చేయించితిమి. సడరు ప్రోగులను పెదజల్లుటకు బొంబాయి కలకత్తాలలో పాఠశాలము నీరు జల్లుట కుపయోగించెడి మోటారువంటి దుమ్ముజల్లు యంత్రము వొకటి మాకు క్రయమునకు గాని, బాదుగకు గాని దయచేయవలసినదిగా ప్రభుత్వమువారిని ప్రార్థించడమైనది.

ఇట్లు

పురపాలకసంఘము, నెల్లూరు."

[కవి లోనుండి తాంబూలముచేయుచు ప్రవేశించును.]

బ్రహ్మాండంపతులు

ఓహో! నయచేసినారే: భోజనమైనదా? కూర్చుండుడు. (పున్నవారితో) వీరిది కేశాభిషేకము. మహావిద్వాంసులు. నాటక మొకటి వ్రాసినారట, చదువవలెనని కుతూహలపడుచున్నారు. రసజ్ఞులగు మీరందరను గ్రహించినట్లయితే చదివెదరు.

వదరువాయి

అభ్యంతర మేమి. శ్రవణానందముగ విందము. హాలువద్దకు వెళ్లడాని కింకా గంటకాల ముందిగా! ఇంతలో వర్షముగూడ తగ్గవచ్చును.

పానం

చూచుటకు మహాకవిగానున్నారు. మంచిలేజన్మి.

కవి

పంతులువారి అనుగ్రహమున మహాకవిని. యెట్లందుకేమో? వారి సహృదయవారిని యీ పదిదినముల మండి పోసిన పాలు పెరుగు నాకడుపున విండి, అలలు గొట్టుచుండ, భర్తల గానని లక్ష్మీనరస్వతులు పాల సముద్ర మని భ్రమించి నాకడుపున తొంగిమాదిరి. సరస్వతి నా గర్భగోళమున మంట మహాకవిని గాకుండు తెట్లు? ఇక లక్ష్మీప్రసన్నతకై వేచియున్నాను. తమయందరి యనుగ్రహ ముండిన సచిర కాలముననే సఫలీకృత మనోరథుడ నగుదును.

వల్లులతిట్టి

పాగు, పాగు. కాళిదాసుని జంపి పుట్టితివయ్యా.

పంతులు

తమ నాటకములో నేదేని యొకభాగము జదివిన విన నపేక్షించుచున్నాము. కానిండు. ముల నాటకమునకు వెళ్లవలసి యున్నది.

కవి

భాగ్యము. నానాటకమునకు "భరతరాజ్యముని" పేరుపెట్టితిని. పురాణగాథ ననుసరించుచు ప్రస్తుత రాజకీయాంధోళనల విమర్శించుట నాయుద్దేశ్యము. కొంత చదివెదను. పావధానులరై వినవేరెద.

వదరువాయి

'భారతరాజ్య' మనలేకపోయినారా? పేరును బట్టిగూడ వుంటుంది యూదినములలో దబ్బు.

కవి

చిత్తము. ఆయోచన నాకుగూడ స్ఫురించినది. కాని సర్కారువారి ఆక్షేపణ కలుగునని ఇట్లు చేసితిని.

మడతపిల్లి

ఓహో: నిజమే నిజమే. ప్రారంభించండి.

కవి

(చరువును.) "(ప్రవేశము మునివేషమున నున్న భరతుడు. అంజలిబద్ధుడై) అహో, సకలభూవలయ

నేతా భరతమాతా, మాం పాహి మాం పాహి మాం రక్ష.
జననీ ఈర్ష్యాభారము మోయలేనని సంకయము మోడ
ముచున్నది. ఏలాలో యంతటి సామ్రాజ్యము నాపెడ
జాట్టింది పాలనాదక్షుల, మహాశక్తియుతుల, యశస్కా
ముల, మదగ్రజుల నటవిపాలు గావించితివి.

పాట:—

నమస్తే శ్రీభరతమాత, జగన్నేత,
ఆలకించి నామజని, ఆయాసము దీర్చరావె. న.
సారసాక్షి నీపద, పద్మయులనే గొలిచెద,
గ్రీతితో మాయన్నమ, గొనితెచ్చియాపదచాపవె. న.

మాతా! నన్ను గ్రహింపుము. కాజేసి నీపాదము
లాస నే ననువుల బాసెదను. (మెడకు త్రాడు గట్టుకొన
సుద్యమించుచుండును.)

(ఒకచారుడు ప్రవేశించి, ఆత్మగతము) నాపైగల
మక్కువచే రాణియగు కైకేయి నన్ను విరిచి వత్సా
మందూకా! రాము పదుబాలుగేం డ్దర్శనవాసము జేయ
బనువుటయు, నా యమంగ పుత్రుని భరతుని సింహాస
నాధిపతి జేయనే యత్నించుటయు, తక్కుంగల విష
యము లన్నియు నీ చెటిగియే యన్నావు గదా! ఏలాలో
భరతుడు జన్మభరతుడై రాజ్యకాంక్ష లేక జిల్లేదలె
సన్యాసిగా జూచుచున్నాడు. నన్నెంతయు చూగు
చున్నాడు. నే నమదివము దరిలేని దుఃఖసాగరమున
మునింగిపోవుచున్నాను. నన్నీ విపత్తునుండి గాపాడ నీ
వసమర్థుడవని నే నెఱుంగును. ఎటులేని నాదుకుని భర
తునిచెంత కేసి నీబుద్ధివశలతోచే చానిమనసు
త్రిప్పవలయు. అటు గావించిలేని నీ కేకాంతయు
గావించును. నాకొడుకే రాజైన నీ కేమిగొడుకు
యని పలికినప్పటినుండియు నే నెంతయో ప్రయత్నించు
చున్నాను. ఎన్ని మామోపాయముల బన్నివను ఈ
రాకుసురుడు నామాలల పెడచెవిని తెట్టుచున్నాడు.
మరల బ్రయత్నించెద గాక, (అని సమీపించి) ప్రకాశ
ముగ) భ్రాతృభక్తి భరితా: దిగంతవిఖ్యాతచరితా:
భరతా! ఇటు నీదేహము శుష్కించువటుల నీ వేదో
యాలోచనలో మునింగియుండ ప్రజ లత్యంత దుర

వధలో నీదుచున్నారు. వారి మనస్తాపము నపన
యింపక నీ విటు లుండుట రాజధర్మమా?
శ్రీరాముపై నీకుగల ప్రేమయు, సాధ్యయగు నీతపై నీ
కున్న భక్తియు లోకు లెరుంగుదురు. కాని అందుచే
కర్తవ్యము విచారించక యిటు లుండుట పాడి గాదు.

భరతుక—(ఆత్మగతము) ఔరా: ఈ వృద్ధజం
బుకముమఱుల మఱుల నను మోసగింప జూచుచున్నాడు.
వీనిటక్కులు నే నెఱుగనని వీని యభిప్రాయము. అయినను
కానియ్య. (ప్రకాశముగ) మందూకా! నీ ప్రేమకు
నే నెంతయు కృతజ్ఞుడను కాని ప్రజలవిపత్తును మాన్ప
రామచంద్రుడే సమర్థుడు. ఆమహామహాని ప్రార్థించి
కొనివత్తుము. నన్ను బలిమాలకుము.

మందూకుడు—(తనలో) ఆహా, వీడు నామాట
వినువట్లు లేదు. (ప్రకాశముగ) రాజశ్రేష్ఠా! నీతల్లి
దుఃఖము బాప నీభారముగాదా?

భరతుడు—(జనాంతికముగ) ఔరా! ఎన్ని
మాయలు పన్నుచున్నాడు. (ప్రకాశముగ) ధర్మమొక
వంక, తల్లియొకవంకయు నైనపుడు ధర్మము మధిరింతు
శ్రేయముగదా!

(పాట— ఔలాగు)

మందూక—ప్రజలతెల్లిసీపయి అనురాగ యుతులయి
జూడనిచ్చగింప ఇటు లుండెట్లువే!—ఏలా భరతా.

భరతుడు—తల్లితల్లియందు పలుమారు బలికెదు
ధర్మానకన్నను, జననియు నున్నదే—పామ్మో
మందికా.

(మందూకుడు పోవును. భరతుడు కంఠమున
కుటి దిగించుకొనుచుండును. భరతమాత (ప్రవేశించి)
మానును, మానుము. భరతపుత్రా! భరతా! భక్తిభరితా,
క్రిధరితా! ఈర్ష్యాదోషమును మానుము. కోరుము
వలయు వరముల."

పాసం

భరతమాతను పైనుండి దింపవలసినదే గదండీ.

కృష్ణరావు

ఆహా : కట్టిపైనుండి దింపాలి.

కెట్టి

అప్పుడొక నేలటపాకాయ గొట్టినా బాగుం
టుంది.

వదనవాం

భరనుడు కర్పూరహారతిచ్చి మంగళం పాడాలి.

నల్లలతిట్టి

మంగళం గాదు, జాతీయగీతము బాడితే మేలు.

[జీటుములు గర్జించుచుండును. తెలుపులు గొట్టు
కొనుచుండును. వర్ష మధికమైపోవుచుండును.]

విద్యున్తాలికలు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.

బాదులు బాదులుగ తీరిన

మబ్బుగుబ్బలుల దారుల

దారి తప్పి చరించె

ఆరేయి తరళనర భేరమ్మడములు.

అవి, కవిడెండమందు గగురుపాడిచి

ఓరగా,

కోకిలపాట జీరగా,

పైరులపైనయి సోకి చను

తూరుపుగాలి

తీరుగా, కవిడెండమున

తాకి తాకనటుల తరలిపోయిన

ఏపిన్న భావాలా!

భారంపుసిగ్గు తడి యారక

నుడిలో విడుదలవడజాలక

విహ్వలించు

ఏపిన్న భావాల పరిమళతరంగాలూ

అనాటి చకచకిత చంచలాలితతి!

స్వర్ణవీధీవిహారతారకలు మారి

శాపవశాన,

మానవునితోట మడికట్టలోన

ప్రవాసపు బ్రతుకుతోన

నవయుచుండియు నవ్వవెల్లువలు జల్లు

రకరకాల రంగుల వికచ లతాంతసంతతులుగ

వినువీధిమీద

తమకోరికలతోడ పూరితములైన

కనుల కాంతి వినయ విస్మయరత లేమొ,

అనాటిరేయి వనఘళించిన

శంపానమాన

నిశావిశాలకుహరవిహారములు!

అవి యేమొ?

గూమినీ వినీలగేహ దేహళి

విష్ణుక్రాంత నితాంత తోరణములూ?

అటలాడు వేలుపుబాలికల

పావడాఅంచుల బంగారుతీవియలూ?

కా వవి!

వేటకాని కోలలకు కూలి

వేదనల తూలు హరిణాలకండ్లు,

జాలికి పురుటిండ్లు—

దిక్కుదిక్కుల కంపిన దీనంపుచూడ్కులే

ఆ నాటి

ప్రళయ తాండవ భయంకర సాదామినులు.

కొన్ని ఏండ్లకింద చెన్నరాజధానిలో హై స్కూల్లో నాండీటెల్లు లెక్చర్ని (Nondetailed text) నాలుగైదు ఫారాలకి రాజస్థానకథలు కొన్ని పెట్టివాళ్లు యింగ్లీషు లో. ఈ యింగ్లీషుస్కూల్లో తెలుగు చెప్పే మేష్టర్లకన్న తక్కిన నబ్బక్ టెల్లు చెప్పే మేష్టర్లు, వాళ్లకన్న యింగ్లీషు చెప్పే మేష్టర్లు. క్లుప్తమని అందరికీనీ తెలుసుకుంటా. ఆ యింగ్లీషు చెప్పే మేష్టర్లని చూస్తే పిల్లలకి హాడలు. పరీక్షలో తప్పించటమో, ప్యాసు చేయడమో వాళ్ల చేతుల్లో ఉండేది. పైగా యింగ్లీషు చెప్పే మేష్టరంటే పేదపండితుడనీ, వాడి నోటి వెంబడి ఏదైనా వస్తే వేదాల్లో ముక్కైనా తప్పుతుంది గాని అది కాదని

ఒకపల్లెటూరులో అక్కడ ఉన్న పెద్ద రైతు లందరూ కలసి వాళ్లు చాలా డబ్బు కల వాళ్లు కావటంవల్ల క్రమక్రమంగా ఎలిమెంటరీ స్కూలల్లా హై స్కూలు చేయించారు. చెయ్యటంతోటే బస్తీ తయారు, దిగాలబద్ద మొగాల్లో యింటికళ్లే మేష్టర్లు తయారు, పిల్లల అల్లర్లు తయారు. చదువు ఎక్కడి కక్కడికి మట్టం అయిపోయేది.

కాని, యింగ్లీషు చదువటంతోటే, మన దేశం ఎట్లా వున్నా సరే ఇ గ్లాండు దేశం ఎట్లా వుందో దాన్ని గురించి హోరాహోరీ కుస్తీలు. మనభాష ఎట్లా వున్నా సరే, ఇంగ్లీషు బాగా

వచ్చునా లేదా విద్యార్థులకు, దాన్ని గురించి తగాదా. ఒక చక్కని చంద్రమొద్దు, వాడి ఖర్మంచాలక బాగా యింగ్లీషు వ్రాశాడా వాడు చాలా తెలివిగలవాడు. తెలుగులో ఎంత తెలివిగలవాడైనా యింగ్లీషులో మా ర్కులు సరీగ్గా రాకపోతే తప్పించటమే.

ఆపూల్లో గి వ ఫారానికి యీ రాజస్థాన కథలు లెక్చర్లు—అనగా పాఠ్యపుస్తకం. గి వ ఫారంలో మూడుడివిజన్లు. రెండుడివిజన్లకు జి. రామచంద్రరావుగారు యింగ్లీషు చెబుతాడు. ఒక డివిజన్కి యమ్. సీతారామయ్య గారు చెప్తారు. ఇద్దరూ బి. యే., యల్. టీ. లే. ఆమోహమైన తెలివితేటలు గలవాళ్లు. అనగా బి. యే., యల్. టీ. లందరూ ఎంత తెలివిగల వాళ్లో అంత తెలివిగలవాళ్లు.

ఈకథ యిట్లా ఉండగా, ఆ రెండుడివిజన్ల వారికి రామచంద్రరావుగారు రంటే లార్డు క్లైవు (Lord Clive), వెల్స్లీ ప్రభువు (Wellesly). ఆయన్ని మించినవాళ్లు స్పష్టిలో ఉండరు. మిగిలిన డివిజన్ల వారికి సీతారామయ్యగారు రన్నా అంతే.

ఇంక, వాల్లిద్దరికీ, ఒకళ్లను చూస్తే ఒక ిళ్లకి జలుబులు. రామచంద్రయ్యకన్న సీతారామయ్య తనకు బాగా యింగ్లీషు వచ్చుననీ, అనలు తన యింగ్లీషు Bernard Shaw కి

ఫాటో అని. యదాధానికి Shaw పుస్తకం ఒక్కటైనా అప్రభువు చదివిన పాపాన పోలేదు. రామచంద్రయ్య గారి ఉద్దేశ్యం మెకాలే (Macaulay) చచ్చి తనుగా పుట్టిననీ. వాల్లి ద్వరూ యింగ్లీషులో యమా హెమీలు. సీతా రామయ్యగారు Classical English గుర్త గొన్నాడనీ, రామచంద్రయ్యగారు Modern English గుర్తగొన్నాడనీ—ఇద్దరూ కలిసి ఛాసర్ (Chaucer) దగ్గరనుంచి యితవగకూ. 'వాడుట్టి Pedant, వాడి కేమొచ్చు యింగ్లీషు?' అని సీతారామయ్యమీద తోల్తాడు రామచంద్రయ్య. 'ఈ పెధవకి Is, Was ఎక్కడ వెయ్యాలో తెలియదు' అని రామచంద్రయ్యమీద నవార తీస్తాడు సీతారామయ్య. ఇదంతా క్లాసులో పిల్లలముందు. మళ్ళీ, యిద్దరూ కలుసుకుంటారా, 'ఏమండీ రామచంద్రయ్యగారు?' ఇద్దరికీ చెరో పన్నెండేళ్ల కొడుకులూ. ఇద్దరూ ఫస్టుఫారం చదువు తున్నారు. సహాధ్యాయులు. వీల్చిద్దరి భార్యలూ యింటివద్ద స్నేహితురాండ్రు. కనక వీళ్ల రిరోధం యింగ్లీషుతోనే ఆగిపోయింది, తెలుగు దాకా పట్టరా. స్కూలుతోనే ఆగిపోయింది, యింటిదాకా పాకలా.

ఇంతకూ ఏతావాతా కథ ఏవిటంటే: గాంధీత్వైస్థులో Punna అని ఒక మనిషి స్తుంది. ఆపేరు ఒక ఆవెడిది. ఆవిడ రాజ ప్రతీతి. ఆపదలో ఉండి ఆవిడ తన చేతి పూలు ఒక రాజపుత్రుడికి బహుమానం

బంపింది. ఆచేతి రుమాలు ఎవరికి పంపితే వాళ్ళొచ్చి ఆవెడ్డి ఆపదలోంచి రక్షించాల్సింది. అది వాళ్ల ఆచారం. అనలు కథ అది.

అనలు కథకూ మనకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. ఆవిడపేరు సీతారామయ్య 'పన్నా' అని చెప్పాడు. రామచంద్రయ్య 'పున్నా' అని చెప్పేడు. ఒక పదిరోజు లైసలర్వ్యాత సీతారామయ్యడివిజన్లో ఒకడు రామచంద్రయ్యడివిజన్ వాడితో మాట్లాడుతూ 'పన్నా' అన్నాడు. అక్కడ రామచంద్రయ్య డివిజన్ వాళ్లు ఏదార్దురు ఉండి, వాళ్లందరూ కలిసి వీళ్ళి ఏడిపించారు, 'పన్నా ఏ వీట్లా double పన్నా, single పన్నా' అని. అది సరిపోయిందా, అకుత్తా డెక్కడ కనపడ్డా సరే, రామచంద్రయ్య డివిజన్ వాళ్లు సింగిల్ పన్నా, డబుల్ పన్నా అని కేక లెయ్యటం మొదలెట్టారు. వాడికి ఒళ్లు మండింది. వాళ్ల డివిజన్ వాళ్లని పదిమందిని పోగు చేసి యాగీచేసేడు. అవతలవాళ్లని ఏడిపించటం ఎట్లాగా అని వాళ్లందరూ గూడుపురాణీ చేసారు. వాళ్ల అదృష్టంకొద్దీ వాళ్ల హైస్కూలు బ్రాట్రుతుపేరు పున్నయ్య. ఇంక రామచంద్రయ్యడివిజన్ వాళ్లు ఎక్కడ కనపడ్డా సరే, 'బ్రాట్రుతు పున్నాయి, బ్రాట్రుతు పున్నాయి.....' అని వీళ్లు కేక లెయ్యటం మొదలెట్టారు.

ఆవేశాలు బాగా పెరిగినై.

క్రమంగా దెబ్బలాటల్లోకి దిగింది. అవ తలడివిజన్ వాళ్లు కనపడితే ఫౌన్ టెన్ పెన్ సిరా అంతా వాడి వీపుమీద map వెయ్యటం. Swan ink bottles ఆగలా. ఒక్కొక్కప్పుడు ముక్కులమీద గుద్దుకోటం. బక్కముండాకొడుకుల్ని రెక్కపుష్టి గలవాళ్లు దొంగగుద్దులు గుద్దటం. హెడ్మాస్ట్రీకి రిపోర్టులు వెల్లివై. ఆయన కొందరికి పైన్లు వేశాడు. కొందరికి ప్రహరణాల్లో సరిపోయింది. అంతటితో కుత్తాల్లో సద్దుమణిగింది.

కాని అది 'పన్నా?' 'పున్నా?' రామ చంద్రయ్య నీతారామయ్యలకు తేల్లా. నీతారామయ్య టపికకల మనిషి. అది 'పన్నా' అని నిర్ధారణచేద్దా మనుకున్నాడు. ఆలోచించాడు. Todd's రాజస్థానం అంతా తిరగేశాడు. ఒకసారి బెజవాడ వెల్లితే గజట్లూ గిజట్లూ తిరగేశాడు. లైబరీలు గాలించేడు. ఎక్కడా ఆసరా చిక్కలా.

ఒకరోజున వాళ్ల అబ్బాయి తెలుగు టెక్స్టు చదువుకుంటున్నాడు. అందులోయిల్లా చదివేడు కుత్తాడు: 'శిశిరముతువు వచ్చెను. వృక్షములు పర్ణములు రాలెను' అని. నీతారామయ్య యీ వాక్యం విన్నాడు. కుర్చీలోంచి ఎగిరి గంతేశాడు. 'చిక్కిందిరా పట్టు' అన్నాడు. ఇంతలో వంటచేస్తున్న ఆయన పెల్లాం గాబరాపడి బైటికి వచ్చింది. 'ఏమి టేమిటి' అంది. ఏమిటీ లేదు, గీమిటీ లేదు, నీతారామయ్య ఎగురుతున్నాడు. ఆవిడ మడి

కట్టుకొనిపిండి పాపం. 'ఏమిటి చెప్పండి. తేలూ గీలూ ఏమైనా కుట్టిగదా ఖర్చం' అంది. ఆయన 'తేలూ లేదు, ఏమి లేదు. పర్ణ శబ్దం లోంచి పన్ను అన్నశబ్దం పుట్టింది' దన్నాడు. ఆవిడ కొంచెం గడుసగుల యింటి పిల్ల. 'అంతా అల్లాగుటండీ!' అని నోటిమీద చెయ్యి వేసుకొని ఒకవిధమైన వెక్కిరింపునవ్వుతో లోపలికి పోయింది. మొహం చూస్తే 'భలే మొగుడా!' అనుకున్నట్టుంది.

సరే యింకా ఏం. ఈపరిశోధన పిల్లలకు చెప్పి సవాలు విసిరేడు నీతారామయ్య. రామ చంద్రయ్య కొంచెం మట్టిబుట్టు. అతగాడికి ఏమీ తోచిందికాదు సాధనం. ఒక నెలైంతర్వాత పున్నా శబ్దం మాత్రం ఏ సంస్కృతి శబ్దంలోంచో పుట్టి ఉండకూడదా అనిపింది. ఎందులోంచి వచ్చివుండవచ్చునో మాత్రం తోచింది గాదు. గాధరా పడుతూన్నాడు. పదిహేను రోజుల కోసారి కొత్త సవాలు వస్తూనేవుంది. చస్తాడా?

రామచంద్రయ్యకి బృహస్పతి మంప గడికి తిరిగేడు. వాళ్ల బావమరిది తెలుగు, సంస్కృతం చదువుకున్న గడుసుండం. వాడికి యింగ్లీషు రాదు. రామచంద్రయ్య తను యింగ్లీషు చదువుకున్నానని నిక్కుపోతాడు. ఇంగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్లు సర్వసూత్రంగాళ్లని వాడు లున్నరిస్తాడు. ఆరోజున వీళ్లయింటికి ఆయన్నుచక్కావచ్చేడు. భోయనంవేళ్ల తాను B.A., L.T. ప్యాసైన దర్జా సహం చంపుకొని,

యీకథ బావమరిదితో వెళ్లపెట్టాడు. వాడు వెళ్లవమెకె. 'బావా, నీబుద్ధి పూర్ణానుస్వారం' అన్నాడు. రామచంద్రయ్యకి అర్థం కావడానికి అనుస్వారం అడ్డువచ్చింది. ఏమై పునా కైవారమే వత్తుకుంటోంది. మరి కానేపు ఏడిపించి, బావమరిది "పూర్ణ శబ్దం లోంచి 'పున్న' వచ్చివుండవచ్చు" అన్నాడు. ఇంకా యేం, రామచంద్రయ్యకు చల్లా అన్నం నయించలా. కాని స్కూల్లో యింగ్లీషు పీరియడు నాల్గోపీరియడు గాని తగలబడి చావలేదు. అందాహా వెళ్లవనారదుడుమల్లే గుక్కపెట్టుకోని క్లాసులోకి వెళ్లటంతోటే ఊదేడు. వారంరోజుల్లో పున్న అన్నశబ్దం పూర్ణశబ్దభవమా పర్ణశబ్దభవమా తేలింది కాదు. ఎవరికొమ్ములు వాళ్లు కాశారు. ఈ వ్యవహారం తేలింది కాదు. క్రిప్టమస్ శలవలు వచ్చివై.

మెట్రాసు పోయి, పెద్ద పరిశోధనాపండితులు (Research scholars) ఉంటారు, వాళ్లను పోయి యీవిషయం కనుక్కుంటే గాని తేలదనుకున్నారు యిద్దరు. ఇద్దరికీ బైటకు స్నేహమేగా! మెట్రాసులో మూర్ మార్కెటు (Moore Market) చూడచ్చు. బీచ్ (Beach) ఒడ్డున కొంచెం షికారు కొట్టచ్చు. (Elphinstone) ఎల్ ఫిన్ స్టన్ అలంకరించచ్చు. కావలిన్స్ గిండి (Guindy) లో చిలుం వదుల్చుకోచ్చు. ప్రధానంగా పెద్దపరిశోధనా విషయం తేల్తుంది.

ఇద్దరూ కలసి ప్రయాణం కట్టారు. మర్నాడు బయల్దేరారు. బయల్దేరి వాకిట్లో కొచ్చారు, తాంబూలం నముల్తూ. ఆపూర్లో ఓ పిచ్చి దుంది. 'ఈపూరు కొత్తగా వచ్చిన మేష్టర్లు చచ్చారోయి' అని కేకవేస్తూ ఎదురుగా వచ్చింది. 'ఛీ, వెధవశకనం' అని ఆరోజుకి ప్రయాణం ఉపసంహరించుకున్నారు. ప్రభువులు, చాదస్తానికి నిధులు. మర్నాడు మళ్లీ సావకాశంగా భోయనం చేసి, అటూ, యిటూ ఎవ్వరూ లేరనిపించుకోని బయల్దేరారు. ఇంతలో గొడ్డు చస్తే రాంబండు తయ్యారయినట్టు ఒక వెధవముండ తయారైంది. ఘూ, ఘూ, అనుకోని, ఆనాడు ప్రయాణం మానేశారు. మళ్లీ మర్నాడు బయల్దేరేరు. ఆరోజున తమ యిద్దరు కొడుకులూ ఎదురుగా వచ్చేరు. ఉపనయనం కాకపోయినా యిద్దరినీ బ్రాహ్మణులకింద లెక్కించి, శకునం బనాయించి, బయల్దేరి బెజవాడ వెళ్లేరు. బెజవాడలో కొంతసేపు కాలక్షేపంచేసి మెయిలు పట్టారు పట్నంకి. బేకిన్ బ్రిడ్జిదగ్గరికి వెళ్లేటప్పటి కీ యిద్దరికీ నహాధ్యాయి ఒకడు కనపడ్డాడు. వాడు పరమ అల్లరివాడు. వాడూ యల్.టి. ప్యానయినాడు. 'ఏరా, ఉద్యోగం ఎందుకురా' అంటే 'ఏదో పొట్టకురా' అంటాడుగాని, తానొకపెద్ద మహాకార్యం చేస్తున్నానని, విజ్ఞానం వెదచల్లుతున్నానని అనుకోడు, అనడు. అతడికి వెట్టిపుచ్చకాయముండాకొడుకుల్ని పట్టించడం పని. అంచేత వాణ్ణి చూడ్డంతోటే మన పరిశోధకు యిద్దరికీ మొహం మాడింది. వాడు నడిలి

పెడతాదూ? పలకరించాడు. వాడూ ఏదో position లో ఉన్నాడు, status కలవాడుకదా అని మాట్లాడేరు. పట్నంలో దిగి ఓబండిలో కూర్చున్నారు. 'ఎందుకురాపట్నంవస్తున్నాడు' అని అడిగేడు వాడు. రామచంద్రయ్య పూస గుచ్చినట్టు చెప్పేడు అంతా. చెప్పి, మెడ్రాసు బయలుదేరటం, మొదటిరోజున పిచ్చిది ఎదురుగా రావటం, రెండవరోజున ముండ ఎదురుగా రావటం, మూడోరోజున కొడుకులు ఎదురుగా రావటం, చెప్పి, చివరకు, ఎట్లాగైనా పట్నం వచ్చామయ్యా అన్నాడు. 'వచ్చి ఏమి లాభం, పని యిటి దగ్గరే అయింది'

అన్నాడు స్నేహితుడు. సీతారామయ్య తెల్ల పోయి చూశాడు. 'ఇంటిదగ్గర వీలైందన్నాడు. 'మీ పరిశోధనలకు సమాధానం యిటి దగ్గరే వచ్చింది గదా' అన్నాడు. మళ్ళీ యిద్దరూ గాభరా పడిపోయారు.

స్నేహితుడు—అయ్యో, తెలివి; మొదటి రోజున పిచ్చి, రెండోరోజున ముండ, మూడో రోజున కొడుకులూ—'పిచ్చి...ముండా... కొడుకులు' అని యింటిదగ్గరే వస్తే, ఎందుకురా?

వాళ్ళిద్దరికీ వాళ్ళి నింగుదా మనిపించింది. —కాని వాడే మింగగలు.

శ్రీ లక్ష్మీస్వసంహస్వామి ఆలయ మహాద్వారము, కదిరి

భాయాచిత్రకారుడు: వి. యస్. రాయుడు, మదనపల్లె.

క్రినాడు చెప్పేను ఈనాటికైన
అతడేమి చెప్పెనో అది తెలియదాయె;
వస్తాడు పోతాడు వరుసగా తాను
వక్కనాడైన తా వచియింపడాయె!
ఇల నుండువారిలో నెవరి వేడుచును?
ఈశ్వరుని వేడనా ఇంపు గూర్చగను?
ఇద్దరూపెల్లాల ఇరుకు నున్నాడు,
ఇంపు గూర్చుటకు తన సొం వేమి గలదు.
మాంగళ్యగౌరు నీ మహిమ జెప్పెదవ?
మగడు విడకుండగ మైక మిచ్చితివ?

అతనిలో నిమిడిన అర్థరూపిణివి
అతని పొందగలట్టి అనుభవం బేమి?
పత్నివేమ బడసిన భాగ్యశాలిననా
పలుమారు బిలిచిన పలుకకున్నావు:
సర్వేశ్వరుడు నిన్ను సరసనే యుంచి
సరసమా గంగను శిరసు నుంచేడు:
తల నున్నగంగకై తపము నేయుచును
పలవించుచున్నాడె పంచాక్షరములు:
యితమాత్రమునకే యింతి గర్వించి
సంతసింపగవలెనె స్వాంతమ్ములోన?

దో సె పో త

. ఛాయాచిత్రము: శ్రీ బి. కారదాబాయిగారు తీసివడి.

వేరియన్ మాడ్డుసుందరి

విగ్రహవతి

ఉత్పలకస్తాంకృత

G. S. A.

‘నిర్మల’ కన్య
సినిమానటి
‘వనదేవి’ పాత్రధారిణి.

G. S. A.

కలెక్టరుగారు ఈ వినిపించిన యనంతరం సాధ సామ లోపానిగ్నితహ ప్రకంకజాలంకరణపూర్వకంగా మద్రాసులో పశ్చాత్తాపమందిరాని (Penitentiary) కి తీసుకొనివచ్చారు నలుగురు సాయుధులైన ఇతనిపూర్వపు ఒహోదీయులు అనవసరపు దండుగచేటు కట్టుబట్టాలన్నీంటితో. ఈ పెనిటెన్షియరీలో కొంతకాలం తరి ఫీతు వొందినపిదప వేలూరు పెంట్రల్ జయిలుకు రవాణా చేయవలసిందని కైర్ల ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ గారి యుతరువు. రాజధానిలో అక్కడక్కడ ధర్మసంరక్షణార్థాయ వెలకొల్పబడిఉన్న కేంద్రకారాగారాల (Central Jails) కన్నీంటితో ఈ పెన్షియరీ ఒక తరిఫీయత్ సంస్థ (training institution) వంటిది. ప్రెయినింగు సంస్థలలో తరిఫీతు వందిన యత్. డి., బి. డి. లకు బాలి కాదొలకులసంస్కారకాల(Schools & Colleges)లో మెలగడానికి జ్ఞానామధరయోగ్యతలు కలిగేలాగున పెన్షి షియరీలో తరిఫీయకును పొందిన పీ-బీలకు (Prisoners Trained) మాదా మానవసంస్కారకాలలో (కారా గృహాల్లో) మెలగడానికి జ్ఞానామధరయోగ్యతలు కలుగుతాయి. పీ-బీలమా పీ-బీలమా పదవి శేవ ముందనీండిగాక. పాపం మనస్సమిథ క్రైస్తావైంటుకు పూర్వపదాలకన్నీంటికి గ్రంథం కలిగినపుడు మన మోసాధసా పదాన్ని మటుకు వేటాడడం ఎందుకూ? వీరయ్య అని ఇతని అసలు పేరునే ఇళునుంది వాడుకొందాం.

మద్రాస్ పెంట్రల్ ప్రేక్షకవద్దరైలు దిగి రక్షక భటచతుష్టయ పరివృతుడై ప్లాటుఫారంమీన పనికికరిగి ప్రయాణీకుల ఉత్కంఠా పూర్ణదృష్టులమా, పని లేక తిరిగే పోమిరిపోతుల మందావలోకాలమా, తనవైపు నకే అక్కర్లీ ఎందుకొంటూ, వీరయ్య వడవి బయలుకు వచ్చి అక్కడ నదివరకే తనస్వాగతార్థం వచ్చి కనిపెట్టుకొని యున్న పోలీసులారీ పెన్షి షియరీవద్ద దేగాడు.

ఎపెక్షామకతో బంగు లారీలోపలగూడా కాదుకొనే నిలుచున్నారూ పోలీసుమూతలు వీరయ్యను. కైలుముందు లారీ ఆగంగానే దామ్నుంచి ముగ్గురుమూతలుదిగి ప్రక్కనే వున్న పోలీసుకచేరిలోనికి వెళ్లారు. అనంతరం ఇతనికి కైందిన కాగితాల నన్నీంటిని భద్రంచేసికొని మిగిలిన మూత ఒక్కడూ ఇతన్ని వడిపించుకొనిపోయి పెన్షి షియరీ మొదటిగేటును దాటించినాడు. ఆగేటు దాటి లోపల కాను పెట్టడంతోటే ఆరంభమైంది కైలుతంతు.

ముందు కొంతతంతు జరక్కుందా శుభమా, అశుభమా ఏకార్యమా సంపన్నంకాదు. నిజానికి కారా గారం కాశీరా మేశ్వరాలవంటి ఒకమహాతీర్థక్షేత్రం. ఎల్లప్పుడూ అక్కడే నివాస మేర్పర్చుకొని వుండే తీర్థ సంవాసులకు దప్ప కొల్లగా వచ్చే యాత్రికులకు ఎటు వంటివారీకైనా పుణ్యశీర్థాల్లో వున్నంతకాలం మన స్సులో దుశ్చింతనలు కాని, పాపవాసనలు గాని జనించవు. అదేవిధంగా జయిలుకు వెల్లిన కొత్తవై డిలకుమాదా మన స్సు నిమగ్నమంగా వుండి పదభిప్రాయాలే పుట్టుకూ వుంటాయి. ఇది కాక ఈరెండిట్లో గల మరో సాదృశ్యం ఏమిటంటే, శిరోముండనం, కేశవపనం ఈరెండు రకాల పరిత్రప్తావాల్లో జరుగుతుంది. “కింతేతయో, కిందివ్యాత విధేదో వర్తతే. విచ్చికా నైచ్చిక ధేదాత్. వృద్ధవిధవా బాలరండయో. షైరవదిలి” కల్పితచాణక్య స్మృతికారుని వాక్యానుసారం, పుణ్యక్షేత్రాల్లో యాత్రికులు తమంతట దామే మోజా పడి తువరం చేయించుకొంటూవుంటారు, కాని వాకు వద్దో మొక్రోయని ఏనుష్యున్నా బలవంతాన్ని బట్టి గొరి గిస్తూ ఉంటారు జయిలు క్షేత్రాల్లో. లేకపోలేనూనే, కుంకుమకాయలకే దండగ్గా తగలెయ్యాలిసి వచ్చేది ఏలత్యంతావసరమైన భారతీయరక్షక సైనికవ్యయ

* దీని మొదటి భాగము ఆశ్వియుగమాసము (ఆగ్ట్-బరు, ౧౯౩౨) సంచికయందు ప్రకటితము.

సద్వినియోగానితో పనికివచ్చే లక్షలకొలది ద్రవ్యరాశిని. దానికి తోడు ఈ కారావాసం ఒక విధమైన సంస్కారం. దీనివలన పశ్చాత్తాపం, జ్ఞానం కలిగి మానవునిలో కొంత పరివర్తనం గలిగి తీరుతుంది. కాబట్టి ఇది సత్తవశంస్కారమని లెక్కించుకోవచ్చు. ఈ ప్రకారం పుణ్యతీర్థ సంస్కార సమ్మేలనస్థానం కావడంచేత జైల్లో కూడా జరిగి తీరాలి కొంత తంతు. జరుగుతుంది కూడాను. ఇది యొక విలక్షణమైన తంతు. కొన్ని సంవత్సరాలక్రిందటి వరమా, ఎవరో కొందరికి పుణ్యాత్ములకు దక్క సర్వ సాధారణంగా అందరికీ లభించేది కాదు ఈ తంతు సంబంధమైన జ్ఞానం. ఇటీవల నూతనంగా రిటైర్ ఇండియా ప్రభుత్వ సలీతుతల్లి కావించిన నోములపంట, ఆమె సరిపిన పుణ్యదాసోపమాస్థానాల ఫలం ఏకీభవించి ముకుమా ర్కమూరయూపంతో మనజేశమునం దవతరించినట్లు సంగతి భారతీయుల కందరికీ తెలిసిన విషయమే. కుమారబ్రువుని భావికార్య నిర్వహణకైని బాగుగా గుర్తించే జననీ జనకు లితనికి లా ఎండ్ ఆర్డర్ రవి కుభనామ కరణం గావించారు. అహ! ఏంపిల్లవాడనుకొన్నారా? చిచింద్రీ. చిచింద్రీమిదీ! విద్యుత్ కణం, పిడుగు, దానికి తోడు దుర్బేద్యాలైన ఆర్థి నెన్ను కవచాలతో జననం. ఇకేంకావాలి! మహాధూకంపం ధూమిని ఊటాడించినలాగు పుట్టిపుట్టడంతోటే గజగజలాడించేడు ఆనేకుహిమాచలం భారతవర్షాన్ని. ఇది మహాపురుష లక్షణం. మహానుభావు పుట్టినపుడల్లా ఆత్మిక భౌతిక ఘటనాలు సంభవించు స్తూతంబాయి. చెండీడ్లయినా చాలా యో రేడో, ఆగర్భక్రిమంతులకు, ఆచార్యంపశ్యలహా, అపూర్వ ప్రసంగయులకు, అతీతివర్ష ప్రాయులకు కృష్ణ జన్మస్థానావాససౌభాగ్యం అనాయాసంగా లభించే లాగు చేకాడు లింగవయోబాతి వింక్షిత లేకుండా వత్స. విలక్షణ దివ్యయోని సంభూతుడు కావడంచేత నాచిట్టి తండ్రీకి ఆరు నెల్ల కొకపర్యాయం కాయపరివర్తనం గూడా లభిస్తూ ఉంటుంది. ఈ కాయపరివర్తన సమయాల్లో కుక్షింభరులూ, వివేకమాన్యులూ నైన భారతీయులనేకులు..... ఏనుని వ్రాసేది... మహాభూతం... ఆవాచ్యం శివుమాత్యపాతక మే అని అయినా గణించక,

కుమార శ్రీని స్వాహా దేవికి సమర్పించి కన్నతల్లిని దీక్షని పుత్రశోకంలో ముంచాలని ప్రయత్నించారు. కాని జననకర్తలు అసహాయకూరులు కావడంచేత పిరియూట లేమి సాగివచ్చాయి కావు. ఆధునిక సమగ్రవిజ్ఞానరహస్య పరిజ్ఞాతలైన జననకర్తలు కవచాలను పునఃసంస్కరించి వత్సమ చిరంజీవిగా చేశారని వ్రాయడానికి నాకు అపరిమితానందంగా ఉంది. కావలసినంతకాలం మనిఉండేలాగు చిరంజీవిని నేనుకూడా దీరిస్తా, భారతీయులందరి తరపునా: వత్సా, చిరం జీవ! చిరం జీవ!

లా ఎండ్ ఆర్డరు కుమార జన్మా

భ్యానంధి కై పఠించినవారికి

వినువారికి వినుపించెడువారికి

గల్లు నిత్య హాభ్యాసం రున్నతుత్.

ఇది శ్రీ తగిలినవేలికై కనులుతుంది కథానకే ద్వితీ యభాగే కుమారశ్రీలాయం డార్డర్ జన్మకథనం నామ పుణ్యసంకీర్తనం సంపూర్ణం. శ్రీకృష్ణావ్యమస్తు... క్షమించాలి క్షమండి! కుమార నామ స్మరణ సంచాత మహానందం చేత మిమ్ముల్ని ప్రసంగాంతరం లోకి దించాము. కాని నాయీ కథాసంవిధాన సందర్భాలే అటువంటివి. మిమ్ముల్ని ఇటూ అటూ పరుగెత్తించాలనే వస్తుంది. కాబట్టి అన్నింటికీ ఒక్కమాటే క్షమాపణ కోరుతూ మీపుణ్యమా యని రవంత ఓపికపట్టి వుండాలిసిందిగా ప్రార్థిస్తాను, దారి తప్పించి పరుగెత్తించినపుడంతా.

ఇంతమా చెప్పవచ్చిందేమిటంటే, కుమారశ్రీ అనుగ్రహంవల్ల ఇప్పుడు కారాగారపుటంకూ మొదలైనవాటినిగురించి చాలామందికి తెలిసేవుంటుంది కాబట్టి విస్తరించి వ్రాయవలసిన అవసరమే లేదు.

మొదటిగేటు దాటడంతోటే వీరయ్య పెంబు వచ్చినమాత్రం ఇతనికి తెందిన కాగితాల వన్నింటిని, అనగా కలెక్టరుగారి శిక్షావిధానం, శిక్షాకాలం, ఇత్యాదులగురించి వ్రాయబడివుండే కాగితాలను, అక్కడ ప్రక్కగా మన్న లేఖకునివరంజేసి పెట్టి పోయినాడు తెరువాలి. ఇతని దగ్గరవున్న వస్తువులను అన్నింటిని చాఖలు చేయిం

దుకొని వార్షికాదు ఇతని కట్టుబట్టలను తుల్యంగా పోదాచేసి పరీక్షించినాడు. అంటే ప్రాణాపాయం కలుగచేసికోదానికి పునఃపరాగపడే పనిముట్లైవీ బద్ధుర లేకుండా చేయడానికి లేండి ఈపరీక్ష. రవంత నిర్వంధ పరచి బాధపెట్టి ఏకోవిధంగా వైదీని మంచివార్గంలోకి తేవాలని కాని అధికారుల అభిమతం, ఆతని ప్రాణాలను తీయాలివని కాదు. అటువంటి ఉద్దేశమే వుంటే ఒక్కసెకండులో ఎగరగొట్టగలరు కొబ్బరి పుచ్చెల్లాగ చేలకొలది తలకాయలను. కాబట్టి మమభ్యానిప్రాణం దీయడం కాదు, అతన్ని సన్మార్గగామిగా చేయడం అధికార్లముఖ్యాప్రాయం. అందుకోసం ప్రాణం పోకుండా వుండాలి, బాధను అనుభవిస్తూ ఉండాలి వైదీ. గరుడపురాణంలోని వ్రాతలనుబట్టి యమలోకాభిషక్తుకూడా ఇట్టి ప్రాణాపాయం గలుగని పద్ధతినే యవలంబిస్తూ ఉంటారని తోస్తుంది. అంటే, బాధపడుతూ ఉన్నప్పటికీ ప్రాణం పోకుండా ఉండాలి. అందువల్ల అక్కడ తీవుడికి పాపమోచనం, ఇక్కడ మానవుడికి దోషమోచనం; అక్కడ పుణ్యభాగ్యం, ఇక్కడ సన్మార్గ భాగ్యం కలుగుతూ ఉంటుంది, తీవుడికి, మానవుడికి పరేహలోకాల్లో, అక్కడ లింగకరీరం లభించడంచేత తీవుడికి పోదాచేయించుకోవలసిన యశవరం లేదనుకొంటాను. ఇక్కడ ఆలాటి సదుపాయా లేమీ లేక పోవడంచేత ప్రాణాపాయం గావించుకొని ఆత్మహత్య మహాపాతకాని కర కాకుండా వైదీని కాపాడడం నిమిత్తం అతనిబద్ధుర అట్టిపనిముట్లైవీ లేకుండా చేస్తుంటాని జయలు అధికారులు. ఎంతటి పుణ్యాత్ములో చూకారా? చాకులూ, కత్తెరలవంటి వానిమాట అట్లా వుండ నీయండి, చివరకు పెన్నెళ్లూ, టూత్ బ్రష్లు లనుకూడా ఉండవచ్చును. ఈప్రకారం వైదీని సన్మార్గంలోకి దీసుకొనిరావాలివని ప్రయత్నిస్తూ ఒకవేపు, మరోవేపు అతన్ని దుర్వ్యసనాలనుందికూడా తప్పించి వుండాలని చాలా కష్టాలు పడుతూ ఉంటారు పాపం జైలు నిర్వాహకులు. అందునిమిత్తం మహాతీక్షణంగా సంశోధించి వార్దర్లు పోల్లల్లోమంచి, చింకల్లోమంచి, భివరకు బొడ్డుకిందిమంచికూడా బయటికి లాగుతూ ఉం

టారు చుట్టపక్కల్నూ, సిగరెట్టు బీడీల ముక్కలనూ, పొడుంపొట్టాలనూ. పాపం న స్యపుతేతగాడికి ప్రాణం దీప్తానంటే అంతచింత, భయమూ కలుగుతుందో కల్లకో కాని తొంటిమంచి పొడుంపొట్టం లాగుతూ ఉంటే మాత్రం పంచప్రాణాలు నిలుపున ఎగిపోతాయి. పిచ్చెక్కిపోతుంది. పొడుం బొడ్డో వుంటే అంత పిచ్చిగా వుండదు. లేకుంటే మరింతపిచ్చి దీంతగరెయ్యి. అట్లాంటి పుడు విందుపొట్టాన్ని లాగుతూవుంటే ప్రాణాలు పోవు? మైకంకమ్మి పొట్టు తెలియకుండా కింద పడిపోతాడు. మల్లీ ఏవార్దరు దయాదాక్షిణ్యాలచేతనైనా ఒక్క చిటికెడుపొడుం స్రూణరంధ్రాల్లోకి ఎక్కితేనే కాని మనలోకంలోకి రాదు. తరువాత తరువాత ఏమైనా కానీండి, ముందు పోదా మాత్రం జరుగకపోదు. పోదా యావత్తూ జరిగినపిమ్మట లేఖకుడు చేరొక వార్దరుపరం చేయగా అతనితో కలిసి తండ్రిగేటు దాటాడు వీరయ్య.

కావడాని కిరడుకూడా పోలీసు నాకరీ చేసిన మనిషే. కాని ఇతని కింతవరకూ లెక్కషియ్యరంటి పెద్ద సంస్థలను చూడదగిన ఆవకాశం లభించింది కాదు. అందుచేత ఇతని కంత కొత్తగా కన్నడవమే కాక ఇక్కడి వ్యవహారాలన్నీ అవగాహనం కాను కాను ఇతనియం దంతకు పూర్వమే ఆరంభమైన మార్పు మరింత వేగంతో వృద్ధియౌతూ పోయింది.

చిన్నతనంలో ఎప్పుడో తెలుగుభాషాంతరీకరణాల్లో చదివివున్న తెలస్వీకథలూ, అరేబియన్ పైట్లు కథలూ ఇతనిహృత్పల్లంబించిన తాండవంచేయసాగాయి. వైదీల సంఖ్యనుబట్టి బంటికి ఇద్దరూ, ముగ్గురూ, నల్లరూ, అయిదుగురేసిచొప్పున అనేక పంక్తులుగా దీరి వార్దర్లు ముందు కారి చూపుతూ ఉంటే వైదీలు ఒక్కోటి నుంచి మరొకచోటికి వస్తున్నారు, పోతున్నారు. పొట్టి పోడుగూ లాగులవారు, తెలుపు ఎరుపు నలుపు మూడు రంగుల టోపీలవారు, తెల్లని హాటు, బూటు, కోట్లవారు బాద్ల దీరి రావడం పోవడం మహావిచిత్రంగా గన్పించింది ప్రభుమధ్యపంలో. పిదప ఇతడు జైల్ ఆఫీసుమందు నిలువోని ఉండగా డాక్టర్ వచ్చి కొరిచి, తూనికేసి

ఎంతవీత్తు ఉన్నదీ వ్రాసుకొన్నాడు. అంతేరం మాన
 రెంటుగారు వచ్చి ఇతని వామనామాలను రిజిస్టరు చేసు
 కొని, పైబట్టల దీయించి పుట్టు మచ్చలూ మున్నగు స్వా
 భావికపు గుర్తులను మార్చు చేసికొని మరోవార్డులపరం
 కేకాడు, మర్నాడు ఉదయాన్నే వెలికికొట్టకొసం
 అక్కడే హాజరు కావలసిందని వుత్తరువు చేస్తూ, పిమ్మట
 హాజరు పూతలో యితనిపే రిక్కించడమైంది. తన
 పంతేరం వార్డు రిజిస్ట్రీ పెంట గొనిపోయి కైలుమఘుప
 రాగలను సమర్పించాడు. మఘుపర్క ధారణాత్
 పశ్చాత్ పతకసమర్పణం జరిగింది. ఇది తెలియ ఆకా
 రపు జంకుల్లో, దీనివీడ వైదీ కెక్స్ నెంబరు, ఇన్వెంటరీ
 మాణికాలం అంకితాలై ఉంటాయి. ఇది కాక వైదీ
 యొక్క మానికలో గల హెచ్చుతగ్గులను తెలియబరుచు
 పీచ్ ఒకటి ప్రసాదించబడుతుంది. నీటి అభిప్రాయం
 యేమిటంటే, వైదీ జయిల్లో చేరింది మొదలుకొని ఆరో
 గ్యం కలిగివుంటూ దినాభివృద్ధిని పొందుతూఉన్నాడని
 సైయధికార్లకు తెలియపరచడానికి. ఎవరైనా జయిలు
 వీధికి వస్తున్నారంటే జంకులేకును ఎదుర్కొమ్మునతగిలించి
 ముగిసో, లేక మెల్లో ప్రేలాడగట్టుకొనో, టికెట్ కుమీద
 అతికించిన వృద్ధిపీటను రెండు చేతులతో బట్టుకొని
 ప్రదర్శిస్తూ ఫైల్లో (పంక్తి) నిలుచుంటే ఆపవచ్చిన మహా
 కీయుడు పట్టి లబ్ధించిని చూచుకొంటూ పంక్తియొక్క
 ఒక చివరనుండి వేరొక చివరవరకు వచ్చి వైదీలందరు
 చాలా ఆరోగ్యంగా చాలా సంతోషంగా ఉన్నారనీ,
 కైలుఆఫీసర్ల పరిపాలనం మహాతృప్తికరంగా వుందనీ
 రిమాన్సు చిత్తగించి పోతూవుంటారు. ఇది కాక ఒక
 చిన్నకంచం, గ్లాసు, కప్పుకొనడానికి గొంగళి, కింద
 పరుమగోడానికి ఒకపట్టా దొరికాయి వీరయ్యకు.
 కాబట్టి వీరయ్య చాలా ఆద్యుష్టతనుండి అనవచ్చు.
 ఎందుచేత నంటే, నిజాని కీగొంగళ్లూ పట్టాలు వైదీల
 కండ్లకి దొరికి తీరానినందే కాని, ఆర్థికసంబంధమైన
 లోటుపాటువల్ల ఉపయోగంనిమిత్తం దొరికినా దొర
 క్కిపోయినా, ప్రతిపామవారం ప్రొద్దుటిపూట మాన
 రెంటుగారు తనిఖీకి వచ్చినప్పుడూ, ఇన్వెక్టర్ జనరల్
 గారు వేంచేసినప్పుడూ ఫైల్లో అలంకరించడానికి తప్ప

కుండా ఈవస్తువులను ఏమాలమాలలనువో లాక్కొని
 వచ్చి వైదీలముందు హాజరు పెట్టుకు ఉంటారు వార్డుల్లో.
 తనిఖీ పూర్తియై అధికారి అటుమొగం తిప్పుడంతో పే
 ఇటు ఇవీ అంతర్భావమవుతూ ఉంటాయి, వాటి పూర్వపు
 కోణాల్లోకి కాదోయి! ఇది ముఖ్యంగా విచారణలో
 ఉన్న వైదీల దివ్యయంలో మాత్రం జరుగుతూంటుంది.
 వేరోవార్డుం లేదు. ఏం చెయ్యాలి? ఎన్ని సమపామాల
 కనీ కొట్టుకొంటారు వార్డుల్లో? ఒక్కొక్కరుడు
 లొంబకులొంబ వచ్చి పడుతూ ఉంటుంది. విచారణపు
 వార్డుల్లో (Undertrial wards) ఇట్టి మాకలతో
 విండిపోతుంటే వార్డుల్లో తరచూతుండా, వచ్చిన
 వాళ్లందరికీ పక్క లమర్చడానికి? లేక తెయిల్లో
 ఏమాలయినా గొంగళిపట్టాల పంటకల్లా నిన్నాయి
 గమకనా? మన వీరయ్యకు అంబర్ ట్రయల్ వైదీల
 సౌఖ్యం అమర్చించడానికి భాగ్యం లేకపోవడంవల్ల
 ఏలాగో ఒకలాగు ఇతనికి దొరకాలసినవన్నీ దొరికాయి.
 అటుతరువాత ఒకపెద్దహాల్లో ఖాళీగా ఉన్న ఒక
 అరుగు ఇతనికి చూపించి గృహప్రవేశం చేయించి వార్డు
 మరో దూటివీడ వెల్లిపోయినాడె.

ఇక్కడ వీరయ్యను జవరి మల్లీ కొంచెం
 చూపాటిపీమ వాయుసేవనం నిమిత్తం చెకోదాం రండి.
 ముడివేముల్లో వెంకయ్య సమాచారం ఎట్లా ఉందో కను
 కొందాం.

౨

ఆశ్చర్యమని చూడనం, ఆశ్చర్యమని చెప్పడం,
 ఆశ్చర్యమని వివడమే కాని ఈశ్వరుని తెలిసికొన్నవారు
 ఒక్కరూ లేరు. అటులే యాయనంత మహిమాన్వితుని
 సృష్టించెచిత్రకర్తరహస్యాలను గురించి ఇదమిత్యమనివిమర్శ
 గా రెలుమగొన్నవారు గగనకుసుమాలే. ప్రాచీన కాలం
 లో వ్యాసాదిమహర్షులంతటివారికి ఈకాలంలో విజ్ఞాన
 పారంగతుడై ఆధునిక మాంత్రికుడని ప్రఖ్యాతి గాంచిన
 ఎడిసన్ ఇత్యాది విజ్ఞులనూ, ఎమర్సన్ మొదలైన తత్వ
 వేత్తలనూ సమానమార్గంలోనే ఉండిపోయినాయి, ఈ
 జగత్ వైచిత్ర్య మరోగ్రహాలన పాదనా లబ్ధి నీ, చివర

తీవుల శుభాశుభకర్మాలే అన్నింటికీ నిదానాలని నరి
పెట్టుకొని తృప్తి నొందారనిందే తప్ప మరో మార్గం
వీటి లేదని తీర్మానంచేశారు సరే!

నికేహరయవాలతో శుశ్రూషా, పశువులా
పుట్టడం, ఉన్నత పర్యవశ్యాలనుండి జలప్రసారాలు
దూకడం, ఘనీభూత హిమసంఘన్న ధూమలండు
సలసల కాగే వేడినీరు పొంగి పైకి రావడం, ఒకచెట్టు
ఆకు కాలికి తగిలితే లేలు కుట్టివలూగు మంఠడం, వేరొక
చెట్టు ఆకు ఆవిషాన్ని విరవడం, అచరచేతనాలు చిర
చేతనాలను మెనవడం మొదలైనవే కాదు వైచిత్ర్యాల
క్రింద లెక్కింపవలెనవి. ఇవి కాక అనేకవిధ వైచిత్ర్య
లున్నాయి ఈ అనంత సృష్టిలో. ఏకుక్రగ్రహంచందనో
ఉండి యూదు కొట్టలుండి బృహస్పతిమీది పూడిపడి
అక్కడి నూట ముప్పదిమాడు కొట్ల ప్రజలనూ వ్రేళ్ల
సందుల్లో ఇరికించుకొని ఆశించుచున్నారనేది ఒకవైచి
త్ర్యమే కాని మనతూర్పుల తీర్మానం ప్రకారం అది
వాళ్లవాళ్ల కర్మం. వైయక్తిక విగ్రహాలు కాని, పరస్పర
ద్వేషాలు కాని లేతమాత్రమైనా లేక పోయినప్పటికీ
ఒకసంఘాన్ని రెండుభాగాలుగా తేసి చెడునుడు ఆటకు
బురికొల్పి, ఆటననుమ ఒకవేళ ఉద్రేకం వచ్చి ఒకరి
నొకరు చావతన్నుకొంటూవుంటే మీద నిలువోని
హుక్రే అని చప్పుట్టు గొడుతూ అరవడమూ ఒకవైచి
త్ర్యంలో చేరించే. ఇందులోనూ వాళ్లవాళ్లకర్మే కార
ణం ఒకచెంపకు రంపపుకోతా రెండోచెంపకు గందపు
పూతా—ఇందుకూ కర్మే. అన్నాధిక్యంచేత అక్షరి
కోగం పుట్టి చస్తూవుంటే ఒకచోట, తదభావంచేత
మాడి చస్తూఉంటారింకోచోట. దీనికి వాళ్లవాళ్లకర్మే
పేతువు. ఇట్టిస్వకర్మ నిదానీభూత వైచిత్ర్య విశే
షాలు కావలసినన్ని దొరుకుతాయి, ఇక మీరే పూహిం
చుకోండి; మచ్చుకుచూపించాను రెండుమాడింటిని.

ఇట్టి సర్వశక్తి మంతమైన కర్మప్రాబల్యంచేతనే
కావచ్చు, తంజావూరు, విశాఖపట్నం జిల్లాల్లో అది
వృష్టిపల్లి పైర్లన్నీ కొట్టుకపోయి మురిగి చస్తూవుంటే,
కర్నూలుజిల్లా దూపాటిసీమలోని పైర్లన్నీ అవావృష్టి

చేత నీరు లేక ఎండి చావడం మొదలెట్టాయి. ఈకథ
యొక్క మొదటిభాగంలో వివరించిన విషయాలు ఘటిల్లి
రెండుమాపాలు కడచిపోవచ్చాయి. పొట్టుక్కునుని ఒక
వినువైనా పడింది కాదు త్రిపురాంతకపు ప్రాంతాల్లో.
వినుమపాట ఉండనీయండి, కనుమూపు పారిసంత
మారంగా వీడిక్కునంను గాని ఇంతమల్పైనా కనుపడు
తుండేమా అని లిక్క మొగాలు చేసుకొని చూస్తుండేవాళ్లు
జమలు కాని ఆమాత్రపుభాగ్యమైనా లభించేది కాదు.
ముడిచేయల వాళ్ల హోవ చెప్ప కళ్యంకాదు. చెరువులోని
నీరు క్షీణించిపోతూ ఉన్నట్లే వీళ్ల మొగాల్లోని రక్తం
మాడా క్షీణించిపోతూ ఉంది. ఈయెడైనా ఇంత కడుపు
నిండా తిని ఇంటిపట్టున ఉండి కాలం గడుపుతాము
అనుకొంటే, వీళ్లకర్మం వ్యాధిరూపం చాల్చి వీళ్ల పూద
యనీడాలనుండి మనోరథపథుల వన్నింటిని చిందిరవంద
రగా ఎగరగొట్టి ప్రాణహరణం కాచిస్తూఉంది. అనా
ధలు ఏం చెయ్యగలరూ? దేవీదేవతలకు మొక్కుకొని
ముడుపులను కట్టారు. పొటెళ్లను వేయిస్తామని మొక్కు
కొన్నారు దొనకొండ గంగమృతల్లికి, వాన నురిపిస్తే.
ప్రథిలనూ, కుంకుంబండ్లను కట్టుకొని వస్తామని యల్ల
మందకోటిత్యరుడికి మొక్కారు. మల్లికార్జున దేవరను
నేవంతా మనుకొన్నారు. ఇంద్రపూజలు చేయించారు.
ఒక్కపొద్దులున్నారు. జాతల్లే కాదు, జాగరాలే కాదు,
రాంభజనలే కాదు, రామాయణాలే కాదు, ఎన్నిపాట్లో
పడ్డారు. కాని సనేమిరా. ఇంద్రభగవానుడు బిర్రబిగికాడు.
చెరువుకింది పైవంతా కంకి విడవడానికి వచ్చింది, చెరు
వులోనినీళ్లు పూర్తిగా ఎండి పోయినాయి. చెరువు నడి
కట్టమీద నిల్చుని జొలజొల కన్నీళ్లు కార్చారు అటు
ఎండిపోయిన చెరువును చూచి, ఇటు కంకివరులుతూ
ఉన్న చెరును చూచి. కర్మసంతాడినులైన ఇట్టిదిక్కు
చూచిన పథులవంటి కృషకులు కన్నీళ్లతో కడిగిఇచ్చే
దిబ్బలను పోగుచేయడంవల్ల సమూహర్పణదిన ద్రవ్య
రాశులను—ఈద్రవ్యం ఏవిధంగా వచ్చిందాయని తలపైన
లేని శ్రమంకకుమారులు, రాజాధిరాజపుత్రులు, నిర్లక్ష్య
వాంకార గుర్వపూరితులు, సకల వ్యసనాలకు దాసాను
దాసులు, లేమ మానవ జన్మముయొక్క పరమార్థమే

నిజానికి పతికంటే పత్నికే ఎక్కువసంబంధం ఇంటితో. మానవజన్మ సాఫల్యాలకే పాతుభూతాలైన చతుర్విధ పురుషార్థ సంపాదన నిమిత్తం బాహ్యరంగాలతో ఎక్కువ సంబంధం కలిగించుకొనలసివస్తుంది పురుషుడికి. అందువల్ల గృహంతో ఎక్కువసంబంధం కలిగి తీరుతుంది ప్రీతి. కాలవైపరీత్యంవల్ల ఇప్పు డీ దురవస్థ కలిగింది కాని అత్తమామలు బాగున్న కాలంలో, పాడిపంటలుకొల్లగనున్న కాలంలో ఆయింటియందే ఎన్ని సాఫల్యాలనుభవించింది కాదు వెంకమ్మ. అట్టి యింటిని వదిలి పరదేశానికి బోవాలి అనుకొనేసరికి ఆమెకు దిగులు, బెంగ ఆరంభమైనాయి. అన్నము ముందు కూచుంటే యేమేమో తలపులోకి వచ్చేవి. అవలు అన్నం తినాల్సి వచ్చేది పోయింది. ఏదో నుబులుగా ఉండేది. నడవబోతే కాళ్లల్లో సత్తుత పోయివలారు గనుపించేది. తీరా వెళ్లవలసివస్తే వచ్చేసరికి తా నాయుంటిని వదిలి రాలేనని ఏమన్నా మార్పుంది. ఆనాడు ఒకటి రెండు కుటుంబాలవారు వెల్లిపొయ్యారు. వీళ్ల ప్రయాణం సాగించేకాదు. ఒకనాడు యిల్లు వదిలి కొంత దూరం పోయి మల్లి వచ్చింది. ఇంకోనాడు ఊరు దాటినతర్వాత ముందుకు సాగలేక పడిపోయింది. మరి రెండు మూడు పర్యాయాలు ఇట్టే ప్రయాణం లాగిపోయినాయి ఊరు వదిలి వెళ్లదలచిన వాళ్లు చాలామందికి వెల్లిపొయినారు. ఇక ఎన్ని కోజాలని ఈలాగు గడవడం. ఏనాడో ఒకనాడు వెల్లితీరాలినిండే కాని అక్కడ వుండే భాగ్య మేమో లేదు. ఉంటే ఉపవాసం లాచరించుకుంటే, ఇక వెళ్లదలచుకొన్నచోటికి నూదా సకాలంలో వెల్లి ఏదో పనిని చూచుకొనకుండా అన్నీ మిగిలిపోయిన తర్వాత వెల్లిమాత్రం వీం లాభం? అక్కడ పడుండవలసిందే. ఇవన్నీ తలపోసుకొని తలపోసుకొని ఇక ఏలాగూ వెళ్లక విధిలేదని మనస్సును రాయిచేసికొని బతుకుదేరిం దీమె. అచేతనమయినా ఇంటియం బెంతా కర్ణ గత క్రి! కనపడినంతవరమా దాన్ని తిరిగితిరిగి చూస్తూ వెళ్లివెళ్లి ఏమన్నానే పోయింది. ఊరు దాటినతర్వాత కనపడడంతమేరా గ్రామంవంక చూస్తూ విలసిల్లు నడిచింది పాపం. తర్వాత రైల్వే ఎక్కి పోతూఉంటే

గుండలకమ్మ తగిలింది దారిలో. వీసీళ్లరుణం నాకు నేటితో తీరిందిగా తల్లి యని ఆపురని ఏమన్నా రెండు చేతులెత్తి మొక్కింది. కనుపడినంతవరకు నడిచి యాస్తూ తలను అట్టే కిటికీవైటికి వేలవేసికొని కళ్ల నీళ్లు కారుస్తూ మార్పుంది.

3

ఒక్కొక్క ఘటనావిశేషంవల్ల మానవుని ప్రవర్తనయం దివ్యుడవ్వడం విపరీతమైన మార్పు గలుగుతూ ఉంటుంది. దుఃఖాంతక ఘటనమైన యెడల ఇక చెప్పవలసిన పనే లేదు. ముడివేయబోని ఘటనానంతరం ఆమె రూఢిమంచే వీరయ్యయం దొక విలక్షణమైన పవన ర్తనం గలిగి దినక్రమాన్నే ప్రవర్తమాన మాతూ పోయింది. కుర్రవాడి సోమడి దుర్మరణమే ఇందులకు ప్రధానకారణం. రెండోది గంగమరణం. ఆనాడు కోపాద్రేకంచేత మతి పోయి ఏమేమో చేశాడు వెర్రియెత్తిన వానివలె, పరిణామఫలం విచారించకుండా. కాని యాకోపం చల్లరగానే ఆరంభమైంది అపరిమితమైన పశ్చాత్తాపం వీరయ్యకు. ప్రబలమైన ఇండియానేగాలకు వశీభూతుడై మన్నామిన్నా గానక ఆకార్యం దేనినైనా చేయడం, ఆఆవేగం చప్పబడిపోవడంతోనే చేసినవాని ఏవ్వడం—ఇది ఒక మానవ స్వభావమే! ఎవరినిమిత్రుడూ, దేనినో, కేరున కణో మరియెండుకణో చేయబోతే మధ్య ఆమాయికుడైన కుర్రవానిప్రాణాలూ, నోరులేని గోవు ప్రాణమూ పోవుట సంభవించేనే యని తీరనిదుఃఖం పట్టుకొన్నది తన. మెడను జుట్టుకొన్న శిశుపాత్యై, గోపాత్యైపాతకాలకు ప్రాయశ్చిత్త మేదైన గలదాయని యెల్లప్పుడూ ఆలోచనామక్కుడై వుంటాడు. పగలు అందరితో పనిపాటల్లో మునిగి ఉండడంచేత పెనిటెన్షియరీలో కాలం ఏలాగో గడచిపోయేదే కాని, సాయంకాలం తిండ్లూ తిప్పటూ పూర్తియైనదిప పైదీల నందినీ—ఏహాలులో వారివీ ఆహాల్లోనే—లెక్కవేసుకొని—ఈగణనం వార్తల్ల సాయంకాల నిత్యకృత్యాలలో ఒకటి—తలుపులకు తొళాలు విరించి వార్తల్లు వెల్లిపోయిన తరువాత లోపలి పైదీలందరూ ఇప్పుడు వీరికి మహానంద సమయం—సరస సల్లాపాలతో, పిచ్చికేళలతో, ఆటలతో పాటలతో,

అందు నటమలూ కొందరు ప్రేక్షకులుగా మారి నాటకాలూ పాఠ్యపటమూడా ప్రదర్శించుకొంటూవుంటారు—ఎకస్కేలతో, ఐకలినవృత్తులతో, మానరాగాలతో, ఈలలతో, పెవబాబ్బలతో, జయజయధ్వానాలతో, చేతిచప్పట్లతో—కొందరు వక్తలూ కొందరు శ్రోతలూగ మారుతూఉంటారు—వివండి వివండి కేకలతో ఎవరి ఇష్టం వచ్చినలాగు వాళ్లు అల్లరి పాగిస్తూ, హాయివంతటిసీ మారు మోగిస్తూ ఉంటే ఇత నెందులోనూ జోక్యం కలిగించుకొనక తనవేదిన ఆక్రమించి—ప్రతిహేలులో ఒక్కటి రానికి పంచుకొనడానికి పరిపాదేయాలగు అనుగుపక్షుగల అరుగులు నిర్మొంపబడి ఉంటాయి—తన కీవాత్మాద్యయ పాతకాన్నుంచి ముక్తి యేలగు లభిస్తుందా అని ఆలోచించుకొంటూ వాళ్ళందరినీ తలమకొని ఇంతసేపు విచారించి తుద కెట్లో నిద్రిస్తూ ఉండేవాడు. పశ్చాత్తాపం, చింత, సిగ్గు వీనికేతప్ప దురభిమాన గర్వదురహంకారాల కెక్కడా తానే లేదు అని హృదయాంతరాళంలో ఇప్పుడూ.....

రక్షకభటువృత్తిని అవలంబించిన వాళ్ళకుమూడా లక్షా పశ్చాత్తాపాలు కలుగుతాయా అని సందేహించేరు సుమా! వృత్తి ఎటువంటిదైనా వాళ్లదీ మానవజన్మేకదా! వాళ్ళకూ తల్లిదండ్రులున్నారు. వాళ్ళరక్తమే వీళ్లజీవోల్లో ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. వాళ్ళకూ ఆకలి దప్పులున్నాయి. రాత్రిపూట వాళ్ళకూ కునికిపాట్లూ ఆపురింతలూ వస్తూనే ఉంటాయి, ఎక్కడయినా చాలా రాత్రి మీలేవరకూ పహరా నెత్తిన పడిలే. కాళ్లొ ముల్లు గుచ్చుకొంటే వాళ్ళూ అబ్బునో అమ్మనో స్మరిస్తూనే ఉంటారు. కంట్రో నలక పడితే వాళ్లకూ మెర మెరలాడుతుంది. ఉండాలిసిన మానవధర్మాల్నినీ వున్నాయి వాళ్ళకుమూడా. కాని ఏం చెయ్యాలి? మహావికటమైన భయంకరమైన కాలం దాపరించింది, ఈకాలం పాడైతే.

మంచికళ్లెం లేని నిండు జవ్వనపు సుర్రంమీద సవారి దీప్తాఉన్న కాలంలో సంవత్సరం చప్పిలే సంవత్సరం దీరుకోకుండా సంతాపం కవలు కవలుగా చెల్లి విరియచేసి భరతఖండ జనసంఖ్యా పరిమాణాన్ని వృద్ధి

దశలోనే యుంది దానిగౌరవాన్ని కాపాడుతూవచ్చిన వంశోద్ధారకులైన పెద్దమనుష్యు లెందరో ఆకాశన రాల్తా సక్లువదీనిన తల్యాత హనుమా కానెలను దిగించి, యువతీయువకుల కొందరిని గూర్చుకొని సభలలో సంతాపనిరోధంగూర్చి, దానివల్ల కలుగు లాభాలను గురించి, దేశానికి తమకూ గలుగగల మేమన్నీ గురించి మహా ఆర్థాటంగా లెక్కర్లు కొడుతూ ప్రచారం చేస్తూనే వున్నా రొకమూల. ఒక వైపు బద్ధకంట్లో గొట్టాలకు గిరాకీ పెరిగి పోతూనే ఉంది, కాని మరోవైపునుండి యథా పూర్వం నీమలపుట్టలు బయలుదేరుతునే వున్నాయి. ఇట్లు దేశతానికరతేగీయమానధన్యభారతభూమిభాగ సందర్శన మహాత్మ్యటచాపల్యంచేత కుప్పరిప్పలుగా దేశాధారణాలు కావిస్తూ ఉన్న శేవాత్మల కన్నీటికి శీతనోపాయవృక్షాలు సమూలంగా నశించాయి ఈలో జాల్లో. ఇప్పుడందరికీ ఒక్కటే ఆనూచానవృత్తి—నాకరీ వృత్తి దొరికింది. ఇదివరకు ఏ వీడికెమమండ్లో దీన్ని ఆక్రమించుకొని వుండేవాడు. తక్కిన వాళ్లందరూ శీతన నిర్వాహాని కత్యవసరాలైన కృషి, వాణిజ్య, శిల్పకార, కర్మకార, చర్యకార, మణికార, చిత్రకారాది వావా విధవృత్తులలో పరిశ్రమ సలుపుతూ ఉండడంచేత అందరికీ ఆనందంగానే కడిచిపోతూ వచ్చాయి దినాలు. కాని పాదశతాబ్ది అదిగా ఈమీద వదించినవారు మాత్రమే కాదు, సమస్త జాతులవారికీ ఈ ఆనూచాన నేనా వృత్తే ధ్వజస్తంభంలాగు, లైటుహోమమీది దీపంలాగు దృష్టిగోచరం కావడంవల్ల వారందరూ స్వవృత్తులను స్వయంగా నిర్మూలించుకొని ఆనూచాన వృత్తికి ఎగబడ్డారు. అంతటితో ఆదీ శోరుల గుంపులో బడ్డ మితాయిపొట్టంలాగు మాయమైంది. లడ్డుపుండలు దొరికిన వాటికి దొరికాయి, లేనివాటికి లేదు. కొన్నిటికి కావలసినవాటికంటే యెక్కువ దొరికాయి. కొన్నిటికి అసలే సున్న. దొరకనివారికందరికీ నిర్వ్యాపారపు వృత్తి గతి అయింది. ఈభగవతితోటే ప్రస్తుతం భారత యుద్ధో మహృతికపాళ్ల ముదికి రమణిలొన పాఖ్యానుభోగం, కాబట్టి అందరికీ నాకరీవృత్తి. అది దొరక్క

“పోనే నిర్వాహకవృత్తి. దానితో విహకవృత్తి. చతుర్విధ పురుషార్థాల్లో మొదటిదానితో మన కిష్ట నాటే అవసరం లేదు గనుక తేలిచిన పురుషార్థత్రయంతో ఈవృత్తిత్రయాన్ని సరిపెట్టుకొని మనము దాన్ని సాధిస్తూనే ఉన్నాయన మనమూ పురుషార్థమునే సంతోషించుకొనవచ్చు. ఇదివరకు పురుషునిపోలే అనుకుంటే ఈ అనూచానవృత్తి సంపాదనకోసం పడి దోడ్పడి, ఇప్పుడు అంగవామములుమాడా ఆరంభించారు ఈవేనావృత్తికారకు మోరలు తెరుచుకొని అంగలార్పడం. కాబట్టి ఆంధ్రవృత్తివ్యయూనికే ఇకమందు మరింత పెరిగిపోవచ్చు అప్రెంటిసుల సంఖ్య. తథాస్తు.

ఉపవాసాలైనా చెయ్యలి లేకపోలే ఆత్మహాస సమూహకండా దేవోన్నమ్యుకొని అనూచానవృత్తివైనా స్వీకరించాలి ఎక్కడైతే లభింపగల సౌభాగ్యముంటే. కడుపుమంటకు తాళలేక ఏకల్లామైతే నోట దగిలించు కొన్నామా అంటే సరి, ఇకమంది? డ్రైవరు ఎటు దిప్పితే ఆటు తిరుగుతూ ఉండాలిసందే. మన తలకాయే మనవశంలో ఉండదు. ఇంకోవేళునకు తిప్పుదా మను కొన్నా తిప్పలేం, డ్రైవరు దాన్ని ఎదురుద్రక్కకు తిప్పుతూ ఉన్నప్పుడు.

దీనికి తోడుగా అనూచానవృత్తివలంబకుడికి విన శక్త్యం కలగడానికి మరో కారణం కూడా వుంది. పూర్వ కాలం—అంటే ముసీ ప్రాచీనం కాదు, 30, 40 ఏండ్లక్రింద పగటిభాగోతుల నాటకాలు మిక్కిలి ప్రచారంలోవున్న సమయంలో—ప్రవృత్తవాటకం అడేటప్పుడు నృసింహ నూర్తి వేడుగాడికి సింహతలూటం మొగానికి తగిలించు కోగానే ఉగ్రంపెరిగివచ్చేదనీ, ఒకమారు ఈ ఉగ్రం మితిమారిపోవడంచేత హిరణ్యకశిపు వేడుగాణ్ణి నిజం గానే తుదముట్టించి అతని పేనులను మెల్లో వేసుకొన్నాడని మహావిచిత్రంగా చెప్పకొనేవారు. ఈనాడైతే సత్యానికి చాలా దగ్గరలో వున్నదనుకొంటాను. దీన్ని స్థిరపరచగల దృష్టాంతాలు ఇప్పుడు కావలసినన్ని దొరకుతూ ఉన్నాయి. ఏలాంటి—మన మామూలు గుడ్డులు ధరించిఉన్నంతసేపూ మనదేశసోదరుడు మన మనిషే.

ఆందరికీమరి అతనిముఖంకూడా సొమ్మంగానే కనబడుతుంది. తెచ్చిపెట్టుకొన్న గాంభీర్య గర్వాహంకారాలెక్కడా కాన్పించవు ఆమొగంమీద. ఇతరూ మన నాడే కదా అని అతణ్ణి మానేవారైతే భయవిస్మయా లేమీ కల్గవు. అంతా సరిగానే సరళంగానే ఉంటుంది కాని అనూచానవృత్తికవచం (Uniform) వంటివిని పడేసరికే వస్తుంది ఎక్కడలేని కళా, ఎక్కడలేని హంగూ, ఎక్కడలేని ఐక్యత, ఎక్కడలేని తాహ, ఎక్కడా లేని నీటూ, ఎక్కడా లేని ఒడలి విరుపులూ, మెడవిరుపులూ, నడవిరుపులూ, తొడ విరుపులూ, నడుంవిరుపులు అన్నీనీ. తనయంతటివాడు ఎవరూ లేడనే ఒక విగమైన భావం మొగంమీద ఏర్పడుతుంది. తానొక కుర్రమీదమైన దుర్బలూటి స్థానాన్ని పొందాడుకదా అని ఉల్లాసం కలుగుతూ ఉంటుంది మనసులో. తానూ ఒక ఆధికారి వని అహంకారం కలుగుతుంది అంతరంగంలో. ఈప్రకారం బాహ్యరూప పరివర్తనామయూపమైన అంతఃపరివర్తనంతో ఆరంభమౌతుంది కర్తవ్యపరిపాలనకార్యం. నోట్లో కల్లం అనివరకే తగిలి ఉంటుంది కాబట్టి ఇక ఎటు దిప్పితే ఆటునుంచే మొదలు చేసుకోతా. పదినిముషాల స్వల్పకాలంలో చూస్తూచూస్తూ ఉండగానే చేనంతా భారీ ఆయు కుప్పలుపడిపోతాయి. ఓహో! ఎంతకౌర్యం! ఎంత పరాక్రమం! ఏం చాకనక్యం!

ఏకారణంచేతనయినా ఈపరవశత్వ వివశత్వాలకు హేతుభూతాలయిన ఉపాధులు తొలగడం సంభవిస్తే యథాపూర్వం మనసోదరుడు మనమనిషే అవుతాడు. అప్పుడూ కలిగితే కలిగిడి కవచధారిగా మండిన కాలంలో తాను చేసిన కార్యాకార్య విమర్శన మన సోదరుడికి.

కేవలం సావపదార్థంకం కలగడంచేతనే కాదు వీరయ్య కలిసి పూర్వవృత్తం దోషయుక్తమని తోచింది. దుర్గవాడి మరణంచేత ఇతనికి హోర్తికమైన అనుతాపం కలిగింది. స్థితిగతు లింత విపరీతంగా తెలిసి తనకు ఎదురు తిరుగుత్యయని ఇతడు కలలోగూడ తలపోశాడుకాదు. కావున అదంతేనియంగా తనవల్ల ఘటిల్లిన మహాపరాధం

చేత పరితాపం ఒకవేళా, సిగ్గొకవేళా, ఇతన్ని బాధిస్తూ ఉన్నాయి.

ఈ బాధ మందు జైలు నిర్బంధా లేమీ ఇతని లెక్క లోకి వచ్చాయి కావు. అది గాక తాను చేసింది దోషమని తత్పరిచారానికి గాను శిక్షను అనుభవించడమే తన పని యని నిశ్చయపరచుకొన్న యెవల ఆ శిక్ష వలన గలిగే నిర్బంధా లతనిని బాధించవు. ఇతడు జైలు కష్టాలను లెక్క గొనకపోవడమే కాదు. అధికారులు తన పరం జేపిన ఎట్టి కఠిన కార్యాన్నినా సంకోచంలో శ్రద్ధగా జేసి వచ్చు గిస్తూ వచ్చినాడు. చెప్పిన పనిని తిన్నగా చేయక పోవడంచేత, అశ్రద్ధగా చేయడంచేత, అధికార్లను ఎదిరించడంచేతా వైదిలకు దిట్లు, కాలితావులు, కొరడా దెబ్బలు, వేత్ర ప్రహారాలు, నిరాహార శిక్షలు, ఏకాంత సుహృదంధనాలు ఇత్యాదులకు స్వాగతాలియ్యాలిని వస్తుంది. తన కిచ్చిన పనిని శ్రద్ధతో చేపి వచ్చు గిస్తూ వచ్చి నందున వీరయ్య కిటువంటి కుభావకాళా లేమీ లభించాయి కాదు. ఉన్న తాధికారు లందరూ మాన మాని అసూయ ఉండేవారు అసలీ ఉచ్చపదాధికార్లతో ఎక్కువ సంబంధం ఉండనే ఉండదు ఖైదీకి. ఏ స్వల్పమాత్ర మైనా వుంటే వుండేది వార్డర్లలో. ఖైదీ యొక్క కాంతి సహనాలను పరీక్షించడానికో, లేక స్వభావమో లేక కులాసా కొరకో చేసి పనిలో రవంతతప్ప గన్పించిన యెవల దానిని ఆధారంచేసుకొని హార్ మాత్రని అరుస్తూ ఉంటారు వార్డర్లు నైదీమీద. వీళ్లను లోబరుచుకోదా నికి కావలసినన్ని ఉపాయాలున్నాయి. రాని వీరయ్య వీళ్ళే వీరినందరిని జయించింది.

ఎదురు తిరిగినవాణ్ణి దండించడానికి చేయి లేస్తుంది కాని లొంగిపోయి క్రింద పడివున్న వానిమీద గాదు. ఇది స్వాభావికం. కాని కొన్ని చోట్ల ఒక్కొక్కప్పుడు వచ్చినలాగు భూమిమీద పడిపోయినప్పటికీ ప్రహార వర్షం కురిపిస్తూనే వుంటారే, దీని తాత్పర్యమేమిటి? అంటే దానికి ఉంది ఒక అతిమాత్మమైన రాజనైతిక రహస్యం. కాని మన కిప్పు డెందు కా గొడవంతా. చింతావ్యాకులా లకు జక్కి వీరయ్య అవలంబించిన కాంతి సహనాలమూల కంగా జైలు బాధల ఉత్తమం సహించుకో గల్గడమూ,

పనులన్నీ సరిగ్గా నెరవేరడమే కాకుండా, కొన్ని నెలలు కడచేపరికి అధికారుల ఆమగ్రహావామక మేఘా లిరిని మీద ఛాయాదానం చేయడం మొదలెట్టాయి. మంచి చాక చక్కం ఉండాలి ఇటువంటి మేఘచ్ఛాయలను ఆమ భవించడానికి. ప్రపంచమైనది బాధుతాపాన్నా ర్చే చల్లని వర్షానికే కాదు, క్షణమాత్రంలో సముద్రమూ భస్మీభూ తించేయగల పిడుగుమూ ఈ మేఘమే జన్మస్థానం. అధికార్ల దయవల్ల ఇతని కాజయిల్లో కాన్వీక్ట్ వార్డర్ పదవి లభించింది. మంచినమ్మకం కుదిరితే కాని ఈ పదవి లభిం పదు. అందులో భూతభార్య రక్షకధటుల కెక్కువ ప్రీఫరెన్సు ఉంటుం దమకంటా. ఎందుకంటే వాళ్లను తరిఫీతు (Train up) చేయవలసిన పని ఉండును, ఇతరుల నంత ఎక్కువగా డ్రిల్లు, కవాంటి మొదలైన వాళ్లలో. జైలు బయటికి స్వతంత్రంగా వళ్లడానికి వీళ్లకధికారం లేదు కాని జయిలులోపల వార్డర్ల పనులన్నీంటిని ఈ కానీకార్లదే వీస్తూవుంటారు. ముఖ్యంగా రాత్రిళ్ల పారా అంతా వీళ్లవంటే. ఈ పదవితోటే ఇతనికి వేలూరు జయిలుకు బహి ఆయింది.

పిల్లి కూసల మార్పుల్లాను ఈ జైళ్ల మార్పుల్లో ఎక్కడికి పోయినా పూర్వోదాహృతమైన తంతు యా వత్తూ జరుగుతునే ఉంటుంది. అట్లే జరిగింది వీరయ్య విషయంలోనూ. ఇక్కడ ఇతనిని తి మరింత శ్రుతి మించి రాగాన బడింది. తన ద్యూటీని యథాభార్యం యేమాత్రం లోపం లేకుండా నెరవేరుస్తూనే వచ్చేడు కాని ముతపటికంటే ఎక్కువ మానం చాల్చి ఎల్లప్పుడూ ఏదో ఆలోచనానున్నదై విన్నవదనంతోనే ఉండే వాడు. ఇతనితో పరిచయం గలిగిన 'కానీకార్ డ్లు' (Convict warders) ఏ రైవ ప్రపంగంలోనికి లాగాలెనని ప్రయత్నిస్తూ ఉండేవారు కాని లాభం లేకపోయేది. ఏదో సాకు చెప్పి వారిమండి తప్పించుకొని మారమారంగా వుంటు వచ్చాడు. ముఖజైఖరి పూదయాన్ని దహిస్తూ ఉన్న చింతావ్యాకుల ప్రకటిస్తూవుండేది. మామూలుగా రాత్రిళ్లు వార్ డ్లమీద గస్తీ తిరుగుతూ వుండవలసిన ద్యూటీ లభిస్తూ ఉండడంచేత నిద్రించడానికి అవకాశమే లభించేది కాదు. చింతాభారంచేత పగలూ నిద్ర వచ్చేది

కాదు. ఎప్పుడైనా కండ్లు మూయడం సంభవిస్తే శిశు హత్యా, నోహత్యా అని పుచ్చుకొనితూ అప్పవైంగా ఉల్కి పడి పడకనుండి లేచేవాడట. ఇట్టి అస్వస్థితిలో మరి కొన్ని నెలలు గడచాయి. పూర్వ వర్తమాన కారాగా రాల్లో ఉండి రెండు శిశువసంతాపము దాటేకా దీత డని లేలింది, అనంతరం కొద్దికోలలకే.

౪

ముడికేములకు పూర్వోత్తరంగా సుమారు నాలు గైదు మైళ్ల దూరంలో ఉమ్మడివరం అనే మహా గ్రామం ఉంది. గ్రామాణులు ఉమ్మడివారం అని పిలుస్తూ ఉంటారు. ఇది ఒక అగ్రహారం. ఈ ఊరికి యూర్పురెన ఉత్తరదక్షిణాలుగా కల్లేరను వాసుప్రవహిస్తూ ఉంటుంది ఇదే ఈ గ్రామానికి జీవనాధారం. ఇది గుండ్రకమ్మకు ఉపపది. ఉత్తరామ్మంచి దక్షిణపూర్వంగా ప్రవహిస్తూ బోయి తిరిగిరాల అనే గ్రామంవద్ద ఇది ఆపదలో కలు ప్తుంది. శ్రీపర్వతానికి పూర్వదిగ్భాగంలో ఉన్న ఈ ప్రాంతాల కి రెండునదులనూ గంగాయమునలని చెప్పిన చెప్పవచ్చు. ఈ ఊరికి కాలిక్షేత్రాలనవనిన మంచి పొలా లన్నీ ఈకల్లేటితీరాన్నే ఆక్రమించుకొని పుష్పాయి. ఏటి ఒడ్డు పొలాల కిచ్చు తోటలనినూడా పేరు.

ఊరికి ఒకమైలు ఉత్తరంగా వృహింహస్వామి కొండ వుంది. ఈ గ్రామపు అగ్రహారీకుల వంశమందు జనించిన భద్రపురుషులలో నోకరను వృహింహ యోగీం ద్రులు ఈపర్వతమధ్యనుందరి ఉపత్యేకమ తపోమహ్నా నాదులకు యోగ్యప్రదేశమని గ్రహించి అచట నోక ఆశ్రమాన్ని, దానివదుమ వృహింహదేవాలయాన్ని గట్టించారు. దీన్నించేకొండ కాపేరు వచ్చింది. యోగీశ్వరు లెక్కువకాలం దేవాలవంలొ గడుపుతూ అప్పుడపుడు వచ్చి ఈ ఆశ్రమంలో ఉంటూ ఉండేవారు. శిష్యులమే తంగా వీరి సంచారం యావత్తూ కాలినడకనే జరిగింది. భారతవర్షంలోని ముఖ్యతీర్థాల్లో వీగు నేదింపనిది లేవు. మంత్రతంత్ర వనస్పతిమూలికాదుల ప్రయోగాల్లో మంచి విఫలములు. అందువలన ఈప్రాంతవాసులందరూ గురువు లనీ, అయ్యవారనీ, యోగీశ్వరులనీ సన్మానపూర్వకంగా

శ్రద్ధాభక్తులతో వీరిని నేమిస్తూ ఉంటారు. స్వామినర్మనం కొరకు వచ్చిపోయే శ్రీపురుషులతో, బ్రాహ్మదేశశ్రవణం నిమిత్తం వచ్చు జిజ్ఞాసువులతో, లోగగ్రస్తులై వచ్చి ఇవటివాయువును ఒక్కనాడు వేదింపివంతమాత్రాన్నే నీకోసులై సంచరిస్తూ ఉండి జరులతో, సంతానకాములై మునిసందర్శనార్థ మేలేంచిన దంపతినివహలతో ఈ యాశ్రమం నిత్యమూ కర్మోణమందిరంలాగు ఉంటుంది. పలచని ఇంగిలీకపురంగుల రాళ్లతో నిర్మితమైన నిర్మింప బడిన ప్రాకారపుగోడ ఆశ్రమాంతర్యామలైన మునుల కాట్టి ప్రాచినిద్యం నహించినలాగు గమపడితుంది. ప్రాకారపు పూర్వభాగంలోని ముఖద్వారంనుండి తిన్నగా, ఏటవాలుగా దిగి కల్లేటినీటిమట్టానికి పోయింది అదే రంగు రాళ్ల మెట్లవరన. కర్మపాక్షి బయలుపెడలి పెడలని ప్రాతఃకాలమున, పూర్వదిగ్భాగమీదులు ప్రాకారమధ్య కాంతులతో కరస్పర్శనం చేయునపుడు, వనస్పరుల దివ్యగంధ మనియాని మెల్లగ చల్లగాలి నడయాడునపుడు, ముఖద్వారంమీద ఆసీనులై దృష్టి పారించినయెడల, గడ్డితో, మొక్కలతో, చిన్నచిన్న చెట్లతో, తీగకొం పాలతో నిండి ఏటవాలుగ ఏటివర్యంతం ప్రసరించిఉన్న పర్వతపార్శ్వాలూ, మెట్లవరనా, కొండ యడుగున కల్లేగు, దాని కావల చాలమారంతరకు విస్తరిలియున్న చిట్టడపులకొండలూ, కల్లేటితీరంవెంట వ్యాపించి మైదానో నవనవ లాడుతున్న తోటలూ, మొదలైన వన్నీ ఏకీభవించి అతి సుందరమైన దృశ్య మేర్పడి యండ ఇట్టి సర్వతోముఖ మోహినియగు ప్రకృతిని ఎడలడం ఏలాగా యని ఆలోచనలు బయలుపెడుతూ ఉంటాయి తత్వజేతల మనుకొనే వేదాంతుల నీరసస్వాంతాల్లో మాడా, ఈవైస్థికి దివ్య సౌందర్యాన్ని ద్విగుణీకృతం చేస్తూ ఉంటారు కల్లేటి నీట జలకమాది వసువు రాచిన మొగాలతో, సువ్యక్తాలైన కుంకుమ తిలకాలతో, తడి వెండ్రుకల జారుముగ్గతో, ముతకనాజుకు కట్టుపుట్టాలతో, జలపూర్ణకలకాలతో మెట్ల పెక్కి వచ్చే జవ్వములు, సంతానవాంఛివలై మునిసందర్శనార్థ మేలేంచిన ముంద రులు. స్నిగ్ధుమీదల పెత్తుకొని ఎక్కలేక ఎక్కలేక మెట్ల పెక్కి వచ్చు సంతానకామిమలైన ఈకోముల శరీ

రల చూచినయెడల, గలుగజేపు సంతాపభారవహనాన్ని అభ్యసించువా రె యనిపిస్తుంది. ఆశ్రమ శరీరానికి ఆశ్రయ కల్పించిన స్వసింహ యోగీంద్రుని ప్రభావమే కావచ్చు. అతపోవసంతో సంతృప్తి కాంతి పాఖ్యాతే కాని తద్వ్యతిరేకాలున్నట్లు గానరాదు. ఏదో కార్యంకాన్ని ఈ యతీంద్రుని సమీపించనివారు, వచ్చి సంపూర్ణకాములై పుట్టినవారు ఈ ప్రాంతాల్లో లేరు. ఆశ్రమంలో వీరు ఉండేది ఒకచిన్న పూరినుకొని, లోపల ఒక్కశరీరాధిక తప్ప మరేదానికి చోటుండేది కాదు. కాని మంచిభాగ్య వంతులకుగూడా అక్కడ వుండాలెనని మన సామ్రాజం ఉండేది. దేవాలయపు గర్భస్థలిగా తోచేది.

ఇట్లు కాంతిపాఖ్యాతలకు అక్కరమైన ఈతపోవనానికి చేరాడు మన వీరయ్య వేలూరు కేంద్రాగారం నుంచి విడుదల కావడంతో, రెండేళ్ల తర్వాత పూర్తి అయింది తర్వాత. స్వంత ఇంటికై నా పోలేదు. చింతాపశ్చాత్తాపాలతో నవనీ నవనీ తుదకు వైరాగ్యంలో బడ్డ ఇతనికి ఇల్లా, వాకిలి, ఇష్టమిత్రులు, బంధువులూ ఎవరూ కన్పించాయకాదు. పుట్టింట చేరి తనకోసం ఇంతకాలం ఏడు మూడున్న భార్యను బాది పిదార్చడానికై నా బళ్ళక ఈ ఆశ్రమానికి చేరాడు యతీంద్రుల ఉపదేశాన్ని పొంది సర్వసంగత్యాగియై సన్యాసం వైకొనవలెనని. ఇతని వంటి చిత్తరికేపాలు కలుగు స్వభావుల కందరికీ ఇదే దేశ. ఏది వచ్చినా మితిమీరిపోతూ ఉంటుంది. ఆనాడు గంగను తహాశ్ గారికి ముట్టెప్పాలినని ఎంత ఆశ్రం, ఎంత తెనువా, ఎంతపట్టుదలా కలిగాయో అంతకన్న నెక్కువగ ఇప్పుడు సర్వమాత్యోగించి పాధువు కావాలి నని కలిగాయి. ఈయోగీంద్రుల సంగతి ఇతనికి చాలా కాలం నుంచే తెలుసు. అందుచేత తిన్నగా ఇక్కడికి వచ్చేడు. వచ్చి రెండుకోణాలైంది. యోగీశ్వరులతో సంభాషణ జరిగింది. తాను వచ్చిన కార్యం విన్నవించు కొన్నాడు. వారూ ఇతని పూర్వోత్తరాలను అన్నింటినీ బాగా అడిగి కనుక్కున్నారు. సరే వుండెనున్నారు ఇతనికోగాని చికిత్స చేద్దామనుకొనీ. వీరు సమస్తవిధాన కోణాలూ చికిత్స చేస్తారని ఇదివరకే తెలిపాను వా!

కాని వీరు మంచి అనుభవంకల వైద్యులు. రోగం ఒకపైకే వైద్య మింకోటి చేసేవారు కాదు. త్వరపడే వారు కూడా కాదు. ఎటువంటి వైరాగ్యం పీఠంగా వుండేది, ఎటువంటిది ఉండనీది వీరికి బాగా తెలుసు. వీరి సంచారకాలంలో కాశీ, ప్రయాగా, గయా, ఇత్యాది పుణ్యక్షేత్రాల్లో జరుగుతూ ఉండే పీఠలాటకా దెన్నింటినో చూసేవున్నారు. ఎందరినో ఉభయగ్రంథులను చూశారు, కానివారిని కాకుండా చూసేవారు. పెండ్లాంతో వేగలేక పారిపోయివచ్చిన విరాసలూ, ఉంచుకొన్న దానిచేత తన్నులు తిని వచ్చిన ఇంద్రియనిగ్రహాలు, వ్యాపారాల్లో దివాలాతీసి వచ్చిన నిస్పృహులైతూ, వ్యాధ్యాల్లో కట్టకడపటివరకు ఓడిపోయి వచ్చిన నిర్మములు, అధికార్ల చేత తిట్లు తిని పని పోగొట్టుకొని వచ్చిన నిరవాంకారులు, ఇరపాగా పరీక్షల్లో దప్పి వచ్చిన బాలవిరక్తులు, ఇత్యాదు లెందరో వస్తూవుండేవారు చతుర్థాశ్రమ స్వీకారార్థం. గురుపద మధిష్ఠిందియున్న మహాత్ములు, అదివరకున్న శిష్యులు పాఠబడి పోవడంచేత ఈ కొత్తగా వచ్చినవారు మళ్ళీ కొన్నాళ్ల వరకైతా సేవామక్రూపలు శృంగీకరంగా చేస్తారనే యాశతో ఆ వచ్చినవారి జాట్టుపిలకలను కత్తిరించి, కాషాయవస్త్రాల గట్టింది సంతర్పణలతో సహా శిష్యులగానించుకొంటూ ఉండేవారు. కాని యీ మతవా గతులకు వచ్చిన త్తణమం దున్న వైరాగ్యం రెండో త్తణంలో ఉండేది కాదు. కొన్నాళ్లకు పూర్తిగా చల్లబడేది. అంతవరకూ బాగా నమ్మకం పుట్టేలాగు సేవామక్రూపలను సలుపుతూఉండి తుదకు ఏ అర్థరాత్రి జేకో గాఢనిద్రానున్నలై విహికం మరచి మహాసందంతో గురువులవారు గురకలుకొట్టుతూ ఉన్న సమయాన్ని వారికి నిద్రాభంగం చేయడం ధర్మం కాక పోవడంచేత గురువుగారిలో చెప్పి వారి యోగ్యాదాలను పొంది బయలుదేరుటకు వలను దొరక దయ్యగదా యని చింతిస్తూ వారి స్మరణార్థం, వారికి ప్రయమైన వస్తువు లేవెనా లభించేయెడల అనాయాసంగా మోయగలిగినన్ని సంగ్రహించుకొని అంతూ ఘాంతూ లేకుండా అంతిర్ధానమాతూ ఉంటారు. ఈలాటి

రల చూచినయెడల, గలుగజేయు సంభాషణారహితాన్ని
 అభ్యసించువాని యనిపిస్తుంది. ఆశ్రమ తీరానికి ఆశ్రమ
 కల్యాణము వ్యవహారము గాగిండు ప్రభావము కావచ్చు.
 ఆశ్రమములో నివసించి కాలము గాన తిరు
 తిరకాలములు గానరాదు. ఏదో కార్యములను ఈ
 తీరున నివసించుచున్నట్లు, వచ్చి సంభాషణములై
 బ్రహ్మచర్యము వ్యవహారములై లేదు. ఆశ్రమములో ని
 వసించి ఒకరినొకరు పూజించును. అంతల ఒక్కటిగానీ
 తిరుమలలోనిది అంతల ఒకటిగానీ కాదు. కాని మంచిభాగ్య
 సంపాదనగానీ అక్కడ వుండులెనిమిది సూత్ర
 అందేది. నేనాచార్యుని గర్వములే అంతే.

ఇట్లు కాంచీపూర్వమును అక్కడనుండి శుభముగా
వారికి చేరాడు మన పరమేశ్వరము చేయించు కృపానందం
నుండి విడుదల కావడంతో ఓ, ఓం నమో స్తే పూర్వీకము
లిర్యాత. స్వంతముంటి కృపా పాశము. నింతపూర్వము
పాలతో వననీ పవనీ మధుమై రైరాగ్యములో బట్టి ఇతనికి
ఇట్లు, బాగోరి, ఇట్లమిట్లు, బంధువులూ పవనూ కన్నీ
చాయకాయ, పుట్టింబ చేరి తనకోసం ఇంతకాలం ఏడు
మీదన్న భాగ్యము నుంచి పీడార్థముగా కృపా పర్యవ
క్షాపకమునీ చేరాడు యదీంద్రుడు ఉపదేశమును పొంది
పర్యవంశిత్వాన్ని సహజం గా కొనసాగించి, ఇతని
మంటి చిత్తమిష్టములు కలుగు వ్యభాతుల కంటకీ ఇదే
చేత, ఏదీ పద్మనా మణిమీరిపోతూ ఉంటుంది. ఆనాడు
గంగము తిరిగిపోగాలి మట్టి విప్పారినది సంత ఆశ్రం,
సంత తిరువా, సంత పట్టుటూ కలిగియూ అంతకన్న
ఇట్లు వగ ఇప్పుడు పర్యవంశిత్వం పొందుతూ కావారి
మరి కలిగాయి, ఈయోగింద్రుల పంగతి ఇతనికి చాలా
కాలముంచే తెలుసు, అందుచేత తిమ్మగా ఇక్కడికి
వచ్చేడు, వచ్చి రెండురోజులైంది, యోగింద్రులతో
సంభాషణ జరిగింది, తాను ఇచ్చినకార్యం విన్నవించు
కొన్నాడు, వారూ ఇతని పూర్వీకకారము అన్ని
సేవలూగా అతని కనుక్కున్నారు, సరి పుండెనున్నారు
ఇతనికోగానికీ చిత్తవేద్యమునుగానీ, కను సమస్తవిద్యా
కళలతోగానికీ చిత్తవేద్యము చేస్తానని ఇదవరకీ తెలిసాడు
వా!

కాని దీని మంచి అనుభవంల వైరుధ్యం, కోగం లక ప్రైవే ప్రార్థన మింటిలే చేసేవారు కాదు. త్వరచే వారు పూజా కారు. ఎటువంటి కైరాగ్యం కిరంగా వుండేది, ఎటువంటిది ఉండవలసి రిరికి కాగా వేయను. రిరి సంచారకాలంలో కాశీ, ప్రయాగా, గయా, ఇత్యాది ప్రాంతాల్లో బతుకుతూ ఉండి పితృదేవతా లెన్నింటికో మోసేస్తున్నారు. ఎందుకో ఉత్తరప్రదేశ్ లు మూతారు, కానికారిని కావంబూరక్షించారు. సంజ్ఞాం కో వేగలేక పారిపోయివచ్చిన విరాగము, ఉంచు కొన్నరానిచేతెన్నులు రిరి వచ్చిన ఇంద్రియవిగ్రహాలు, వ్యాపారాల్లో ఉపాసాశీలి వచ్చిన నివృత్తాదిత్యులు, రాజ్యాల్లో కట్టకడపటికడకు కిడిపోయి వచ్చిన విరక్తములు, అధికార్ల చేతి నిట్లు నిలి వది పోగొట్టుకొని వచ్చిన విరహించాదులు, అరపాగా వేళ్లలో ఎక్కి వచ్చిన పాలవరక్షులు, ఇత్యాదు లెవరో ఇత్యాదులదేవారు వశుధాక్రమ స్వీకారార్థం. సురుపది ముక్తించియన్న మహాగుణులు, అవివరమున్న విమృశ మోతబడి పోవ వలచేత ఈ కొత్తగా వచ్చినవారు మల్లీ కొన్నాళ్ల వరకేవా సేవాపక్రమము కృత్రికంగా చేపారనే అూతలో ఆ వచ్చినవారి అట్టుడికలను కత్తిరించి, కానాయకపనాల గట్టించి సంకర్షణలతో పదో విమృశ గానిండుకొంటూ ఉండేవారు. కాని యీ మోతవా గతులకు వచ్చిన కులముల నున్న ప్రకారం వంధో కులంలో ఉండేది కాదు. కొన్నాళ్లకు పూర్తిగా చల్ల బడినది. అంతవరకూ లాగా మమ్మగం పుట్టేలాని వేరా నుక్రూకులను పలుపుతూఉండి సురుకు వీ అర్థరాత్రి వేళకో గాధేంద్రామన్నులై విహారం మరచి మహావం డంతో సురువులవారు సురుకులకొట్టుతూ ఉన్న పను లూన్ని వారికి నిద్రాధంగం చేయవం ధర్మం కాక పోవడంచేత సురువుగారిలో ఇప్పు వారి యోగి ర్వాచాలను పొంది పయలుదేగుచుకు వలను దొరక దయ్యెగలా యిది చింతిస్తూ వారి పృథకార్థం, వారికి ప్రయమైన వస్తువు లేకవా లభించేయడం ఆవాయా పంగా హాయగిరిగిన్నో వంగుకొంచుకొని అంటూ పొంతు వేకుంబూ అంతిర్వం పూతూ ఉంటాను, ఈలాటి

అమెధుమారులను ఎందరినో చూశారు వీరు. అట్టిదొడ్డు రత్నాలను తలచుకొని తలచుకొని విలపిస్తూఉండే తీర్థ పాదుల నెందరినో పిదపొరుగుమాడా. కాబట్టి వీరికి బాగా అవగతమే ఎట్టివానికి ఎట్టిపరిస్థితుల్లో ఆశ్రమం ఇవ్వవలసిందినది.

వీరయ్య వచ్చి మరిరెండు మాడుకోసాలు గడిచాయి. కోలా యోగిగారితో మాటలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఇతనిపట్టుదలా తగ్గలేదు, స్వాములవారు సుముఖులయ్యేలాగు కన్పించడం లేదు. ఇతన్ని ఈప్రయత్నాన్నిండి తప్పించి ఉచితమార్గంలోకి లేవాలి అని వీరి అభిప్రాయం. ఒకనాడు సాయంకాలమైంది. మరిదిమాలి కొండచెరుకకు పోవడంచేత ఆశ్రమమూ, బాని కిరు ప్రక్కలందూ సీదా, ఈనీడ పడని బాహ్యప్రదేశాలన్నీ సీరిండ్లలో మిలమిలలాడుతూ మహాభయమావంగా ఉన్నాయి. స్పృహహీనులై ఆలయానికి ముందున్న వేదికమీద యోగులవా రాసీనులై ఉన్నారు. నేవాసం దర్శనాలకై వచ్చిన యాత్రికులందరూ చుట్టూ పూర్వోని వారి ఉపదేశం వింటున్నారు. రండి! వారి భవ్యమూర్తిని మీరుచూడాలి అనింది వారుపదేశించేదాన్ని విశేలాగు చేస్తాను. ప్రస్తుతం వీరయ్య కేవలం చెబుతున్నారు. కాని వారి ఉపదేశం అందరికీ కలిసేవస్తుంది.

అరుగో! వారే యోగీంద్రులు, వేదికపైని కృష్ణా జనంమీద. మేలిమిబంగారంవంటి శరీరచ్ఛాయ. ఏడడుగులకు కొంచెం మించిన ఆజానుబాహుదేహం. దేహప్రమాగదీర్ఘమై జటాభారం. ఆనందజ్యోతి తోలు కాదు విశాలమైన గుండ్రనిమొగతూ. ఆశ్రకాశంలో వెలుగొండు ప్రసన్నతాముక్తమైన దరహాసం దర్శకుల వదనాలన్నీంటిమీద సంతకమించిందా యమనట్లు వారందరుచూడ గుండహాసంతో వారిమాటలను వింటున్నారు కాని సంభాషణలోని సందర్భాను ఒక్కొక్కప్పుడు వీరిముఖభావాలను మారుస్తున్నాయి. వినండి! మీరు చూడాలి.

యోగి:—వీరయ్య! నేనిన్నాళ్లనుంచీ చెబుతూవచ్చినమాట లింకా నీమనస్సున కెక్కివలెను లేదు.

వీర:—స్వామీ! నాకువైరాగ్యం స్థిరంగా ఉండబాలదనేవా తమ యమమానం?

యోగి:—స్థిరంగా ఉండడం, ఉండక పోవడమూ మాడు నాలుగుకోణాల్లోకాదుగదా మాడునాలుగు ఏండ్లలోగూడా లేలేదిషయం కాదు. దాన్ని గురించి నేను ప్రస్తావించ వలచుకోనే లేదు.

వీర:—అయితే నిన్నరాత్రి తమకు నెలవిచ్చిన విషయాలా నాయాశ్రమ గ్రహణానికి అర్హులారా?

యోగి:—అవును. సన్యాసం తీసుకోడానికి ముందు నీమీద కర్తవ్యాలన్నీ పున్నాయి. ఇదివరకు నీయంతట నీవే నాటిని మీద వేసుకొన్నావు. ఇప్పుడు నాటినుండి తప్పించుకోడం నీకర్తవ్యంకాదు. పూర్వకర్తవ్యపాలనాన్ని అసంపూర్తిగా వదిలి ఇంకో కర్తవ్యభారం మీద వేసుకోడానికి యోచిస్తూ ఉన్నావు. నువ్వకు అటూ ఇటూ కాకుండా ఉభయద్రష్టాదవైపోవడం తప్ప ఇంకామీ లభింపదు.

వీర:—స్వామీ, స్వార్థం చేతనో అహంకారం చేతనో లేక నా దౌర్భాగ్యంచేతనో అపరాధం చేశాను. అందుమూలాన్ని పోయిన ప్రాణాలు పోగా నిర్దోషులైన వారి సంసారం నీట కలిసింది. ఇక నాకు మాత్రం సంసార మెందుకని చింతానిరక్తులతో మీపాదాలను ఆశ్రయించాను. కాబట్టి నా హృదయతాపం తోయి కాంతి గలిగే మార్గ మేదో తమకే నెలవియ్యండి!

యోగి:—నా అభిప్రాయమూ అదే. నిన్ను కర్తవ్యమ్యుకుని చేయకుండా నీమనస్సుకు కాంతి కలిగే ఉపాయం చేద్దామనే. అన్యథా నీవు అడగడంతోనే ఇచ్చేవాడిని నీకాశ్రమం. గుడ్డలరంగు మార్చుకొని కర్తవ్యహీనులై ఒకమూలనుజేరి రామరామ అని జపిస్తూ మార్చున్న మాత్రాన ముత్తలిభించుకు, కాంతి లభించదు. కాని భలాచేతన లేకుండా స్వకర్తవ్యం నిర్వహించుకొంటూ వుంటేనే నీ కేమైనా ప్రాప్తిం చేది. వీరయ్య, ఎప్పుడైతే నా జైలునుంచి విడుదలను పొంది వస్తావనే ఆశతో ఇంతవరకూ నీకోసం ఏడవ్తూ ఎదురుచూస్తూ ఉన్న నీభార్య నీయాశ్రమస్వీకారం వినంగానే

ఏమవుతుంది? ఆమెయొక్క ఒక్క కన్నీటిబొట్టు చాలు నీతపోగొన్నంతా చల్లార్చడానికి ఆమె ఒక్క ఉష్ణనిశ్వాసంచాలమూ నీకాంతిసాగరాన్నంతా పిల్చడానికి! నీసహధర్మచారిణీ, నీయర్థాంగియైన ఆమె యొక్క నవనీ నవనీ ఆత్మహత్యకోసం ప్రయత్నం చేయడం, నీ ఒక్కడ ఆత్మహత్యకోసం ప్రయత్నించడమూనా! వహివ్యా! ఎంతసరసంగా ఉంది! ఎవరి కర్మమిది వారే భోక్తలని సరిపెట్టుకొనడానికి వీలేదు! అనేకవొట్ల పరస్పరాకాంక్ష ఉంటుంది. నీవల్ల ఇది వరకు మహాపరాధం జరిగిందంటే దాంతో ప్రతితూగ గల ఉపకారాన్ని చేయి వెంకయ్యకుటుంబానికి. అందు వంస వీకు కాంతికుసుతుంది కాని ముక్కు చూసుకొని తూర్పుంటే కాదు. ఇవివరకు నీవు చేసినదానివల్ల హాని కలిగింది ఒక్క కుటుంబానికి. ఇంకొకదానికి చేయడానికి సిద్ధపడుతున్నావు ఇప్పుడు. అది నీకుంటుందానికే.

వీర:—స్వామీ, వా కేమీ పాలుపోవడంలేదు. ఇక తమకే చెలవియ్యండి, నే నేం చేయకలసింది!

యోగి:—రేపు ఉదయాన్నే లేచి మొదలు మీ యత్రగారి ఊరికి వెళ్లు. నీ భార్యను కలుసుకొని మంచిచెడ్డ విచారించుకో. నీకు వెంకయ్యవల్లమ చూచి నీపక్కాత్తైపాన్ని తెలియపరచాలని ఉంది కాదా? ఒక వారంలోజాలు గడచిందెంతకాలం బయలుదేరు, వాళ్ల తేను సమాచారాలు తెలుసుకొని చూడడానికి, అరుగో ఒక గంటకంటే వచ్చారు ఇద్దరుముగ్గురు మనుష్యులు, స్వామి దర్శనానికి ముడిచేయటమంది. వాళ్లవడికితే తెలుస్తుందను కొంటాను, వాళ్ల సంగతి చాలవరకూ.....ఏం రామయ్య! మీ కేమైన చెబుపా, మీప్రారి వెంకయ్య ఎక్కడ ఉందీ, ఏం చేస్తూ ఉందీనీ?

రామయ్య:— చిత్తం; వచ్చిపోయేవాళ్లవల్ల ఇప్పుడు వాళ్లపని ఒకమాదిరిగా బాగానే ఉందని విన్నాను. తెవాలిలో ఉన్నారట. ఇద్దరూ వొళ్లు వంచి పొటుపడేవాళ్లు. ఇంతకూ భగవంతు డనుగ్రహించాలె. మళ్లీ ఆ దంపతుల కొక కొడుకు కలిగాడనీ, అచ్చంగా పోయినవాడిలాగనే వుండడంతో వీడికి

వాడిపేర పెట్టుకొన్నారనీ, ఇందువల్ల వాళ్లకు చాలా వరకు తెంగ తీరిందనీ చెప్పారు, నాలుగైదు నెలల క్రిందట వచ్చిపోయినవాళ్లు. ఇటువేపునకు ఒకపర్యాయం వచ్చిపోవాలని అనుకొంటున్నలాగు విన్నాం.

యోగి :—నింటున్నావా? వీరయ్య!

వీరయ్య:— చిత్తం. మీరానతి ఇచ్చినలాగు వదులుకోవడానికి రేపు పొద్దున్న వెళ్లిపోతాను. నెల విప్పించండి!

యోగి—మంచిది.

౫

ప్రస్తుతం మన కథాభాగానికి రంగభూమి, మాపాటిపీఠులోని గంగాయమునల మధ్యఉన్న ఈపుణ్యభూమి. పుణ్యజవావాసమై ఉండేదని—కూర్మపుణ్య తాలూకు రాజ్యం కావడంవల్ల మొదటిభాగంలో మాచించే ఉన్నాను. ఆ త్రేతాయుగంవాటి ఖరదూషణాదుల, వారి యనుచరుల సంతతులేమో యను సందేహం కలుగుతూ ఉంటుంది, ఇప్పుడీ కలియుగంలో అదేవిధంగా రాక్షసపరిపాలనం పోసిస్తూఉన్న ఎరకల చూకలను చూస్తే, యానాది చెంచుగుంపుల జానీను. చివరరెండు వాతులవారివలన ఉపద్రవా లేమీ అట్టే ఎక్కివగా జరుగుతూ ఉండవు కాని పూర్వుల పేరును అక్షరశానిలిపేది ఎరకలగుంపులు. రార్లు గొట్టి రోయకోడంగా వీరిది పెట్టింది కేరు. వీరిప్రాంతాలను ప్రధాననివాసంగా ఏర్పరచుకొని వందవందమైళ్లకుపైగా రోపిళ్లనుకొడుతూ ఉంటారు. ప్రధానవాసంలోగూడా ముతాలూ ముతాలూగా జేరి సామాన్యంగా అందరికీ ఎరుకపడని మారుమూల ప్రదేశాల్లో, కొండచరియల్లో, పర్వతాలమధ్య అగాధంగా కొడుకొనిపోయి పొరుగుూఉన్న వసుల తీరాల్లో విడుదులను స్థాపించుకొని వానికి చుట్టుప్రక్కల ౧౦, ౧౨ మైళ్ల వలయంలో ప్రయాణాలను సలిపే బాట సార్లకు మహాత్మ్యవవిధులను గావించి ప్రయాణపు గమనపరిశ్రమానికి తోడు వేరొందు భారవహన ప్రయాస మేమీ లేకుండ్డనే సాగవంపి వారి యాకిర్యదాలను పొందుతూ ఉంటారు. గమనాగమనాలకు

తగిన కోడైవీ లేకపోవడంచేత, వీళ్ల ఆటలన్నీ పాగి వస్తున్నాయి. సర్కారువారు ఏ ఏద్రపోతున్నారా అంటారేమా! లేదు, లేదు, వారు వీళ్లను పట్టుకోవాలికి కేతరిధాలప్రయత్నంచేస్తూ ఉంటారు. కాని కృతకృత్యులు కావడంలేదు. సర్కారు సుప్రచారుల మ్రొగిన కహస్య చారులు వీళ్ల దగ్గర ఉన్నారేమా తెలియదు. పోలీసు వారిగస్తీలూ, వారికోధనలూ ఎక్కువైతే కాని, లేక చురుకుగా జరుగుతూ ఉంటే కాని వెంటనే ఈ గుంపులు మానుమాతాయి. ఎక్కడ దాసుతాయో తెలియదు. సర్కారుప్రయత్నాలు వారీలో ఉన్నంతకాలమూ వీళ్ల పొడవున కూడా కానరాదు. ఆరోజుల్లో బతుల రాక పోకలు నిర్భయంగా జరుగుతూ ఉంటాయి. కాని ఎన్నాళ్లనీ ద్రవ్యాన్ని దుబారా చేసుకోడం సర్కారు వారికి ఈజిప్టులువుకోసం? కొన్ని నెలలు గడచింది తర్వాత ఈకోధనాలు తగ్గుతాయి. వెంటనే వీళ్ల పొట్లూ యథాప్రకారం విజృంభిస్తాయి. ఆకొండ బోడెమీద కోమటికోటయ్యకు పూజ బాగా జరిగించారనీ ఎరక లోట్లు, ఈడొంకలో బద్దల మల్లయ్యను బహువిధ్యంగా సత్కరించారనీ గ్రామాల్లో ముచ్చటగా చెప్పుకొంటూ ఉంటారు. ఈరోజుల్లోనే రెదియ్య ఆధికారులు, ఫారెస్టు ఆఫీసర్ల సీపాహీలూ, మావర్ బైజర్లు, పెటిల్ మెంటు ఆఫీసర్లు ఎందరో సర్కారు ఉద్యోగులు వస్తూ పోతూనే వుంటారు. కాని సర్కారువాకర్లు కొద్ది మందైనా సరే, ఒంటరిగాడెవాసరే, దగ్గర ద్రవ్యమున్నా సరే, వాళ్లలోలి కంతమాత్రం పోరు వీళ్లు. మళ్లీ ఉపిరి తిరక్కుండా చేస్తారనేభయమే కాబోలు?

దొరతనపు వాకర్లని వీళ్లు ఏప్రకారం గుర్తిస్తారో ఇది మహావిచిత్రమైన సంగతి. దైన్యమీద ఉన్నా సరే, లేదైన్య అయినా సరే సర్కారుమనిషి కంటపడడం కోసే వీళ్లు కార్లకు బుద్ధిచెబుతారు. అదివర కేమైనా చేరజిక్కి ఉంటే దాన్నికూడా ఆవతలి పోరేసి పలా యనం గావిస్తూవుంటారు.

కురిచేడు రైల్వేస్టేషనుకు ఎదురుగా ఉన్న చిట్టప వుల కొండలవరుసలకు అవతలిప్రక్క అనగా గుండ

కమ్మ పోరేవేపున ఈదోడిడిగాండ గుంపులకు నిల్వ దాని కనుమాలాలైన మారుమూలప్రదేశాలు కొన్ని ఉన్నాయి. వాటిలో తంగిరాలకొండ క్రింద వానలోని ప్రదేశం ఒకటి. ఇది చాలా భయంకరమైంది. అక్కడ పడివుంది ఒక ఎరకలశంపు. కురిచేట్టేవైకొండనే గాక గుండ్లకమ్మ స్టేషనుకుంది కూడా ఒక దొంగతాట పోతుంది ముడివేములకు. ఈవారికి ఎరకలగుంపు పడివున్న చోటికి ఒకమైలు వ్యవధానం ఉండనిచ్చు. ఈవారి దక్షిణతూర్వాన్నింది బయలుదేరి ఉత్తర పశ్చిమంగా పోతూ మధ్య తగిలేకొండను ఎక్కి దిగిన వెంటనే గుండ్ల కమ్మమదాటి ముందుకు పొగిపోతుంది. కొండానడికలసిన చోట ప్రవాహపుకోతవలన ఒక మరుగుమూల ఏర్పడి ఉంది. ఈమూల యందే సమయం కనిపెట్టి యుండి దోపిడిగాండ్రు ఆదారిని వచ్చిపొయ్యేవారికి వసంతోత్స వాలు జరిగించి కీర్తి గడిస్తూ ఉంటారు. అట్టి ఈప్రదేశంలో తాము విన్న నిర్భాస్య రెప్పుడు దుబుధమన తారా యనే యాశతో గూబల్లాగు కనిపెట్టుకొని మారుస్తుారు. దారికి కొన్నిగజాల దూరంలో, మీద చెప్పిన ముతాకు జెందిన నలుగురు మమఘ్నులు, ఒక పెద్ద చాపరాతిని చాటు చేసుకొని.

జెజవాడ వేపుతుంది గుండ్లకమ్మస్టేషనుకు సాధారణంగా మాడు రైలుబండ్లు వడుక్తువుంటాయి. రాత్రి మూడు గం గంటలకు ఒకటి, తెల్లవారుజామున ౪ గంటలకు ఒకటి, పట్టపగలు ఒంటిగంటకు ఒకటిన్నీ, సరియైన రోడ్లు లేని అడవిమార్గం కావడంచేత, దొంగల భయంచేత, సామాన్యంగా పగటిబండినుంచే దిగుతూ ఉంటారు ప్రయాణీకులు. విధి లేక రాత్రి దిగినవాళ్లు తెల్ల వారేవరకు స్టేషన్ దగ్గరే గడపి తరువాత బయలుదేరు తారు వారివారి గ్రామాలకు. ఒంటిగంటబండి పెరి పోయి రెండు గంటలు గడిచాయి. ఇంతవరకు తాము కని పెట్టుకొనివున్న వాళ్లు రాలేదేమని చాలా తపాతపాపడు తున్నారు బండ్లచాటుదొంగలు.

జీవులంటే అపారమైన దయ భగవంతుడికి. భూతంమీసే కుటుంబానికి ఒక్కొక్క మరపుతెర కప్పుతూ ఉంటాడు. భావిమీద అజ్ఞానమనే లోపాపు

శేఖర దొంతర పడేవుంది. ఈవిన్నకాజ్ఞానమగ్నగత రంగసూక్ష్మలో ఎన్నికృత్యాలైవా తోక్తిస్తూఉంటాడు తీవులచేత. ముంచా వెనుకా ఈ తెరలే లేకపోవే తీవుడి గతి ఏమయ్యేలో తెలియదు. తీవుడిగతి కేమిటి గాని సర్వ జ్ఞత్వ దయాసముద్రత్వ భగ్నాలను రెంటినీ కోల్పోయే వాడేమో అనిపిస్తుంది ఈశ్వరు డీ రెండు తెరలనూ గల్పించకపోయినట్లయితే.

ఉత్తరక్షణలో జరిగే మహా భయంకరఘట నాల జ్ఞానం లేకమాత్రమైనా లేకపోవడంచేతనే కలిం తలు కొడుతూ ఉంటాం సంతోషపాగరతరంగాల్లో, నొట్లా పై తెలియకుండా. గోడ్డుప్రక్కవ ఉంది ఒక పెద్దమర్రిచెట్టు. దాని క్రిందుగా వస్తున్నాడు ఒక యువకుడు. ముందమున వెయ్యడంతోపే నెత్తిమీద పడడానికి సిద్ధంగా ఉంది ఒక పెద్దకొమ్మ. కాని ఎదురు గుండా వస్తున్న ఒక మందో పదార్థంమీద వ్రాలి ఈతని మనోరాజవాంసి ఆనందపరసిలో తేలియాడుతూ ఉంది. ముందమున వెయ్యడం, పళ్లువ కొమ్మ పడడం, నుగిల్లు వ నేల నూలడం, నెత్తి చిత్తడం, స్వృతి తప్పడం యువ కునికి అన్నీ క్షణంలో జరిగాయి. గిండికేసుల్లో రెండు లక్షలపంతం నెలిచిన ఒక శ్రమంతకుమారుడు శోర్డు కారెక్కి మనోవేగంతో ఆనందపరవకుడై జార్జిటవుతుకు వస్తూ తినవాళ్లందరికీ ఈసంతోషవార్తను తెలియచేయ దానికి బోపాట్లో చూటలుమందు ధాండ్మాని ఎగిరేడు, ఇంకోకారుతో ఇతనికారు ఢీకొనడంచేత. లక్షలు దొరు కుతాయి ఈలాటి దృష్టాంతాలు.

బండ్చాట్టున నల్లరుదొంగలూ మహా ఆత్రంతో పొంచేసుకొని కూర్చున్నారు. వైష్ణవేపునుంచి నడిచి వస్తున్నారు ముగ్గురు ప్రయాణీకులు. వెంకయ్య, వెంక మ్మా, దారిలో కలిసిన మగోబాటసారి. మోకాళ్లపైకి లాగి కట్టిన ముతకభోవతి, నెత్తిమీద పాగా, వంటిమీద ఉత్తరీయం; మాట తగిలించిన బాజాకర్రను బుజంమీద వేసుకొని మాట్లాడుతూ వడుస్తున్నాడు వెంకయ్య. అతని ప్రక్కనే వస్తున్నాడు బాటసారి. ఇతనివేషమూ ఇంచు మించుగా అదేమాదిరిగ ఉంది కాని, ఇతనివద్ద మాటా

ములే ఏమీ లేదు. ఇతనిచెన్నలు మాత్రం కర్రకు తగిలించి వున్నాయి. వీళ్ళవెనక ఒక బారేడు మూరలో వస్తున్నది వెంకమ్మ. చేతులో ఏడెనిమిది వెలల పిల్లవా డున్నాడు. వాడి లేతవంటిమీద కొన్ని వెండిపోమ్ములున్నాయి. కుర్రవాడి పాలబుగ్గలను వేళ్లతో బుణుకుతూ, ముద్దులాడుతూ, వాడి బాల్యచేష్టలకు అపారమైన ఆనందంపొందుతూ వడుస్తున్నది వెంకమ్మ. ఇంచువలన ఈమెకు నడకవలని ఆయాసంపూడా కన్పించ డంలేదు. ఇంకో గంటలో మామమ్మవేములలో మా యింట్లో వుంటామని అత్యంతమైన సంతోషం వీళ్ల మొగాలమీద నాట్యం చేస్తూ ఉంది. రెండేళ్లు గడిచి పోయింతర్వాత మల్లి స్వంత ఇంటికి వెళ్తున్నాంగదా యని ఒకవిధమైన ఉత్కంఠా, ఒకవిధమైన ఆందోళనం వీళ్లస్వాసయాల్లో పొంగి పొరలుతున్నాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు కళ్ల పీళ్లు కారుతున్నాయి, ఎన్నోళ్లకు మా యీప్రాంతాలను చూడగలిగేటని. సుండ్లకమ్మకు ఎప్పుడు చాటుతేమా అని త్వరత్వరగా నడిచి వస్తున్నాడు. ఆహా! ఎంత ప్రేమా స్వంత ఇల్లంటే.

కుమారు చూడుగంటలు చాటుండవచ్చు. దొం గలు కూచున్న రాతికి తిన్నగా పీళ్లు పడిగజాలమూరం లోకి వచ్చేసరికి దానిచాటునుంచి పీళ్ల మీద రంయి రంయిమని రాళ్లు పడ్డాయి. ఏదిక్కునుంచి పడ్డాయో అని పీళ్లు ఇటూ అటూ దిగ్భ్రమతో చూస్తూ నిలచోనే ఉన్నారు. తిప్పపాటుకాలంలో ఇద్దరు దొంగలు పీళ్ల ముందుకు, ఇద్దరు దొంగలు పీళ్ల వెనుకమా చూకి తానిని అడ్డకట్టారు. వెంకమ్మకు వొట్టి ఝుల్లుమని గాభిరా వుట్టి ఏమయిందీ తెలియడంలేదు. ఆపాదమ ప్రకమూ గజగజ వుకుతూ ఉంది. చెమ్మలు పోస్తున్నాయి. విడ్డను గొమ్మున కదుముకొని ఓవారా ఓవీరా యని అరవ తోతుంది కాని భయంచేత నోరు ఎండి మాట బాగా పెగలడంలేదు. వెంకయ్య క్షణమాత్రంలో భయం కరంగా మారిపోయి ముందు చూసిన ఇద్దరి మీదా తిరగ బడ్డాడు బాజాకర్రతో, మాటను క్రింద పారేసి. బాట సారి వెనుకవాళ్లతో తలపడ్డాడు. కటాకట్ కర్ర రెను

లేకుం దొంతర పడేస్తుంది. ఈవిస్మయకాల్పానమగ్నగత రంగభూమిలో ఎన్నివృత్తాల్నైనా తొక్కిస్తూఉంటాడు తీపులచేత. ముందూ వెనుకా ఈ తెరలే లేకపోలే తీవుడి గతి ఏమయ్యేకో తెలియదు. తీవుడిగతి కేమిటి గాని సర్వ జ్ఞత్వ దయాసముద్రత్వ భగ్నాలను తెంటివీ కోల్పోయే వాడేమో అనిపిస్తుంది ఈశ్వరు డీ రెండు తెరలనూ గర్వింపకపోయినట్లయితే.

ఉత్తరక్షణంలో జరిగే మహా భయంకరఘట నాల జ్ఞానం లేకమాత్రమైనా లేకపోవడంచేతనే కలిం తలు కొడుతూ ఉంటూ సంతోషసాగరతరంగాల్లో, వాళ్లూ పై తెలియకుండా, సోడ్డుప్రక్కన ఉంది ఒక పెద్దమర్రిచెట్టు. వాని క్రిందుగా వస్తున్నాడు ఒక యువకుడు. ముందమును వెయ్యడంతోటే నెత్తిమీద పడడానికి సిద్ధంగా ఉంది ఒక పెద్దకొమ్మ. కాని ఎదురు నుండా వస్తున్న ఒక ముందర పదార్థంమీద వ్రాలి ఈతని మనోబాజవాసి ఆనందసరసిలో తేలియాడుతూ ఉంది. ముందమును వెయ్యడం, పెట్టిన కొమ్మ పడడం, గుభిల్లు వ నేల నూలడం, నెత్తి దిశకడం, స్వృతి తప్పుడం యువ కునికి అన్నీ త్నణంలో జరిగాయి. గిండిలేమల్లో రెండు లక్షలపంతం తెలిచిన ఒక శ్రమంతకుమారుడు ఘోర్లు కారెక్కి మనోవేగంతో ఆనందపరవశుడై వార్తిలపునుకు వస్తూ తినవార్లందరికీ ఈసంతోషవార్తను తెలియచేయ దానికి బోసాట్లో హోటలుముందు ఛాంమ్మాని ఎగిరేడు, ఇంకో కారుతో ఇతనికారు ఢీకొనడంచేత, లక్షలు దొరు కుతాయి ఈలాటి దృష్టాంతాలు.

బండచాటున నల్లరుదొంగలూ మహా ఆక్రంతో పొంచేసుకొని కూర్చున్నారు. వైకృతనేపునుంది నడిచి వస్తున్నారు ముగ్గురు ప్రయాణీకులు. వెంకయ్య, వెంక మ్మా, వారిలో కలిపిన మనోబాటసారి. మోకాళ్లపైకి లాగి కట్టిన ముతకధోవతీ, నెత్తిమీద పొగా, వంటిమీద ఉత్తరీయం; చూట తగిలించిన బాజాకర్రను బుజంమీద వేసుకొని మాట్లాడుతూ నడుస్తున్నాడు వెంకయ్య. అతని ప్రక్కనే వస్తున్నాడు బాటసారి. ఇతనివేషమూ ఇంచు మించుగా అదేమాదిరిగ ఉంది కాని, ఇతనివద్ద చూటా

ములే ఏమీ లేదు. ఇతనిచెస్సులు మాత్రం కర్రకు తగిలించి వున్నాయి. వీళ్ళవెనక ఒక బారెను దూరంలో వస్తున్నది వెంకమ్మ. చేతులో ఏదేనిమిడి నెలల పిల్లవా డున్నాడు. వాడి లేతవంటిమీద కొన్ని వెండిసొమ్ములున్నాయి. వర్రవాడి పాలబుగ్గలను వేళ్లతో బులుకుతూ, ముద్దులాడుతూ, వాడి చాల్యచేష్టలను అపారమైన ఆనందంపొందుతూ నడుస్తున్నది వెంకమ్మ. ఇంచువలన ఈమెను నడకవలని ఆయాసంకూడా కన్పించ దంతేదు. ఇంకో గంటలో మాముడివేయలలో మా యింట్లో వుంటామని ఆశ్చర్యమైన సంతోషం వీళ్ల మెంగాలమీద నాట్యం చేస్తూ ఉంది. రెండేళ్లు గడిచి పోయింతర్వాత మల్లీ స్వంత ఇంటికి వెళ్లుతున్నాంగదా యని ఒకవిధమైన ఉత్కంఠా, ఒకవిధమైన ఆందోళనం వీళ్లచూడయాల్లో పొంగి పరలుతున్నాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు కళ్ల పీర్లు కారుతున్నాయి, ఎన్నార్లకు మాయాప్రాంతాలను చూడగలిగేవనీ, గుండ్రకమ్మను ఎప్పుడు చాటుతామో అని త్వరత్వరగా నడిచి వస్తున్నారు. ఆహా! ఎంత ప్రేమా స్వంత ఇల్లంటే.

కుమారు మాడుగంటలు చాటుండవచ్చు. దొంగలు కూచున్న రాతికి తిన్నగా పీర్లు పడిగబాలూరం లోకి వచ్చేసరికి దానిచాటునుంచి వీళ్ల మీద రంయి రంయిమని రాళ్లు పడ్డాయి. ఏదిక్కునుంచి పడ్డాయో అని వీళ్లు ఇటూ అటూ దిగ్భ్రమతో చూస్తూ నిలబోనే ఉన్నారు. ఆపప్పాటుకాలంలో ఇద్దరు దొంగలు వీళ్ల ముందుకూ ఇద్దరు దొంగలు వీళ్ల వెనుకకూ చూకి దారిని అడ్డకట్టారు. వెంకమ్మకు వొట్టె యుల్లుమని గాభిరా వుట్టి ఏమయిందీ తెలియడంతేదు. ఆపాదమ ప్రకమూ గజగజ వగుతుూ ఉంది. చెమ్మబులు పోస్తున్నాయి. రిడ్డను గొమ్మున కదుముకొని ఓవారా ఓపిరా యని అరవ బోతుంది కాని భయంచేత నోరు ఎండి మాట బాగా పెగలడంతేదు. వెంకయ్య త్నణమాత్రంలో భయం కరంగా మరిపోయి ముందు దూకిన ఇద్దరి మీదా తిరగ బడ్డాడు బాజాకర్రతో, మూటను క్రింద పారేసి. చాట సారి వెనుకవార్లతో తలపడ్డాడు. కటాకట్ కర్ర లెను

కార్యంపూడి స్టేషనుకి కొత్త ఇన్ పెక్టరును వేశారని పుకారు పుట్టింది. ముందూ వెనకా చూడకుండా ఎంతవైనా చేయగల ఉద్దండుట్ట. పేరు రాజగోపాలం నాయుడు. ఎక్కడో కర్నూలులోను, కడప లోను పనిచేసి దోపిడిదొంగల్ని పట్టుకొని వప్పజెప్పాడుట. భీముడి కీ సంగతి తెలిసింది. మీనం మెలిచేసి, తల పంకించాడు. ఏ ఇన్ పెక్టరు వస్తే మన కేమి, మన్నేం జేస్తాడను కున్నాడు. భీముడు దొంగల నాయకుడు. కార్యంపూడి కొండలలో వాడి కాపురం. లంబాడివాళ్లని, ఎక్కడెక్కణ్ణుంచో కోయ వాళ్లని, తెచ్చి ఆకొండలలో పెట్టి, దాల్లు కొట్టుతూ ఉంటాడు. వాడి రూపం భయంకరంగా ఉంటుంది. ఒక అంగవస్త్రం (అదీ నాయకుడు కాబట్టి), అదైనా మోకాళ్లు దిగ కూడదు; వైని ఒక రంగురంగుల కుచ్చు పాగా, బవిరిగడ్డం, కోరమీసం, ఆలిచిప్పల్లాగు పెద్దవిగాను జ్యోతుల్లాగు ఎఱ్ఱగాను ఉండే కళ్లు, చేతిలో ఒక గునపంలాంటి కర్ర, నల్లగా పొడుగ్గా ఉండేవిగ్రహం. వాడిమెడలో ఒక పూసలపేరుంది. విశాలమైన వాడి ఎదురు రొమ్ముమీద, పొట్టమీదా, చిందులాడుతుంటుం దా పూసలపేరు. చూడడానికే గాని, అవి నిజంగా పూసలు కావు. మనుష్యుల

తాలూకు ఎముకలు తీసి, అరగిచేసి చేసిన పూస లవి. వాడు స్వయంగా చంపిన ఒక్కొక్కమనిషికి ఒక్కొక్కపూస చేశాడు వాడు. అల్లాటివి యిప్పుడు పద్నాలుగు పూసలున్నాయి. భీముణ్ణి చూస్తే ప్రతివాడికి భయమే. పోలీసువాళ్లకి మరీని. ఆ భయంచేత పోలీసు వాళ్లు వాణ్ణి ఏమీ చేసేవారు కారు. భీముడికి సంబంధించినంతవరకు పోలీసు డిపార్టు మెంటు లేదన్నమాట. ఎక్కడ దొంగతనం జరిగినా, ఎక్కడ హత్య జరిగినా భీముడు చేశాడని జిల్లా జిల్లా అంతా తెలుసు. అఫీసర్లందరికీ తెలుసు. అయితే వాణ్ణి పట్టడానికి గుండెడన్న పోలీసు ఇన్ పెక్టరు ఒక్కడూ లేడు. భీముడి జాలుం నిరంకుశంగా సాగిపోతున్నది.

సరే, రాజగోపాలంనాయుడు వచ్చాడు. చార్జీ పుచ్చుకున్న మరునాడే ఆయన భీముడికి కబురు పంపించాడు. భీముడు వచ్చాడు. వాణ్ణి చూచి నాయుడుగారు ఇల్లాచెప్పారు: “ఒరేయి, ఈవేళనుంచి నా ఫిర్కాలో ఎక్కడెక్కడ దొంగతనం జరిగినా, దారిదోపిడి జరిగినా, మనిషి చచ్చినా నిన్ను ఖైదులో వేస్తాను. నువ్వు నేరం చేసినా సరే, చేయకపోయినా సరే. ఒక్కసూది పోయినా నీకు ఖైదు తప్పదు. ఒక్కచీమ అన్యాయంగా చచ్చినా నిన్ను నిలేబెట్టి తుపాకితో కాలుస్తాను. వెళ్లు.”

భీముడికి ఆశ్చర్యం చేసింది. నవ్వు నచ్చింది. చూస్తూన్నారు ఏం జరుగుతుందో అని “బాబు, పెబువులు తమురు. మాట తప్పకూ ఇన్నెక్టరు వెల్లి భీముణ్ణి పట్టుకుంటాడా? పట్టు దుదు దొరా” అని విరసంగా అన్నాడు ఇకి కోడా, అని. వారంగోజలయినా రాజగోపాలం నాయుడు ఎట్టి చర్యలూ తీసికోలేదు. భీముడు మీసాలు దువ్వి, ‘ఈడు కబుర్ల నాయుడు’ అన్నాడు. విన్నవాళ్లు నవ్వారు. ఇట్లా ఉండగా, ఒక అర్ధరాత్రి వేళ, చంద్రుడు మేఘాలచాటుగ ఉండి, ప్రపంచమంతా అంధ కారంలో ఉండగా, తుప్పర వాసలో, ఈదురుగాలిలో రాజగోపాలం నాయుడు ఒక్కడూ అడవిలోకి వెళ్లి, మంత్రాలమ్మ గుడిదగ్గర పూజ చేస్తూఉన్న భీముణ్ణి ఎరెస్టు చేసి తీసుకువచ్చి

“అయ్యగోరు ఈదండ సూచినా? ఈడ పద్దాయిను.....తల్లికి”

లిస్తూ. “అయ్యగోరు ఈదండ సూచినా? ఈడ పద్దాలుగు పూస లుండయ్యి. పద్దాలు గుర్ని బలిచ్చి నన్నమాట మంత్రాలమ్మకి. కారెంపూడి కనుమలో లేదూ మొదలుంగా, ఆ మంత్రాలమ్మ తల్లికి” — అన్నాడు.

ఉరంతా తెలిసిపోయింది మాట. నిజంగా నాలుగురోజులకే. ఒకపెద్ద దొంగతనం జరిగింది. వెల్లివాళ్లు వెల్లిచేసుకుని వస్తున్నారు విసుకొండనుంచి. నగలు గిగలూ యావత్తూ ఎగిరిపోయినాయి, కారెంపూడి కనుమలో, నాగులేటి ఒడ్డున. వచ్చి రిపోర్టుచేశారు, కారెంపూడి పోలీసుస్టేషనులో. ప్రజలంతా కనిపెట్టి

ఖైదులో పెట్టాడు. ఆ బాలవృద్ధులూ ఆశ్చర్యంతో గుండ బాదుకున్నారు. రాజగోపాలం నాయుడికి ‘ఆడి తప్పని దొర’ అని బిరుదిచ్చారు... మర్నాడే, పోలీసుస్టేషను ఎదురుగుండా ఉండే ఒక తోటలో దొరికాయి పోయిన నగలన్నీ, ఎవరో మరిచిపోయి వెల్లి నట్లుగా. పూచికపుల్లతో నహా దొరికాయి. భీముడిమీద కేసు ఋజువు కాలేదని వాణ్ణి వదలిపెట్టారు.

తదాది వాడికి చెప్పరాని భక్తి కలిగింది రాజగోపాలం నాయుడుగారిమీద. నాయుడు ధైర్యసాహసాలు చూచి, లంచాలూ, నష్టాలూ

పట్టకపోవడం చూచి, అడవిజంతువు లాంటి భీముడు ముగ్ధుడై అతనికి కృతజ్ఞుడైపోయాడు. మళ్ళీ దొంగ తనాలు లేవు. కారెంపూడిలో, నాయకురాలి కనుమలో, మేల్ల వాగు కొండల్లో — ఎక్కడా దారి దోపిడీలు లేవు. భీముడూ నాయుడూ మంచి స్నేహితు లైనారు... రాజ గోపాలు నాయుడు కారెంపూడి వచ్చిన రెండేళ్లకు కుమార్తె వివాహం తలపెట్టుకున్నాడు. ఆయనకు నచ్చిన సంబంధం దొరికింది. వరుడు

సమాన పాయాగల కుటుంబానికి “అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్టతీసి ,.....వ్యక్తిపరిచాడు.”

చెందినవాడు; చదువుకున్నవాడు. అన్ని విధాలా అనుకూల మయిన బంధవ్యం అవడం చాతనూ, తనకు ఉన్నదల్లా ఒక్కేపిల్ల అవడంచాతనూ నాయుడుగారు విశేషప్రయత్నం చేస్తున్నారు పెళ్లికి. పెళ్లి సరఫరా యావత్తూ భీముడి భజాలమీద పడ్డది. ఊపిరి పీల్చుడానికి తీరికలేకుండా తిగుగుతూన్నాడు హెడు, కనపడ్డవాళ్లనల్లా తిట్టుతూ.

పెళ్లి రేపకగా ఈనేళ ప్రోద్బుద్ధున్న రాజగోపాలంనాయుడు అర్జంటుకాగితాలు చూచుకుంటూ కూర్చున్నాడు గదిలో. కిటికీ అవతల భీముడు గోంగూరబస్తాలు, పచ్చిమిరపకాయల బస్తాలు లెక్కపెట్టిస్తున్నాడు. ఇంతలో ఎవరో వచ్చి ‘గోపాలంనాయుడుగారి యిల్లు ఇదేనా?’ అని అడిగారు. అవునని అక్కడ ఉన్న జమాను

చెబితే, అతడు “నాయుడుగారు ఇంట్లో ఉన్నారా” అని అడిగి తిన్నగా లోపలికి వచ్చాడు. కాగితాలమీదనుంచి తల యెత్తాడు నాయుడు. ఆయనకు ఎక్కడో విన్నట్లుగా ఉన్నది ఈ కంఠస్వరం. వీధి గుమ్మంలోనుంచి ఆ వచ్చినతడు తిన్నగా లోపలికి వచ్చి గది తలుపు తోసి, అక్కడే నిలబడి, నవ్వు ముఖంతో, “నాయుడుగారూ, నమస్కారం” అన్నాడు.

నాయుడు తెల్లబోయినాడు. “సీవా, సీవు ఇక్కడికెల్లా వచ్చావు?” అని మునిగి పోయేవాడు మాట్లాడినట్లు అడిగాడు. ఆ వచ్చినవాడు తిన్నగా వచ్చి కాలీగా ఉన్న కుర్చీలో కూర్చొని, అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్టతీసి ముట్టించి, చుట్టసాఖ్యం అనుభవిస్తున్నట్లుగా ఆనందం వ్యక్తపరిచాడు.

పట్టకపోవడం చూచి, అడవిజంతువు లాంటి భీముడు ముగ్ధుడై అతనికి శుభాక్షేపించాడు. మళ్ళీ దొంగ తనాలు లేవు. కారెంపూడిలో, నాయకురాలి కనుమలో, మేల్లవాగు కొండల్లో — ఎక్కడా దారి దోపిడీలు లేవు. భీముడు నాయుడూ మంచి స్నేహితు లైనారు...రాజ గోపాలు నాయుడు కారెంపూడి వచ్చిన రెండేళ్లకు కుమార్తె వివాహం తలపెట్టుకున్నాడు. ఆయనకు నచ్చిన సంబంధం దొరికింది. వరుడు సమాన పాయాగల కుటుంబానికి

“అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్టతీసి ,.....వ్యక్తిపరిచాడు.”

చెందినవాడు; చదువుకున్నవాడు. అన్ని విధాలా అనుకూల మయిన బంధవ్యం అవడం చాతనూ, తనకు ఉన్నదల్లా ఒక్కేపిల్ల అవడంచాతనూ నాయుడుగారు విశేష ప్రయత్నం చేస్తున్నారు పెళ్లికి. పెళ్లి సరఫరా యావత్తూ భీముడి భజాలమీద పడ్డది. ఊపిరి పీల్చడానికి తీరికలేకుండా తిగుగుతూన్నాడు హాడు, కనపడ్డవాళ్ల నల్లా తిట్టుతూ.

పెళ్లి రేపనగా ఈవేళ ప్రోద్దున్న రాజ గోపాలంనాయుడు అర్జంటుకాగితాలు చూచుకుంటూ కూర్చున్నాడు గదిలో. కిటికీ అవతల భీముడు గోంగూరబస్తాలు, పచ్చిమిరపకాయల బస్తాలు లెక్కపెట్టిస్తున్నాడు. ఇంతలో ఎవరో వచ్చి ‘గోపాలంనాయుడుగారి యిల్లు ఇదేనా?’ అని అడిగారు. అవునని అక్కడ ఉన్న జమాను

చెబితే, అతడు “నాయుడుగారు ఇంట్లో ఉన్నారా” అని అడిగి తిన్నగా లోపలికి వచ్చాడు. కాగితాలమీదనుంచి తల యెత్తాడు నాయుడు. ఆయనకు ఎక్కడో విన్నట్లుగా ఉన్నది ఈ కంఠస్వరం. వీధి గుమ్మంలోనుంచి ఆ వచ్చినతడు తిన్నగా లోపలికి వచ్చి గది తలుపు తోసి, అక్కడే నిలబడి, నవ్వు ముఖంతో, “నాయుడుగారూ, సమస్కారం” అన్నాడు.

నాయుడు తెల్లబోయినాడు. “సీవా, నీవు ఇక్కడికెల్లా వచ్చావు?” అని మునిగి పోయేవాడు మాట్లాడినట్లు అడిగాడు. ఆ వచ్చినవాడు తిన్నగా వచ్చి కాళీగా ఉన్న కుర్చీలో కూర్చొని, అక్కడ డబ్బీలో ఉన్న ఒకచుట్టతీసి ముట్టించి, చుట్టపొఖ్యం అనుభవిస్తున్నట్లుగా ఆనందం వ్యక్తపరిచాడు.

“నీవు బతికున్నావా? ఎట్లా బతికావు? ఎక్కడున్నావు ఇన్నాట్లా? ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి?” అన్నారు నాయుడుగారు. వచ్చి నలడు నవ్వాడు. “హేహేహే...నీకు తెలియదూ, ఎందుకో? చచ్చిపోయినా ననుకున్నావా? శని విరగడైందని సంతోషించావా? అదీ, నువ్వు కులుకుతూ ఉండొచ్చు ననుకున్నావా? నీకు పుట్టినకూతురుకు పెళ్లి చేస్తావట కామా?” అన్నాడు. వాడిముఖము జేరరించింది. నాయుడు మాట్లాడలేదు.

“నేను నిన్ను వెంటాడిస్తునే ఉన్నాను. నాడు దాని తల్లిని చంపినందుకు నాకు వేసిన శిక్ష యావత్తూ అనుభవించి, అండమాన్సు నుంచి మళ్లీ బర్మా వెళ్లేను. అక్కడ వాళ్లు అది ఆఫీసరులో లేదని చెప్పారు. స్వదేశం వెళ్లి పోయారని చెప్పారు. నీవు ఆదేశంలో ఉద్యోగం మానుకుని మద్రాసు పోయినావనీ తెలిసింది. రెండూ రెండూ కలిపితే నాలుగైంది. మద్రాసు వచ్చి వాకలుచేస్తే నీవు గుంటూరులో ఉన్నావని చెప్పారు. గుంటూరు వచ్చి, తర్వాత యిక్కడకు వచ్చాను. నాగులేట్లో స్నానం చేస్తూంది, దాన్ని చూచాను. ఇక్కడ కూర్చున్నావు, నిన్ను చూచాను.” అన్నాడు. రాజగోపాలం నాయుడు నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. ముందుకు వంగి ఆయన “ఎన్ని రూపాయి లిస్తే పోతావు? ఎన్ని వంద లివ్వను? ఎన్ని వే లివ్వను? చెప్పు, రెడ్డి” అన్నాడు.

రెడ్డి మళ్లీ నవ్వాడు. “నాకు వందలు వేలు అవసరములేవు. నాకు కావలసిందల్లా దానికీ,

దాన్ని బట్టి నీకూ సౌఖ్యం లేకుండా చెయ్యడమే. మీయిద్దరూ ఆలుమగలని అంతా నమ్ముతున్నారగా—అందరికీ చెప్పి నీగుట్టు యలు పెడతాను” అన్నాడు.

రాజగోపాలంనాయుడు నిస్సారంగా కుప్పిలో వెనక్కు పడ్డాడు. అర్ధరాత్రివేళ అటవీమధ్యంలో దొంగభీముణ్ణి పట్టుకొన్న సాహసుడికి ధైర్యమూ, ఆశా నడలిపోయి ‘ఉన్న’ రన్నాడు...

కొంత సేపటి కాయన, “ఎందుకు రెడ్డి, నీకు మామిద కడు? నీవు ఎప్పుడైనా ఆమెను సుఖపెట్టావా? ఎప్పుడు జూచినా కోతపెట్టి ఏడిపిస్తుంటే నేను తీసుకువచ్చేశాను. ఇక్కడ మేము భార్యాభర్తల మని అంతా అనుకుంటున్నాం. ఒకపిల్ల పుట్టిందని కూడా నీకు తెలుసు. రెడ్డి, మమ్మల్ని వదిలివేసి వెళ్లిపో. నీకు ౧౦,౦౦౦ రూపాయి లిస్తాను. వర్తకం చేసుకో, భూములు కొనుక్కో” అన్నాడు.

“అది నాభార్య. నన్ను పెళ్లి చేసుకుంది. దాన్ని నేను వెంటాడిస్తాను. నాశనం చేస్తాను.” అన్నాడు రెడ్డి. “నువ్వెంత సత్యపారిశ్రామికమో, సాహస విక్రమాంకుడమో ప్రజలకు తెలియచేస్తాను. నీమీద, దానిమీద కేసు పెడతాను” అన్నాడు. రాజగోపాలంనాయుడు రెడ్డిని బ్రతిమాలుకున్నాడు. “ఆపిల్ల నిన్నేం చేసింది రెడ్డి—దాని పెళ్లి రేపు. పెద్దయింటి కుర్రవాడికి ఇస్తున్నాను. ఇప్పుడు మమ్మల్ని బయటపెడితే నీకేం వస్తుంది? సంబంధం లేని

పోతుంది. మా మూలాన్ని పిల్ల యావజ్జీవం కళంకంపాలవుతుంది. మమ్మల్ని విడిచిపెట్టు రెడ్డి" అన్నాడు.

రెడ్డి మాట్లాడలేదు.....కొంతసేపటికి నాయుడుగారి కొక ఆలోచన తోచింది... "నరే, రెడ్డి, నీకు మమ్మల్ని నాశనం చేయా అని ఉండన్నావు గనుక నే నొక ఉపాయం చెపుతా విను...నేను నిన్ను ఇప్పుడు వైదులో పెట్టగలను. నీ నోరు మూయించగలను. లేక పోతే నిన్ను అమాంతం ఖానీచేయించి గంగ ధారిమడుగులో పారవేయించగలను...కాని అది నా కిష్టంలేదు. ఎందుకో విన్నావా? నేను నీవిషయంలో దోషిని. పేరిందేవి నీభార్య ...ఆమెను...ఏమయితే నేం...దోషం నాది. అందుచేత నీకు నన్ను శిక్షించడానికి హక్కు ఉంది. ఒప్పుకుంటాను. అయితే నీయందు దోషం చెయ్యని పిల్లదాన్ని నాశనంచెయ్యకు. నే నొక ఉపాయం చెపుతాను, విను. రేపు వెళ్లి. వెళ్లిఅయిపోగానే, అంటే ఈవేళకి ఆరోనాడు, నేను విషం త్రాగి చచ్చిపోతాను. నరేనా? పో" అన్నాడు.

"మరి దానిమాట? అదీ త్రాగాలి" అన్నాడు రెడ్డి.....

"నరే, త్రాగుతుంది. ఇప్పుడు వెళ్లిపో" రెడ్డికి ఈఆలోచన బాగానే ఉన్నది. ద్వీపం తరవానశిక్ష అనుభవించిన తనమాట ఏకోర్టులో నమ్ముతారు, ఒకవేళ తాను కేసు పెట్టి నా? పైగా, ఇవతలి పార్టీ సామాన్యుడా?

మేరు ప్రతిష్ఠా ఉన్న ఒకపోలీసు ఇన్స్పెక్టరు. "మరి మీరిద్దరూ తప్పకుండా చస్తారా? ఏ ఉత్తరా పారిపోతారేమో, నన్ను కన్ను మలిపి?" అన్నాడు వాడు.

నాయుడు—"అన్నమాట తప్పని దొర అని బిరుదు నాకు రెడ్డి. ఆరోజు నీయెదురుగా పుచ్చుకుంటాము విషం" అన్నాడు. రెడ్డి చాలాసేపు ఆలోచించి "నరే, మళ్ళీ శనివారం వస్తాను. తొమ్మిది గంటలకు వస్తాను. అప్పటికి నీరూ, అదీ సిద్ధంగా ఉండాలి. విషం నా ఎదురుగా తాగాలి. ఆవిషంకూడా నేనే తెస్తాను. ఈలోపుగా నన్ను వైదులో పెట్టించాలని, అదీ యిదీ ప్రయత్నం చేశావంటే నీదుంప తెంచుతాను" అని లేచి, ఇంకో చుట్ట అంటించుకొని వెళ్లిపోయాడు.

రాజగోపాలంనాయుడుగారి యింట్లో వెళ్లి సలక్షణంగా జరిగింది. "వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడుగారి తర్వాత మళ్ళీ అంత వైభవంగా ఎవరూ చెయ్యలేదు వెళ్లిపో"న్నారు ప్రజలు. వెళ్లి కాగానే చుట్టాలంతా ఎవరి యిళ్లకు వాళ్లు వెళ్లిపోయినారు. వెళ్లి కూతురు అత్తవారింటికి మూడు నిద్రలకి వెళ్లింది.

శనివారంనాడు శన్మూసనమయంలో లేచి, రాజగోపాలంనాయుడు భార్యను లేపాడు. వెళ్లి బకలికచేత వాళ్లు చాలాసరిగి పోయి ఉన్నారు. నాయుడూ, పేరిందేవి స్నానం చేసుకొని, ఆయన దక్షిణామూర్తిని, ఆమె శోదేవిని పూజచేసుకున్నారు. పసుపు

రాచుకున్న ముఖమీద, కుంకుమ బొట్టు పెట్టికొని, పేరిందేవి గౌరవ్యకు ఎర్రటి మందార పూవులు పెట్టి పూజచేసింది, నాయుడుగారూ, ఆమె ఒకళ్లతో ఒకళ్లు మాట్లాడుకోలేదు. గంభీరంగా ఉన్నారు. నాయుడుగారు కచ్చేరీ కాగితాలన్నీ నర్దేసి, ఒకపెట్టిలో పెట్టి, దానికి బీగం వేసి జాగ్రత్త పెట్టినారు. సామాను యావత్తు నర్దించారు. బుట్టోతుల్ని అందరినీ ఇళ్లకు పొమ్మన్నారు. వాల్లిద్దరూ కూర్చున్నారు ఆగదిలో. నల్లభైవర్ల వాడతను. కండలుతిరిగిన జబ్బలు, మెలితిరిగిన మీసాలూ, పెన్దనుదురూ, తిరుచూర్లంతో పెట్టిన నిలుపు బొట్టూ. రాజకీవి ఉట్టిపడు తున్నది.

తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది గడియారం. పేరిందేవికి ముఖం నల్ల బడిపోయింది. గొంతు కలో ఏదో అడ్డంపడినట్లు నొప్పిగా ఉన్నది. పెదవి ఊరికే వణుకుతున్నది. అయితే, ఉలుకు లేదు, పలుకు లేదు.

“ఆరు, ఏడు, ఎనిమిది, తొమ్మిది. ఇంక వస్తాడు. గిన్నె తెచ్చావా?” అన్నాడు నాయుడు.

మాట్లాడబోలే పేరిందేవికి మాట రాక వలవల యేడ్చింది. “అయ్యో, అయ్యో, మన కీ ఆపత్తు మళ్లీ ఎక్కడ సంభవించిందోయి. నామూలాన్న మీ కెన్ని చిక్కులందోయి...” అని బాగుమని ఏడ్చింది. రాజగోపాలంగారి కనరతు చేసి గట్టిపడిన ఛాత్రీకిందకు, పైకి ఉదికింది. అంతే, ఆరనినోట మాటలేదు.

కళ్ల నీళ్లు లేపు. మొహం మాత్రం అటు తిప్పుకున్నాడు. పేరిందేవిని ఏడవబొద్దని చేతితో సంజ్ఞచేశాడు.

మరి రెండునిమిషాలకు అడుగుల చప్పుడైంది. “అయిపోయిందండోయ్” అని పేరిందేవి వెక్కివెక్కి ఏడుస్తుంటే, రాజగోపాలంగారు, “తప్ప” అని చెప్పి, ఆకాశంవేపు వేలు చూపించాడు, దేవుణ్ని ప్రార్థించమని. అడుగులచప్పుడు దగ్గరగా వచ్చింది. పేరిందేవి కళ్లు తుడుచుకుని కూర్చున్నది. వాడికళ్ల ఏడ కూడదు తన ఏడుపూ, తన భయమూను.

రాజగోపాలంగారు నర్దుకు కూర్చున్నాడు, గడియారం చూస్తూ. విమాలు అనేకరకాలున్నాయి. పుచ్చుకోగానే ప్రాణం పోయేది తెస్తే బాగుండును వాడు.....

అడుగులచప్పుడు మరీ దగ్గరకు వచ్చింది. తలుపు తోళా రెవరో.

రాజగోపాలంనాయుడు — “నీవు వచ్చావేం, భీముడూ? నిన్ను ఇప్పుడు రావద్దని చెప్పలేదూ, పో—౧౨ గంటలకి రా... పో, భీముడూ.....” అంటూ వాడివైపు చూచాడు. వాడిముఖంలో ఎందు కాచిరునవ్వు? ఎందు కల్లా నిల్చుని బోర విరుచుకుంటాడు వాడు, ఏదో ఘనకార్యం చేసినట్లు?

“ఆయేళ నాను వొయినం అంత యిన్నాను దొరా” అని ఘోషలో హారం చూపించాడు. అందులో ఒక క్రొత్తపూస గుచ్చి ఉన్నది.

“నువ్వొచ్చినాక మంత్రాలమ్మకి ఇదే దొరా,
బలి” అన్నాడు భీముడు...

‘అది తప్పని దొరా’పమి చేస్తా డివ్వడు?

వానకారు

శ్రీ రాజా విక్రమదేవ వర్మగారు

వానకారున రెండవపక్ష నిశిని

మబ్బుచేతను శశిలేమి మహినిమింట
సాంద్రతమ మగుతమము ప్రచారితమయి
యాముతువు కాళికాయుక్త మగుటజాటు.

మొలుము దానివెలుగునాల్క; యులుము
[భయద

గర్జనము; గాలిహాసనము; కరకలెన్న
మాలయందలి శిరములు; రాలువాన
యాతలలనుండికాతెడు స్రవమరయ.

నలుపుతోనొప్పు నవ్వుదిక్కులె పటంబు
కరమువెఱపించు నారూపుగనుచుఁ బిఱికి
రిక్కడమి మబ్బుచాటున నక్కు; భక్తి
గల కృషీవలసంతతియలరు మదిని.

మన ప్రబంధములలోని విరహము

లార్థంలేదు. కనుక బ్రహ్మదేవుని దగ్గరకుపోయి మొరపెట్టుకుందామని అని. రెండూ బ్రహ్మదేవునివద్దకు వెళ్లి నవి. బ్రహ్మ వాటిని చూచి “ఎందుకు వచ్చారు?” అన్నాడు. ‘అయ్యో, కరువు వచ్చి బ్రతుకు లేక వచ్చాము’ అన్నవి అవి రెండూ. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు కోడిని పిలిచి ‘నీకు ఏమి కావాలి?’ అన్నాడు. ‘అయ్యో, నాకు రెండు పెంటపొగులను ఇవ్వండి. అందులో పురుగులను తిని బ్రతుకుతాను’ అన్నది కోడి. ‘నలే’ అన్నాడు బ్రహ్మదేవుడు. అప్పుడు కుక్కను పిలిచి ‘నీకు ఏమి కావాలి?’ అన్నాడు బ్రహ్మ. కుక్క ‘నేను ఎవరియింటికి వెళ్లివా పంధభక్త్య పరమాన్నములు నాకు

ఎదురుగా తీసుకొనివచ్చి పెట్టాలి’ అన్నది. ‘నీవు చెడుపదార్థములు వీటి తినకుండా రెండుమాసములు ఉంటే నీవు కోరిన వరం ఇస్తా’ వన్నాడు బ్రహ్మ. నలే నని అవి రెండూ ఇంటికి వచ్చినవి. కుక్క ఊరకుండలేక తృణానానికి పోయి బొమికలు మొదలైన వాటిని తినటానికి ఆరంభించింది. అప్పుడు కోడి చూచింది కుక్కను. ఆ పంగతి బ్రహ్మదేవునితో చెప్పవలెనని ‘యీ కుక్కచూడూ’ అని అరిచింది. ఇప్పటికిని ‘కుక్కచూడూ’ అన్నట్టే కోడి ఆరువర్షాంటుంది.

పిడుగుకు బియ్యముకు ఒకటే మంత్రము శ్రీకమలానాథరాయగారు

అనగా అనగా ఒక ఊరిలో సుబ్బకాస్త్రీ అను బ్రాహ్మణుడు కలడు. అతడు ఆయూరి పురోహితుడు. ఆ పురియందు రెండు పెండ్లిండ్లు జరుగుటచే సుబ్బకాస్త్రీ తా నొకయింట జరుగు పెండ్లికై వెళ్లుచూ వేరొక బ్రాహ్మణుని పిలిచి రెండవ యింటియందు జరుగు వివాహానికి వెళ్లి మని చెప్పెను. అది విని ఆ బ్రాహ్మణుడు ఇట్లు చెప్పెను: “నాకు వివాహము చేయించుట తెలియదు. మంత్రములు రావు. వివాహమునందు జరుగు కర్మకాండ మేమియును తెలియదు. అట్టిగో నేనెట్లు వివాహమును జరుపుదును” అని. అది విని సుబ్బకాస్త్రీ ఇట్లు చెప్పెను: “వివాహము ఎట్లు జరుపుటో, యేవేళకు యేమి చెయుటో నేను నీకు చెలుపుదును. నీనోటికివచ్చిన శ్లోకములను ఉచ్చరించుచూ వివాహమును జరపివేయుము. శూద్రవివాహములను చేయించుటకు మంత్రములు అక్కరలేను” అని, విధానమునుమాత్రము ఒక కాగితముమీద వ్రాసి యిచ్చెను. అతడు ఆ కాగితమును తీసికొని రావువాని యింటికి వెళ్లి తన నోటికివచ్చిన శ్లోకములను ఉచ్చరించుచూ వివాహము

జరపుచుండెను. తలబ్రాలుబియ్యము అక్కడ లేనందున దానిని తెమ్మరి చెప్పగా చెప్పగా, బియ్యమును తెచ్చుటకు వెళ్లి వచ్చుటలో కొంత ఆలస్యమైనది. అది గాంచి ఆ బ్రాహ్మణుడు తలబ్రాలుబియ్యము తెచ్చువంతలో ఊరకున్నవా ఏమనుకొందురో అని తలచి, పిడుగువడునపుడు చదువుశ్లోకమును “అద్భుతః ఫల్గువః పార్శవః కిరీటీ శ్వేతవాహనః” అని పఠించుచుండెను. అది విని అచ్చట నుండు ఒక ముసలివాయకు ఉరుమునపుడు పెద్దలు చెప్పుచుండుట వినియున్నందున “ఏమండీ పిడుగు పడువప్పుడు చెప్పు ఈమంత్రమును వివాహము నందు చెప్పుచున్నారు. అది ఆమంగళము కాదా?” అని అడిగెను. అది విని బ్రాహ్మణుడు “పిడుగుమా బియ్యముమా ఒకటే మంత్రము” అని తలుకు చెలుకు లేకుండా వదించెను. అదియే నిజ మనుకొని, పాపము! ఆ ముసలి వాయ దూరకుండెను. నాటినుంచి “పిడుగుమా బియ్యముమా ఒకటే మంత్రం” అనునది సామెత అయినది.

కథ కందికి, మనము ఇంటికి.

ఆకాశం

శ్రీ. న. స్వామిగారు

అవగవగా ఒకపూర్వో పేదరాశిపెద్దమ్మ ఉండేది. ఆవిడకి ఇద్దరు మొగ్గురాళ్లు ఉండేవారు. అప్పుడు భూమిమీద ఉండేవాళ్లకి ఆకాశం తాగా అందు తూండేది. ఆకాశంమీదకి వెళ్లడానికి తూర్పున నోకటి రెండు తోవ లుండేవి.

పేదరాశి పెద్దమ్మ వీకటితోనే తేది తూర్పు కొండెక్కి ఆకాశం తుడిచేసి రంగురంగుల ముగ్గులుపెట్టి ఇంటికివచ్చి యిద్దరి పిల్లలికి చల్లెత్తం పెట్టి ఆమకొడానికి ఆకాశంమీదకి పంపుతూండేది. తిరిగి సాయం త్రాగి యింటికి చేరుకుండేవారు. సాయంత్రంకూడా యీ పెద్దమ్మ ఆకాశం తుడిచి రంగురంగుల చిత్రమైన ముగ్గులు పెడుతూండేది.

ఇలా ఉండగా ఒకనాడు పేదరాశిపెద్దమ్మ తన వాకిలి మడుస్తూండగా ఆకాశం నడికి తగిలింది. దానితో కోపంవచ్చి చీపురుకట్టతీసి ఆకాశాన్ని చావమోదించి. ఆపశంగా ఆకాశానికి కోపం వచ్చి పెద్దమ్మ కొడుకు లిద్దరితోకూడా కుగ్రుమని పైకి పిరిపొయింది!

అప్పటినుండి ఆకాశం మన కందకుండా చాలా దూరం పోయింది. అక్కడ ఆడుకోబోయిన కుగ్రాల్లే సూర్యచంద్రులు, పెద్దమ్మ పెట్టిన ముగ్గులే నక్షత్రాలు, అనే మనకు నిత్యం కనిపిస్తాయి!

కథ కంటికి, మనం ఇంటికి!

రెక్కలు లేని విమానము

దీనిని డాక్ ఇగ్నాసియో గామో అనునాతడు నిర్మించెను. ఇతడు స్వేయినదేశమువాడు.

పిట్ట కథలు.

“శివమ్”

యథార్థము

అనగా అనగా ఒక పోరు. ఆ పోరులో ఒక కామయ్య. ఆయనకు ఒక కొడుకు. వాడి కొక కాలు విరిగి పోయింది. వాడికి ఇరవయ్య అయ్యదు పండ్లయినా పెండ్లి కాలేదు. కామయ్య ఎంతగా పోలినా వాడి కవ్వరు పిల్లనిచ్చారు కారు.

అక్కడికి రెండానుడమారంలో ఇంకొక పూరు. ఆ పూరులో ఒక కన్నయ్య. ఆయనకు ఒక మామయ్య. ఆ పిల్లకు ఒక కంటికి మాపు లేదు. పదిహేనేండ్లయినా దానికి పెండ్లి కాలేదు. తల్లితండ్రులు తపించిపోతూ ఉన్నారు.

ఇట్లా ఉండగా, ఒక వాడు మరొక పోరునుండి మల్లయ్య అనే ఆయన కామయ్య ఇంటికి వచ్చి బస చేసాడు. భోజనాల సమయంలో అబ్బాయి పెండ్లిమాట వచ్చింది. ఎక్కడవయినా ఒక పిల్లను కుదిర్చి తన కొడుకుకు పెండ్లి చేస్తే ఏమయినా ఇచ్చుకుంటానని కామయ్య మల్లయ్యకు చెప్పినాడు. ఆ సాయంత్రమే మల్లయ్య కొంత సొమ్ము పుచ్చుకొని పిల్ల కొనం బయలుదేరి నాడు. కొన్ని ఊళ్లు దిరిగి కన్నయ్య ఉండే ఊరికి వచ్చి ఆయన ఇంట్లోనే బస చేసాడు. అక్కడ కన్నయ్య కూసురి పెండ్లి మాట వచ్చింది. తన మామరికి మనపురుదిర్చి పెడితే చాలా సొమ్ము ఇస్తానని ఆయనా మల్లయ్యకు చెప్పినాడు. ఆయన దగ్గర మాడ కొంత సొమ్ము పుచ్చుకొని మల్లయ్య తన అదృష్టానికి పొంగుతూ తిమ్మగా కామయ్య దగ్గరికి వచ్చాడు. ‘అదృష్టం అంటే మీద అనుకోవరే. మీవాడికోసమే అనేట్లు ఏకదృష్టితో పెండ్లికి ఒక పిల్ల కని పెట్టుకో ఉంది. ఆ పిల్లను

మీవాడికి కుదుర్చుకో వచ్చాను’ అన్నాడు. కామయ్య భర్తలకు నువ్వీ కొంత సొమ్ముచ్చి వెంటనే మహాలాదం పెట్టుకోరమ్మని మల్లయ్యను పంపినాడు. మల్లయ్య బయలుదేరి కన్నయ్య దగ్గరికి వచ్చి, ‘అయ్యో! మీరు నక్క కొమ్ము తోక్కినారు! పెండ్లి కోసమని ఒంటికాలి మీద కని పెట్టుకొని ఒక పిల్లవాడు ఉన్నాడు. వాడిని కుదుర్చుకొని వచ్చాను’ అన్నాడు. పెండ్లికి ఉభయంలు అంగీకరించారు.

కొద్దిరోజుల్లోనే ఒక రాత్రి లగ్నం ఏర్పాటు చేసు కొన్నారు. పెండ్లి మరొక ఊరిలో దేవాలయంలో జరిగించేట్లు అనుకున్నారు.

లగ్నం వాటికి పిల్ల ఇంటి వాళ్లు, పిల్ల కాయ ఇంటి వాళ్లు దేవాలయంలో చేరినారు. రాత్రి లగ్నం అయింది. కంటికి అడ్డాయికి నుడ్డి అమ్మాయి పెల్లాం అయిపోయింది. మల్లయ్యకు సొమ్ము అంత అందిపోయింది. మరునాడు తెల్లవాడసరికి రహస్యం బయలుపడింది. కామయ్య, కన్నయ్య మల్లయ్యను పట్టుకున్నారు మోసం చేశా డని. పదిమంది చిన్నా, పెద్దా చేరారు దేవాలయంలో.

చేపుని ఎదురుగానే మల్లయ్య ‘నా తప్పేమంది? ఏకదృష్టితో పెండ్లికి కని పెట్టుకొని పుంది పిల్ల అనీ, పెండ్లి కోసమని ఒంటికాలిమీద కని పెట్టుకొని ఉన్నాడు పిల్ల వాడు అనీ నేను వెంటబడి యథార్థమును కంకటి చెప్పి వేసివాను అని నిర్భయంగా చెప్పి తన దోషమ పోయినాడు. చివరకు కామయ్య, కన్నయ్య ఎట్లాయినా తమ పిల్లలకు పెండ్లి అయినందుకు సంతోషించి ఊళ్లు చేరుకున్నారు.

కథ కందికి, మనం మంచానికి.

రాంబొందు, వడంగిపిట్ట

అనగా అనగా ఒకపట్టణంలో ఒక రాజుగారుండేవారు. ఆయనొకనాడు అత్రైరింటి కడుతున్నాడు. వేసంకాలంమాటాన్ని గాళ్ళు బాగా కొడుతోంది. రాజుగారు పల్లకిలో ఉన్నా గాళ్ళు కాగలేకపోయాడు. పైకి చూశాడు. ఆకాశంమీద రాంబొందులెగురుతున్నాయి. వాటిని కిందికి పిల్చి "గాళ్ళు కాగలేకుండా వున్నాను. నాకు నీడగా వుండేటట్టు నాపల్లకిమీదనుంచి యెగురుతూరండి" అన్నాడు రాజుగారు. ఆ రాంబొందులు "మాక్కడ తీరుబడి? తివడాని కెక్కడైనా శవాలున్నాయేమో చూసుకోవాలి. మీతో వస్తే మా కేసుంది?" అన్నాయి. రాజుగారికి కోపం వచ్చింది. "జాత్ర అతిక్రమించారు కాబట్టి మీమెవరైనా వెండ్రుక బాడిపోయి బోడిమెవరొకరాయి. మిమ్మల్ని యెగురుచూసినా అసహ్యించుకుంటారు." అని శపించాడు. అప్పటినుంచి రాంబొందులకు మెడలు బోడిగా వున్నాయి.

మరికొంతమూరం పోయాక వడంగిపిట్టలు కనబడ్డాయి. వాటిని పిల్చి పూర్వంలాగే అడిగేడు రాజుగారు. అప్పుడాపిట్టలు కిందికువచ్చి "మేమేం చెయ్యగలం చిన్న పిట్టలం. అయినా ప్రయత్నించి చూస్తాం" అని చెప్పి రాజుగారికి నీడగా వుండేటట్టుగా పల్లకిమీదనుంచి యెగురుతూ వెళ్లి సాయంకాలం అయ్యాక "కలవైతే వెళ్లిపోతాం" అన్నాయి. అవి చేసిన ఉపకారానికి

రాజుగారు సంతోషించి "మీ కేవలం కావాలి కోరుకోండి" అన్నాడు. పిట్టలన్నీ ఆలోచించుకుని "మా అందరి తలలమీద బంగారపు కిరీటాలు వుండేటట్టు అనుగ్రహించండి" అని కోరుకున్నాయి. ప్రతి వడంగిపిట్ట తలమీద ఒక బంగారు కిరీటం కయ్యారయింది. ఇక వాటి సంతోషానికి అంతులేదు.

ఇట్లా ఉండగా యీకిరీటాలు మనుష్యులకళ్ళపడ్డాయి. ప్రతీవాడూ వడంగిపిట్టల్ని పట్టుకోడం, బంగారం అమ్ముకోడం మొదలెట్టేడు. ఎక్కడ దాగినా చావు తప్పేది కాదు వాటికి. వరం వంశనాశనకారణమయిందని తెలుసుకుని మళ్ళీ బయల్దేరాయి రాజుగారి దగ్గరికి. రాత్రి ప్రయాణం చేస్తూ, పగటిపూట ఎవరికీ కనబడకుండా ఏ దొంగలొక్కో తలదాచుకుంటూ ఎల్లాగైతే నేమి రాజుగారిదర్శనం చేసుకున్నాయి. తమ వంశానికి తల్లిసించిన కష్టం చెప్పుకుని "మానెత్తిమీద నువ్వుకిరీటాలు తీసేసి మమ్మల్ని రక్షించ" మని మొరపెట్టుకున్నాయి. రాజుగారుగూడా జాలిపడి "మీ బంగారు కిరీటాలకు బదులుగా యీకల కిరీటాలు వుంటాయి. ఇంక మీకు భయం లేదు వెళ్ళ" మన్నాడు. ఆ పిట్టలు సంతోషించి గూళ్ళకు వెళ్లాయి. మనంయిళ్ళకు వెడదాం.—

"పాపాయి."

కోడికూత

అనగా అనగా ఒకవూళ్లో ఒక పేదరాలు ముసలమ్మ ఉండేది. ఆమెకు భర్తగారి, పిల్లలుగారి, యితర బంధువులుగారి ఎవరూ లేరు. ఆ ముసలమ్మ పుట్లోకల్లి భిక్షం తెచ్చుకొని జీవించుకూండేది ఆమెకు ముసలమ్మ చిన్నప్పటినుంచీ ఒక కుక్కపిల్లను పెంచేది. దీనిలో భిక్షం తెచ్చుకొన్న దానిలో కొంచెం కొంచెంగా మిగిల్చి ఒక

కొత్త మార్కనారాయణ చౌదరిగారు

కోడినికొన్నది. తానుతెచ్చుకొన్నదానిలో కొంత తాను తినిమిగిలినది వాటికి పెడుతూండేది. ఒకమారు పెద్ద కరువొచ్చింది. కరువులో ఆమెకు ముసలమ్మ వాటిని పెంచలేక పోయింది. వాటిరెంటినీ వదిలిపెట్టింది. అవి రెండునూ ఆహారంలేక ఒక ఆల్సాచన చేసుకొన్నవి. "ఇప్పుడులో కంటితా కరువుగానే ఉంది. మనం ఎక్కడికి పోయినా

వి హాద శిల్పము

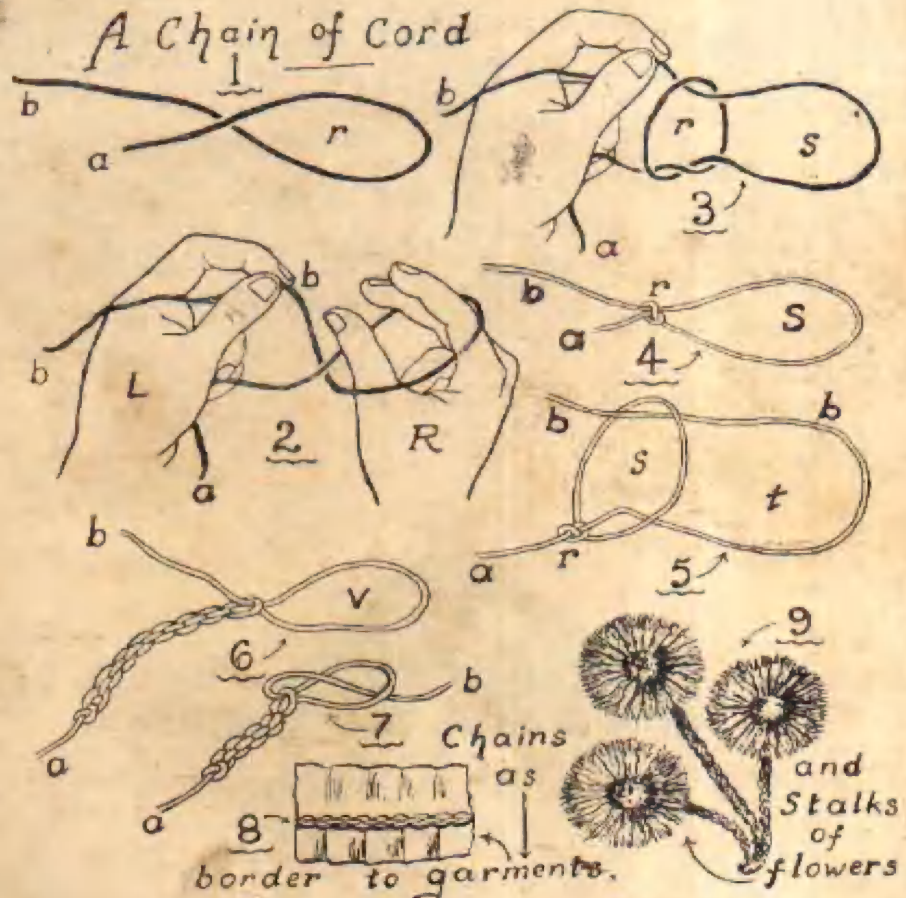

కొ. సరసింహాచారిగారు

దారపు గొలుసులు

దారముతో గొలుసును అల్లుట మిగుల సులభమైన పని. దారము నెన్నముగా గాని, లావుగా గాని యుండవచ్చును. పట్టుదారపు గొలుసు అందముగా నుండును.

ఒక పొడవగు దారమును దీసికొనవలెను. చిత్రము ౧ యందు b అనునది దారమున్ను a అనునది దాని యొక్క ఒక కొనయున్ను అయియున్నది. a అను కొనను b అనుదారము

పైకి వేసి r అను వలయము వచ్చునట్లు చేయవలెను.

L అను ఎడమచేతితో b అను దారమును పట్టుకొని R అను కుడిచేతిని r అను వలయమునందు దూర్చవలెను (చిత్రము ౨). పిమ్మట కుడిచేతి వ్రేళ్లతో b అను దారమును పట్టుకొని r అను వలయము గుండా వెలుపలికి కొంత లాగినయెడల చిత్రము 3 నందు వలె S వలయము ఏర్పడును. ఎప్పుడు గాని b అను దారమును వలయము గుండా పూర్తిగా లాగరాదు. తర్వాత r అను వలయమును లాగుటవలన నది పిన్నదై చిత్రము ౪ నందు r వలె ముడిగా ఏర్పడును. మరల కుడిచేతి వ్రేళ్లను S అను క్రొత్తవలయము గుండా దూర్చి b అను దారమును పట్టుకొని వలయము గుండా వెలుపలికి కొంత లాగినయెడల మఱియొక క్రొత్త వలయము t అనునది యేర్పడును (చిత్రము ౫). ఇప్పుడు S అను వలయమును కొంచెముగా బిగించిన యెడల

నది యొక ముడిగా నగును. ఈముడులే అల్లిక అగును. ఈయల్లిక చిత్రము ౬ నందు చూడనగును. కావలసినంత నిడువుగా గొలుసును అల్లిన తర్వాత కట్టకడపట b అను దారమును, V అను వలయము గుండా దూర్చి (చిత్రము ౭) పూర్తిగా లాగివేసిన యెడల గట్టిముడి ఏర్పడును. కడపటి వలయము గుండా మిగిలిన దారమును పూర్తిగా లాగ కున్న యెడల గొలుసంతయు మరల విప్పటకు వీలగును.

ఇట్టి గొలుసులను బట్టల అంచులందు మన యిష్టమువచ్చినట్లు చిత్రవిచిత్రములుగా పెట్టుకొని వేరు దారముతో కుట్టవచ్చును (చిత్రము ౮). ఉల్లు మొదలగు వాటితో చేయబడిన పూవులకు కాడలుగనైన కుట్టవచ్చును (చిత్రము ౯). ఉల్లు పూవును చేయుట గత సంచికలలో నొకదాని యందు చెప్పబడియున్నది.

ప్రతిబింబము

శ్రీ యం. కే. రంగస్వామయ్యగారు తీసిన ఫోటో.

అశ్వయవటము, గయ

పురాణకేలా-ఉర్రు-హ స్తినాపురము-ఢిల్లీ

శ్రీ వి. యస్. గోపాలదేశికాచారిగారు తీసిన ఫోటోలు.

౧. 'పాపనాశన' జలపాతము

౨. 'బాణతీర్థ' జలపాతము
—'మూర్ఖ'

కాంపిల్సు ఉచితము.

సహజమైన హాయిర్ టూనిక్ లో మీ శిరోజములకు అందమును తెచ్చికొనుడు.

కా మి ని యా సూ నె (రిజిస్టర్డ్)

శిరోజములకును, మెదటికిని, యిది చాలా శ్రేష్ఠమైన నూనె. చలువ నొసగు పదార్థము లంగు మిళితమై యున్నవి. కామినియాసూనె మాకుపట్టును శుభ్రపఱచి, శిరోజ లీజములకు బలము నిచ్చి, వెంట్రుకలను పట్టువలె బాగుగా పెంచును. మంచి పరిమళ మిందు చేర్చబడినది. దీని ముపయోగించిన ప్రకాశవంతమును శిరోజము లేర్పడును.

నేడే ఒకబుడ్డిని పరీక్షింపును. వెల బుడ్డి రు. 1-0-0, 8 బుడ్డు రు. 2-10-0.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రత్యేకము.

పోస్టేజినిమిత్తం ఒక అణాస్థాంపును పంపిన కాంపిలును ఉచితముగా బహుగలరు.

పరిమళ రాజా ఓ టో ది ల్ బ హా ర్ (రిజిస్టర్డ్)

OTTO DILBAHAR.

దీనికి పొటిమైనది లేదు. దీని పరిమళము యింపుగాను, ఆనందదాయకము గాను యుండును. నాసన బహుకాల ముందును, కొన్ని బొట్లు మీ చేరుమాలమీద వేసి చూచును. మీ చుట్టును అద్భుతమైన పరిమళ మీనుచుండును.

వెల $\frac{1}{4}$ బొమ్మ రు. 1-4-0. 1 డ్రాము వైజా 0-12-0 అణాలు.

వి. పి. ఛార్జీ ప్రత్యేకము.

పోస్టేజినిమిత్తం రెండు అణాల స్థాంపులను పంపి కాంపిలును ఉచితముగా పొందుదు.

ఆసియాలో ప్రధాన సబ్బులు

కామినియా టాయిలెట్ సబ్బులు

నాడుకలో పోడిమి.

ధరలో పోడిమి.

పరిమళ మానందదాయకము.

రకము అసమానము.

నానావిధ పరిమళములందును దొరకును.

కామినియా వైట్ రోజ్ సబ్బు.

దిల్ బహార్ సబ్బు.

కామినియా ట్రాన్సువరెంటు గ్లి సరిన్ సబ్బు.

కామినియా లవండరు సబ్బు.

కామినియా చందన సబ్బు.

ఈ సబ్బులు మీకు సంపూర్ణ సంతృప్తి నొసగగలవు. 8 బిళ్ల లుగలపెట్టె 1-కి 0-15-0. వి. పి. ఛార్జీలు ప్రత్యేకము

మీకు సమీపములోగల దుకాణములో అడగండి లేక మాకు వ్రాయండి.

కొనునపుడు ప్రతిపెట్టెమీదను కామినియా అను కేరుంగుట గమనింపుడు.

ఈ కేరు సృష్టకము, గుణమువలె గ్యారంటీ నిలచును.

పోస్ట్ ఏజెంట్లు:—ఆంగ్లో-ఇండియన్ డ్రగ్స్ ఇండు కెమికల్ కంపెనీ,

నెం. 285, జమ్మామసీదు, తపాలాపెట్టె 2082, బొంబాయి.

శాంపిల్లు ఉచితము.

కుసుమాల్ హాయిరాయిల్ (రిజిస్టర్డ్)

శిరోజములకు, మెదటికి, కాకములతో చేయబడిన సహజమైన నూనె. శిరోజవీణములను కాపాడి, మాడుపట్టును కుభ్రముగాను అభిగ్రముగాను ఉంచును. ఇందు చలవనిచ్చుపదార్థములు మిళితమై యుంటుచే ఆలోచనాపరుల కద్వితీయముగా పనిచేయును. మరచి పరిమళము గలది.

వెల బుడ్డి 1-కి రు. 1-0-0. 8 బుడ్లు రు. 2-10-0.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రశ్నోకము.

ఉచిత శాంపిల్లకొరకు ఒక అణా స్టాంపును పోస్టేజినిమిత్తమై పంపుము.

కేటి వైట్ రోజ్ హాయిరాయిల్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

తాజా గులాబీపువ్వుల పరిమళమందు ప్రతిబింబించియున్నది. మెదటికి చలవ నిచ్చును. శిరోజములకు మంచి టూనిక్.

వెల సీసా 1-కి 0-14-0 అణాలు.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రశ్నోకము.

కొనువస్తును నెం. 777 రును సుర్తించి కేటి వైట్ రోజ్ హాయిరాయిలునే కొనుడు.

సమావాలను అంగీకరింపకు.

కేటి ఓటో రోజ్ నెం. 777 రు (రిజిస్టర్డ్)

మంచి తాజా గులాబీపువ్వుల పరిమళము గల యత్తరువు. ఎక్కువకాలము వాసనబోజియుండునట్లు భాసగా తయారుచేయబడినది. ఒకసారి పరీక్షించిన మీకే తెలియగలదు.

వెల 1/2 బొమ్మ బుడ్డి రు. 1-0-0.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రశ్నోకము.

పోస్టేజినిమిత్తం రెండణాల స్టాంపులను పంపి ఉచిత శాంపిల్లను పొందుదు.

కామినియా స్నో

శరీరమున కుపయోగించుటకు శాస్త్రీయముగా తయారైనది. మెదటిమలు, పొక్కులు, మచ్చలు మున్నగువాటిని తొలగించి, ముఖ వర్చస్సులో పొందవర్గమైన సవయోధనమును వెలకొల్పును. చర్మమును మృదువుగాను, ప్రకాశవంతముగాను చేయును. మనోహరమున పరిమళము కూడినది.

వెల బుడ్డి 0-12-0 అణాలు.

వి. పి. ఛార్జీలు ప్రశ్నోకము.

పోత ఏజెంట్లు:—ఆంగ్లోఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ ఖాకెమికల్ కంపెనీ,

నెం. 288, జుహూమసీదు, తపాలాపెట్టె నెం. 2082. బొంబాయి.

ఎఱుకమ్మ యెఱుకోయి యెఱుక యటంచు,
 సోదమ్మ సోదోయి సోది సోదనుచు,
 ఎవ్వారు నెన్నఁడు నెఱుంగనియట్లు,
 జరిగిన వెల్ల పూసలు గ్రుచ్చినట్లు,
 బిరబిర నొక్కటైన బీరుపోకుండ,
 తార్కాణగా సోదె తాఁ జెప్పె నహహా!

వీను లారఁగ విన్న విషయంబులైన
 కనులారఁ గన్న సంగతులైనఁ గాని
 వదలిపెట్టకయుండ వాకొనలేము.

ఇంత లేబ్రాయమందే యీలతాంగి
 కేభంగి నబ్బెనో యీమహామహిమ!
 ఏలీల నేర్చెనో యీదొడ్డవిద్య!
 వనిత శాబర ముపాసన చేసినేమో!
 ఈయింతికడ నున్నదో యెఱుకమారి!
 కాకున్న నిది దేవకాంత కావలయు,
 కాదేని నీశక్తి కలుగు నేలాగు?

అని విన్న కన్న వా రబ్బరంపడఁగ
 ఇల్లిల్లు తీరుగాడి యెఱుకలు చెప్పి
 ఇల్లాండ్ర మెప్పించి యెలమి నొందించి
 రూకలు బియ్యంబు జోకలైనట్టి
 కోకలు రైకలుం గొని, మోడ మడర,
 ఎల్రబ్రాయమున నున్న యెఱుకత యొకత
 నెలవున కరుదెంచి నెమ్మి మీఱంగ
 తనబుట్ట దింపి యల్లన గూరుచుండి
 సారిదిఁ దాఁ దెచ్చినసొమ్ముల నెల్ల

మగనిముందరఁ బెట్టి మక్కువతోడ
 నరనను గూర్చుండె నంతోష మలర.
 అందాఁక సతనితో నరమరల్ లేక
 మంతనా లాడెడు మగువ యొకర్లు
 అట కామె రాఁగానె చటుకున లేచి,
 పని యేమొ యున్నట్లు ప్రక్కనే యున్న
 తరువుచాటున పొంచి పరికించుచుండె.

ఆతఁ డావస్తువు లరయుటల్ మాని
 చిరచిరలాడుచు చిరుబ్బరనుచు
 చురచుర కోపానఁ జూచుచు లేచి,
 'ఓసి మాయలమారి, యోదోనకారి,
 ఓసోసి వగలాడి, యోవాడవదినె,
 తెలిసెను పో నీదు తలఁపు, ల వెల్ల,
 పొడగంటి పో నీదునడవడు లెల్ల,
 బయలెక్కి బో నీదు బాజార మెల్ల,
 వరదబోయెన నీదుబాస లవ్వెల్ల,
 మతకమ్ములే నీదు మచ్చిక లెల్ల,
 మన్నయ్యే నాదు మన్నన లెల్ల,
 వమ్మయ్యే నాదు నమ్మిక లెల్ల,
 పొలివోయెనే నాదు పోరామి యెల్ల;
 అకట! యింతటిదాన వని నేరనైతి;
 ఆయ్యయో, నిను నమ్మి అగడు నొందితిని;
 నినుఁ గట్టుకొని చాల నీచుడ నైతి;
 కొలమువార్లల కెల్ల పలుచ నైపోతి;
 నాసాటివారెల్ల నవ్వఁ బాలైతి;

నాదు పెద్దల పేరు నలుపుచేసితిని;
ఓసి గయ్యాళి, నిన్నొల్ల నే నింక:
నీమిండఁ దున్నట్టి నెలపున కరిగి,
కొంకు జంకును నర గొర లేనియట్టి
బోగాలు పొందంగఁ బొమ్ము, పోపొమ్ము.'

అని యిట్లు దుర్భాష లాడ నాలించి
గరితల తలమానికంబై వెలుంగు
చిన్ని యాయెఱుకత చెవులలోపలను
కదురు లెట్టగఁ గాల్చి కట్టగాఁ బట్టి
గట్టిగా గ్రుచ్చిన కైవడిన్ నొచ్చి
నిలుపు సీరైపోయి, వెలవెల్లఁబోయి,
వెఱ నొంది కంది నివ్వెఱ నొంది కుంది,
'అయ్యో, దైవమ యిదే మన్వాయ మయ్య,
న న్ననుమానించె నా చెల్వుఁ డిపుడు!
ఓ ప్రాద్దు దేవరా, ఓవేడివెలుంగ,
వేయిచేతులతోడ వెలుంగొందువాడ,
జగముక న్నగువాడ, చాయమ్మమగఁడ,
జనులచైదములెల్లఁ గనుగొనువాడ,
ఎఱుంగవే నీవు నాయీలువుననము?

ఓతల్లి బూదేవి, ఓరిమినెలవ,
ఓసంపదలగనీ, ఓపంటవలతి,
ఓతేగములకొట్ట, ఓతాల్మితిట్ట,
నీచల్వచేఁ గదా నిలుచును జగము?
దమ్మాల కెల్ల నాదరువైన యమ్మ,
తెలియదే నీకు నాతలఁపుచందంబు?
సాకి వై నను నీవు సాక రావమ్మ!
మాతల్లి, యాకనమా, యెల్లయెడల
నిండియుండవు గదా నీవు జగాన?

ఓగాలిదేవరా, ఓతండ్రికాన,
నీవు తారాడని నెలపులు గలవె?
తెలియ లేరే నాదు పొలఁకువ లెల్ల
నేఁ డిదేమో చెడ్డ నిందె వాటిల్లె;
నామనుగడ నంటె నల్లనిమచ్చ;
మొదల నామనువుకే మోసంబు వచ్చె;
మాసంబు చచ్చె, నెమ్మది నొచ్చి విచ్చె;
పాన మిం కేటికి, బ్రతు కేటి కింక?

పలుకరే మీరు నాతలఁపుచందంబు,
నుడువరే మీరు నా నడవడితీరు,
చెప్పరే మీరు నా చెయిదాల నరణి,
చూసరే మీరు నా సుద్దంపు గొనము,
కాపాడరే మీరు కనికారమునను,
తీర్చరే నానేస్తు తీరనియలుక,
మాన్పరే నాచెల్వు మదిలోని కొంకు,
నిలువరే మీరు నా నిండుకాఁపురము?
నే నోర్వరాని యీ నిష్పచ్చ నిందె
విడలించి నను నేడు బ్రదికింపరయ్య!

అని దేవతలకెల్ల లంజలి పట్టి
భక్తితో ప్రార్థించి భర్తను డాసి
కరములు జోడించి కాళ్లపై వాలి
కన్నుదమ్ముల నీరు కాల్యలై పార
కంపించుమేనితో గద్గదస్వరము
గదుర నేడిచె జాలిఁ గదిరి రాలగఁగ:
'నాసామి, యెఱుంగవే నాయెదతీరు;
నారాజ, తెలియవే నానడవడిక;
ఎవ్వారు పుట్టిండ్లి రీ రోతమాట?
ఎవ్వారు కల్పించి రీలాటి దూఱు?

చెనఁటు లెవ్వారైన చెప్పిరే? చూడు,
నమ్మి కె ట్లయ్యెనే నాజోడ, నీకు?
నాపాపమున నేడు నాయందు నీకు
అటువంటియనుమాన మయ్యెనే గాని,
ఏకళంతైనను నెనసెనే నన్ను?
నిన్ను దైవంబుగా నే గొల్చుచుంటి
గాని నే కలనైన గాని యెన్నఁడును
కన్నార పెరవాని గనియైన నెఱుంగ;
వెలిచవుల తలఁపులోఁ దలఁచు లే నెఱుంగ.
మన మక్కువలు చూచి, మన చెల్మి చూచి,
మన నేస్తమును జూచి, మనమన్ని చూచి,
కన్ను గుట్టిన చెడ్డకామిని యెవతో,
సూడు గైకొన్నట్టి చుప్పనా తెవతో
నీలివార్తల నల్లి నిందెలు పన్ని
కల్లలు నిజములు గాఁగ నమ్మించి,
బుద్ధులు మల్లింపఁ బోలును నీకు.

ఏగట్టివాయి నీ కీజోడఁ జేసె?
ఏ నీచురాలు నీ కీ బుద్ధి గఱపె?
ఆజంత యిటు వచ్చి అందఱుఁ జూడ
నేను చేసినయట్టి నెవ మిట్టి దనుచు
నుడుగక నామ్రాల నుడుగంగ రాదె?
చాటున మాటున చాచీలు చెప్పి
కొంపలు గూల్చుట గొప్పతనంబె?
ఇట్టిపాపము నొడిగట్టుకొన్నట్టి
తాఁగ తా ముందుకు రాఁగలుగొక్కొ?

అని గట్టిగా పల్కు నాపల్కు లెల్ల
ములుకులవలె నాటి కలుకుమనంగ
అలుఁగు నాటిన పులివలె చెట్టువెనుక

నొదిగి కన్గొనెడు నమ్మదవతి కినిసి
చక్రవ నివలికి చనుదెంచి నిలిచి,
‘ఏమని ప్రేలితివే యోసి తులువ?
ఏమని కూసితివే యోసి బసివి?
ఏమని వాగితివే యోసి చెడిపె?
నే గట్టివాయినా, మూఁగవా నీవు?
నే నీచురాలనా, నీ గొప్పతనము
ముందు? నే జంతనా, ముగుదవా నీవు?
మగనికి తనమీఁద మక్కు వెంతున్న,
పెనిమిటి త న్నెంత ప్రేముడికా గన్న,
పురుషుఁ డెంతటి గారమును చేయుచున్న,
తలునికి కన్నులు తలకెక్కరాదు;
ఎదిరి నెన్నఁడు నీపడింపఁగారాదు;
ఎరుసున చూడరా దెవరినేఁ గాని;
ఉల్లసంబాడరా దొరుల నెవ్వరిని:
నీయంతదానపు నీవు, నాయంత
దానను నేను గదా! నేను వినఁగ
వంకదొంకలు పెట్టి పదిమందిలోన
నూరకే నిందించు టావ్వనే నీకు?
మగఁడు నీవును గూడి సుగము లొందంగ,
నే నోర్వ లేకుంటినే నీచురాల?
మగఁడును నీవు మమైకమ్ము నొంద,
నే చూడ లేకుంటినే చుప్పనాతి?
మగఁడు ని న్నెపుడు మోద్యుగ బుజ్జగింప
నే పైఁప లేకుంటినే వంగనాచి?
మగఁడు నీమాటలో మనలువాఁ డనుచు,
మగఁడు నీమాయలోఁ దగిలినాఁ డనుచు,
మగఁడు నిన్నే చాల మిరిగినాఁ డనుచు
ఇంతగా ప్రేల్లింత లేలనే నవతి?

మగవారిమక్కువల్, మగవారిచెలిమి,
మగవారివగలు నమ్మగరాదు సుమ్మ!
ఁడుచుఁదనంబు లెప్పుడు నిల్వబోవు;
చక్కందనమ్ములో సతములు గావు;
అవి రెండు పోయినయవల పూజోండ్ల
వగలు నొద్దికలు గవ్వకు చెల్లబోవు;
తనివి బాలలఁ గన్నతల్లి యాదాఁక
మగవారు లాలించి మాటలాడుదురు;
నకుల మైజిగిదిగి సడలెడుదాఁక
పురుషు లనునరించి బుజ్జగించెదరు;
నేటిబోగాలెల్ల నితైముల్ గావు;
నేటిసుకమ్ములు నితైముల్ గావు;
నేటిసంతోసాలు నితైముల్ గావు;
నేటివెయ్యమ్ములు నితైముల్ గావు.

వనిత తా నెంతటి వగలాడి మైన,
మగువ తా నెంతటి సాగుసుక తైన,
చాన తా నెంతటి చదురురా లైన,
మడలి తా నెంతటి మాటకా రైన,
మిడిసి రాలఁగ రాదు మిను మన్ను మఱచి:
తనబాగ్గ మేతరు తారుమారవునా,
తన కెన్నఁ డేగతి దాపురంబవునా,
తరహానె తెలియంగ నరుల కింతైన?
ఓసి గరాన, ఓసోసి పిసాళి!

పోతరంబున మించి పొంగెద నేలె?
నీపొంగుపాటెల్ల నేలలోఁ గలియ.

ఏటికే నీ కింతయీసు నామీఁద?
ఏటికే నామీఁద సింత మచ్చరము?
ఈలాటి సూడు నీ కేటికే నవతి?

ఏయన్నెమును పున్నె మెఱుంగనియట్టి
న న్నాడిపోసిన నాలుక చెడదె?
మగవాడు మెత్తనిమదివాఁడు గాన
పోగ రెక్కి యాలాగు తెగి వీడిలోన
తెగసాఁగెదవు గాని, మగవాడు సుంత
తెగువరి మైన నీడగిది వాగుదువె?
నాకు దారము గట్టి నన్ను ప్రేముడిని
లాలించి పాలించి బాలలఁ గాంచి,
వలపులో బులుపులో వాలలాడించి,
నాముద్దు చెల్లించి, నన్ను మన్నించి,
నాతోడినీడమై ననుఁ బాయలేక,
నాతోడిలోక మైనట్టి నామగని
మందుమాఁకులు పెట్టి మరులు పుట్టించి
తగులుకు వచ్చి నాసుగము హరించి
కులుకుటే గాక, నల్లరిలోను బట్టి
ఉత్తినే తిట్టేవు జిత్తులమారి,
మగవాని మరియూద మంటలోఁ బెట్టి,
మగవాడు సిగ్గుచే మాన్పడి చూడ,
చాగురే, బోగముచానచందాన
కారుకూఁతులు పాటగాఁ బాడుకొనుచు,
చేతులు తిప్పుచు తైతక్కలాడ
తగవరు లెవరేని నగిపోర నవతి!
ఇంతయూగడము నీ కేటికే నవతి!
ఈమిట్టిపాటు నీ కెన్నాల్లె నవతి!
ఈతుల్లుతెల్లు కానీలేవె నవతి!
అని యీనడించుచు నదరిపాటునను
మేఁకపై బెబ్బలి జోకమై దూఁకు
టీకున మై పెంచి, లోకులు బెదర,
మిత్తియాపున పొందిమీఁదికి వచ్చి

బుగ్గలు పొడుచుచు వగ్గలాడుచును
గగ్గోలుచేయు నక్కామిని జూచి,
ఆచిన్నియెఱుకత లేచి నిల్చుండి,
'చూచితిరే, మీరు చూచితి రయ్య,
లోకులారా, నాదె లోటుపా టున్న
ముచ్చెలు గొని నన్ను మోదింపరయ్య!
మొదలుగా విన్నావు గదర నాజోడ,
ముదలచేయుము నేరమును నేరుపఱచి;
నీ కడ్డ మున్న దే లోకమ్మునందు?
మమ్ము నెమ్మిని పెంప మందలింపఁగను,
తిట్టంగ కొట్టంగ తెంపున చంప
నాయ మున్నది నీకు నాయేలువాడ!
త న్నేమి యంటి, నా తప్పేమి గంటి?
అది యిట్లు కయ్యానికై కాలు దువ్వి
చెలరేగి దూఱుచు చిందులాడంగ
మిన్న కుండెదు నాయమే నీకు నకట!
కానివాడుగ నీవు కలిగించుకొనక
యూఁకొని యూరక యున్న నాసవతి
లోకువగట్టి యజ్ఞాఁకలం బెట్టి
న న్నేచకుండునే నాయెమ్మకాడ?'
అని యింక యేమొ మాటాడెడులోన
ఆపెద్ద కొరవంజి కోపాన రేగి
పెనునత్తివలె వచ్చి పెల్లుపెల్లునను
రెండుచెంపలు గొట్టి రెట్టఁ బట్టిచ్చి
పడఁ దన్ని మదిలోని పగ దీర్చుకొనియె.
అప్పు డాయెలనాఁగ, ఆయోర్మి యేమొ,
చప్పున లేచి యాసవతాలి వాసి,
'ఓయక్క! యిటు నేయ నొప్పునే నీకు?

నాయక్కవలె నెంచి నడచెదఁ గాక;
నేను చేసిన దేమి నీవట్ల, చెపుమ!
ఈసు నీయందు నా కిసుమంత లేదు;
పడుచుండనంపు కావర మేమి లేదు;
చక్కందనమ్మున కెక్కడి కమ్మ!
వీకన్న చక్కన నా కేమి కలదు?
నీవు చెప్పినయట్టి నీతులగా నేను
నిక్కమ్ములని మున్నె నెఱ నమ్మినాను.
కాన నిత్తెమ్ములు కానట్టివానిఁ
గట్టివానిఁగ నమ్మి గరువింప నుమ్ము!
నీ కొక్కమాట నే నిదె విన్నవించు;
తలపెట్టలే దింతదాఁక నీయూను;
నామగం జేటికో నామీఁద నలిగ;
ఏతప్పు నావల్ల నిసుమంత లేదు;
మొఱకు లెవ్వరొ చెవి గొఱికినా రనుచు
ననుమానమున నట్టు లాడితిఁ గాని
నీమీఁదిపగచేత నే నాడలేదు;
నీమీఁద పొర పేమి నామది లేదు;
ఆమాటలకె నీకు నలు కేల వచ్చె?
ఉలు కుచ్చ దానికే అలు కెక్కు వనుచు
సామెత విందుము జగతిలోఁ, గాన
నీవె దీనికి మూల మేమో నటంచు
నామది గట్టిగా ననుమాన మొదవె.
అక్క, యింకొక్కమా టాలింప వమ్మ!
మగఁడు ని న్నేవగింపఁగఁ జేతు ననుచు,
నీసుగంబుల కెల్ల నే నాసచేసి
ని న్నొల్లకుండంగ నే జేతు ననుచు
లేనిపోని రెలంకు లూని యున్నావు;

బ్రహ్మః జెంది నామీంద వగఁ బూనినావు;
 నేను నీ కడ్డంబు నిలిచినా ననుచు
 మగని న న్నెడఁబాప మది నెంచినావు;
 ఏమేమి బూమెలో నామీంద పన్ని
 యేలికతలలోని కెక్కించినావు;
 కాకున్న నీ కేల కలిగె రోసమ్ము?
 ఇపుడు నీచేసిన యీ రట్టు చూచి
 మెదలక తా నేల మిన్నకున్నాఁడు?
 అక్కరో, నామీంద నలుగఁ బోకమ్మ!
 నిందెలు మోపుట నీతి గాదమ్మ!
 చాడీలు చెప్పట పాడి గాదమ్మ!
 కాపురాలను గూల్చు గడుసుందనాలు
 చేత లిల్లాలికి చెల్ల వోయమ్మ!
 మగఁడు మక్కువతోడ మగువ నేలుటకు
 మూలము బంగారు సీలమే కాని
 మాటతేటలు గావు, మచ్చికల్ గావు;
 వగ వద్దికలు గావు, నగవులు గావు;
 గారముల్ గావు, సింగారముల్ గావు;
 సమ్యాటములు గావు, చదురులు గావు;
 పలపించుటలు గావు, వగవులు గావు.
 మగనిపై మనసులో మక్కువ యున్న
 మగువపై మక్కువ మగనికి నుండు.
 మగనిమనస్సు చూఱగొనంగ నెంచు
 మగువ నిండుమనమ్ము మగని కీవలయు.
 మగని లోఁబఱచుచుకో మదిఁ గోరుమగువ
 మగఁడు తన్నే కోర మదిఁ గోరుమగువ
 తనదు మనస్సుచే, తనమంచి చేత,
 తనమేలుపనులచే తన మగం డలరి

తను మెచ్చుకొనెడు రీతిని మనవలయు;
 అంతయే కాని నాయక్కరో, వినుము,
 మాటతేటలచేత, మాయలచేత
 మగవానిఁ దనబానినగఁ జేసికొన్న
 కలకాలమును నిర్వఁగలుగ దా వలపు.
 మనసు లొక్కటియైన మక్కువే యైన,
 తనువు లున్నన్నాళ్లు తరలక నిలుచు.
 తలఁపునం దీమాట నిలుపు మోయమ్మ!
 మాయక్క, మరియొక్క మాటాలకిండు :
 అచ్చిక బుచ్చిక లిచ్చకా లాడి
 కొండెంబు లొరులపైఁ గొంకక చెప్పి
 మగని మెప్పించి తా మరగించుకొనఁగఁ
 దలఁచు పెంతయు పెట్టి తన మాను గాని
 వెలదికోరికి నెఱవేఱదు సుమ్ము!
 నిలుకడమీందను నిజమెల్లఁ దెలిసి
 ముగుదకున్న సుగంబు మొదటికి వచ్చు.
 మంచితనముచేత, మక్కువచేత
 మగవాని కై వనంబుగఁ జేసుకొన్న
 మగనాలు సుగముగా మనుగడ గడపు.
 ఈసున్న చెలికి సంతోసంబు సున్న.
 ఈనానుడిని మది నిడుకోఁగదమ్మ!
 లోడఁబుట్టువులట్ల కూడిమాడుచును,
 నేస్తంబు గట్టిన నెలఁతలరీతి
 కలసి మెలసి యున్న చెలులఱు మనము;
 కయ్యమాడుటలు చుల్కన గాదటమ్మ!
 పెద్దదానవు నీవు, పిన్నను నేను;
 నేను నేరనిదాన, నీవు నేర్పరివి:
 నీ చెల్లెలుగ నెంచీ నెనరుతోఁ జూచి

నను గారవింపవే నాతల్లి కాన!—'
అని వేడుకొనుచున్న యంగనక జూచి
నవతి కాపున చిన్ని పువ్వుబోగిమీద
నవతు గానని యీసు నహజంబు గాన,
నవినయంబుగ నన్న సరసోక్తు లెల్ల
నవినయంబున నాడినట్టు లూహించి,
ఆపెద్దయెఱుకత యలుక రెట్టింప
ప్రేలుగఁజొచ్చె నోరికి వచ్చినట్లు:
'ఓసి మాయలమల్లి, దోసాలవెల్లి,
ఓసోసి వేసాల యూసరవెల్లి!
మోసాలలో నన్న ముంపజూచితివో!
మొగవానిఁ దెగి మొత్తి మోసాల కేగి
మొఱుఁబెట్టినట్టు నామ్రొలకు వచ్చి
వగచుచు వగచుచు వాఁగిలిడ్డట్టు
నను వేడుకొనులాగు నటియించుచుండి
కారు లంటివి పెద్ద నేరమ్ము మోసి:
నాగొనా లెఱుంగనివరు లెవ్వరైన
నిజమని నమ్మిన, నీచురా లనెడు
వాదు రాదే నాకు వగలాడి కాన!
ఇటువంటి మాయ లిం కెన్ని నేర్చితివె?
మటుమాయలాడిరో, మాటిమాటికిని
నామగం డంటి, కాణాచివే నీవు?
మనమగం డనరాదె? మాటమాత్రమున
మగఁడు నావాఁడుగా మారిపోఁగలఁడె?
పొలితి, యీమగఁడు వెంగలివాఁడు గాన
మాయమాటలచేత మన సుబ్బుఁజేసి
కరగించి మరగించి ముఱియుచున్నావు.
మగవాఁడు గడుసరి మనసువాఁడైన
గడియైన నీ నాటకము సాగఁగలదె?

ఏనాటికైన నీ యీబూటకములు
తేటతెల్లమ్ముగాఁ దెలిసి యేలికకు
వెగటు పుట్టెడునట్టి వేళ రాకున్నె?
ఈలాగు పెద్ద ప్రోయాలా డినట్టి
మాటలలో పోటుమాటలు కొన్ని
మగనిఁడెందమునకు తగిలిన ట్లయ్యె.'
సింగనిమదిలోను చిరమరల్ వుట్ట,
కాంతాళమున పెద్దకామిని మున్ను
చిన్న చేడియమీద చెప్పినయట్టి
కొండెముల్ నమ్మి యాకోమలిమీద
నేవగొన్నకతాన నెఱుకు కన్నాకు
చీకాకుఁడనినట్టి చిత్తంబుతోడ
తా కాఁకపడి చిన్నతనిని కిట్లనియె:
'ఓసి దోసి, పిసాసి, ఓసి రాకాసి!
ఇంతగందరగోళ మేల పెంచితివె?
ఏమి చెప్పితివె నే నిందాఁక నీకు?
పాటిసేయవు నాదు మాట సుంతైన:
నను లెక్కచేయకున్నా వెంతపొగరె?
నెఱవీది కెక్కి నన్నే చూడఁ డనుచు
గంతులువేతురే గజిత లెందైన?
ఇల్లాలి లంజన్న నిలు దూఱు నంద్రు;
ఇల్లాలు వాడువే? యిటు రజ్జులాడి,
మగవాని నమ్మించి మనఁజూతు వహహ!
నీమాయలకు లొంగి నినుఁ గూడి మరల
సరివారు నవ్వ కాపురము సేయంగ
బేలనే? యీహటం బేలనే? యాస
లేలనే? యడియాస లేలనే? యింక
నేలనే నిన్ను; నీ వెందైనఁ బొమ్ము.

పోమ్ము పో మ్మొక నీపోకిల్లు మాని.
 పోకున్న పైరింపఁబో నింక నిన్ను.
 అని యిట్లు లెఱుకువాఁ డాగ్రహం బడర,
 గండఁడై ఖండనగా నాడినట్టి
 యాపల్కు లాలించి యాముద్దరాలు
 గుండె తల్లడ మంద కొయ్యయై పోయె;
 కడఁబట్టి ప్రాణంబు పుడమిపై వాలె.
 అది చూచి ప్రజలెల్ల హాహా! యటంచు,
 ఇట్లాలిదురవస్థ కెద జాలిపడుచు,
 'అయ్యయో! మూర్ఖిలై నాబాల బేల,
 చల్లరే చన్నీళ్లు పాపమోమునను!
 మెల్లన వినరరే మెలఁతుక' కనుచు
 చెలువ లాకోమలి నేదదేఱంగ
 చేరి చల్లనినేవ చేసి రావేళ.
 రత్తరంబునఁ జూచె దాని నానవతి.
 ఉత్తరంపడి చూచుచుండెను మగఁడు.
 ఎలనాఁగ యంతలోపల మూర్ఖదేరి
 రెండుచేఱులు మోడ్చి రివ్వన సరిగి,
 విడిచిన పువ్వుతో విలసిల్లు ననఁటి
 పెనుగాలిచే పుడమిని గూలినట్లు,
 ఎఱుకుపాదాలపై నొరగి యెల్లెత్తి
 గండుకోయిలభంగిగా నేడ్వఁదొడఁగః
 'ఓదొరా, నవతితో నాదేల నాకు?
 నెనరు చూసినఁ జాలు నీవు నామీఁద;
 కనికరించినఁ జాలు కాసంత నీవు;
 జాలిఁ జూపుము, పదివేలదే చాలు:
 నీమేలు నామీఁద నిరుకుగా నున్న
 నవతితో లేల, యేసంత నా కేల?

సరకు నేయనుసుమీ జగ మేమి యైన?
 "పైపుతో నీతప్పు పైరించినాఁడ"
 నని యొక్కమాట నీ వాడవే నకుఁడ!
 అనుచు మోమున దైవ్య మతిశయిల్లంగ,
 వినువారిమనసుల పెనుజాలి గొలువ,
 కొనరి పల్కెడు వేడుకోలు పల్కులకు
 మారుమాటాడంగ నేర కాయెఱుకు
 కనుచుండ బొమ్మయై కను లప్పగించి.
 'పలుకవా! పలుకవా! పన్నీరు మొలక!
 అలుక చాలింపవా, అకరంజియిలక!
 రచ్చించవా నన్ను, రతనాలపలక!
 నాదుదేవరవైన నీదుముంగలను
 పాదాలు ముట్టి నే బాసచేసెదను;
 ఒట్టిమకొందు, నీ వొక్కింత తాళి
 నానైమును జూడు నాదైవరాయ!
 బెబ్బలిమీసాలు పెనవేసి యీడ్చు;
 తాఁకెద సలిగిన తాఁచుకోరలను;
 కడలిఁ జొచ్చెద, నగ్గి వెడలివచ్చెదను:
 నమ్మిక యిప్పింతు నాబైలుచేత;
 సాకిరులుగఁ జేతు నాకోటిసురల;
 ఈపంటవలఁతిచే నిపుడె పల్కింతు.
 నెలను దూలింతు, టిక్కను రాలింతు;
 విటతాటపఱుతు రేవెల్లు, వేవెల్లు.
 నమ్మవా, నమ్మవా, నాముద్దుమామ?
 కనవ, నాకనుచెందొగలచందమామ?
 చూడవా, నాసుద్దిసుద్దిచందంబు?
 వీడవా, యెద న్నాటి వేచు చిందంబు?
 మానవా, నామీఁద మదిగొన్న చలము?

పూసనా, నన్నో ముబుద్ది నిచ్చలము?
నాడుకందనగాయ, నాజీవగట్ట,
వలపులకోవ, నాతలపులతీవ!
నీకేవ నన్ను రాసీవట' యనుచు,
'కొసరక న న్నేలుకోవట' యనుచు,
పలుపలువిధముల భయభక్తు లడర
బలిమాలు బామాలు భామను చూచి,
చేడియపల్కు లచ్చెరు వొండఁజేయ,
కరఁగి యుల్లంబు లక్కటికంబు గురియ,
ఎలుకుమోరకుండనం బేవ పుట్టింక,
ప్రజలు భోజోదేశకరవశు లగుచు,
'ఓరోరి మూర్ఖుఁడా, ఓకిరాతకుఁడా,
ఓరోరి ధూర్తుఁడా, ఓరిఘాతుకుఁడా!
ఏమిరా యీవంత మీయింతిమీఁద?
ఏలరా యీచలం భీబాలమీఁద?
చాలురా చాలురా సాదు నాదువులె!
చాల్చాలు పోపోర చపలచిత్తుండ!
పక్షపాతంబు కన్నడుచున్న దొర!
వలపక్ష మల పెద్దభార్యవై నీకు
గాటమై నాటినకరణిఁ గన్నడియె;
న్యాయంబు గాదు; నీనడవడి యెల్ల
లోకుల కీవేళ రోత పుట్టించె.
వనిత యెంతటి పతివ్రతయొ కాకున్న
శపథంబు లామనే నత్యంబు చెలువ?
శీలసంపద యొప్పు బాల గాఁబోలు,
ఏడిపింపకురోరి, యిక్కట్లు వచ్చు.
గజితల తలకట్టు గానిఁ బెట్టెదవు;
కొలచుట్టుకొను నూరకున్న మా కెల్ల.

ఒక్క పరీక్ష యాయువిదచేఁ దెలిసి
సుదతి నీ వేలుట శుభమాను నీకు.'
అని యొక్కపెట్టున నందఱు నాడ
ఎట్టకేలకు దాని కీకొనె వాడు.
అప్పు డాయతీవ దిగ్గన లేచి నిల్చి,
ప్రజ లెల్లరిని జూచి ప్రాంజలి పట్టి,
'ఎకిమీఁద, నేఁడు వీరెల్లరుఁ జూడ,
ఎల్ల వేల్పులుఁ జూడ, నేదోన మెటుఁగ
నేను నిక్క మటంచు నీదుముంగలను
మడ్డు దీసెదను, నామైమ గన్గొనుము;
తీయునో నాయక్క, తేఁకువన్ గనుము——'
అని ఖండితమ్ముగా నాడినయట్టి
శపథంబు విని, గుండె జలదరింపంగ,
అపెద్దయెఱుకత యేపెల్ల నణఁగ,
కుక్కిన పేనయ్యె గ్రుక్కుమిక్కునక.
'నలుగురిలోపల నగుబాటు లయ్యె;
మడ్డు దీయుటయంచు మాయ నానవతి
గడ్డుపరీచ్చ యెక్కడ దాపరించె?
మడ్డు దీయు టనంగ మాటలా యేమి?
ఆసుద్ది కెంతయిల్లాలు గావలయు?
నాపంటియొకపాటినాతికి తరమె?
పదిమంది తన్ను శాబాసందు రనుచు
పగ్గె లగ్గలముగా పలికెనే గాని,
తలఁగక తాఁ దీయఁగలుగునే మడ్డు?
తీయునో యేమొ బల్ తెరవాటుకత్తె,
మటుమాయలాఁడి, తా మందులు మాఁకు
తన్ని నేర్చినదా? లేకున్న నేఁ డిట్లు
పతినలు'పట్టునే పజ యాలకింప?'

‘తన కవమానంబు తప్పదో’ యనుచు
నబలగుండెలు గుబగుబలాడ నుండె.
ఎఱుకఁ డాపలుకుల కెద తోట్రువడఁగ
నేర కేమియు నట్ట నిలువడిపోయె.

అప్పు డాద్రజలలో నాయన్ను మిన్న
కలఁగక పలికినపలుకులం గూర్చి
మానిసి కొక్కొక్కమాటగా నాడ
కలకలం బుదయించె గండగోళముగ.

ఇట్టి సందడిలోన నెల్లరి చూడ్కి
ఆచిన్ని జోగిణినే చేరియుండె.

అది యంత పెదవెని గదపినట్టెన
నిశ్శబ్ద మైపోయె నిఖలంబు నచట.

‘చెలువుఁడా, నేఁడు బోనేసియున్నాను;
నిట్రుపానముతోడ, నేమమ్ముతోడ;
నత్తెంబు సూపుట క్రొత్తడి తగవు;
ఎల్లిఁ బూనెడఁ గాక యీకర్ణమునకు,
సెల వీవె నేటికి చెంగనా లిడుదు. ’

అనుపల్కు లాలించి యట నెల్ల వారు
ఘోషల లూఁగించి రాఁగాక యనుచు.

ఎఱుకువాఁ డొడఁబడె నీచందమునకు;
ప్రజలెల్ల సంతోషపడిరి డెందముల;
నెవరిదారిని వార లిండ్లకు చనిరి.

మడ్డు దీసెడు వింతమాట యూరెల్ల
నానోట నానోట నపుడె వ్యాపించె.

అబ్బురంపువీశేష మైనకతాన
ఆచుట్టుపట్టులయం దున్నయట్టి
పల్లెలు పట్టాలు ప్రాకె నవ్వార్త.

ఆశీలవతి యట్టు లగచాట్లుపడుట
చూడఁజాలఁగ లేక సురలతో చెప్పి
తోడైచ్చి యామెకు తోడు పడంగఁ
బూని యేగెనో నాఁగ భానుండు చనియె.

నిర్దోషురాలైన నెలఁతుకమీఁద
చెడునింద మోపిన చెనఁటిపై ప్రకృతి
కినిసెనో యన సంజకెంజాయ లొలసె.

మచ్చరించినయట్టి మదవతిబుద్ధి
అంధకారనిమగ్న మగునన్నరీతి
నిబిడాంధకారంబు నిండె లోకమున.

ఇరువురాండ్రకు మధ్య నిఱుకులోఁబడ్డ
పురుషులు మతిమాలి వెరవులు మాలి
యలయుచు కొట్టుమిట్టాడుకైవడిని
కటికిచీకటిలోను కను గానరాక
ప్రాణికోటులు పాట్లుపడుచుండె మిగుల.

లోకయాత్రను చేయు లోకుల కెలమి
బాసటపడు పుణ్యపరుల తీరునను
జీవయాత్రకుల కాచీకటిలోన
దీపికల్ జగమెల్లఁ జూపుచునుండె.

నవతిపై సొడ్డుగా సాహసం బడర,
తెల్లవారఁగ మడ్డు దీతు; నామగని
మనసు మెప్పింతు; నామగఁ డెల్లి నన్ను
కైకొను నేకుందుకందులు లేక;
సరివారిలో నే మసలఁ గందు ననుచు
చిన్ని యాయెఱుకత చిత్రాంబుజమున
జనియించుచున్న యాశాజ్యోతు లనఁగ
మెఱసె చుక్కలమింట మినుమినుక్కనుచు.

ఈలుపు గలిగిన యిల్లాలిమిఁద
పట్టరాని యసూయఁచి నిందె గట్టి
నట్టియాకట్టిడి మిట్టిపా తెల్ల
ననలికాలంబులోన నె మచ్చమణఁగుఁ
గద యన్నఁచిది లోకము మాటుమణఁగె.

నేరముల్ చేసిన నీచులు తమిని
జడియుచు నిసివేళ చరియించుకరణి
గూబలు వెలువడె గూళ్లలోనుండి.

కాలమన్ మైదెఱుకలవాఁడు చెలఁగి
నిలువున తెలివిసాములు దోచుకొనఁగ
నిఖిలజీవులమీఁద నిదురమత్తనెడు
మచ్చమందును జల్లి మైకమ్ము గొలిపె.

గరితలమిన్నయా నెఱుకతమీఁద
కటికికల్లులు చాల కల్పించి చెప్పి
యపవాదు పుట్టించినట్టి లోయ్యలికి
తిలవంపులగు నేఁడు, తప్పదటంచు
గట్టిగా నొక్కి వక్కాణించునట్లు
కోళ్లు మువ్వరుసలన్ గూసె గొంతెత్తి.

తెలవారుమును మడ్డు తిరునాళ్లు చూడ
పల్లెపల్లెలనుండి వైనమై వచ్చు
ప్రజకు మాగ్గముఁ జూప ప్రాశ్నిశారమణి
కడఁగి పట్టిన దొడ్డకరదీప మనఁగ
వెలిఁగె తూరుపుచక్కి వేగురుచుక్క.

క్రొత్తడి మిన్నలన్ గూర్చిన కథలు
సత్తాలు మహిమలు శాపాలు శాస్త్రు
లద్భుతకార్యంబు లక్కజం బొదవ
పెద్దలచే విన్న పెక్కు చందములు
కుతుకంబుతో చెప్పకొనుచు నేతెంచు

ప్రజలకంతధ్వనుల్ పశులధ్వనులు
కలసి యాఱురెల్ల కలకలం బయ్యె.

ఏకమై లోకంబు చీకాకుపడిచి
యేచుచీకటి సోకు నేపు మాపంగఁ
దలఁచిన లోకబాంధవుడైన యినుని
చండప్రతాపతేజఃపుంజ మనఁగ
నరుణకాంతులు పర్యే నాకాశవీధి.

దినరాజు విడిచిన దివ్యమయాఖి
బాణవరంపరాబాధల కోడి
చీకటిరాకాసి కాకులై వచ్చి
కాపుకాపుమటంచు కమలబాంధవుని
పాడుచు దిశలకు పఱచుచందమున
కాపుకాపుమటంచు కాకులు వెడలె.

తనబ్రతు కేహానో, తన గతేమవునో
యని గుండె తటతటలాడంగ నున్న
చాడీలయెఱుకలసానిమో మట్లు
కలువ కన్నె మొగంబు గ్రక్కువ మొగిడె.

తనదుశీలముపట్ల, తనచిత్తశుద్ధి
పట్లను, తనదైన పతిభక్తిపట్ల
గట్టినమ్మిక గల్గి క్రాలెడుకతన
పైర్యంబు పైర్యంబు దనరిన దగుట

గరితయాస్యము కలకలలాడునట్లు
పద్మిని వికసించి ప్రభుచే రహించె.

నిఖిలదేవతలను నెమ్మి దోడ్తెచ్చి
కనరానిగతి నిల్చి గగనభాగమున
మహానీయమగు సాధ్విమహిమాతిశయము
కడుసనడ్డను వేయకన్నులకా జూడ

నిగివై పొడవెక్కి నిలిచెనో యనఁగ
ప్రభవించె శ్రీసూర్యభగవానుఁ డపుడు.
అటమున్నె వేకువ నరుణోదయంబు
గాకుండ లేచి యా గరితలమిన్న
చెరువులో స్నానంబు చేసి యేతెంచె;
గ్రామదేవతగుడికడ నొక్కయెడను
గోమయంబున శుద్ధి గొనకొని చేసి
బాగుమీఱఁగ రంగవల్లికల్ తీర్చి
పద్మాననస్థ యై పడఁతి కూర్చుండి,
హృదయేశ్వరునిఁ గూర్చి, యిలువేల్పుఁ గూర్చి
సరిలేని నిష్ఠతో జపము గావించి,
పిడుకలతో దాలి పేర్చి యొక్కెడను
నిప్పు ముట్టించి నూనియ నించినట్టి
బాణలి నొకదాని దానిపైఁ బెట్టి,
అగ్ని రగులుకొల్పి అత్యుత్సాహమున
ధ్యానంబులో ముగి తా నుండె నంత;
పాదులందఱు కూడి వచ్చి రచ్చటికి;
పల్లెపల్లెలనుండి ప్రజలెల్ల దిగిరి;
పట్టణంబుల వేల ప్రజ వచ్చిపడిరి;
నరసముద్రం బయ్యె నాఁ డాస్థలంబుః
పతిపత్నియుత్సాహభరము రెట్టించె.
జపము చాలించి యా సతివతంసంబు
పతిని సమీపించి వలగొని వచ్చి
స్వాస్థాంగముగ నమ స్కారంబు చేసి
బత్తితో పతిదేవు పాదాంబుజములు
కడిగి పూశించి తా కనుల నద్దకొని
పువ్వులు కుంకుములతో పూజ కావించి
పాదోదకము తల పైని చల్లుకొని

బత్తి నా తీర్థంబు పానంబు చేసి,
అలకుంకుమమున బాట్టలికానఁ బెట్టి,
వేణిలో నాపూలు వెలయంగఁ దాల్చి,
గుడిలోపలికి పోయి కుదురైన బత్తి
గ్రామదేవత మ్రొక్కి ప్రార్థించి వచ్చి,
సూర్యదేవునిమీఁద చూపు నిగిడ్చి
ప్రార్థన గావించి పడపడి వచ్చి,
'సెలవా' యనుచు తన చెలువుని వేడి,
పతివేలి నిడుకొన్న బంగారు బటువు
కోరి పుచ్చుకొని తా కుతుకంబు మీఠ
బాణలిలో వేసి, 'బాల చేతులకు
పసరు రాచిన దేమొ పరికించినామె'
అనియెడు ననుమాన మెనయకయుండ,
కుంకుడుపులుసుతో గోళ్లు పైతముగ
చేతులు శుభ్రంబుగా తోమి కడిగి,
అగ్ని బాణలి చెంత కల్లన వచ్చి,
ముమ్మారు లగ్ని నిమ్ముగఁ జాట్టివచ్చి,
నర్వదేవతల నిశ్చలమానసమున
స్మరియింది, పతిని నెమ్మనమున నిల్చి,
చూపఱ వెఱఁ గండ, సురలు హర్షింప,
మందహాసము మోము నందగింపంగ,
సలసల మనలెడు చమురులోపలను
మంచిగండపునీట ముంచినయట్లు
చెయి ముంచి తీసె నచ్చెలుపునుంగరము.
కన్నె చేఁ జిగురాకు కనుగందలేదు;
బాల తా మిసిమింతురాలు కాలేదు;
మోము విన్నదనంబు గీము కాలేదు;
పున్నమనెలవోలె పొలఁతుక వెలిఁగె.

ఈ వింత చూడఁగా నేతెంచినట్టి
ప్రజలెల్ల 'రిది మహా పతిధక్తురాలు,
సాటి గానని తప స్సుకన్నురాలు,
నీతకే చెల్లె నీ నాతికే చెల్లె
అనలుని చలువచందనముగాఁ జేయ;
అహహ, యీ యిల్లాలి మహిమాత్మికయము
వర్ణింప వశమానె వానికి నైన?—'
అని యిట్లు కొనియాడి యానంద ములర
చేతులు జోడించి జోత లొనర్చి
జేజేర్వనులు చేసి నేనలు చల్లి
నెఱువచ్చకపురంబు నివ్వఁగ లిచ్చి
భక్తి తత్పరతలు ప్రకటించి రపుడు.

ఆవింత చూడంగ నట నిల్చియున్న
నాలితనాల కన్నాకయియున్న
యెఱుకల యొడలెల్ల చురుకున మండె.
అగ్నియంటిన దంచు బెగ్గిల్లి యెఱుకు
పొలఁతుక యొడలెల్ల కలయంగఁ జూడ
నింగిపై చుక్కలు నిండుకొన్నట్లు
కొమ్మ నెమ్మేన పొక్కులు నిండుకొనియె.

అవి యెట్టివో కాని యాపొక్కు లెల్ల
బగబగలాడుచు బాధింప దొడఁగె.

ఆబాధ పడలేక యామొండికట్టె
ఎలుఁ గెత్తి గొల్లున నేడువసాగె.

ఇది యేమొ యని చూచి యెల్లరు నగిరి.

తనమేనిమంటల ఘన బాధకన్న,
జనులెల్ల తన్ను నవ్వినబాధ కన్న,
తనసూడు నవతి చూపిన మేటిమహిమ

తనమనం బెరియింపఁ దలకొన్న బాధ,
నవతి నెల్లరు మహాసాధ్వి యటంచు
పొగడి వేల్పులకైన పొందఁగా రాని
గౌరవంబును జేయఁ గనులారఁ గన్న
బాధ యత్యధికమై పరితాప మొదలె.

ఆయెఱుకలసాని కాయంబు నిండ
నెలయు పొక్కుల కేమిపేతువో యనుచు
చర్చింప సాగె నాజననంఘ మెల్ల.

'శాప మిచ్చిన దేమొ సాధ్వి తా' ననుచు,
'సాదు లుస్సురుమన్న పో దూర' కనుచు,
'మంత్రించెనేమొ యామహిమాధ్య' యనుచు,
ఎదలఁ దోచినయట్లు లెల్ల వాకొనిరి.

'మనలెడు నూనియ మడ్డులోనుండి
తెఱవ యుంగరమును దీసిన వేళ
నవతిసూడును దీర్చ నమకట్టి చెంత
నిలిచి చూచెడుదాని నెమ్మేని నిండ
చిలుకు వేసినభంగి చెలి నూనెచేయి
చిలుకరింపఁగఁబోలు చేరి కన్గొనుడు:
చమురుపొక్కులె అవ్వి, సందేహ మేల?'
అని నిశ్చయముచేసి రట కొంతమంది.

జరిగినకథయెల్ల నరయుచునున్న
యెఱుకు భేదము మోద-మెదలోన నిండ
చిన్నయిల్లాలిని జేరఁగాఁ బోయి
తోరంపుబత్తితో దోసిలి యొగ్గి,
'చెలువ, నీనత్తువ-తెలుసుకో లేక,
వెలఁది, నీసీలంబు తెలుసుకోలేక,
చెలియ, నీయీలుపు చెలియఁగాలేక,
తెఱవ, నీజేందంబు తెలియఁగాలేక,

కలిక, నీచందంబు గానఁగాలేక,
 చాన, నీదుసబాము గానఁగాలేక,
 పెద్దాలిసుద్దులే పెద్దగా నమ్మి
 నిన్ను కారులు కూసి చిన్న పుచ్చితిని;
 ఎల్లిదం బొనరించి యేడిపించితిని;
 ఎగ్గుతగ్గుల నాడి సిగ్గుపర్చితిని;
 నవతిచే మొత్తించి చాకచేసితిని:
 నన్ను మన్నింపవే నాముద్దుగుమ్మ!
 నన్ను పైరింపవే నాముద్దరాల!
 నీవు నాయుతివై నెగడుటచేత,
 నీవు నానెలతవై నిలుచుటచేత,
 పున్నెమ్ము గంటినే పున్నెంపురాసి!
 బాగ్గంబు గంటినే బాగ్గంపుబరణి!
 నాకొలంబు తరించినే కొమ్మమిన్న!
 అని బుజ్జగించి హర్షాభిలోఁ దేల్చి,
 పెద్దభార్యను జూచి తద్ద నిందించి,
 'యేతప్పు నెఱుంగని యెలనాఁగమీఁద
 వాతప్పు పుట్టించి గాత చేసితివి;
 నన్ను నీమాయచే నమ్మించివేసి
 ఆడించితివి కోఁతి నాడించినట్లు;
 చేయించితివి నీదు చిత్తమా పనులు;
 రక్కెనతనములో రగడదేరితివి;
 వేరముల్ పెంపఁగా నారితేరితివి;
 కొంపలు గాల్చు బల్కొరివి వైనావు;
 కాపురాల గూల్చు బల్కఱిటి వైనావు;
 చీ, పోవె, పలుగాకి! చీ మాలకాకి!
 మేలు వచ్చెను, చాలుచాలు నీపొందు;
 నలుగురిలో నేడు నగుబాటు లయ్యె:
 చెనఱి, నీమొగము చూచిన పాప మొదవు;

నే నేల నొల్ల నిన్నిఁక, లేచిపోవె—
 అని యాగయాళిగంపను బారఁదోలి
 చిన్నయిల్లాలితో చేసి కాపురము;
 సౌభాగ్యపదవితో సంపదతోడ
 సంతతితో సర్వసౌఖ్యాలతోడ
 నిత్యసంతోషాన నిరుపమానముగ
 నెఱుకు కొత్తడిమిన్న నెఱవె జీవితము.
 జాతి మై దెరుకలజాతి దీనాతి;
 చదువు సంపద లేనిజాతి దీనాతి;
 శాస్త్రవాసన లేని జాతి దీనాతి;
 జగతి సభ్యత లేని జాతి దీనాతి;
 యేజాతి వైన హిందూజాతినాతి
 యీనాతి కాన హిందూనాతిపట్ల
 సహజమై విలసిల్లు మహనీయమైన
 మహిమకు కొదవ యేమాత్రముక లేదు.
 అది గాక యొక్కసత్యముగూడఁ గలదు:
 చదువున కర్థంబు జ్ఞానంబు గాని
 చదువైన యక్షరజ్ఞానంబు గాదు.
 వివిధధర్మవివేకవిభవంబు లేని
 చదువుట వ్రాయుట జ్ఞాన మెట్లగును?
 చదువుట వ్రాయుట జ్ఞానమే యైన
 చదువరు లేల యజ్ఞాను లైనారు?
 చదువనివా రేల జ్ఞాను లైనారు?
 జనుల సద్వర్తనసంపత్తికెల్ల
 జ్ఞానానుభవమే ప్రధానమై యుండ,
 జనులకు జ్ఞానంబు సహజమై యుండ,
 చదువుతో పని యేమి సద్గుణబులకు?
 సాహితీపని యేమి సాశీల్యములకు?

ఈశాస్త్రానికి ఉన్న ప్రచారము కానీ, ఈశాస్త్రముమీద ఉన్న నిరసనభావము కానీ ఏశాస్త్రముమీద ఉన్నట్లు కనపించదు. పైకి నిరసించినా తీవ్రములో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రతివాదూ—చదువుకొన్నవాడూ, చదువుకొనివాడుకూడా—యీ శాస్త్రజ్ఞానచేయకుండా ఉన్న వాడు లేడేమోననికూడా తోస్తున్నది. ప్రతిదేశములోనూ—భూభాగమంతటా ఎక్కడయినా సరే—చాలా కాలమునుంచి ఇదేవిధముగా ఉన్నట్లు కనబడుతున్నది. మరియు, ఈనాడు ఈశాస్త్రము మీద పిచ్చినమ్మకముతో ఉన్న వారు కొంతమంది, ఆత్మంతం అసన్యాముతో చూసేవారు కొంతమంది కేవలము రెండురకములుగా లోకము ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నది. ఇంతఆవరముకు కాని ఇంత నిరసనకు కాని పేతు నేమిటి? ఇది శాస్త్రలోపమా, శాస్త్రజ్ఞులలోపమా, లేక, ఈశాస్త్రజ్ఞానచేసేవాళ్లలోపమా అనే ప్రశ్నలు ఏ బుద్ధిమంతుడికైనా కలుగుతవి.

ఈశాస్త్రానికి ఉపపత్తి, దీనివైకాల్యము తెలిస్తే యీలోపము శాస్త్రములో ఉందో, శాస్త్రజ్ఞులలో, శాస్త్రజ్ఞాన చేసేబుద్ధిమంతులలో తెలిసిపోతుంది. అంతే కాదు: ఈశాస్త్రము ప్రతివాడికి నిత్యజీవనములో ఎంతవరకు ప్రయోజనకారీ తెలియడమున్నూ ఈశాస్త్రముమీదఉన్న నిరసనభావము కానీ, మాఘవిశ్వాసము కానీ తొలగిపోయి సరిఅయి అభిప్రాయము ఏర్పడడమున్నూ సంభవిస్తవి.

అందుకోసరము ముందుగా యీ శాస్త్రాన్ని రెండుభాగములుగా విభాగించవలసిన ఆవశ్యకము కలుగుతున్నది. ఒకటి ఆర్షము, రెండోది పౌరుషము. ఈవిభాగము శాస్త్రస్వభావస్వరూపాలను బట్టి చేసినది కాని

చరిత్రాత్మకముగా మూలము కాదు. ఆర్షభాగశాస్త్రాప పత్తిని గురించి జ్ఞానచేసి అది ఎంతవికారముయినదీ ముందుగా మనవిచేసుకొంటాము. ఆతర్వాత పౌరుషశాస్త్ర విచారము చేస్తాము. ఈశాస్త్రము ఏతారీఖున పుట్టినదనే విషయముతో మాకు నిమిత్తము లేదు. ఇది ఎట్లా ఉత్పన్నమయినదీ, ఎందుకు ఉత్పన్నమయినదీ అనేవిషయాలే మాకు విచారదీయూంశములు.

ఈదేశములో ఉద్భవములయిన సమస్త శాస్త్రములూ పుష్కలముగా అన్నము తిని హర్షున్న వాడు, భౌతికవాంఛలతో నిమిత్తము లేకుండా పోయిననాడు పుట్టినవి. ఆకలి దహించుకొనిపోతున్న నాడు పుట్టినవి పాశ్చాత్యశాస్త్రములు. ఇదే ప్రాచ్యపాశ్చాత్యశాస్త్రముల కున్న ప్రధానభేదము. అన్నము తిని హర్షున్నవాడికి ఈసకలచరాచరజగత్తుకంతా ఒకమూలకారణమున్నట్లు తోచినది. ఆమూలకారణమే బ్రహ్మము అన్నాడు. ఇక దానిస్వరూపస్వభావాదుల జ్ఞానలో పడిపోయినాడు. బ్రహ్మజ్ఞానువు అయినగురనాడు తండ్రిదగ్గరకు పోయి బ్రహ్మమంటే ఏమిటని ప్రశ్నించి నాడు. పెద్దవాడు “యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే, యేన జాతాని తీవంతి, యత్రేయం త్యగిసం విశంతి, తద్విజ్ఞానస్య తద్వచ్ఛేదీ”-దేనివల్ల సమస్తభూతములూ పుడుతున్నవో, దేనివల్ల తీవిస్తున్నవో, దేనిని ప్రవేశిస్తున్నవో అది బ్రహ్మ అని తెలుసుకో—అన్నాడు. ఇక కుర్రవాడు బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రారంభించినాడు. మొట్టమొదట అన్నము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. తర్వాత అది కాదు, ప్రాణము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అటుపిమ్మట మనస్సు బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అది కాదని తెలుసుకొని విజ్ఞానము బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు. అదీ కాదని

గ్రహించి చిట్టచివరకు "ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యవహానాత్, ఆనందా స్థ్యే వ భి వ్యమాని భూతాని జాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయం త్యభిసందికంతీతి" (ఈభూతాలన్నీ ఆనందమువల్ల పుడుతున్నవి. ఆనందము వల్ల జీవిస్తున్నవి. ఆనందాన్ని ప్రవేశిస్తున్నవి. అందువల్ల బ్రహ్మము ఆనందము) అని నిర్ధారణ చేసుకొన్నాడు. ఇక నాబ్రహ్మన్ని, ఆనందాన్ని పొందడముకు మార్గాలను వెతకసాగివాడు. ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కమార్గాన్ని అన్వేషించినారు. ఈమార్గాన్వేషణయితే శాస్త్రములుగా తయారైనవి. ఇక ప్రతిశాస్త్రముకు లక్ష్యము ఆనందము. ఆనందమువల్ల లోకసంగ్రహము.

లోకకల్యాణము కోసరము యితరశాస్త్రములు పుట్టినట్లుగానే యాజ్ఞాతక శాస్త్రమున్ను పుట్టినది. ఇట్లా చెప్పగానే యాశాస్త్రమువల్ల లోకసంగ్రహము ఎట్లా అవుతుందనే ప్రశ్న కలుగుతుంది. అందుకు సమాధానము చెపుతున్నాము. వేదాంతశాస్త్రానికి బ్రహ్మసూత్రములు ఎట్లాంటివో ఆర్ష జాతకశాస్త్రానికి శైమినికృతజాతకసూత్రములు అట్లాంటివి. ఈశాస్త్రానికి మొట్టమొదటి నియమబద్ధము (systematic) అయిన గ్రంథము అదే నది సాంప్రదాయకుల అభిప్రాయము. "ఉపదేశం వ్యాఖ్యాప్యాముః" అని సూత్రములు ఆరంభించినాడు. ఈ సూత్రాలకు నీలకంఠాచార్యులవారు వ్యాఖ్యానము చేస్తూ ఈ మొదటి సూత్రానికి "అథ ప్రాక్రమికకర్మజ్ఞానా మష్టేయకాశివాపాదినా జగదుద్ధారం చిక్షేః కరుణా సింధు రైమినిమునిః..... సకలలోక శుభాశుభ సూచక జాతకశాస్త్ర ముపప్తానం ప్రతిజానీతే" (పూర్వజన్మకృత కర్మము తెలుసుకొని అనుష్ఠించ దగిన కాశివాపాదులద్వారా జగదుద్ధారము చేయవల యుకొన్నవాడయి కరుణాసముద్రుడయిన శైమినిముని సకలలోక శుభాశుభాలను సూచించే జాతకశాస్త్రము చెప్పడానికి ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాడు) అని అన్నాడు. శైమిని ముని అభిప్రాయము ఏమంటే, జాతకశాస్త్రమువల్ల సూచితమయ్యేది సకలలోక శుభాశుభాలు. ఈసకలలోక శుభాశుభాలున్ను పూర్వజన్మకృతకర్మవల్ల కలుగు

తున్నవి. అయితే ఆపూర్వజన్మకృతకర్మజ్ఞానమువల్ల ప్రయోజనము ఏమిటయ్యా అంటే, తత్కర్మజ్ఞానమువల్ల అనుష్ఠించతగినకాశివాపాదులు. ఇందువల్ల కలిగే ప్రయోజనము జీవితము శుభావహముగా జాతకశాస్త్రజ్ఞానము వల్ల సూచితమయితే ఆశుభానికి మ్యుతి కలగకుండాను, ఇంకా ఉత్తమలోకప్రాప్తికి అనుహలమయిన కర్మానుష్ఠానము చేయడముకోసరమున్ను, అశుభముగా సూచిత మయితే అవసరమయిన కర్మానుష్ఠానమువల్ల శుభములు పొందడముకోసరమున్ను ఈశాస్త్రము ఉత్పన్నమయి నదన్నాడు. ఇందుకు ప్రయోజనము జగదుద్ధారము అంటే లోకసంగ్రహము అవుతుందని వారి అభిప్రాయము.

ఈశాస్త్ర పాఠకు గ్రంథములలో ఆద్యగ్రంథము వరాహమిహిరుడు చెప్పినపురాణజాతకము. మిమీరుడు కూడా శాస్త్రాగ్రంథము చేస్తూ "కర్మాత్మకం పూర్వభవే సదాది యత్తస్య పక్షం సమభివ్యసక్తి" అన్నాడు. పూర్వజన్మలో ఏకు భా శుభమిశ్రయాపమయిన కర్మ అయితే సంపాదించబడ్డదో ఆశుభాశుభమిశ్రయాపమయిన కర్మవిపాకాన్ని చెప్పేది యాశాస్త్రము. అయితే అది తెలుసుకొన్నందువల్ల కలిగే ప్రయోజనము మాత్రము చెప్పలేదు. శాస్త్రాగ్రంథము చెప్పినాము. ఇక శాస్త్రము ఎట్లా సిద్ధమయినది అనే విషయము విచారిస్తాము.

వేదాంగములలో జ్యోతిషము ఒక అంగము. అందులో ఆ వేదాంగ జ్యోతిషములో ఏమి ఉందో ముందుగా ఆలోచిస్తాము. సూర్యచంద్రగతులు, శిద్ధ్యారా సంభవమయ్యే తిథ్యాదులు, రెండు ఆయనములు, రెండు విషువత్తులు, ఇరవై ఏడు నక్షత్రములు, వీటిగణితము మాత్రము వేదాంగజ్యోతిషము చెపుతున్నది. ఈగణితము చాలా మలభవమయినది, ఛందోబద్ధముగా ఉంది. ప్రతిబ్రాహ్మణుడూ యావేదాంగాన్ని ముఖ్యము చేసుకోవలెను. అయితే యావేదాంగానికి వినియోగము ఎక్కడా అనే జిజ్ఞాస కలుగుతున్నది. అందుకు సమాధానము చెపుతున్నాము.

ఆనాడు, భౌతికవాంఛలన్నీ తీరిపోయిననాడు, బ్రహ్మజిజ్ఞాస ప్రారంభమయినదని చెప్పినాము. ఈ బ్రహ్మజిజ్ఞాసకు సర్వకాలసర్వావస్థలూ యొక్కములు కావని తెలుసుకొని యొక్కకాలనిర్ణయము కోసరము యీశదాంఘము కలిగింది. అంటే నిత్యజీవనములో బ్రహ్మనిచారము కోసరము కార్యక్రమము నిర్ణయించు కోవడానికి యీశదాంఘము ఏర్పడ్డది. అయితే బ్రహ్మ విచారము కోసరము యొక్కాయొక్కకాలనిర్ణయోపసరమేమి వచ్చింది? అన్నికోజాలూ ఒక్కమాదిరివి కావా? ఒకరోజు పనికివచ్చేరోజూ, మరొకటి పనికిరానిరోజూ ఉంటుందా? అనేసందేహాలు యీకాలపుచారానికి కలుగు రవి. వాళ్లు ఏయే రోజులు ఎందుకు స్వీకరించినారో, ఏయే రోజులు ఎందుకు త్యాజ్యములన్నారో తెలుసుకొంటే ఈసందేహాలు తొలగిపోతవి.

మనుష్యుడు నిత్యగూ సకల చరాచరజగత్తుతో సాహచర్యము చేస్తున్న రోజులు అవి. తపోబలముతో తెలుసుకొన్న ప్రతివిషయమూ ప్రత్యక్షములో ఎంతవరకు ఆనుభవసిద్ధమో బాగ్రదవస్థలో పోల్చి చూస్తుండేవాడు. అటు కాలమువంక చూసేసరికి మూర్ఖచంద్రులిద్దరూ కనుపించినారు. వీల్చిద్దరివల్ల కాలమానము ఏర్పడుతున్నది. వీళ్లు ఒక నియమితగతిలో ఒకప్రత్యేకమార్గములో సంచారము చేస్తున్నారు. ఆమార్గాన్ని ఆలోచించేసరికి ఇరవైయేడు వక్షత్రముల మార్గము కులాల చక్రములాంటిది ఒక్కటి గోచరమయినది. ఇంకా గమనించేసరికి రెండు అయనములు, రెండు విభవత్తులు (Equinoxes) తోచినవి. ఇటు ప్రకృతివంక చూసేసరికి త్విగక్షణమూ ప్రకృతిలో కలుగుతున్న మార్పులకున్న ఈమూర్ఖచంద్రుల సంచారముకున్న సంబంధము కనుపించింది. సమస్తసృష్టినితలయములకును హేతుధూతమయినది వీరిసంచారముగా తోచినది. ఘాతుకమృగముల భీకరానములకు, తదలతానూర్మదుల పల్లవికకుసుమిత ఫలితత్యాలకు, స్త్రీపురుషుల కారీరకమానసికవికారాలకు, చివరకు ఉన్నర్తుడి ఉన్మాద మృత్యాధికాలకు, ఇవి అవి ఏమిటి, సమస్తచరాచరజగత్తులో కలుగుతున్న మార్పులకు వీరిసంచారమే కారణమయినది.

ప్రతి ముప్పుయితిగులకు అంధకారము కలగడము, సముద్రము తుభితము కావడము, సమస్త జీవధాతువులు ప్రకోపించడము, ఇత్యాది మార్పులు చూసినాడు. అటు ఆమూర్ఖచంద్రుల సంచారమార్గమువంక చూసేసరికి యిద్దరూ ఒక్కవక్షత్రములో కూడిఉన్నారు. ప్రతి పదిహేను తిగులకు వారధియులూ పదమూడున్నరవక్షత్రముల మారము పోవడము తిరిగి ప్రతిపదిహేనుతిగులకున్నూ ఏకవక్షత్రములో సమావేశము కావడమున్నూ చూసినారు.

మూర్ఖుడు లేజోమూర్తి: చంద్రుడు హేమ్యమూర్తి. ఒకరు ఉష్ణము, రెండోవారు శైత్యము యిస్తున్నారు. ఒకరు పురుషుడు, రెండోది స్త్రీగా తోచింది. బ్రహ్మ విచారములో ఉన్నారు కాబట్టి ఒకరిని పురుషుడు, రెండోవాన్ని ప్రకృతి అన్నారు. ఇంకా కొంచెము లోతుకు పోయి ఒకటి ఆత్మ, రెండోది దేహము అన్నారు. రూపకల్పన చేసేసరికి ఒకరు దురుడు, రెండోది శక్తి అయిపోయింది. వీల్చిద్దరి సమాగమము మైశవముగా తోచింది. అట్లా కాకపోతే ఆనాడు సముద్రము ఎందుకు తుభితము కావలెను? వన్యమృగాలు ఎందుకు భయంకరధ్వనులు చేయవలెను? సరిస్థుతములకు విశేషవిషప్రకోపము ఎందుకు కలగవలెను? వృక్షములలో ఉన్న ధాతువులు ఎందుకు ప్రకోపించవలెను? ఉన్మాదుడికి వీచ్చి ఎందుకు రేగవలెను? సామాన్యమానవుడికి ఉష్ణప్రకోపము ఎందుకు కలగవలెను? వాయుసంచారము ఎందుకు ఎక్కువ కావలెను? ఇంకా ఇట్లాంటివి ఎన్నో కొల్లకొద్దీ మార్పులు జగత్తులో ఎందుకు కలగవలెను? దీనికంతా ఈజగత్తుకంతా తల్లిదండ్రులుగా ఉండి కాపాడుతున్న మూర్ఖచంద్రుల సంగమమే కారణమనుకొన్నారు.

ఈనాటికి ఆనాటికి, ఏనాటికి లయము అయ్యే ప్రతిదీ చంద్రసంచారాన్ని అనుసరించిన్న, సృష్టిఅయ్యే ప్రతిదీ మూర్ఖసంచారాన్ని అనుసరించిన్న జరుగుతున్నది. కారీరకమానసిక వికారలమూ వీరిసంచారముమూ ఉండే సంబంధము తెలియగానే ఏనాడు ఏపనికి అనుమలమో తెలిసిందో! ఈ అనుమల కాలనిర్ణయము కోసరము ఏర్పడ్డ సాధనమే వేదాంగ జ్యోతిషము.

సూర్య చంద్రుల సంగమదినము అమావాస్య. అప్పుడు జగత్తంతా దద్దిరిల్లి పోతున్న సమయము. అదొక మహాత్కృష్టదినముగా తోచింది. అందువల్ల సమస్త భౌతికవ్యవహారాలకు ఆటవికువుదినము, నియమ దినము, వేదాధ్యయనానికి అవధ్యాయము. అయితే తనయూజన్యకు నిమిత్తకారణాలయిన మాతాపితరులను స్మరించమన్నాడు. అందువల్ల అది పితృతర్పణాదినము అయినది. ఇదే విధముగా సూర్యచంద్రులగతుల వసుసరించి పంచపర్వములు, ద్వాదశ సంక్రాంతలు మొదలయిన, నిషిద్ధానిషిద్ధిగులు నిర్ణయించుకొన్నాడు. అవన్నీ ఎల్లా సంభవిస్తున్నో విచారించడము ప్రారంభిస్తే గ్రంథము ఎంతదూరము పోతుందో చెప్పలేము. కాబట్టి ఆపని చేయుము. దిక్పాత్రముగా ప్రధాన విషిద్ధివాన్ని గురించి మాత్రము చెప్పినాము.

మొత్తముమీద వేదాంగ జ్యోతిషమువల్ల లేలినది చెందువిషయాలు. ఒకటి సూర్యచంద్రుల గతులకు

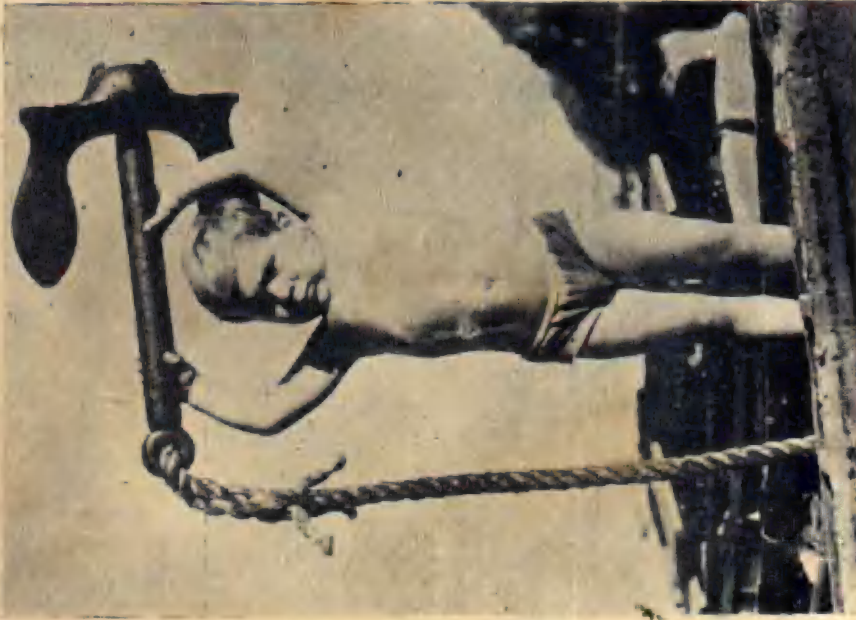
సంబంధించిన గణితము. రెండోది అందువల్ల కర్మామస్తా వయోగ్యాయోగ్యకాలములు. ప్రస్తుతము స్కంధత్రయ జ్యోతిషము అని వ్యవహరించే సిద్ధాంతముహూర్త జాతక కాస్త్రములలో మొదటి రెండు కొమ్మలకు మూలము వేదాంగములో గోచరమవుతూనే ఉన్నది. అయితే జాతకమునే కొమ్మగూ వేదాంగములోనే మూలము ఉన్నదీ లేనదీ ముమ్మారు చెప్పుతాము.

ఇప్పటికి లేలినవిషయములు: ఆనందము బ్రహ్మ, ఆ ఆనందము కోసరము బ్రహ్మజ్ఞాన, బ్రహ్మజ్ఞాన కోసరము తపస్సు, తపస్సుకోసరము యుక్తాయుక్తకాల నిర్ణయము, యుక్తాయుక్త నిర్ణయముకోసరము జ్యోతిషము ఉత్పన్నమయినది. ఆదిలో జ్యోతిషముయొక్క ప్రయోజన పరిమాణములు ఇంకే.

పాపనాశము జలపాతము (కొండలూరులో)

ఛాయాచిత్రకారుడు: "సూర్య, గ"

అమెరికా పిల్ల సార్వో

మాడెంట్లపడకుండు. మీదికై తీవ్రతయన్న లంగరు రడ సామల
బరువుగలది. G. S. A.

నమ్మదపు తేడుము

ఈజంతువులు వాలునమాత్రే మే బ్రతికినవి కొరికినవి. వాచపు
వాలగడుగులు. ఇది ముక్కలనంకి నీటియావరి విడుచుచుండును.
నీటికి అవశ్యము పడుద్రపుముక్కలు. ఇవి పక్షిని ఆమెరికాకు దూర
ముగానున్న 'కలపెగోసు' దీవులయందు దొరకినవి. నీవుపయనండి
వె తివ్విడిక ముండు వాలుగదు, చర్మము కవచమువలెను ఉండును.

ఇది విరసాయకరములు. లండను జంతుశాలయందు గలవు.

G. S. A.

౧. మోట

౨. పిడివాటు

౩. వి. యస్. గోపాలనేలకాచారి ఫోటోలు

సెంటుమూరిలో పేరుడుమంచున, జారుచు ఉడు పెన్నిసలు
G. S. A.

౨. ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథాలయము, నెహ్రూబోలు, ౧,౫౦౦.
౩. ఆంధ్ర సరస్వతీ గ్రంథాలయము, గోల్ల మాడిపాడు, ౬౧౫.
౪. కన్యకాపరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, చివగంజాం, ౪౨౧.
౫. కన్యకా పరమేశ్వరీ గ్రంథాలయము, పందిళ్లపల్లి, ౫౯౦.
౬. కడలికాయన గ్రంథాలయము, వాడారేవు, ౧౦౬.
౭. కోడండరామ పుస్తకభాండాగారము, వంశూరు, ౩౫౦.
౮. గ్రామపంచాయితీ గ్రంథాలయము, పావులూరు, ౧౪౫.
౯. గోల్ల విద్యానిలయము, పచ్చల తాడిపల్లె, ౨౦౦.
౧౦. గోల్ల పతనమందిరము, చేబ్రోలు, ౩౦౦.
౧౧. గౌరీ సరస్వతీనిలయము, చేబ్రోలు, ౩౨౦.
౧౨. చిదానంద సరస్వతీ గ్రంథాలయము, పెదచెట్టుూరు, ౧,౨౦౦.
౧౩. చాడేశ్వరీ విద్యానిలయ సమాజము, పందిళ్లపల్లి, ౫౨౦.
౧౪. జాతీయసమితి గ్రంథాలయము, పెదనందిపాడు, ౮౦౦.
౧౫. పంచాయితీ గ్రంథాలయము, ఇంకొల్లు, ౩౦౦.
౧౬. " " పరుచూరు, ౩౦౦.
౧౭. " " పూండ్ల, ౧౨౪.
౧౮. " " పాలపర్రు, ౩౦.
౧౯. " " అన్నవరం, ౨౯.
౨౦. " " తుర్లపాడు, ౨౬.
౨౧. " " సంద్రపూడి, ౪౫.
౨౨. బాలభక్త పుస్తక భాండాగారము, కారంచేడు, ౬౦౦.
౨౩. భీమమ్మ పుస్తకభాండాగారము, లింగంగుంటపాలెం, ౩౫౦.
౨౪. భారత యువజన సంఘము, బాపట్ల, ౧,౦౦౦.
౨౫. మారుతీరాం గ్రంథాలయము, ఈశేరు, ౬౦౬.
౨౬. మహా త్రిపురసుందరీ గ్రంథాలయము, కామమూస, ౩౦౦.
౨౭. మార్కండేయ గ్రంథాలయము, పేరాల, ౩౦౦.
౨౮. రామకౌటాన గ్రంథాలయము, ఈశ్వరిపాలెం, ౭౫.
౨౯. రామసుబ్బ యాంధ్ర గ్రంథాలయము, పొన్నూరు, ౫౦౦.
౩౦. వాణీ వీరేశనము, చీరాల, ౩౫౨.
౩౧. వీరాంజనేయ పుస్తక భాండాగారము, మునిపల్లె, ౩౫౭.
౩౨. శంకరపుస్తకభాండాగారము, మన్నవ, ౫౦౦.
౩౩. శంకరగ్రంథాలయము, మర్రిపూడి, ౧,౨౦౦.
౩౪. సారస్వతీవీరేశనము, వేటపాలెం, ౬౫౨౭౫.
౩౫. సరస్వతీగ్రంథాలయము, దస్తబాడు, ౨౫౦.
౩౬. సరస్వతీ నిలయము, జాగర్లమాడి, ౨౨.

32. సత్యజ్ఞానానంద గ్రంథాలయము, మామిళ్ల పల్లి, 300.
33. హనుమత్ పుస్తక భాండాగారము, నాగులపాడు, 400.

తెనాలి తాలూకా :—

34. ఆర్య బాల సమాజము, పెదపాలెము, 200.
35. ఆంధ్ర సరస్వతీనిలయము, మందూరు, 1,000.
36. ఇందిరానికాంత గ్రంథనిలయము, మూలుపూరు, 150.
37. నన్నయార్య సరస్వతీ నిలయము, ప్యాపర్రు, 400.
38. నన్నయార్య గ్రంథనిలయము, పెదపూడి, 1,000.
39. నవనీతచోర గ్రంథాలయము, చినపులివర్రు, 250.
40. పురపాలక సంఘ గ్రంథాలయము, తెనాలి, 150.
41. భాషా సంశ్లిషితసంఘము, అమృతలూరు, 4,000.
42. భారతీవిలాస విద్యానిలయము, అనంతవరము, 1,100.
43. రాజరాజనరేంద్ర గ్రంథాలయము, గోవాడ, 100.
44. రామచంద్ర పుస్తక భాండాగారము, వరహపురం, 300.
45. వాణీవిలాస గ్రంథనిలయము, కొల్లివర, 200.
46. వెంకటేశ్వరనిలయము, కొల్లూరు, 200.
47. కృష్ణ మోహనవిలాస గ్రంథాలయము, నాజరుపేట, 300.
48. సప్తకోటేశ్వర గ్రంథాలయము, అనంతవరం, 200.
49. సరస్వతీనిలయము, మాచిపూడి, 1,100.
50. సారస్వతనిలయము, నామనగుంటపాలెం, 300.

గుంటూరు తాలూకా :—

51. ఆర్య చైత్యయువకుల సాహితీ సంఘము, గుంటూరు, 3,400.
52. జ్ఞానాభివర్ధనీ గ్రంథనిలయము, ముట్లూరు, 1,200.
53. పురపాలక గ్రంథాలయము, గుంటూరు, 1,500.
54. బాలసరస్వతీ పుస్తకనిలయము, శేకూరు, 250.
55. మురళీధర గ్రంథాలయము, అబ్బనేని, గుంటపాలెం, 100.
56. వేదాంతగ్రంథాలయము, గారపాడు, 100.
57. సీతారామ గ్రంథాగారము, గుడ్లపల్లి, 1,000.
58. స్త్రీసనాతన గ్రంథమండలి, గుంటూరు, 400.

రేపల్లె తాలూకా :—

59. బాలగంగాధర పుస్తకాలయము, పెదపులివర్రు, 150.
60. రైతుగ్రంథాలయము, మాచవరం, 1,100.
61. సీతారామచంద్ర గ్రంథాలయము, కాపూరు, 200.

బింగోలు తాలూకా:—

౬౩. ఆంధ్రభూషానిలయము, కొనేటి, ౩౦౦.
 ౬౪. గౌరీశంకర గ్రంథాలయము, టంగుటూరు, ౪౦౦.
 ౬౫. శంకరమనోరంజనీ గ్రంథాలయము, తిమ్మసముద్రము, ౩౫౦.
 ౭౦. సరస్వతీగ్రంథాలయము, బింగోలు, ౨,౪౨౦.
 ౭౧. సర్వోత్తమ గ్రంథాలయము, పెన్నూరు, ౪౫౦.

నరసరావుపేట తాలూకా:—

౭౨. కవ్యకాపర మేళవరీ గ్రంథాలయము, నరసరావుపేట, ౩,౧౧౫.
 ౭౩. రామకవి గ్రంథాలయము, ఏర్పూరు, ౫౦౦.
 ౭౪. వివేకానంద గ్రంథాలయము, అనంతవరం, ౧,౪౦౦.

నల్లెపల్లి తాలూకా:—

౭౫. కవ్యకాపర మేళవరీ గ్రంథాలయము, తెల్లంకొండ, ౨౫౦.
 ౭౬. వేణుగోపాల గ్రంథాలయము, వెమలికల్లు, ౧,౦౫౨.
 ౭౭. శారదానిలయము, సత్తెనపల్లి, ౧,౦౦౦.
 ౭౮. సీతారామ గ్రంథాలయము, ఇరుకుపాలెం, ౪౦౦.

పల్నాడు తాలూకా:—

౭౯. ఆంధ్ర గ్రంథాలయము, రెంటిలింకల, ౩౦౦.
 ౮౦. లక్ష్మీనన్న కేశవగ్రంథాలయము, కారెంపూడి, ౨౭౫.
 ౮౧. శారదా గ్రంథాలయము, జూలకల్లు, ౨౦౦.

పట్టిక ౨.

గుంటూరు మండల గ్రంథాలయముల సంఖ్య

తాలూకా	౧౯౨౦	౧౯౩౨
బాపట్ల	...	౩౫ ౩౮
గుంటూరు	...	౨౨ ౪
నరసరావుపేట	...	౮ ౩
బింగోలు	...	౧౬ ౫
పల్నాడు	...	౪ ౩
రేపల్లె	...	౧౪ ౩
నల్లెపల్లి	...	౩ ౪
తెనాలి	...	౩౩ ౧౩
వినుకొండ	...	౧ ౦
	౧౩౬	౮౧

వైదికకాలంలో మహర్షులు యోగదృష్టితో సాధించి మాత్రమోషంగా చెప్పిన మహాసత్యా లతో ఆయుర్వేదం నిండిఉందనీ అది విశాలమైనభావనూ, గంభీరమైన అర్థమూ కలిగి సమస్త కాస్తూరిలకూ ప్రకూరి ప్తానము మాత్రమే కాకుండా పరమావధిమాదా అయి ఉందనీ విషయాలు యిదివరకే చూచించినాను.

సమస్త మానవజాతికీ ఇహలోకసంబంధమైన ఆయు ర్వాహగ్య సాధాగాలు మాత్రమే కాకుండా పరలోక సుఖంమాదా సమకూర్చడమే పరమప్రయోజనముగా కల ఆయుర్వేదమూ తత్తుల్యములైన యితరవేదశాస్త్ర ములూ పాశ్చాత్యదేశాల్లో యెక్కడా పుట్టకుండా భారతదేశంలోనే ఎందుకు పుట్టవలెను? మనుష్యుడు యీలోకంలో పొందతగిన వివిధసౌకర్యాలు మాత్రమే కాకుండా అత డనుభవించతగిన అనేకవిధములయిన భౌగభాగాలుమాదా సమకూర్చకలిగిన ఆధునికశాస్త్ర ములు పాశ్చాత్యదేశాల్లోనే ఎందుకు పుట్టవలెను? వైదిక సత్యములను దర్శించగల యోగదృష్టి పూర్వంభారతదేశ ములో ఉండి మహర్షులకే ఎందుకు లభించవలెను? ఈవిధ మైన యోగదృష్టి పాశ్చాత్యదేశములలో ఎక్కడా కను పించకపోవడానికి కారణము ఏమయిఉంటుంది? శాస్త్ర సత్యములను నిర్ణయించడానికి పాశ్చాత్యుల వలంబించే, శాస్త్రప్రయోగమూ (scientific experimentation), తర్కమీమాంసా (logical process) పూర్వం భారత దేశములో కనుపించకపోవడానికి కారణ మేమయి ఉం టుంది? పాశ్చాత్యుల ఆధునికశాస్త్రములకూ ప్రాచీన ములైన హిందూశాస్త్రములకూ తక్కువ: ఏదైనా భేదం ఉందా? ఉన్నట్టుయితే ఆభేద మేమిటి? అది ఎందుకు కలిగింది? ఇటువంటి ప్రశ్నలు కలుగుతవి. ఈసందేహం నిర్మిటికీ కారణం మాత్రము ఒక్కటే. ప్రాచ్యదేశాలవారి దృష్టికినీ, పాశ్చాత్యదేశాలవారి దృష్టికినీ ఉన్న భేదమూ, ఆభేదానికి గల కారణమూ తెలుసుకొంటే ఈసందేహం

లన్ని నివారణ అయిపోతవి. కనుక ఆవిషయమై క్లృప్త ముగా చెప్పాను.

ప్రాచ్య దేశాలలోనూ పాశ్చాత్య దేశాల లోనూ పూర్వకాలంలో వామనూషాలు కలవి చాలా తక్కువ. ప్రాచ్యదేశాలకు భారతదేశమూ పాశ్చాత్య దేశాలకు గ్రీసుదేశమూ ప్రాచీనవిజ్ఞానమునూ, వాగర కతనూ భిత్తు పెట్టివవి. ఈజిప్టు, రోమూ తరువాత తల యెత్తివవే. కనుక ప్రాచీనకాలములో, అంతే మానవ జాతియొక్క బాల్యదశలో, భారతదేశమూ గ్రీసు దేశమూ ఎట్టిస్థితిలో ఉండేవో తెలుసుకొంటేనే తప్ప కావలసిన విషయం బోధపడదు. కాని యీదేశాల పురాతనస్థితిగతులను గురించి తెలుసుకొనడానికి ప్రస్తు తం చరిత్ర అనుకొనేది ఏమీ ఉపకరించదు.

మనుష్యుడి స్వరూపస్వభావాటూ, రూపలేఖాది లాసాటూ, తెలివి తేటటూ, మనస్తత్వం మొదలయినవి చాలావరకు ఆతని జన్మయొక్క పూర్వాపరపరిస్థితులపల్ల కలుగుతవి. ప్రశ్నోక్త్యక్తి విషయములో ఎలాగో త్యక్తిమయం అయిన జాతివిషయంలోనూ అలాగే. అయితే ఒక్క భేదం మాత్రం ఉంది. ప్రశ్నోక్త్యక్తికి పుట్టడం చావడం ఉండునయి చేత ఆశ్చ్యక్తి జన్మించిన కాలాన్ని బట్టి పూర్వాపరపరిస్థితులు నిర్ణయించడానికి వీలుంది. జాతివిషయంలో అట్లా కాదు. జననమరణాలు జాతికి లేవు. చచ్చేవాడు చచ్చాఉంటే పుట్టేవాడు పుడు తూఉండవలెనుచేత, గమనించతగినంత మార్పు జాతిలో ఏమీ కనబడదు. జాతివిషయంలో ఏకాలాన్ని గురించి వ్య వహరిస్తామో దాన్ని బట్టే పూర్వాపరసంబ్ధ కలుగుతుంది. పురాతనమునకు పూర్వం లేదు. కనుక మన మొకదేశము యొక్క పురాతనస్థితిని గురించి యోచించదలచుకొన్న పక్షమే పూర్వమును విడిచి పరమునే స్వీకరించవలెను.

ప్రస్తుతము భారతదేశాన్ని గురించి గ్రీసుదేశాన్ని గురించి పరికిరించవలసిఉంది. పూర్వార్ధగోళంయొక్క

నాభిస్థలమందు భారతదేశ మన్నట్లు కనుపిస్తుంది. భూభాగములో ఆక్రమించిన స్థానమును బట్టి స్వీకరించిన వ్యూహపథముబట్టి భారతదేశము అన్ని దేశముల వంటిది కాదనీ, దీని కొక ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వం ఉన్నట్లు చాటుకున్న స్ఫురిస్తుంది. ప్రపంచమందుండే సమస్తమూ యథోచితముగా భారతదేశమును దుండెంచేత భారతీయులు దేనికొరకూ దేశము విడిచి బయటకు పోవలసిన అవసరము కలిగిన లేదు. భారతీయులకాంతికి ఇతరదేశములవారు ఏవిధమయిన భంగయూ కలిగించకుండా ఉండడానికి పర్యతపంతులనే రాలిగోడలూ, సముద్రము లనే లోలైన ఆగడ్లూ నిర్మించినట్లు తోస్తుంది. ఏవంక చూపినా సవ్యసమృద్ధములయిన పచ్చని పయిగుల తోనూ పుష్పఫలసమృద్ధములయిన వృక్షములతోనూ దేశమంతా నిండిఉండేది. అంతే కాకుండా ఎక్కడ చకిలే అక్కడ అనేక విధములయిన ప్రకృతిసౌందర్యాలూ విచిత్రపరిణామాలూ కనబడడమువల్ల భారతీయుడికి దేశమంతా ఒకస్వాభావికమయిన చిత్రకన్డప్రదర్శనకాలలాగా తోచేది. అన్నీ అతన్ని అమృతాశ్వర్యవశితమన గుణ్ణిగా చేసినే శేషి. కొంతసేపు అతడు వాటిలో లీనమయితన్న తాను మరచి పొయ్యేవాడు. తనకూ ప్రకృతికి ఒక విధమయిన కీలకం బంధమూ ఆత్మసంబంధమూ ఉందని గుర్తించినాడు. సూర్యచంద్రవక్షత్రాదులను చూచి నమస్కరించి ఆరాధించేవాడు. అన్నీ అతని పూజయాన్ని ఆకర్షించేవి. వాటి నన్నిటిని ఆ ప్రవిరులనుగా భావించి ప్రేమించేవాడు. దేశతలముగా భావించి అమితగౌరవము తో ఆరాధించేవాడు. అతడారాధించేది షరత్సంక్లప్తపులకు గోచరమయ్యేదానిని కాదు. దానివంక లీనమయి దానిలో అంతర్గతమయి ఉండే శక్తిని. అతనికి విశ్వమంతా శక్తిమయముగా కనబడేది. అతనికి ఆనందశక్తికి మధ్యను ఉన్న సాంకభౌతికపదార్థము ఎంత స్థూలమయినప్పటికీ అతనిదృష్టి ఎదట అద్దమువలె స్వచ్ఛము కావలసినదే. అతని దృష్టిప్రసారమును అడ్డగొలిపిన ఏదీ ఉండేది కాదు. కనుక అతడేవంక చూచినా ప్రకృత్యంతర్గతమయిన ఆనందశక్తి అతనికి ప్రత్యక్షమయ్యేది. ప్రకృతిమర్మాలన్నీ అతనికి కరతలామలకములు అయ్యేవి. తనకు బాహ్యప్రకృతి

నిజముగా ఏమీ భేదము లేదని గుర్తించినాడు. సృష్టికంతకూ కర్త ఒక్కడు ఉన్నాడనీ, అతడమితశక్తిజ్ఞానవంశస్థుడు మాత్రమే కాకుండా ప్రేమమయుడూ మందరమూర్తి కూడా అయిఉన్నాడనీ అతనికి తోచింది. వివిధములైన ప్రకృతిపరిణామములలో అంతర్గతమయిన శక్తులన్నీ ఆనందశక్తికి రూపాంతరాలేనని గుర్తించినాడు. ఆనాటి దేశికాలపరిస్థితుల ననుసరించి అతనికి అవసరములయిన ఆహారాది సమస్తసౌకర్యములూ కష్టపడనక్కరలేకుండా సమహృదయమువల్లనూ, అతన్ని ఆనందించున్న ప్రకృతిసౌందర్యమూ నాని విచిత్రపరిణామములు అతని హృదయాన్ని ఆకర్షించి అతని దృష్టిని వ్యావహారిక విషయములనుండి పారమార్థిక విషయముల వంకకు మరలించడమువల్లనూ, దేన్ని చూచినా స్థూలదృష్టితో చూడక సూక్ష్మదృష్టితో చూడడము అతని వ్యభావ మయిపోయింది. అందుచేతనే అతడు పారమార్థికదృష్టితో చూస్తాడనకాని వ్యావహారికదృష్టితో చూడడు. అతనికి కావలసినది అంత స్తవ్యమే కాని బాహ్యవ్యూహపథము కాదు. వాకరహితుడై నిత్యకర్మాగ్ర సుస్వయూవుడయిన భగవంతుడొకడు ఉన్నాడనీ, అద్వితీయమయిన అతడే యీ జగత్తుకు సృష్టికర్త అనీ, మానవు డాదిగాగల సమస్తజీవకోటికి ఆశిడే తండ్రి అనీ, ప్రకృతి మానవునూ తీరని ఆశ్చర్యవ్య సంబంధము కలవారనీ, మృగ్యువు శరీరముకే కాని ఆత్మకు లేదనీ, యివి మొదలయిన విషయములను గుర్తించడమువల్ల అతడేమి చేసినా, తెచ్చినా, ఏమీ ఊహించినా, యీ భావములే వ్యక్తము చేస్తూఉంటాడు.

ఇక గ్రీకుదేశీయమయము. ఈదేశము మధ్యధరా సముద్రములో తొద్దున మూలగాఉన్న ఒకదీప్తపల్వము సముద్రము యీ దేశముయొక్క భూభాగమును అనేక ప్రదేశములలో తొలిచినేయడమువల్ల ఓడలు నిలవడానికి తగిన ప్రదేశములు అనేకవిన్న చిన్న దీప్తపల్వములలో స్వాభావికముగా ఏర్పడ్డవి. దేశమంతా పర్యతమయము. వలయాకృతి వహించిన పర్యతపంతులు దేశాన్ని వివిధ భాగములుగా విభజించినవి. ఎక్కడమంచి చూచినా పది మైళ్లలోపల పర్యతమయనా నలభైమైళ్లలోపల సముద్రమూ

కనబడుతూ ఉంటుంది. కొండలనుంచి కీళ్లుగలిచి ప్రవహించే పెలయేళ్లు తప్పు వ్యవసాయమున కనుకూలమయినవదులు లేవు. మురుగునీరు బయటకు పోవడానికి అవకాశము లేనందువల్ల అనేక ప్రదేశములు లేమతోనూ దొంగయూబులతోనూ ఉండేవి. ఇందువల్ల చాలా అపాయకరముగానూ అవాశోగ్యముగానూ ఉండేవి. అయినప్పటికీ అనుకూలమయిన శీతోష్ణస్థితి, వేత్రానందకరములయిన ప్రకృతిసౌందర్యముతో నిండిఉన్న ప్రదేశములూ ఉన్నవి. కాని అగ్నిపర్యవములున్న ప్రదేశములు సమీపములో ఉండడమువల్ల భూకంపములవల్ల బాధలు నేటికిని కలవు. లోపలిపర్యవపంక్తులూ వెలుపలిపనుద్రులూ దేశాన్ని శక్రవృతునంది రక్షించినా వలయాకారములయిన పర్యవపంక్తులు మండలములుగా విభజించడముచేత ఒక్కసారి ప్రవేశించిన శక్రవృతుల వెలుపలికి తరమడానికి దుష్టరమే కాకుండా అతడు దేశమంతా ఆక్రమించడానికి అవకాశముకూడా ఉంది. మనుష్యుల కావారపోకర్యములు ఏమీ లేవు. తెల్లవారి లేస్తే తిండికి వెతుకవలసినదే. అక్కడ కొన్ని పండ్లు దొరికినా అది ఒకలెక్కలోనివి కావు. సముద్రానికి పోయి చేపలు పట్టుకోవడమో, కొండకో కోవకో పోయి జంతువులను వేటాడడమో లేవు మరి గతి కనిపించదు. తెల్లవారి లేచి తిండికి పాకులాడుతూ కడుపు చేత పట్టుకొని బయటకు బయలుదేరిననాడు తిరిగి ప్రాణాలతో యింటికి వచ్చేదాకా నమ్మకము లేదు. ఒక్కోజా బయటకు పోవడము మానివేస్తే కడుపు కాలి చావవలసినదే. అందువల్ల తీవ్రము దుర్భరముగా ఉండేది. కొండా, అడవి, సముద్రమూ, భూమి, వీటిల్లో ఏదో ప్రూరమయిన మహాశక్తి దాగిఉందని, అది మనుష్యునికి ఎప్పుడూ ఏదో విధమయిన అపకారము చేస్తూఉంటుందని భావించేవారు. అందుచేత భగవంతుడు దయామయుడనీ, సౌందర్యరాశి అనీ, వ్యాయమూర్తి అనీ ఎన్నడూ అతనికి తోచేది కాదు. అనుక్షణమూ ఏవంక తిరిగినా ప్రకృతి అతన్ని ప్రతిఘటిస్తున్నట్టే కనబడుతూ ఉండేది. ఏకోజ

కాకోజా తిండి బ్రతుకూ కూడా నిశ్చయము కాకపోవడముచేత మన స్థితితము ఎన్నడూ ఉండేదికాదు. తన ప్రయోజనార్థముచేత తానే ప్రకృతితో పోరాడి దాన్ని ఛేదించో ఛేదించో తనకు కావలసినవాటిని బలవంతముగా లాగుకొనవలెననే స్వభావము అయిపోయింది. ఎంతో కష్టపడితేనే కాని ఏదీన్ని లభించేదికాదు. కాబట్టి అతనికి వంచి పట్టుదల, మరుకుతనము, శరీరపాటవము మొదలయిన యోగలక్షణాలు అభివృద్ధి. ఇందువల్ల అతడు దేన్ని చూచినా వ్యావహారికదృష్టితో చూచేవాడే కాని పారమార్థికదృష్టితో చూడలేకపోయేవాడు. మౌద్భాగ, మృత్యుభయము, ఎప్పుటి కష్టమూ అతన్ని వీడించడము వల్ల అతనికి ప్రకృతిపరమేశ్వరులు పరమశక్రవృత్తులై కనబడుతూఉండేవారు. ప్రకృతిసౌందర్యములు అతనికి ఆనందము కలిగించడానికి బదులు జక్కిరించిన ట్టుండడమువల్ల అతని హృదయాన్ని ఆక్రమించలేకపోవడమే కాకుండా వెగటుగాకూడా కనుపించేది. ఆకారణము చేత ప్రకృతిరహస్యములను జీవేశ్వరసంబంధమును యోజించలేని పరిస్థితులు కాని, అనుకూలమయిన దృష్టికాని అతనికి లభించలేదు. అతని తలవులూ పలుకులూ చేతలూ అతని వ్యావహారికదృష్టిని అనుసరించేఉంటవి.

జాగకాస్త్రా శిశ్యా కూడా ఈరెండుదేశముల దృష్టులూ ఇదేవిధముగా ఉంటవని అనేకజ్యోతిశ్శాస్త్రజేర్తలు తెలిపిఉన్నారు. అనిషయములను దివ్యోక్తముగా రాబోయే వ్యాసములో కనబరుస్తాను.

ఇంతవరకూ ప్రాచ్యపాశ్చాత్యసృష్టులకు కల భేదమూ, ఆభేదమునకు గలకారణమూ తెలపడానికి ప్రయత్నముచేసినాను. ఈభేదమే వారి జాతీయజీవితములూ, మతసాంఘికసంస్థలూ, సాంస్కృతికములూ, శాస్త్రములూ, కళలూ మొదలగు వాటియందు మాత్రమే కాక వారి వైద్యసంప్రదాయములందు కూడా ఎట్లు ప్రతిబింబితములైఉన్నవో ముందు కృత్యముగా వ్యక్తము చేస్తాను.

రాయప్రోలు వెంకటరామ సోమయాజులుగారు

రాయప్రోలు వెంకటరామసోమయాజులుగారు

ఇరువదియారు వత్సరములు నిజాంరాష్ట్రము హైదరాబాదునందలి యున్నతకలాలలో, సంస్కృతాంధ్రపీఠము నధిపతిని, ఉత్తయభావలయందును నవమానపండితుడై బహుగ్రంథనిర్మాత యయ్యు వివరముననుడై, సనాతనమతోద్ధారకుడై, కొలది దినముల క్రిందట మహాకారవేతనము నొందిన శ్రీయుత వేంకటరామసోమయాజులుగారు శ్రీ. శ. ౧౮౭౫ సం. మార్చి నెలలో మిక్కిలి ప్రాచీనమైన యొక యాంధ్ర వైదిక కుటుంబమున జనించిరి. వీరివంశనామము వరంగల్లు రాజ్యరమాధురంధరుడగు రెండవ ప్రోలరా జిచ్చిన యాంగ్రహారమునుండి వచ్చెనని వీరియాశయము. ఈవంశము ప్రథమమునుండియు సోదగల్గురాజ్యమున నుండిన దియ్యు మహమ్మదీయు లారాజ్యమును స్వాధీనపరచుకొనిన వెనుక దేశాంతరము (గుంటూరు) చెడలవలసినచెను.

వీరి తండ్రితాత బంధరును వైదికకర్మనిష్ఠాగరిష్ఠులై సోమయాజులై వరలిరి. వీరిని తండ్రిగారతి బాల్యముల

ముననే వేదవాక్యోచ్ఛారణమున దక్షుల నొనర్చిరి. వీరి గ్రామ మొకమారు పుష్పగిరి పీఠాధిపతులు వేంచేసినపుడు బాలరగు వీరివేదోచ్ఛారణమున కచ్చెరువంది పితృసహితముగా వీరికి తమయాస్థానగజముపై స్థాన మొసంగిరట. వీన బాల్యమునుండియేవీరిక క్రిసామర్థ్యములు గుడిది తములు. వీరికి మిక్కిలి బాల్యముననే పితృవియోగము తలపడించెను. అప్పటికే వైదికవిద్యయం దాదరము తగ్గదున్నందున వీరితల్లిగారు వీరికి రాజకీయవిద్య చెప్పింప నెం, యది బహుధనసాధ్య మగుటచే వీరికిని వీరిసోదరునికిని (వా రిప్పుడు దివంగతులైరి) తమ స్వల్పకుటుంబాన్ని విక్రయించి చెప్పించెను. పేదకుటుంబ మగుటచే నప్పుడప్పుడు గల్గెడి యంతరాయములతో నెట్లెట్లోవీరు పట్టపర్తికువరకు చదివి మొదట చెద్దరసూటు గవర్న మెంటువారి యున్న తపాళశాలయం దుపాధ్యాయ పదవిని స్వీకరించి కొన్ని వత్సరము లచ్చటనుండి తదంతరము నిజాంకలాలలో వాంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠము నధిష్ఠించిరి. మధ్యకాలములో, ౧౮౯౬వ వత్సరమున వేదాంతగ్రంథపఠనముచే వీరికి వైరాగ్యము జనించి ప్రవ్రణింప నిచ్చ కల్గెను గాని నురుచుర్లుల సలహా గొని కర్మసమ్మోహము కంటె కర్మయోగము విశేషమును గీతావాక్యమును స్మరించి వీరట్టి ప్రయత్నమునుండి విరమించిరి. అప్పటినుండియు జీవితమున జనకమహారాజు వాదర్యముగ గొని నిరభినందికర్మానుష్ఠానము నాచరించుచు, శిష్యులకు పాఠముల గరపుచు, విద్యుక్తముగా జీవితమును గడపుచున్నారు. వీరి స్వచ్ఛజీవితము వీరి దుస్తులలో ప్రతిబింబితమై యున్నది. వీరి మనస్సంతృప్తి వీరి నిరంతరమందహాసభూషితవదనము చాటుచున్నది. నిరాదంబర జీవనము వీరియాదర్యము.

వీర్నిపతిభ సర్వతోముఖము, వీరు రచించిన గ్రంథముల దిలకించిన నిది విదితము కాగలదు. భూగోళ

కాస్త్రము, రసాయన కాస్త్రము, మొదలగు నావివేది
జేహంతమునరకు నిరీహంతిత్యము నిరీగ్రంథమునవలన
స్పష్టము. మహారాష్ట్రకవివర్యుడగు మోరోపంతు బ్రాహ్మ
న "కేకావరీ" యను న్యాయశాస్త్రకావ్యమును పి రా
గ్రగీర్వాణములలోని కమవదించి మించిరి. పేష్వేయరు
మహాకవిరనితమగు 'లెం పెట్టు' అను నాటకమును 'మిసి
రాండభారతి' యను నామముతో నాంధ్రీకరించి,

వయోవృద్ధులగు నీరితల్లి గా రిప్పటికిని బెజవాడ పట్టణ
మున నొక సంస్కృత పాఠశాలను నడుపుచున్నదన్న వీరి
కుటుంబముయొక్క దృక్పథము తెల్లము కాగలదు. వీరు
ఆరోగ్యసంపన్నులయి తమవీరత కేషమును స్వార్థ
పరార్థములకొర కుపయోగించుచుండురు గాత యని
సవివేచనగా ప్రతీతించుచున్నాము.

(కు. సీ.)

గజగంతు (Pole Jump) మదరాసు

కొదినువారకు శ్రీ సి. శృష్టరామగౌరు, వీరికి మొదటి బహుమతి లభించినది.

కలగూరగంప

నేటి భారతరమణులు

దేశాభివృద్ధికయి నేటి భారతరమణులు కావించుచున్న సర్వవిధములగు కార్యములను గూర్చి శ్రీ పి. నర్సనాథను కన్య 'యంగ్' బిర్లర్ ప్రతికయం దిట్లు వ్రాసెను.

భారతరమణులందరి ప్రపంచమునందు ప్రజ్ఞావిజ్ఞానములు త్వరితముగ వ్యాపించుచున్నవి. మన దేశమునందు తత్తమజాతులం దెప్పుడు సర్వత్ర కొరవడి యుండలేదు. కాని జనసామాన్యమునందు విద్యావ్యాప్తి లేకుండెను. ఆధునికవిద్య ఆలోపమును తీర్చును. ఇప్పుడు మనదేశమునందు యెన్నియో వారకరాకాలులు పాఠశాలలు తలయెత్తుచున్నవి. వానియందు దెందరో కన్యలు విద్య సభ్యులగుచున్నారు. చాలమంది ప్రవేశము గోరుచుండుటచే నెందరినో చేర్చికొనుటకు వీలు కలుగుటలేదు. ఏలనివిండ్లకిత మిటు లుండలేదు. అప్పుడు ప్రేయస్కత విద్యాభ్యాసమునకు తలపెట్టుటయే అబ్బురముగ నుండెను. అప్పటికి నిప్పటికి నెంత తారతమ్యము? మాతనదళి యెంతలో తలయెత్తుచున్నది?

ప్రేలలో విద్యాభంకులు నేడు చాలమంది తలయెత్తుచుండుటచే వారు సంఘసేవ చేయుట కెక్కువ యవకాశము లుదయించుచున్నవి. ప్రేలు చాలమంది విద్యాలయ నిర్వాహకురాండ్రుగ నున్నారు. వారు దక్షతతో వానిని నిర్వహించుచున్నారు. ప్రేలందరిో పైద్యవృత్తి నవలంబించి ప్రజాసేవను చేయుచున్నారు.

ప్రేలందరిో విదేశములకేగి యున్నతజ్ఞానము వార్జించుచున్నారు. వారికి విద్యాశ్రేణి యతిశయించెను.

వారు కేవలము పరీక్షలందు కృతార్థత పొందుటతో తృప్తిపొందక జ్ఞానార్థనాతత్వర లగుచున్నారు. కేవలము కన్యలే కాక వివాహితలై గృహిణులైనవారును దేశాటనము చేసి లోకానుభవమును జ్ఞానమును పొందవలయునని తత్వరత్వమును కనుపరచుచున్నారు.

ప్రేలముందు స్వాతంత్ర్యోభిలాష పెరుగుచు వారు పురుషులతో సరిసమాన హక్కులను గోరుచున్నారు. కొందరు పాశ్చాత్యచారముల యనుకరణమును గోరుచున్నారు. ఇట్టి దగత్వము కాదు. పాశ్చాత్యమునకణోత్పాసమునందు వారు తరుచు వార్డు మీరిపోవుట కలదు.

అట్టివారేమి, వారికంటె కొంచెము మితభావా దర్శములు గలవారేమి, యంతమకార్యములు నిర్వహించుచు సంఘసంస్కరణమును కొనసాగించుచున్నారు. దురాచారములను వారు పారద్రోలుచున్నారు. ప్రేలు కొందరు శాసనసభ్యురాండ్రై యున్నారు. వారికి మునిసిపలు సభ్యత్వములు మాడ కలవు. జిల్లాబోర్డు విద్యాసంఘములందు వారికి సభ్యత్వము లున్నవి. ఇవి ౩౦క యెన్నియో గౌరవోద్యోగములు నెరవేర్చుచున్నారు.

రాజకీయరంగమునందును నాగిమణులు నెవకబడి యుండలేదు. వారద్యుతత్యాగములు చేసి దేశోన్నతికి పాటుపడుచున్నారు. స్వదేశీ ప్రచారమునకు ప్రేలెక్కువగ కృషిచేయుచున్నారు. అస్పృశ్యతానిర్మూలనమునకు వారు సర్వవిధముల పనిచేయుచున్నారు.

నేటి ప్రేల సంఘసమము పాటించినప్పుడు వారు నెవకబడి యుండలేదని తేలును. వారసమర్థు

రాండ్రే) యుండులేదు. పూర్వము వారియం దెట్టి భావము యుండినను ఇప్పుడు దీని యన్నియు పోయి వారభ్యున్నతికి ముందుకు దుముకుచున్నారమట నిశ్చయము!

పోషియటరమ్యలో స్త్రీలు

పోషియటరమ్య ఆధునికులకు యాత్రాస్థలమై పోయినది. ప్రిన్సిపాల్స్ అను పాశ్చాత్య మహాశయు డీమన్యుడే తన రమ్యయాత్ర ముగించినాడు. కార్మిక యుగము (Labour Age) అను ఆంగ్లపత్రికలో 'రమ్యలో స్త్రీలు' అను శీర్షికక్రింద హాకెస్సెగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

"మేము వివాహములు, విడితటలు లెక్కరచేయు కచేరికి వెళ్లి వాము. ఆదేశములో వివాహములకు ఏమీ అడంబరము లేదు. వధూవరు లిద్దరూ కచేరికి వచ్చి తాము గూ సంతకపత్రముల వయస్సు చాటితిమని దుకాపుచేయవలెను. ఏదీగమైన తీర్మానము వ్యాధులు లేవని యాధిపరది కొన్ని కాలింతములు సంతకము చేయగానే వివాహము పూర్తియగును. దుకాపులలో తకరాదులకు చూచుచెలల తీడు.

ఒకపోట్టుకాడ్ల సహాయముతో భార్యాభర్తలలో పెనైనను విడితటలు పొందునప్పుడు.

గొండు సంతకపత్రములవరకు పిల్లలను తండ్రియే పోషించవలెను. ఎవరి యాజమాన్యము కింద పెంచవలెనో కోర్టువారు నిర్ణయించెదరు.

తదితర పశ్చిమ దేశములలోవలె బహిరంగ ప్రదేశములలో స్త్రీపురుషులు అనుమానాస్పదములగు అన్యోన్య సంభాషణాది క్రియలలో ప్రవర్తించరు. స్త్రీలు తమ సౌందర్య కృంగారాది విషయములపై సంత ఆసక్తి చూపరు. అత్తరులు, సువాసన తలనూనెలు, ముఖపు మెరుగులు, మొదలగు అలంకారద్రవ్యములు ఆదేశపుపట్టణములలో అంతరివిధిగా చలామణీకావు. మాతో యాత్రార్థమై వచ్చిన స్త్రీలు రషియను పురుషులెవ్వరూ తమను కన్నెత్తిచూడనైన లేదని విచారించుచున్నారు. కేరీవన

మువకుమాడ వెళ్లి వాము. తక్కిన పాశ్చాత్య దేశములలో శిశుకావనములందునూ, ఉద్యాన భవములందునూ, గుంపులుగూడిన స్త్రీపురుషులలో విచిత్రములయిన కామవికారములు గాంచుట పరిపాటి. కాని రమ్యలో స్త్రీపురుషులట్టి నీచక్రియలయం దాసక్తి చూపించునట్లు లేదు. అట్టి అవినీతులు సంఘములో నిరసించబడును. ఆర్థికభునర్మి ర్యాగమునం దప్రమత్తులై పనిచేయుచున్న ఆధునిక రషియనులకు అట్టిప్రమత్తుత చేష్టలు వికారముగ తోచును. స్త్రీపురుషులు అన్యోన్య్యాలగు కారు. ఇట్టి నీతివంతమున ఆరోగ్యవిహ్నిములు అనేకము లీదేశమందు చూడనగును.

తరువాత "ప్రాఫీలాక్టోరియకు" అను దుర్భుత్రితలగు స్త్రీల రక్షణమందిరమునకు పోతిరు. దుర్వినితలగు స్త్రీలను సన్యాస్త్రములోనికి మరల్చి వారికి జీవనోపాధికలిసింది సంరక్షించుటకు, సంఘ సంస్కారులగు దేశనేతరులచే ఈసంస్థ నిర్మించబడినది. పోలీసువారికిగాని, ప్రభుత్వముగారికిగాని దీనితో నేమీ సంబంధములేదు. ఈసంఘసభ్యులు దేశములో ప్రచారము చేసి, విధులు, వాడలు తిరిగి అట్టి స్త్రీలకు నీతిబోధ గావించి రక్షణమందిరమునకు తీసికొనివత్తురు. జీవనోపాధితేని పల్లెటూరి పడుచులే ఈవృత్తి వనలగవించుచుండిరి. కోగపిడితలై, చివర కవాసలై జీవములు చాలించుటతప్ప వీరికి వేరు తరణోపాయము లేదు.

రక్షణమందిరమువారు అట్టి వారిని గ్రహించి కోగచికిత్స గావించి జీవనోపాధి చూపుచుందురు. మందు పుచ్చుకొను కాలములో పనిపాటులు చేయగలవారికి ఉదయము రాగంటలు మొదలు పాయంకాలము రాగంటలవరకు ఫ్యాక్టరీలో పనిచేయించుదురు. గుంపులు గుంపులుగా ఒకే వోట పనిచేసిన వారి కాభిజాత్యము కల్లునేమోపని వేరు వేరుగా పంపుదురు. కాయకష్టముచే పొట్టకు సంపాదించుకొనుటకు నేర్చుకొన్న రక్షణమందిరములోని స్త్రీలు తిరిగి దుర్భాగ్యమునకు మరలాట లేదు. పనిలేక సోమరులగు సంపన్నయువకులు వీరి వాదించుచుండిరి. సంఘవైరులగు వారి నుండి ఈఅవాధలను వేరుచేయగానే ఈవృత్తి నెమ్మదిగా సళించుచున్నది.

ఫాల్గునమాసము]

౧౯౧౩ సంవత్సరములో మాస్కా పట్టణములో వ్యభిచారిణులు ౨౦,౦౦౦ మంది ఉండిరట. కాని ప్రస్తుతము వారిసంఖ్య ౪౦౦ మాత్రమే. ప్రబలమగు దుర్వివేచిత సమసిపోవుటకు సంఘసంస్కారులను నేపానక్రియే కారణము.

మాస్కాలో నేను ౬౦౦మంది వ్యభిచారిణులు లున్నారు. వారుహాదె ఒక్కొక్కరే ఉచితచైత్ర్య సహాయమునకై రక్షణముందిరమనకు వచ్చుచున్నారు. వచ్చినవారు తిరిగిపోవుటలేదు.

కన్యూనిజమ్ ప్రపంచమునకు పట్టిన పెద్దవ్యాధి యని ధనవంతులు మనకు బోధించుచున్నారు. కాని పై చెప్పబడిన సుగుణములవంటి చెన్నియొక కన్యూనిజమ్లో కావనగును.

జర్మనీ వ్యవసాయపరిస్థితులు; రైతుల దీక్ష

భారతదేశ పరిస్థితులకును, జర్మనీదేశ పరిస్థితులకును ఎంతయో వ్యత్యాసము కలదు. జర్మనీ రైతులు తమవృత్తియంద ప్రమత్తులై తచేకదీక్షతో నుండురు. గృహ నిర్వహణమునను అటులనే ప్రవర్తించెదరు. భారతదేశపు రైతులు ఆ సదుమ పంట కాలములోనే వ్యవసాయము చేయుదురు. తక్కిన మాసములయందు దొరకయిండవలసివచ్చును.

అందుచేతనే మహాత్ముడు చరణామంత్రిము నుపదేశించెను.

జర్మనీలో అటులు కాదు. వ్యవసాయమును ఒక వ్యాపారముగ వారు తలంపరు. ఆ వ్యాపారము లాభకరముగ నుండుట మానివేంటనే దానిని విడిచిపెట్టరు. జర్మనీలో ముఖ్యముగ జాతీయపరిశ్రమలలో వ్యవసాయమును ఒకటిగ పరిగణింపబడుచున్నది. జర్మనీ యుద్ధమునకు పూర్వము వ్యవసాయము నిదానముగ యభివృద్ధిగాంచెను. అయ్యది తాత్కాలికముగ క్షీణించినను యుద్ధానంతరమున మరల విభివృద్ధి గాంచెను. పంట ఇంత ఎక్కువగా పండుటకు వారు క్రొత్తపద్ధ

తుల నవలంబించి క్రొత్తవ్యవసాయమునకు గ్రామిణులొందెముగ నుండుటచే ఆ కౌత్తిపాటి భూమిలోనే ఎక్కువ పంటను బడయుటకు తోడ్పడు పద్ధతులను అవలంబించిరి. వ్యవసాయ సాధనము లన్నిటిని యభివృద్ధిచేసి క్రొత్త ఎరువులను ఉపయోగించిరి. ప్రకృతి పరిస్థితుల ననుసరించి పంటలను ఒక పంటవెనుక ఇంకొక గకవు పంటను పండించిరి. ఇట్టిపద్ధతులవలన పంట ఎక్కువయ్యెను కాని యుద్ధభారముచే ప్రజలు భూములపయ్య క్రద్ధమని కృషి తగ్గించుటచే భూమిసారము తగ్గెను. దానివలన ఏర్పడిన ప్రతిహలపరిస్థితు లింకను అంతరించలేదు. జర్మనీ అంతటను వ్యవసాయ పరిస్థితులు ఒకే రీతిగ లేవు. భూసారము శీతోష్ణపరిస్థితులు పంట విక్రయముగుటకున్న ఆవకాశములను బట్టి వ్యవసాయము సాగుచుండును.

జర్మనీలో తూర్పుభాగమున ఎండ లెక్కుడు విస్తారముగ నుండును. శీతోష్ణ పరిస్థితులు మారుచుండును. నిలకడగా నుండవు. ఈ ప్రదేశమున భూములు విస్తారముగ గలవు. మైదానములు మెండు. వ్యవసాయపు జిల్లాలలో పరిశ్రమలు లేవు. అందుచే జనసంఖ్య విస్తారముగ లేదు. చాలభాగము లందు భూసారము అంత మందిదికాదు. భూమి ఇసుకతో గూడుకొన్నది. మరి యితర ఫలముల నుంచిపంటను ఇవ్వగల భూములు గలవు. ఉర్రలగడ్డలు ముఖ్యముగా పండును. మధ్యజర్మనీలోను ఫలవంతమగు తూర్పు జర్మనీ భాగములందును గోధుమలు చెఱకుపంటయు విస్తారముగ నుండును. పశ్చిమోత్తరజర్మనీలో చల్లగా నుండును. శీతోష్ణపరిస్థితులందు అంతగా మారుండదు. వేసవి అంత వేడిగా నుండదు. భూములు సారవంతములు గావు. బంజరుభూము లనవచ్చును. పట్టిగడ్డి, పచ్చిక, సుట్టములు తిను ఆహారము లభించును. ఈ ప్రాంతమందు ఇవే ముఖ్యముగ లభించును. పశువులు పండులు బాగుగ పెంచబడును. రైతుల ధాన్యపుపంట బహువ్యర్థముగ నుండదు. ఎట్టి పంపకము లేకనే భూములు శ్రేష్ఠతకొనూరునకు చాళులుపడును. శతబ్దములకొలిది ఆకుటుంబములోనే మంచిభూము లుండును.

జర్మనీ పడమర దక్షిణ భాగములందు పరిస్థితులు వేరు. ఈ ప్రదేశమున పర్యటించుట మంచి ఆకర్షణీయమును లోయలు కలవు. భూములు పెక్కు చీలికలుగ జేయబడినవి. ఏకచెక్కలుగ నున్న భూములు తక్కువ. చిన్న చెక్కలే ఎక్కువ. కుటుంబములో పంపుళ్లచే ఇట్టి చిన్న చెక్కలు ఏర్పడుచుండుటవలన దక్షిణ పడమర జర్మనీలో పంట విక్రయమును అవకాశములు విస్తారముగ గలవు. లోయలలో మరింత అనుపూలముగ నున్నవి. రైతులలోయలో ఫలములు, ద్రాక్షలోటలు చక్కగ పండును. రైతువది కాఖలు ప్రవహించు భూములయందు మాడ ఈపంట బాగున్నది. గోధుమ వ్యాపారము ఇచట విస్తారముగ నున్నది. కొన్నిచోట్ల బొగాకు పండును జర్మనీలో 3,200,000 అశ్వములు, 10,300,000 పశువులు, 100,000,000 పంచలు, 3,000,000 గొట్టెలు కలవు. అడవులు చాల ముఖ్యము. 1,500 జనాభా ప్రకారము జర్మనీలో 30,000,000 ఎకరముల నేల అడవులతో నిండి యున్నది. చాలవరకు ఈ అడవులు ప్రభుత్వపాలనము వందే కలవు. జర్మను ప్రభుత్వ అటవీపాలన పద్ధతులు

ప్రపంచ మందు ప్రసిద్ధిగాంచెను. ప్రశ్నోక్తముగ వీటిని నేర్చుకొనుటకు విదేశీయులు జర్మనీకి పోయెదరు.

వ్యవసాయపరిపాలనము తత్వబంధమును పనా లన్నియు వ్యవసాయసంఘమువారి హస్తగత మైనవి. అనేకరకముల వ్యవసాయపాఠశాలలు ఎన్నియో కలవు. వ్యవసాయకళాశాలలందును, విశ్వవిద్యాలయములయందు వ్యవసాయవిద్య నేర్పెదరు. వీటిలో ప్రశ్నోక్తముగ వ్యవసాయకాఖల నేర్పాటుచేసిరి. వ్యవసాయపరిశోధనలు ఈసంస్థలలోనే గాక ఇతరసంఘములవారిచే మాడ జరుపబడుచున్నవి. ప్రభుత్వమునా రెంతయూ ఈ విషయమై క్రద్ధహించుచున్నారు. ఇటీవల జర్మనీ వ్యవసాయపంటపరుకులను ఎంతయో యభివృద్ధిచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు విశ్వప్రయత్నించుటను సల్పిరి. వ్యవసాయదారులు చాల స్రతిహాలుగు ఏర్పడుట చేతను పన్నులభారము హెచ్చిపొవుటచేతను 1903 వండి వ్యవసాయము కష్టదిశనుండున్నది.

ప్రతిసంవత్సరము వ్యవసాయ ప్రదర్శనములు జరుగును. ముఖ్యముగ జర్మను వ్యవసాయసంఘమువారు తమ ప్రదర్శనములను గావించెదరు.

చెలియ కలియ దాక్టరు మోహనరంగంగారు తీసిన ఫోటో.

విమర్శనము

స్వప్నము

గ్రంథకర్త : నందినాథ కామేశ్వరరావు గారు.
బి. యె., కాకినాడ.

రాయలు గిరి పైజా, రూ పుటలుగల చిన్న నాటకము. తలిదండ్రులు మొదలగు ఇరుగుపొరుగు దంపతుల ప్రేమచర్యలు సంభాషణలు చూచుటవలనను వినుటవలనను క్రీడాప్రాయమును ౭-౧౨ సంవత్సరములలోనే బాలురకును బాలికలకును కావ్యతవివాహ ప్రేమయొక్క అంకురము లుదయించునని చూపుటకే ఈ గ్రంథము వ్రాయబడినది తోచుచున్నది. కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలకుండు ముద్రితము. వెల తెలియదు. గ. స.

My Experience as A Legislator : (నాయొక్క శాసనసభానుభవములు)

వెల రు. ౩-౦-౦.

రాక్షర మత్తులక్ష్మీరెడ్డి సతీమణిగారు, బి. యె., ఎమ్. బి. సి. యమ్.

తా మెట్టిసందర్భములలో శాసనసభ్యురాలును శాసనసభా ఉపాధ్యక్షురాలును వైసవయ్య, యేయే బిల్లులవిషయములలో కట్టు ప్రసంగించి శ్రమపడినదియ అంగ్లేయభాషలో డెమోస్ట్రేజన సుమారు ౨౫౦ పుటలలో విస్తరించి వ్రాసినారు. ఆ మెయొక్క దేశాభిమానము, ప్రీతిజనోద్దేశాభిలాష, ఆరోగ్యనివయముల యందలి శ్రద్ధ, నవీనభావ తరంగములయందు పక్షపాతము, మొదలగు లక్షణము లిందు అందముగ వ్రాయబడినవి. కైలీ కుమధరము, సులభము, భారాతుల్యము వైయున్నది.

దీనిని పఠించినవారికి మంచి రాజకీయపరిజ్ఞానము కుదురును. మదరాసు కలెంటుథాటు ముద్రణాలయమున, (టిప్లికేను) ముద్రితము. గ. స.

శ్రీ గౌతమక్షేత్ర (బుగ్గ) మాహాత్మ్యము

గ్రంథకర్త : శతావధాని డోమా కేంకటప్పామి గుప్తగారు, క్రిష్టియను కళాకాల, మద్రాసు. క్రామపైజా సుమారు ౧౪౦ పుటలు. వెల రు. ౦-౧౦-౦.

మనివర్ణుడగు గౌతముడు తనసతికిని ఇంగ్రున కును కాపములిచ్చి తీర్థయాత్రాపరుడగుటయు, ప్రమాదవశమున గోవును సంహరించుటయు, దానిని బ్రతికించుటకు తపస్సుచేసి గౌతమిని భూలోకమునకు రప్పించుటయు, గౌతమీప్రవాహము, తత్తీర పుణ్యక్షేత్రముల మాహాత్మ్యము, మొదలగు విషయములు సులభమగు కైలీలో శివభక్తిరసపోషకముగ వ్రాయబడినవి.

గ. స.

దస్తావేజుల మతలబులు

గ్రంథకర్త : కర్లపాలెం కృష్ణరావుగారు. డెమోస్ట్రేజా ౩౦ పుటలు. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

ఇందు నోట్లు, రసీదులు, అద్దెచీట్లు, తపఖాలు, క్రయచీట్లు, పట్టాప్రాప్త్యపత్రములు, దత్తతాధికారములు వగైరా ౩౦ విధముల పత్రములకు మతలబు లున్నవి. ఇది వ్యవహారస్తులకు చాలా ఉపయోగకరము. సాధారణజనులు కూడ దీని ననుసరించి తమ వ్యవహారములు చేసుకొన్నచో వ్యవహారస్తులవలన నెట్టి దగా కాని

ఒక చాని కతిలేమను శక్తివి ఆనందమును గోరును పరిత
పించుచున్నది. తనకొసంగబడిన ఇంద్రియాదులయాలము
ననే ఇంద్రియాతీతమును జ్ఞానము నెఱుంగ ప్రయత్నించు
చున్నది. కేవల మైహికముఖపరాయణులు లగు భోగులు,
ఈ ప్రపంచమును ఇందరి స్థావరజంగమములునే సర్వమును
అనుకొను పరిమితజ్ఞానసంశ్లేష్టులు, తప్ప తక్కినవారంద
రును ఆమహాశక్తియొక్క అనుభవముకొరకు, ఇందువ్వి
కు లూరించు మోహములను, వాంఛలను, వికారలేరమానవ
నేవాసంకల్పములను గూడ అతిక్రమించి, తపశ్శాలలై
ఆధ్యాత్మిక దింతావిమన్నులై విరాగులై తామనుకొన్న
ఈశ్వరశక్తి సాక్షాత్కారమునకై ప్రయత్నించి అనుభవ
ములంది, వానిని ప్రపంచమునకు చాటివారు. ఇంద్రియా
తీతజ్ఞానమును ఇంద్రియజన్యజ్ఞానమునకు నద్భుతట్లు
సామాన్యభావలో వ్రాయుట కష్టము కనుక అనేకకల్ప
నాలంకారములతో గూడి ఆ అనుభవములు వెలుపడినవి.
వాని నన్నిటినికూడా తప్పుకుండ భౌతికపరముగ అర్థము
చేసుకొన్నచో అజ్ఞానమునకు భావదాస్యమునకు బాల్ప
డకమానము. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానాసక్తు లట్లు చేయక ఆనంకే
తముల అర్థము వెలిగి అందరి కున్న రహస్యములను
మాత్రమే పాటించురు. దీని నెఱుగుట మొట్టమొదట
సాధ్యముకాదు. అంతమాత్రమున వాని నసలే త్రోవీపు
చ్చుట అనిచేకము. బహుకాలపరిచయ, పక్షన, మనన
ధ్యానముల వలన నది లభ్యమగును. సాధ్యమైనంతవరకు
వానిలో కొన్ని భౌతికకాంత సౌఖ్య శీవనమునకు మాడ
సరిపడునట్లును ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికములకు సామరస్య
ము మాడునట్లునే ఉన్నది. ఆధ్యాత్మికపు గొడవలే మా
కక్కరలేదు, తత్త్వయత్నములు చేసినవాడును వారి సా
క్షాత్కారములను వట్టిబూటకములు, అనువారితో మాకు
వాదనయే లేదు. ఆసలు చిరస్థితియగు నిమయములోనే
అంగీకారము లేనప్పుడు చర్చయెందులకు? ఒకరినొకరు
మూర్ఖు లనియు, మాధులనియు, తిట్టుకొంటాకా? ఇరు
వురియొక్క దృష్టిలోనే ఆతయములోనే భేద మున్నది.
ఎవరంతట వారు తమ కార్యకలాప సంకల్పములయందు
ఉన్నట్లులై యుండుటయే కర్తవ్యము.

లోకమును సంస్కరించు సంకల్పముతో ఇరువు
రును తమ విశ్వాసముల ప్రచారము చేయవచ్చును. వద్దన్న
మానువారు లేరు. ఎవరి వైజయికోలది వారు ఆయా బోధ
నలకు వత్తులగుదురు. సర్వము కలిగినచో కాణాదుడు
కపిలుడు, హాకస్తి, డార్విను, స్పెన్సరు, హ్యూము, మిల్లు
మొదలగు భౌతికవాదులు దూఘులగు నాస్తికులు కారు.
జ్ఞానచంగులగు వ్యాస, వాల్మీకి, విద్యారణ్య, శంకర,
మాధ్వ, రామానుజాచార్యులును మూర్ఖులు కారు. మన
యజ్ఞానముచేతనో ఆతయభేదముచేతనో మనము వేఱు
త్రోవ బడి అమృతతత్త్వములను గ్రహింపలేక వారిని
పాపులనిగాని, మాధులనికాని, బూటకములవారనికాని
నిందించినచో మన కది యేమాత్రమును అందియును చేహ
ర్చును.

ఇక పాశకాలలలోని విద్యార్థుల కేమి చెప్పదమా?
అని ప్రశ్న. పూర్వకాలములో ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమునం
దెక్కువ సుతీ యుండెడిది. కనుక బాల్యమునుండియు
గురుకులములందు విద్యను తత్సంప్రదాయముల ప్రకారము
వేర్పడినారు. కేడు భౌతికజ్ఞానమునే ప్రధానముచేసు
కొని ప్రభుత్వములు బలవంతములై, అదిలేనివారిని భౌతి
కశక్తులతోను, తిజ్జవ్యములగు ఆర్థికశక్తులతోను పీడించు
చున్నవి. కనుక, స్వయంసంరక్షణార్థ మైనను భౌతికశ
క్తుల నాంధింది పశిషయకొని శ్రమంతులమును బలవం
తులమును నై భౌతికశక్తులతో పరులను పీడించకున్న
మాత్ర (ఇది మహానాగరికత), మనము పీడింపబడి నశం
పబడకుండ నైన నుండవలెను. కనుక ఈ విద్యయే పాశ
కాలలలో నేర్పవలెను. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానమును జనులు తమ
యిండ్లలోను, సంప్రదాయములలోను, గురువులవద్దగను
నేర్చుకొందురు. అక్కడ మాడ నేర్చుకొనకుండ మా
విద్యాశక్త్రుమును ప్రయోగించుము చూడం దని బోల్చి
విక్కు ప్రభుత్వమును ప్రయోగింపదలచుకొన్నచో
సర్వమును ఈశ్వరుడు నిర్ణయించినట్లే యగును.

గ. న.

హరిజనుల పాటలు

సుప్రసిద్ధ జాతయగీతముల ననేకము రచించి పేరొందిన శ్రీ గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు వ్రాసినవి. డెమ్మిపైజాన ౧౮ పుటలు. వెల రు. ౦-౨-౦.

ఇందు గాంధీమహాత్ముని యుపవాస ప్రారంభము యనున పాదబడిన హిందీపాటయు, అందుకు ఆంధ్రా మనాదమును, 'హరిజనులము', 'జ్ఞానోదయము', 'మారనలేజము', 'ప్రార్థన', 'హిందూసంఘములము', ఆస్పృశ్యతానిర్ధారణసమయము', 'వింతసనాతనము', 'ఎటువంటి మాలము', 'క్రాంతివీరులు', 'సర్వసమత్వము', 'భారతదేశప్రతిభ', 'రామనామ మంత్రోపదేశము' అనుపాటలు కలవు. దొరకునోటు :—౪. సత్యనారాయణగారు, బి. ఏ., 5 కచ్చేరిలేట్, మైలాపూర్, మద్రాసు.

నాటక మర్మము

శ్రీ పోరంకి వెంకటసుబ్బారావుగారిచే రచింపబడినది. సంపాదకుడు యేలూరిపాటి వెంకట సత్యనారాయణగారు, తాళ్లపూడి, పశ్చిమగోదావరి. క్రొనుపైజాన ౧౫౬ పుటలు. వెల రు. ౦-౨-౦.

శ్రీ చిలకమర్రిలక్ష్మీవరసింహాచార్యగారు దీనిగూర్చి యిట్లనిరి "చిరంతనీవి సుబ్బారావుచే రచింపబడిన 'నాటక మర్మము' అచ్చుపడకమునుపే నేను ఆమూలాగ్రముగ వింటిని. ఈనాటి నాటకసమాజములలోని సభ్యులు చేయునట్టి అపకృత్యములన్నియు ఇందు వెలిపుచ్చబడినవి. నవలకలెనిది చదువుకొనుట కెంతో మనోహరము గ నున్నది."

నారదోపన్యాసములు

కర్త: విశిషాటి సత్యనారాయణగారు, రిపోర్టర్, "రంగూన్ డెయిలీహ్యూన్," ౧౫౬-౪౦-వ వీధి, రంగూన్. క్రొనుపైజాన ౧౧౪ పుటలు. వెల రు. ౦-౬-౦.

"విరావతి" యను రంగూనులోని తెలుగు వారపత్రికాముఖమున నప్పు డెప్పుడు లోకస్యవహారములను గురించి చెలువడిన కొన్ని విమర్శ లిట్లు సంపుటికరింపబడినవి.

గ్రంథ స్వీకారము

సాంబోపాఖ్యానము

రామరాజు రంగప్పరాజుగారి ప్రణీతము. ఇది శ్రీ వైదా వెంకటాచలపతి తెలుగు అముద్రితగ్రంథ ప్రచురణనిధి నుండి ముద్రితమయిన మొదటి పుస్తకము. ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు వారిచే (కాకినాడ) ప్రకటింపబడినది.

రాయల్ పైజాన ౨౦౦ పుటలు. గట్టిఅట్ట బైండు. వెల రు. ౧-౦-౦.

భగ్నకుంభము

టి. యల్. అహోబూచారీగారి ఏకాంక ఆంగ్ల నాటకము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

గ్రంథకర్త: చిట్టూరి సత్యనారాయణ చౌదరిగారు. నుంటూరులోని ఆర్యవైశ్యప్రెస్ వందు ముద్రితము.

క్రొనుపైజాన ౧౨ పుటలు. వెల తెలియదు.

భక్తజీవనము

గ్రంథకర్త: పుతుంబాక శ్రీకృష్ణయ్యగారు. ప్రకాశకులు, పెవపాలెము లోని సేవాశ్రమమువారు. ఇది సేవాశ్రమ గ్రంథమాలా ప్రథమకుసుమము, ౧౯౩౩ ప్రచురము.

ఇది భక్తప్రణీతకములగు బైవప్రార్థనములు గల సంపుటికరణము. ఇందు అష్టోత్తరశతప్రార్థనములు గలవు. పూర్వస్కేప్ ౧౬ పైజాన ౭౪ పుటలు. అంటిక్ బైపు. ముందరమున బైయో. వెల ౦-౫-౦.

చారుచర్య

పద్యకావ్యము. శ్రీమేంద్రుని సంస్కృతమునకు తెనుగు, శతశ్లోక పరిమితము. ఒక్కొక్కశ్లోకము నొక్కొక్క ఇతివృత్తమును నూచించును.

అనువాదకుడు: శ్రీమక్కపాటి వేంకటరత్నకవి గారు కవితావిలాసము, అనమనమారు ఆగ్రహారము, గుంటూరు జిల్లా. ఈపాత్రము శారదారత్నమాలా తృతీయ రత్నము. శ్రావణపైజాన 30 పుటలు. వెల 0-1-0.

శ్రీ గాంధీదండకము, పద్యములు

రచయిత, బి. ఆంజనేయులుగారు. చిన్నిపైజాన 10 పుటలు. వెల 0-1-0.

దొరకుచోటు: వారణాసి వీరరాఘవస్వామి, పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా.

సుమవల్లి

గ్రంథకర్త, 'కవిమిత్రులు.' శ్రీయుతులు రెండు చింతల లక్ష్మీవరసింహశాస్త్రి, కలపటపు రామగోపాల రావు. కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు, కాకిరాజు రామమోహన కర్మ, పప్పు వెంకటసుబ్బారావుగార్లు తెనుగుపద్యములును, పి. కుమార్, కె. ఆర్. గోపాల్, ఆచంట వెంకటరామారావుగార్లు ఆంగ్ల కవనములును, ఈ పుస్తకమున గలవు. కాకినాడ రంగాఅండ్ కో. వారిచే ముద్రింపబడినది. శ్రావణపైజాన 24 + 11 పుటలు. వెల తెలియదు.

కలువలు

ఘండకావ్య సంపుటి. కర్త, టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావుగారు, ఇర్నీ సుపేట, రాజమహేంద్రవరం. శ్రావణపైజాన 34 పుటలు. 1933 జనవరి ప్రచురము. వెల 0-4-0.

యోగదర్శని

శ్రీఅరవిందయోగి వీరచిత్రమయి "The Yoga and Its Object" అను పేర ఆంగ్లమున వెలసిన గ్రంథమునకు ఆంధ్రానువాదము. రాజమహేంద్రవరములోని వీరభద్రపురమునందలి భారతశక్తి నిలయమువారిచే దువ్యూరిరామకృష్ణారావు గారు, బి. ఏ. ద్వారా ప్రకాశితము.

సంపాదకులు: స్వామి శుద్ధానందభారతి, మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగార్లు. డెహ్లీ 8 పుటల పైజాన 24 పుటలు. చక్కనియమ్మ, ముచ్చటయినటెండు. వెల 0-1-0.

సుభాషితరత్నాష్టోత్తర శతకము

కర్మభక్తిజ్ఞాన నీతిబోధకము.

కర్త: డిట్టుమారు వెంకట గోపాలరావు గారు రిటైర్డ్ తహశీల్దారు, బరంపురం, గంకాం జిల్లా.

పూర్వస్కేతు చిన్నిపైజాన 23 పుటలు. వెల తెలియదు.

హృదయవిహంగము

భావగీతములు. గ్రంథకర్త: రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహ శాస్త్రి గారు, కాకినాడ. శ్రావణపైజాన 21 పుటలు. వెల తెలియదు. కాకినాడ, రంగాఅండ్ కో. లో ముద్రితము.

మహేశా

1000 కంద పద్యములు. కర్తలు, వేం.పి.కవులు, విశాఖపట్టణము.

పూర్వస్కేతు చిన్నిపైజాన 21 పుటలు, వెల 0-1-0 ప్రతులకు, శ్రీయుత పూసర్ల నారాయణమూర్తి గారు, కొత్తపేట, విశాఖపట్టణము, అని వ్రాయవలెను.

హంపీక్షేత్రము

కీ. శే. కొడాలి వెంకటసుబ్బారావు గారు, బి. ఏ. శ్రీకామరాజుగడ్డ శివయోగానందరావు గారి పేరునుకూడ చేర్చుకొని భారతిలో ప్రచురించుచుండిన పద్యకావ్య మిపు డీగ్రంథయాశ్రమను దాల్చినది. శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగా రీగ్రంథమున కొక సవిమర్శమున 'ప్రవేశము' ను గూర్చిరి.

క్రామపైజాన ౩౩ పుటలు. మంచి అందమును దైండు. వెల ౦-౧౦-౦. ప్రతులు వలయువాడు, కొడాలి శివరామకృష్ణరావుగారు, ఆంధ్రపత్రిక ఆఫీసు, బి. టి. మద్రాసు అని గాని, విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లుగారు, కృష్ణపత్రికాఆఫీసు, బందరు అనిగాని వ్రాయవలయును.

శ్రీరామచక్రవర్తి

ఆ స బ డు

కోసల సామ్రాజ్యము

శ్రీరామచక్రవర్తిని గుఱించిన యాటంకమల నాటకము. కర్త, ఇదివరలో "మణిహారము" అను నవలను రచించిన శ్రీ బులుసు వెంకటసుబ్బారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్., వకీలు, కాకినాడ. క్రామపైజాన ౧౬౩ పుటలు గలది. వెల ౦-౧౨-౦.

కథాగుచ్ఛము

(మూడవ భాగము)

విశ్వకవి రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్ విరచితము. తెలుగు అనువాదము. ప్రకాశకుడు కారుమూరి వైకుంఠరావు గారు, ౩౨౩ తిరువత్తూర్ హైరోడ్, మద్రాసు. విశ్వభారతి చెన్నపురి ఏజెన్సీ వారి ౮-వ ప్రచురము. ౧౯౩౦. వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

౨౨, ఎస్. ప్ల. సేడ్, చెన్నపురి, ఈ. వద్ద ఈగ్రంథము వెలకు దొరకును. ఈసంపుటము నందు ఆక్క, చిక్క, నోటుబుక్క, రామకవయని బుద్ధిహీనత, నగను, హేమమృగము, ఆలిశి, దాన ప్రతిదానములు, చివరరాత్రి, చాలియా, ఆనధికార ప్రవేశము, అను పదునొకండుకథలు ఉన్నవి. క్రామపైజాన ౨౩౦ పుటలు. వెల ౧-౪-౦.

సుప్రసిద్ధ చిత్రకారుడు శ్రీ ముకుళదేవు విరచితమగు శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్ గారి 'స్కెచ్ ఒకటి' ఈసంపుటము ముఖచిత్రమయి యలరారుచున్నది.

దాహము

డాక్టరు మోహనరంగంగారు తీసిన ఫోటో.

గుంటూరుమండలము : గ్రంథాలయములు

గుంటూరుమండల గ్రంథాలయ సంఘము గుంటూరుమండల గ్రంథాలయచరిత్రను (ప్రజోత్పత్తి) ప్రకటించింది. ఆమండలమున నేనున్న యెనుబదియొక్క గ్రంథాలయముల సంగ్రహచరిత్రము లిందు గలవు. ఆంధ్రదేశమున నాదియ గ్రంథాలయ విామండలముననే ఒంగోలునందు ౧౮౯౪-వ సంవత్సరమున స్థాపితమయ్యాయందుట ప్రశంసార్హము. తరువాత నీమండలమున కొన్ని గ్రంథాలయములు మొలక తెల్లినవి. ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమున మండలగ్రంథాలయసంఘ మేర్పడినది. తత్కృషివలన తదనంతర మొకను గ్రంథాలయములు పెరిగినవి. నేడున్న ౨౧ గ్రంథాలయములలో ౫౫ ౧౯౧౬ కు తరువాత పుట్టినవి. సంఘము పుట్టినది మొదలు ౧౯౨౧ వరకు ఏదేని మండలగ్రంథాలయమహాసభలును జరిగి గ్రంథాలయాభివృద్ధికి చాల తోడుపడినవి. ౧౯౨౧-వ సం. నాటికి గ్రంథాలయములు ౧౩౬ దాక పెరిగినవి. తరువాత నవి క్రమముగ తరుగుచువచ్చి యీచరిత్రము ద్రవకాలమునాటికి—నేటికిని * ౨౧ మిగిలినవి. మరల నీగ్రంథాలయసంఘము ౧౯౩౧ వ సంవత్సరమున మండల గ్రంథాలయమహాసభను జరిపినది. ప్రతిగ్రామమునందును శీర్షగ్రంథాలయముల నుద్ధరించుటకును, నూతన గ్రంథాలయములను స్థాపించుటకును అందుద్దేశింపబడినది. తమను గుణముగ నీసంఘము మండలమున గ్రంథాలయములను విరివిగ స్థాపించుటకు ప్రయత్నింపవలసియున్నది. ఇట్టి సంఘములు ప్రతిమండలమునకు నావశ్యకములు. వీని ద్వారా ఆయామండలముల గ్రంథాలయములు పెరుగుట కవకాశముండును. ఈగ్రంథాలయచరిత్రమువలన గుంటూరు మండలమున గ్రంథాలయములు, వాని ఆయతి వాని యందలి గ్రంథములసంఖ్య, వానిపని, ఆంధ్రలోకమునకు వెల్లడియగుచున్నది. తక్కినమండలములవారు

ఈమండల కార్యమును మార్గదర్శకముగా స్వీకరింప దగుదురు.

గ్రంథాలయాభివృద్ధికి ప్రజాసామాన్యము విద్యావంతులగు టావశ్యకము. విద్యాసంపన్నులుకాని ప్రజలు గ్రంథాలయములవలన లాభములను గుర్తింప జాలరు. గ్రంథాలయస్థాపనము సులభముగనే కావచ్చును. తత్వోపదాయము సుకరముకాదు. వానివలన లాభము నెరిగిన ప్రజలు కావించుకొనవలసి యుండును. నేటి విద్యావిధానమున ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాదగు నవకాశములు మృగ్యములు. అత్యధికవ్యయ ప్రయాసములకు లోనయి పట్టములను పొందియు, ఉద్యోగములు లభింపక పరితపించుచు స్వపర్వార్థమూడులు, ఉత్సాహ హీనులు నయి యూరూర దిరుగుచున్న యువకు లెందరో నేడు ప్రతిమండలమునను గలరు. వీరు తలపెట్టిన చో ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాదగు నవకాశ మేర్పడును. వీరిలో శీవనోపాధి యేపాటియేని గలవారు, దాస్యదైన్యములకు పుట్టినిండ్లయిన యుద్యోగములకయి పరుగులువారక విద్యావిహీనులగు దేశియులకు విద్యాదానము చేయుట వివేకము. శీవనోపాధిలేనివారి కిది శీవనోపాయముకూడ కాగలదు. ఇట్లుభయతారకమగు కార్యమును నిర్వర్తింప వారు పూనినచో ప్రజలెల్లరు విద్యావంతులు కాగలుగుదురు. అప్పుడు గ్రంథాలయ సాధము చిరస్థితికి గట్టిపునాది యేర్పడగలదు.

తదుపరి సాంతభవనము, సమీచిన గ్రంథసంచయము, ప్రజోపయోగి వివిధవిషయపరిజ్ఞాతయ్యి, పండితుడు నగు నధికారి, మూలధనము, గ్రంథాలయప్రవృత్తికి గావలసిన పరికరములు. అవి విజ్ఞానోపార్జనాసక్తులగు ప్రజలయ్య, ప్రజాక్షేమాభిలాషులగు శ్రీమంతులయ్య ధనసాహాయ్యమున సమకూరగలవు. ఇట్లు సర్వాంగ

* ఈసంచికయందు ప్రకటితమయిన 'గుంటూరుమండల గ్రంథాలయము'లను వ్యాసమును పరికింపదగును. అందు గ్రంథాలయములగుర్చిన వివరణము కొంత గలదు.

సంపన్నములయిన గంధాలయములు చిరస్థాయులు కాగలవు!

అభినవాంగ్రకవిపండితనభ

వన్యవిధానము ఆంగ్రహరస్వతిగతులు మార్పు కున్నతర్వాత నవీను లందఱు కలిసి ఒక్కసారి పండుగు చేసికోలేదు ఇంతవఱకు. ఆలాటిది నిర్వర్తించడానికి ఎంతటికో కోరిక ఉంది. 'వీళ్ల నందఱిని ఒక్కచోటికి చేరిస్తే — కోతులలాంటి వాళ్లు — చెబ్బిలాడుకుంటారు. వాళ్ల నిలా వేళే ఉండడమే మంచిది' అని ఒక మాటాధిపతి అయిన సారస్వతుని విరక్తి. కాని ఇట్టిభయమును గుఱించి అందఱు తలచిఉండరు. ఆయనా ఆసంకల్పము సాగకపోవడానికి ఇంక కారణాలు లేవని యెవ రనుకుంటారు, మన దేశంలో?

ఈదశకము చాలా చిత్రమైన చరితము మునుగులు తీసేట ట్టుంది—అసలు ప్రపంచానికే. మన తెలుగుభాషకీ ఒకవికాససంఘటన చేపడుతుంది కాబోలు.

శ్రాత్రదనమునహా మైకముగా నిల్చిన నేటి అనస్థలో 'అభినవాంగ్రకవిపండితనభ' కు గాను ఒక సాహసికమైన ఆహ్వానము వినవస్తుంది: బరంపురములో మార్చి ౧౧, ౧౨, ౧౩ లేదుల జరుగుతుంటు సభ. కిక్కింధా ప్రకృతికి భయనీరాజనము పెడుతూ బయలుదేలి నక్కజిలేదు మనము—నిజముగా పనిచేయ దలచు కొన్నప్పుడు. కాని, దేశముకొసను నిల్చి కొలదిలో సమావేశము సాధింపలూనడము తత్రత్యులకు పెద్ద పూనిక. దాని బరువుమాట యెటున్నా, విలువమాత్రము కొంచెపరచడానికి ఏవరికీ శక్యము కాదు.

నన్యగతి పట్టిన ప్రతిచేయూ అక్కడ ఆహూతి పొందింది. రచనలు ప్రదర్శిస్తారట. వ్యాసాలు చదివిస్తారట.

"దేశమున చెదరియున్న అభినవాంగ్రకవికుమారులను, పండితులను, వారి సారస్వతరచనములను ఏకత్ర సమావేశించి, అన్యోన్యపరిచయము కూర్చుట, వారి రచనముల జదివించి తదుత్కృష్టతను లోకమునకు వెల్లడిపఱచుట, దేశీయుల ఆదరాభిమానములను వారియెడల ప్రసరించునట్లు చేయుట, వారిగ్రంథములను దేశమున ప్రచారమునకు గొనివచ్చుట—అనునిది సభోద్దేశములు."

ఈసంగ్రహములో కావలసినంత పని ఈపొంప వచ్చు.

ఈ 'ఏకత్రసమావేశము' చిరంజీవిగా చేసికోవచ్చు. ఆసనకులు కొన్ని సమీకులుగా, సమాజాలుగా కూడి చక్కని నిర్వహణము చూపునున్నారు. అందఱు సమృతపడుతూ ఒక కేంద్రపరిమితు రచించుకోవచ్చు, తమసంస్థలకు భంగము లేకుండానే. అయితే అది సంస్థల సంస్థాత్వానికే గణనము ఈయ సమకట్టేది కాక, నికరమైన ప్రతిభావ్యక్తితో తన స్వత్వము లగ్నముచేసుకొనేది అపుగాక ఒక పాదాబ్జపత్రిక అను, ఒక వార్షిక సంచిక అను, ఒక వార్షిక సమావేశ మను—అనేకవిధాల అది తన సంకల్పాలు వాస్తవపఱచుకుంటుంది.

లేదా, ఆ మహాదేశీయులకు మఱొక శ్రోవ.

'ఆంగ్రహరస్వతి' సారస్వతికోష్ఠి యేమీ జరుపుకోవడము లేదు. అక్కరలేదని ఒకమతము కావచ్చు, కాని జరుపుకోవడము లేదు. 'ఆంగ్రహరస్వతి' పరిమితు ఆంగ్రహ సాహిత్యగతుల జీవద్వ్యాపారముమండి ఒక కోనకు ముగిసిపోయింది ఈసభకు, ఒకకేంద్రపరిమితుకు, అవసరము, బోచిలి లే దని చెప్పవద్దు.

రాజధానీ, విశ్వకలాపరిమితు లేక కుదించుకొని వ్యర్థపడిపోతూవచ్చిన ఆంగ్రహరస్వతి విశ్వకలాపరిమితు సిద్ధించి చేయవలసిన మేలుకు ఇటుకూడా ఒక ముఖమున్నదని చాటవలసినది అశీయాసచేత గాదు.

సారస్వతములైన ఫిర్యాదులు కావలసినన్ని; సుకల్పాలు కావలసినన్ని. అన్నిటికీ కల్పవృక్ష మొకటి ఉజ్జీవింప జేసుకొనేటందుకు పురుషుల సంకల్పము